

Jules Verne

Le TOUR DU MONDE *en 80 jours*

CD AUDIO

CHAT
NOIR

POPULARNA KNJIGA

**NACRT ZA KORICE: LJ. PAVIĆEVIĆ FIS
PORTRET NA KORICAMA: SRETEN GRUJIĆ
TEHNIČKI UREDNIK: JOVAN NEDELJKOVIĆ
KOREKTOR: LJUBINKA VIĆENTIJEVIC**

**ŠTAMPA GRAFIČKO PREDUZEĆE "PROSVETA"
ĐURE ĐAKOVIĆA 21, BEOGRAD**

ŽIL VERN

PUT OKO SVETA ZA 80 DANA

1966

NOLIT • BEOGRAD

Naslov originala

JULES VERNE

LE TOUR DU MONDE EN 80 JOURS

Preveo s francuskog
dr RADOVAN ZAVIŠIĆ

PREDGOVOR

O životu i delu Žila Verna, jednog od najpopularnijih ne samo francuskih nego i svetskih pisaca, sada nam je skoro sve poznato. Ali dok je živeo, njegov lik je bio obavljen mnogim pretpostavkama, tako da se postepeno formirao mit oko njegova imena, koji je zamenio sve istinite podatke. Jedni su ga smatrali neuromnim radnikom koji je proputovao Evropu, Aziju, Afriku, obe Amerike, pa čak i Australiju, i na tim putovanjima se inspirisao za mnoge svoje romane; drugi su pak govorili da on nikada nije putovao, već sedi negde u unutrašnjosti i revnosno piše svoja dela na osnovu naučnih i geografskih dela; treći su tvrdili da on uopšte nije Francuz, već pripadnik neke druge nacije; četvrti su bili veoma skeptični prema njegovoj ličnosti i verovali da je njegovo ime izmišljeno, a da romane koji se pod njegovim imenom pojavljuju piše, po svoj prilici, geografsko društvo ili društvo za popularizaciju nauke, a peti su ga čak smatrali za kapetana engleskog broda, za "starog morskog vuka".

Dok su ovakve i slične legende o ovome piscu kružile za vreme njegova života, posle njegove smrti brižljivi biografi su pristupili proučavanju stvarnih podataka o njegovom životu i analizi njegovog zanimljivog i obimnog dela, s namerom da pruže realnu sliku o ovom neumornom čoveku i piscu, koji je napisao čitavu malu biblioteku. Posle marljivih istraživanja ne samo činjenica nego i legendi u kojima je ponekad bilo i istine, oni su sastavili Vernov životopis, iz kojeg izbjiga lik savesnog pisca koji je svojim stvaralaštvom unapred stvorio sud o najvećim savremenim, pa i budućim naučnim dostignućima i otkrićima.

Pisac romana "Put oko sveta za 80 dana" Žil Vern, ovaj "izvanredni majstor" — kako ga je Tolstoj u oduševljenju nazvao — majstor koji je dao podstreka mnogim naučnim istraživanjima, bio je u stvari jedno-stavan čovek, pun stvaralačkog zamaha, koji je samo u svojim fikcijama putovao po svetu i doživljavao pustolovine svojih junaka. Rođen je 8. februara 1828. godine u gradu Nantu, koji je, kao velika luka, na levoj obali Loare, pedeset kilometara od njenog ušća. U Nantu je već tada bila veoma razvijena brodogradnja, te su se iz njega mobilisali mnogi mornari koji su krstarili svetom, a po povratku pričali o svojim čudesnim putovanjima i doživljajima.

Žil Vern je rođen u porodici pravnika i njegov otac, Pjer Vern, uopšte nije sumnjao u to da mu najstariji sin, budući romansijer, neće postati advokat u rodnom gradu i nastaviti očevu praksu, koja je donosila dobre prihode, pa ga je stoga odrana počeo pripremati za advokatski poziv. Posle svršene osnovne škole u Nantu, Žil je, zajedno sa svojim godinu dana mlađim bratom Polom, koji će u njegovu životu igrati dosta značajnu ulogu — stupio 1838. godine u malu seminariju SentDonaten. Oba brata su osobito volela geografiju, čitali su putopise, tako da su im još onda bili poznati razni krajevi sveta. Putovanje u daleke krajeve, puno pustolovina i opasnosti, obuzimalo je njihovu maštu, što je, uostalom, sasvim razumljivo, pa su već onda, kao i sva deca, pomicali na jedno takvo putovanje, čak i po cenu najvećih opasnosti. Ali naravno, do toga nije došlo. Godine 1844, kad je Žil napunio 16 a Pol 15 godina — braća su stupila u Nantski kraljevski licej; obojica su se isticala inteligencijom, a osobito Žil, koji je pokazivao široko interesovanje za sve nauke, te je uskoro, kao najbolji đak u razredu, bio nagradjen za

retoriku. To je još više uverilo njegova oca u to da mu sin ide istim putevima kojima i on — da će po završenoj školi i studijama postati advokat.

U to doba mladi Žil je iscrpno čitao i francuske klasične pisce — Korneja, Rasina i Molijera, učeći njihove stihove napamet, ali i dela Viktora Igoa, koji je bio uzor mladim generacijama i najčitaniji pesnik Francuske. Bistra duha, vredan i pedantan — Žil je na vreme završio svoje školovanje, a zatim je prešao u Pariz, gde se, po očevoj želji, upisao na studije pravnih nauka. Međutim, Pariz je bio prekretnica za njegovu dalju karijeru; francuska prestonica ga je oduševila; ona se njegovoj mašti nametnula kao grad u kojem treba da stvori nešto trajno, nešto večno, pa se postepeno opredeljivao za književnost, tražeći u njoj smisao svog života. Tome je, nema sumnje, veoma mnogo doprineo susret s Aleksandrom Dimom, kod koga je uskoro stupio na dužnost sekretara, pa je tada neprestano dolazio s njim u dodir i ulazio u tehniku njegova pisanja. O tom susretu on je docnije pričao svojim drugovima: "Kad sam prvi put sreo Dimu Oca, odlučio sam ovo: "Što je on učinio za istoriju, ja ću učiniti za geografiju."

Ali Žil Vern je tek zaobilaznim putem našao sebe i svoje mesto u književnosti. Njegove ambicije najpre je privukla lažna raskoš manjih pariskih pozorišta, pa je nameravao da počne s pisanjem dramskih tekstova. Ta misao da postane dramski pisac sve je više osvajala njegove ambicije, i stoga je, kad je posle svršenih studija trebalo da napusti Pariz i njegove čari, ostao u njemu s namerom da otpočne svoju spisateljsku karijeru pisanjem drama, iako je znao da ga otac, posle uspešnih ispita, željno očekuje da bi ga uveo u advo-

katsku praksu. On je, međutim, u svojoj sobici, posmatrajući mansarde i krovove pariskih ulica, uporno radio; svojim sitnim, pedantnim rukopisom napisao je tri dramska dela, i to dve istorijske tragedije, potpuno pod uticajem Dime Oca, i jednu laku komediju. Tragedije su bile pisane po svim kanonima romantičarske škole, ali, uprkos tome, one se nisu dopale Dimi, dok ga je komedija zainteresovala. Odsustvo repertoara, s jedne strane, ali i želja da privuče na rad mladog, oštroumnog mladića — s druge, a možda i da odigra ulogu otkrivača jednog talentovanog pisca — naterali su Dimu da pred mladim Žilom uzme na sebe obavezu da će uneti njegovu komediju u repertoar svog pozortšta. To je, u svakom slučaju, bio dokaz da je Dima verovao u njegov talenat i da je htio naterati i ostale da veruju u to.

Prikazivanje ove komedije bio je prvi Vernov književni uspeh. Posle premijere, održane 1850. godine, kad je video na pozornici žive ličnosti koje izgovaraju njegove misli i reči — on je bio toliko zagrejan književnim radom, da je u toku zime završio još dva nova komada, koje je Dima takođe pozitivno ocenio, ali nije mogao da ih stavlja u repertoar, jer je u međuvremenu njegovo pozorište bilo zatvoreno. Posle ovih uspeha Žil Vern se, međutim, potpuno opredelio za literaturu, a advokatska karijera ga, i pored daljih očevih nastojanja, nije više zanimala.

Međutim, presudnu ulogu u njegovom daljem radu, a osobito u preorientaciji ka proznim delima, odigralo je poznanstvo sa Žakom Aragoom, jednom veoma neobičnom ličnošću, neobičnijom od svih koje je on kasnije prikazao u svom delu. Žak Arago je bio brat onda čuvenog astronoma; on je u svojoj mladosti,

željan putovanja i pustolovina, obišao čitav svet još pre Vernova rođenja, doživljavajući na tim putovanjima razne avanture i dolazeći u dodir s mnogim zemljama i narodima, tako da je poznavao skoro celu zemljinu kuglu. Ta svoja putovanja Arago je opisao u delu od četiri toma — "Putovanja oko sveta — Uspomene jednog slepca"; naime, on je to napisao kao uspomene onda kada je večna tama već pomračila njegov vid. To delo nije bilo ni roman, ni putopis, jer je u njemu bilo dosta izmišljenih detalja. Ali i pored svega toga, ovo delo je publika rado čitala, pa je tako došlo u ruke i mladom Žilu Vernu, koji se njime oduševio; zahvaljujući tom delu, on je počeo da razmišlja o svojim budućim romanima. Kad je Vern sreo Aragoa, ovaj je već imao oko sedamdeset godina i bio slep, ali je još bio živahan i vedar, što je Vernu posebno imponovalo. Međutim, pored Žaka Aragoa, u njegovu životu je bio veoma značajan susret i sa delima američkog pesnika i priovedača Edgara Alana Poa, koja su tada u Bodlerovu prevodu već bila na francuskom jeziku. Poov uticaj na fantastične, pustolovne i policijske romane bio je ogroman, a i na francusku poeziju. O tom je uticaju francuski kritičar Leon Lemonije napisao nekoliko knjiga, a u jednoj od njih — "Edgar Po i francuski priovedači" — on je jasno pokazao početak Vernova interesovanja za delo ovog veoma ekscentričnog pisca i pesnika čija je vrednost i danas sporna u američkoj književnosti. Pod uticajem ove dvojice — Žaka Aragoa i Edgara Poa — on otpočinje svoju karijeru proznog pisca, te se 1852. godine pojavljuje jedna njegova kratka priča, ne osobito važna za njegov dalji rad, u kojoj je bilo reči o kopačima zlata na Divljem zapadu, što je očigledno bilo rađeno u stilu Aragoa. Ali kao romansijer, on je započeo svoju karijeru tek deset godina kasnije, 1862.

Govoreći o uticajima koje je mlađi Vern pretrpeo, moramo nešto reći i o uticaju utopističkih ideja SenSimona. Sa sensimonizmom ga je upoznao slikar, karikaturist i pisac Feliks Turnašon, poznat u književnosti kao Nadar, koji je pre toga bio sekretar Ferdinanda Lesepsa, graditelja Sueckog kanala i strasnog sensimonista. Ovo je važno zbog toga što je Žil Vern, zahvaljujući sensimonizmu, počeo da veruje u napredak nauke i da se oduševljava naučnim dostignućima, smatrajući da je nauka jedina sposobna da izmeni politički poredak čovečanstva. Drugi utopijski socijalist, Furije, otkrio mu je radost stvaralačkog rada, a treći – Robert Owen, ideju o budućoj idealnoj državi, o društvu koje treba da nastupi, te mu je stoga i poslužio za prototip u nekim romanima. Ali, uprkos činjenici što je veoma rano došao u dodir sa socijalističkim idejama, makar i utopijskog karaktera, on ipak nije uvek odlučno nastupao, što se po svoj prilici može pravdati time što je on sebi najpre namenio ulogu pisca, a tek posle i ulogu čoveka s izgrađenim pogledima na društvo.

Svoje ideje o fantastičnim romanima, koje su upravo počele da prodiru u njegovu svest, Vern je saopštavao Aleksandru Dimi, koga su oduševljavali ovi veliki poduhvati. To je mladog romansijera ohrabrilо i on postepeno izdaje svoje romane, koji odmah postaju veoma čitani u Francuskoj i čitavom svetu; uskoro je pronašao i svog stalnog izdavača Žila Etcela, kome u priličnoj meri treba da zahvali za svoj veliki uspeh. Njegov prvi roman – "Pet nedelja u balonu" (1862) oduševio je publiku i bio odmah prihvaćen. Sličan uspeh je doživeo i drugi roman – "Putovanje u centar Zemlje" (1864), a zatim i roman,,Sa Zemlje na Mesec" (1865), koji je pisan pod uticajem ranije lektire o puto-

vanjima na Mesec, i to počev od starog pisca Lukijana Samosaćanina (II vek n. e.), pa preko Goldvina i Žana Beduena — sve do Sirana de Beržeraka. Svi ovi romani popularišu njegovo ime i pronose njegovu slavu. Takav je slučaj i sa idućim romanom — „Pustolovine kapetana Haterasa“ (1866), a zatim i dva dela zamišljene trilogije — "Deca kapetana Granta" (1868) — dok na kraju nije došlo i delo koje spada u red njegovih najboljih ostvarenja — "20.000 milja pod morem", u kome je dao veoma plastični i slobodoljubivi lik kapetana Ne-moa. To bi bio, otprilike, prvi period njegova stvaralaštva, period koji je trajao sve do Pariske komune, da-kle za vreme Drugog carstva, ali koji je ujedno značio i definitivnu afirmaciju Žila Verna kao zanimljivog i neo-bičnog pisca.

Za vreme Treće republike Žil Vern postiže najveći uspeh, uspeh koji mu je doneo oreol velikog i vrlo čitanog pisca ne samo u Francuskoj, njegovoj domovini, već i u čitavom svetu. Godine 1873. izlazi roman koji čitalac sad ima u rukama — "Put oko sveta za 80 dana", koji je odmah doživeo nekoliko izdanja, a zatim 1875. i roman "Tajanstveno ostrvo", pa "Petnaestogodišnji kapetan" (1878), "Matias Sandorf" (1885), "Ledeni sfinga" (1897). Sva ova dela čine jedan veoma širok krug, delo vrlo različito i, što je najznačajnije, uvek na umetničkoj visini, uvek zanimljivo i dini-mično, koje je, čak i onda kad je u njemu bilo padova, što je sasvim razumljivo, jer je to slučaj i s najvećim stvaraocima — plenilo brojne obožavaoce ove vrste književnosti i ne samo prodrlo u pore svakidašnjeg životu nego i postalo inspiracija, pa i ohrabrenje za mnoge naučnike. U većini ovih dela Vern prenosi radnju u egzotične krajeve sveta, u onda nepoznate ili malo po-znate zemlje, s kojima se upoznao jedino preko geo-

grafske karte, kao i Edgar Po nekad, i preko raznih geografskih udžbenika.

Žil Vern je imao veoma široku i zapanjujuću inventariju. Njegove knjige su počele da mu donose veliku dobit, ali on nije obraćao veliku pažnju na to, jer ga je rad potpuno apsorbovao. Iako kao pisac skoro i ne ulazi u zvanične istorije francuske književnosti, ili se o njemu piše veoma malo i bez dubljih analiza njegovih ostvarenja, on zauzima veoma značajno mesto u svetskoj književnosti kao tvorac fantastičnog romana. Ali iako su njegovi romani fantastični, iako u njima ima, za ono vreme, skoro neshvatljivih detalja, oni su se redovno zasnivali na naučnim i proverenim otkrićima, pa nam ono što nam on pruža, često zavijeno u fantastično ruho, ipak izgleda do krajnosti realno i moguće. Iz svih njegovih romana jasno izbija činjenica da je bio dobro obavešten o svim naučnim dostignućima, koja je predano unosi u svoju kartoteku. S druge strane, likovi u njegovim romanima su uvek realni, i doživljuju samo ono što je moguće. U borbi s prirodom, čije sile nikad ne postaju fetiši, oni istupaju kao svesni borci za ostvarenje naučnih idea i za dobro čoveka. Njegove ličnosti se u većini slučajeva, skoro uvek, slažu sa slobodarskim idejama, bore se za pravdu i istinu, svuda zastupaju načelo ljudske solidarnosti. Kao najbolji primer jedne takve ličnosti, sasvim svetle i pozitivne, jeste već pomenuti kapetan Nemo iz romana "20.000 milja pod morem", koji je prekinuo s društvom protiv čijeg se morala borio; on na jednom mestu kaže: "More zasad još ne pripada despotima. Na njegovoj površini oni još mogu da sprovode svoja nepravedna načela, da se tuku, da se proždiru, ali na trideset stopa ispod površine njihova moć prestaje, njihov se uticaj gubi i njihova vlast nestaje! Živeti u moru — jedino je

tu nezavisnost! Jedino je tu sloboda! Tu ja ne priznajem nikakvog gospodara!" I preko ove ličnosti, Vern iznosi i svoja shvatanja, svoje poglede, koji su vrlo pozitivni, napredni, borbeni.

Sem toga, Žil Vem je istupao uvek i protiv rasne diskriminacije i nacionalnog ugnjetavanja, što još više približava njegova dela našoj epohi. To što je on gledao i opisivao sve ljudе bez obzira na nacionalnu ili rasnu pripadnost, verovatno je razlog što se u njegovim delima susrećemo s pripadnicima svih nacija, i to kao glavnim protagonistima — s Francuzima, Englezima, Rusima, Kinezima, crncima, Amerikancima, Indusima itd. Ali, to nisu jedine pozitivne strane njegova stvaralaštva; s njegovim romanima se skoro prvi put u književnosti pojavljuju nove ličnosti — junaci okrenuti budućnosti, koji u nauci vide ostvarenje čovekovih želja i svih mogućnosti. To su uvek aktivni, zdravi ljudи, puni životne radosti, koji veruju u sebe i svoj razum, jer kod Verna nema psiholoških razvodnjavanja, već je svako u naponu života i rada, sve je angažovano u borbi za progres nauke i čoveka. Stoga su ovi romani i bili ideal mnogim naučnicima, počev od Ciolkovskog, koji se inspirisao njegovim zamislama o putovanju na Mesec i prvobitnim konstrukcijama Zemljиног satelita i rakete, — pa sve do savremenih pregalaca na polju nauke.

U tom smislu se odigrava i njegov roman "Put oko sveta za 80 dana", čiju smo filmsku adaptaciju nedavno gledali na našim ekranima. U njemu je centralna ličnost Englez — Fileas Fog, po svoj prilici zato što je Vern englesku naciju smatrao vitalnijom od francuske. On je ovaj roman pisao uporedo s romanom "Tajanstveno ostrvo", kao podlistak za list "Vreme".

Sam pisac, kako nas obaveštavaju njegovi biografi, nije pridavao romanu veliki značaj, jer u njemu nije rešavao dalekosezne probleme, niti je realizovao neku posebnu ličnost, a najmanje je pokoravao neku stihiju. On je to delo zamislio uglavnom kao putopis. Ali neочекivani uspeh porastao je kao bujica. Čitav Pariz je, prateći roman iz broja u broj "Vremena", budno pratilo napeto putovanje Fileasa Foga, ove ekscentrične ličnosti, koja već u imenu ispoljava izvesnu simboliku (Fileas je bio veliki putnik stare Grčke, a Fog na engleskom znači — magla, što je stalni atribut engleske klime); njegov pratilac na tom putovanju je vemi sluga Paspartu (takođe simbolično — paspartu znači na francuskom kalauz, protuva), koji je dat kao šeret, duhovit, katkad smišljeno naivan, ali u svakom slučaju zabavan i veran svom gospodaru i u najtežim trenucima. Iznenadjuje kako je Žil Vern bio podrobno obavešten o svim zemljama koje su na svojoj neobičnoj maršruti ova dvojica putnika prokrstarila, kojima se kasnije pridružuje i Fiks, dat u priličnoj meri kao simpatična ličnost. Čitalac, zajedno s njima, prolazi kroz daleke zemlje i doživljava mnoge prijatne i neprijatne događaje, a u završnom delu romana i on sam postaje nestrpljiv, nervozan. Ži Vern do kraja održava napetu atmosferu, pokazujući kako zna tehniku svog posla i poznaje psihologiju čitalaca. Kad je putnika od cilja odvajao samo Atlantski okean, svi su napeto očekivali ishod. U vezi s tim postoji i jedna zanimljiva anegdota, koja pravim bojama slika Vernov karakter: naime, mnoge američke brodske kompanije su zasipale autora telegramima, predlažući mu ogromnu sumu samo da njegov heroj Fileas Fog iznajmi za putovanje okeanom njihov brod, te da bi na taj način reklamirao kompaniju. Ali Žil Vern je, odbijajući te ponude, "naterao" Foga da za svoj no-

vac kupi lađu, kako za svoj uspeh ne bi bio obavezan nijednoj od tih kompanija.

Roman "Put oko sveta za 80 dana", po svojoj zanimljivosti i dinamici, zauzima posebno mesto u Verno-vu stvaralaštvu i, kao takav, on je doživeo izvanredan uspeh, tako da je Vernov izdavač, već pomenuti Žil Et-cel, na njemu zaradio velike svote novaca, dok je au-tor od toga dobio samo jedan mali postotak. Ali to ni-šta nije smetalo piscu. On je pisao i samo pisao. Spi-sak njegovih romana, od kojih smo samo neke, jedan mali deo, stigli da pomenemo — ogroman je, i prosto iznenađuje kako je jedan čovek bio u stanju da toliko stvori. Medutim, više od tog obima, treba istaći kvalitet tih romana, a najviše njihove zasluge i za književ-nost i — osobito — za nauku. Jer su funkcije ovih ro-mana bile od ogromnog značaja; u naše doba velikih naučnih dostignuća, mi jasno uviđamo Vernovu aktuel-nost, njegov puni značaj, njegovu orakulsku ulogu, uprkos tome što danas i najfantastičnija njegova dela često izgledaju naivna u poređenju sa savremenim otkrićima; njegov "Nautilus", kojim upravlja slobodolju-bivi kapetan Nemo, već je ostvaren u vidu atomskih podmornica; na putu smo da ostvarimo i put na Me-sec; mi danas poznajemo i najzabačenija "tajanstvena ostrva"; put oko sveta danas ne traje ni 80 časova, pa, zahvaljujući raketni, ni 80 minuta. Ali Vern je svemu tome dao podstreka i mnogi su, zahvaljujući njegovim delima, započeli svoja naučna istraživanja i otkrića.

Žil Vern je dočekao duboku starost; umro je 24. marta 1905. godine. U starosti je oslepeo, ali je i dalje radio. Posmrtno izdanje njegovih dela jasno govori o tome da je do poslednjeg časa bio aktivan i pisao. Nje-gova slava je bila velika još za života, svuda je bio pre-

vođen i omiljena lektira za mlađe i stare. Postao je jedan od najviše čitanih pisaca sveta, te je i izvršio veliki uticaj na plejade kasnijih pisaca, počev od Pjera Lotija — sve do Beljajeva i drugih savremenih pisaca naučno-popularnih romana.

Miodrag ŠIJAKOVIĆ

PUT OKO SVETA ZA 80 DANA

I GLAVA

U KOJOJ FILEAS FOG I PASPARTU STUPAJU U MEĐUSOBNI ODNOS GOSPODARA I SLUGE

Godine 1872, u kući broj 7 u Ulici Sevil-rou Barrington Gardenz, u kojoj je 1816. godine umro Šeridan¹, stanovaо je gospodin Fileas Fog, jedan od najčudnovatijih i najzapaženijih članova londonskog Reform-kluba, iako je izgledalo da se on trudi da ne učini ništa što bi moglo na njega privući pažnju.

---

¹ Ričard Šeridan (1751–1816), engleski govornik i dramski pisac. — Prim. prev.

Posle jednog od najvećih govornika kojim se ponoси Engleska, došao je, dakle, Fileas Fog, zagonetna ličnost o kojoj se nije ništa drugo znalo sem da je to čovek vrlo uglađen i jedan od najplemenitijih džentlmena visokog engleskog društva.

Govorilo se da je licem sličan Bajronu — jer su mu noge bile bez zamerke² — ali jednom Bajronu sa brkovima i zaliscima, jednom hladnom Bajronu koji bi mogao živeti hiljadu godina a da ne ostari.

---

² Lord Džon Bajron (1788–1824), slavni engleski pesnik, romantičar, bio je hrom. — Prim. prev.

Iako je na prvi pogled bio Englez, Fileas Fog verovatno nije bio Londonac. Niko ga nije nikada video na berzi, ili u banci, ili u jednoj od ustanova u centru grada. Ni u pristaništa, ni u dokove Londona nije nikada prispeo nikakav brod čiji bi brodovlasnik bio Fileas Fog. Ovaj džentlmen nije se pojavljivao ni u jednom administrativnom nadleštvu. Za njegovo ime nije se nikada čulo ni u advokatskom kolegijumu, ni u Templu, ni u Linkolns Inu, ni u Grejs Inu³. Nikada nije bio branilac pred kancelarijskim sudom, ni pred najvišim sudom, ni pred finansijskim sudom, ni pred duhovnim sudom. Nije bio ni industrijalac, ni trgovac, ni zemljoposednik. Nije bio član Kraljevskog društva Velike Britanije, ni Londonskog društva, ni Zanatlijskog udruženja, ni Raselovog društva, ni Zapadnog književnog društva, ni Društva za pravo, ni Društva za ujedinjene umetnosti i nauke, koja stoje pod neposrednim pokroviteljstvom Njegovog milostivog veličanstva. Ukratko, on nije pripadao. nijednom od mnogobrojnih društava kojima kipti engleska prestonica, od Društva harmonikaša do Entomološkog⁴ društva, osnovanog, uglavnom, sa ciljem da uništava štetne insekte.

---

³ Templ, Linkolns In, Grejs In, pravnički kvartovi u Londonu. — Prim. prev.

⁴ Entomologija, nauka o insektima. — Prim. prev.

Fileas Fog bio je član Reform-kluba i ništa više. Ako bi se kogod začudio što se tako tajanstveni džentlmen nalazi među članovima toga uglednog društva, dobio bi odgovor da je on primljen na preporuku braće Beringa, kod kojih je imao otvoren kredit. Zahvaljujući tome što su svi njegovi čekovi,,po viđenju" bili uredno

isplaćivani zaduženjem njegovog skoro neiscrpnog tekućeg računa, on je imao izvestan poslovni ugled.

Da li je taj Fileas Fog bio bogat? Svakako. Ali kako se obogatio, to ni najbolje obavešteni nisu znali reći, a i gospodin Fog je bio poslednji kome se na pristojan način moglo obratiti radi obaveštenja. U svakom slučaju, nije bio rasipnik, ali ni tvrdica. Gde god je nešto trebalo za neku plemenitu, korisnu ili velikodušnu stvar, on je davao čuteći i neopaženo.

Ukratko, nije se mogao zamisliti čutljiviji čovek od toga džentlmena. Govorio je što je manje mogao i izgledao je utoliko tajanstveniji ukoliko je više čutao. Pri svemu tome živeo je javno, i sve što je činio bilo je na dlaku isto, tako da su ljudi u svojoj nezadovoljenoj mašti tražili još nešto iza toga.

Da li je putovao? Verovatno, jer niko od njega nije bolje poznavao kartu sveta. Nije bilo ni najzabitnijeg kutka koji on ne bi podrobno poznavao. Katkada bi sa malo kratkih i jasnih reči ispravljao bezbrojne pripovetke koje su kružile u klubu o izgubljenim ili zalutalim putnicima; ukazivao je na to šta, u stvari može biti istina, i njegove su reči često bile proročke, jer ih je događaj uvek opravdavao. Taj je čovek morao proputovati ceo svet — bar u mislima.

Ali, bilo je izvesno da Fileas Fog već dugi niz godina nije napuštao London. Oni koji su imali čast da ga bolje poznaju tvrdili su da se niko ne može pohvaliti da ga je video ma na kom drugom mestu sem na putu kojim je išao svaki dan, neposredno od svoje kuće do kluba. Jedina mu je zabava bila čitanje novina.i igranje vista⁵. U toj igri, koja se čuteći igrala, a koja je pot-

puno odgovarala njegovoj prirodi, on je često dobijao. Međutim, ti dobici nikada nisu ulazili u njegov džep nego su predstavljali znatne sume u njegovom budžetu za dobročinstva. Treba, uostalom, reći da je gospodin Fog igrao radi igre a ne radi dobitka. Igra je za njega bila bitka, borba sa teškoćama, ali borba bez kretanja, bez prepreka, bez napora, a to je odgovaralo njegovom karakteru.

---

5 Vist, igra sa 52 karte, poreklom iz Engleske. Igraju je četiri osobe koje sede nasuprot jedna drugoj. — Prim. prev.

Znalo se da Fileas Fog nije imao ni žene, ni dece — što se može dogoditi i najčestitijem čoveku — ni rođaka, ni prijatelja — što je zaista ređa stvar. Fileas Fog je živeo sam u svojoj kući u Ulici Sevil-rou, u koju нико nije dolazio. Nije se govorilo o unutrašnjem životu u kući. Od posluge dovoljan mu je bio svega jedan sluđa. Ručavao je i večeravao u klubu, u vreme hronometarski određeno, u istoj dvorani, za istim stolom; nije častio svoje kolege, nije pozivao za sto nikakvog stranca, vraćao se kući samo na spavanje, tačno u poноć, nije se nikada služio udobnim sobama koje Reform-klub stavlja na raspolaganje svojim članovima. Od dvadeset četiri časa provodio je u svom stanu dešet — u spavanju ili oblačenju. Šetao se uvek jednkim koracima po šareno parketiranom predsoblju ili na kružnoj galeriji, iznad koje se zatvara jedno kube sa plavim okнима, koje na sebi drže dvadeset purpurnocrvenih jonskih stubova. Za vreme ručka i večere dolazi la su na njegov sto sočna jela i pića iz klupske kuhi nja, ostava, ribarnica i mlekara; klupski poslužitelji, ozbiljne ličnosti u crnim odelima, obuveni u cipele sa

mekim štofanim đonom, posluživali su ga u osobitom porculanskom posuđu i sa divnim ubrusom od sakson-skog platna. U klupskim kristalnim bocama i čašama bio je njegov "šeri", njegov "porto", njegov "kleret", pomešan sa cimetovom korom. ili drugim začinom; najzad, klupski led — dovezen uz velike troškove sa američkih jezera — održavao mu je piće u dovoljno svežem stanju.

Ako je čovek koji živi pod takvim okolnostima nastran, onda se mora priznati da nastranost ima i do-brih strana!

Mada kuća u Ulici Sevil-rou nije bila raskošna, ona se isticala najvećom udobnošću. Uostalom, kako se navike stanareve nisu menjale, služba u njoj posta-jala je sve lakša. Ipak je Fileas Fog zahtevao od svog jedinog služe izuzetnu tačnost i urednost. Toga dana, 2. oktobra, Fileas Fog je otpustio Džemsa Forstera — ovaj momak je pogrešio što mu je za brijanje doneo vodu od osamdeset četiri stepena Farenhajtovih ume-sto osamdeset šest — i očekivao je njegovog nasledni-ka, koji se imao prijaviti između jedanaest i jedanaest i po časova. Fileas Fog je sedeо odlučno u svojoj na-slonači, sa nogama sastavljenim kao u vojnika na pa-radi, rukama naslonjenim na kolenima, tela isprav-ljena, glave uzdignite, posmatrajući kretanje skazalj-ke na zidnom satu — komplikovanom mehanizmu — koji je pokazivao časove, minute, sekunde, dane, datu-me i godine. Tačno u jedanaest i po časova gospodin Fog je po svom svakidašnjem običaju izlazio iz kuće i odlazio u Reform-klub.

U tom trenutku neko zakuća na vrata maloga sa-lona u kome se nalazio Fileas Fog.

Ukaza se otpušteni Džems Forster.

— Novi sluga — reče on.

Pojavi se momak tridesetih godina i pozdravi.

— Vi ste Francuz i zovete se Džon? — upita ga Fileas Fog.

— Žan, s vašim dopuštenjem, gospodine, — odgovori novodošavši — Žan Paspartu, nadimak koji mi je ostao i koji pokazuje moju prirodnu sposobnost snalaženja. Mislim, gospodine, da sam čestit čovek, ali da bih bio iskren, moram reći da sam imao već više zanimanja. Bio sam pevačskitnica, konjušar u jednom cirkušu, umeo sam da se prevrćem kao Leotar i da igram na konopcu kao Blonden, zatim sam, da bih svoje sposobnosti bolje iskoristio, postao nastavnik gimnastike, i, najzad, bio sam vatrogasnici podoficir u Parizu. U svojoj knjižici imam beleške o čuvenim požarima. Ali već je pet godina kako sam ostavio Francusku i želeći da uživam u porodičnom životu, postao sam sober u Engleskoj. Kako sam upravo bez službe, a saznavši da je gospodin Fileas Fog najtačniji i najstalniji čovek Ujedinjenog Kraljevstva, predstavljam se gospodinu, nadejući se da će ovde spokojno živeti i zaboraviti i na samo ime Paspartu...

— Paspartu mi se dopada — odgovori džentlmen.

— Preporučili su mi vas. Imam o vama dobra obaveštenja. Znate li za moje uslove?

— Znam, gospodine.

— Dobro. Koliko je časova kod vas?

— Jedanaest časova i dvadeset dva minuta — odgovori Paspartu izvlačeći iz svog džepa na prsluku ogroman srebrni sat.

— Vaš sat zaostaje — reče gospodin Fog.

— Molim, gospodine, oprostite, ali to je nemoguće.

— Vaš sat kasni za četiri minuta. Ne mari. Dovoljno je samo da utvrđimo razliku. Dakle, počev od ovog trenutka, jedanaest časova i dvadeset devet minuta pre podne u sredu 2. oktobra 1872. godine, vi ste u mojoj službi.

Kad to reče, Fileas Fog ustade, uze svoj šešir levom rukom i stavi ga na glavu automatskim pokretom ne rekavši više ni reči.

Paspartu začu kako se ulična vrata zatvoriše prvi put: bio je to njegov gospodar koji je izlazio; zatim drugi put: bio je to njegov prethodnik, Džems Forster, koji je takođe odlazio.

Paspartu ostade sam u kući u ulici Sevil-rou.

II GLAVA

U KOJOJ JE PASPARTU UBEĐEN DA JE NAJZAD NASAO SVOJ IDEAL

"Vere mi, — pomisli Paspartu, isprva malo izneđen — poznavao sam kod gospođe Tiso isto tako živahne dobričine kao što je i moj novi gospodar!"

Treba ovde reći da su "dobričine" gospođe Tiso voštane figure, koje Londonci rado posećuju, a kojima zaista nedostaje jedino dar govora.

Za onih nekoliko trenutaka što je razgovarao sa Fileasom Fogom, Paspartu je brzo ali pažljivo proučio svoga budućeg gospodara. Bio je to čovek oko četrdeset godina, plemenita i lepa lica, visoka rasta, koga nije ružila nikakva gojaznost, riđe kose i zalisaka, ravnog čela bez bora na slepoočnicama, pre bledog nego rumenog lica, prekrasnih zuba. Izgledalo je da ima u najvećem stepenu onoga što fizionomisti nazivaju "smirenost u pokretu", zajednička osobina svih onih koji više rade nego što galame. Miran, flegmatičan, čista oka, čiji kapci behu nepomicni, bio je potpun tip onih hladnokrvnih Engleza koji se sretaju vrlo često u Ujedinjenom Kraljevstvu i čije je nešto akademsko držanje Angelika Kaufman⁶ vanredno naslikala svojom kićicom. Posmatran na raznim poslovima u njegovom životu, ovaj džentlmen je davao utisak jednog dobro uravnoteženog bića u svim pojedinostima, odmerenog, savršenog kao hronometar Leroa ili Irna Šoa. Zaista, Fileas Fog beše oličenje tačnosti, što se jasno videlo po "izrazu njegovih nogu i ruku", jer kod čoveka i kod životinja i udovi su izraziti organi strasti.

---

⁶ Angelika Kaufman (1741–1807), švajcarska slikarka, radila je portrete i figuralne kompozicije u klasicističkom duhu. — Prim. prev.

Fileas Fog je spadao u one matematički tačne ljudе koji se nikada ne žure, uvek su spremni, štede svoje korake i svoje pokrete. Nije činio ni jedan suvišan korak, jer je uvek išao najkrćim putem. Nije gubio ni jedan pogled gledajući u tavanicu; nikada sebi nije dopuštao ma kakav suvišan pokret; niko ga nije video uzbudjena ili zbumjena. Bio je najsporiji čovek na svetu, ali je uvek stizao na vreme. Međutim, sasvim je razumljivo što je živeo usamljeno, tako reći izvan društvenih veza. Znao je da u životu treba voditi računa o društvenim odnosima, a kako društveni odnosi čoveka zadržavaju, to ni sa kim nije održavao nikakve odnose.

Žan, nazvan Paspartu, pravi Parizlija iz Pariza, za pet godina što ih je proveo u Engleskoj i Londonu kao sobar, uzalud je tražio gospodara koga bi mogao zavoljeti.

Paspartu nije bio kakav Fronten⁷ niti Maskaril⁸, koji sa podignutim ramenima, uzdignutim nosom, drskim pogledom, hladnim okom ipak nisu drugo do bestidni lupeži. Ne. Paspartu beše dobar momak, prijatnog lica, nešto širokih usana, uvek spremnih za kušanje ili za poljubac, čovek blag i uslužan, sa jednom od onih dobrih okruglih glava što ih rado gledamo na ramenima svojih prijatelja. Imao je plave oči, živu boju lica, koje je bilo tako debelo, da je mogao videti sopstvene jabučice na obrazima, široke grudi, visok stas, snažne mišice i herkulovsku snagu, koju su vanredno razvile vežbe u mladosti. Mrka kosa mu je bila nešto

kudrava. Ako su antički vajari znali na osamnaest načina da nameste Minervinu kosu, Paspartu je znao za svoju kosu samo jedan način: triput bi pogladio kosu češljem i bio bi očešljan.

---

⁷ Fronten, tip duhovitog i drskog sluge iz starih francuskih komedija. — Prim. prev.

⁸ Maskaril, tip lupeškog i bestidnog sluge — svađalice *iz francuske komedije XVII i XVIII veka*. — Prim. prev.

Ni uz najveću opreznost ne može se reći da li će se otvoren karakter ovog momka moći složiti sa karakterom Fileasa Foga. Hoće li Paspartu biti savršeno tačan sluga kakav je potreban njegovom gospodaru? To će tek iskustvo pokazati. Kao što znamo, posle jedne dosta nestalne mladosti, on je težio za odmorom. Čuvši da hvale englesku metodičnost i poslovičnu džentlmensku hladnoću, došao je u Englesku da tu potraži sreću. Ali ga je sreća dotada rđavo služila. Nigde se nije mogao skrasiti. Imao je deset gospodara. Sve su to bile mrgode čudljivci, pustolovi ili tumarala, što se Paspartuu više nije dopadalo. Njegov poslednji gospodar, mladi lord Longsferi, član parlamenta, posle noći provedenih u Oyctersroomu Haj Marketa, vraćao se vrlo često kući na ramenima policajaca. Paspartu, žečeći pre svega da oda dužno poštovanje svome gospodaru, usudio se da stavi nekoliko učtivih primedaba, koje su bile rđavo primljene, te mu služba bi otkazana. U to vreme sazna da gospodin Fileas Fog traži slugu. Raspišta se za tog džentlmena. Takav čovek, koji je živeo tako uredno, koji nije provodio noći van svoga stana, koji nije putovao, koji nije nikada izostajao ni jednog

dana, mogao mu se jedino dopasti. On mu se predstavi, i kao što smo videli, bi primljen.

Izbilo je jedanaest i po časova kad se Paspartu našao sam u kući u Sevil-rou. Odmah je počeo pregledati kuću. Prošao je od podruma do tavana. Njemu se dopade ta čista, uredna, ozbiljna, puritanska, za službu dobro udešena kuća. Izgledala mu je kao lepa puževa kućica, ali kućica koja se osvetljava i greje gasom, jer je ugljenovodonički gas tu zadovoljavao sve potrebe osvetljenja i ogreva.

Na drugom spratu Paspartu lako nađe sobu koja je bila njemu namenjena. Dopala mu se. Električna zvonca i akustične cevi spajale su ovu sobu sa oda-jama u prizemlju i na prvom spratu. Električni sat iznad kamina bio je spojen sa satom u spavaćoj sobi Fileasa Foga, i oba aparata pokazivala su u istom trenutku isto vreme.

— To mi se dopada, to mi se dopada! — pomisli Paspartu.

U svojoj sobi on opazi jednu knjižicu obešenu ispod sata. To je bio program za svakidašnju službu. Razumeo je sve pojedinosti službe: od osam časova iz-jutra, utvrđen čas u koji je Fileas Fog ustajao, do jedanaest i po časova, kada je ostavljao svoju kuću i odla-zio na ručak u Reform-klub; čaj i pečenje u osam časo-va i dvadeset tri minuta, voda za brijanje u devet ča-sova i trideset sedam minuta, češljanje u devet časova i četrdeset minuta itd. Zatim, od jedanaest i po časova pre podne do ponoći — kada je uredni džentlmen odla-zio na spavanje — sve je bilo zabeleženo, predviđeno,

određeno. Sav radostan, Paspartu je razmišljao o tom programu i učio razne odredbe napamet.

Gospodareva garderoba bila je dobro snabivena i vanredno uređena. Sve čakšire, svako odelo ili prsluk imali su svoj redni broj na jednom spisku primaњa i izdavanja koji je pokazivao datum kada će se ova odela, jedno po jedno, prema godišnjem dobu nositi. Isti propis važio je i za obuću.

Ukratko, ta kuća u Sevil-rou — koja je morala biti hram neurednosti u vreme slavnog ali nemarnog Še-ridana — bila je udobno nameštena i nagoveštavala blagostanje. Nije bilo knjižice ni knjiga koje bi gospodinu Fogu bile suvišne, jer mu je Reform-klub stavljao na raspolaganje dve knjižnice, jednu posvećenu lepoj književnosti, drugu pravu i politici. U njegovoј spavaćoj sobi bila je kasa srednje veličine tako sagrađena da je bila zaštićena i od požara i od provale. U kući nije bilo nikakvog oružja niti kakve lovačke ili ratne opreme. Sve je tu pokazivalo najmiroljubivije navike.

Ispitavši ovaj stan do sitnica, Paspartu protrla ruke, njegovo široko lice se razvedri i on ponovi veselo:

— To mi se dopada! To je za mene! Gospodin Fog i ja savršeno ćemo se slagati. Jedan uredan čovek koji voli da sedi kod kuće! Prava mašina! Pa lepo, nije mi krivo što služim jednu mašinu!

III GLAVA

U KOJOJ JE ZAPOČEO RAZGOVOR KOJI FILEASA FOGA MOŽE SKUPO STATI

Fileas Fog je izašao iz svoje kuće u Sevil-rou u jedanaest i po časova, i pošto je pet stotina sedamdeset pet puta stavio desnu nogu ispred leve i pet stotina sedamdeset šest puta levu nogu ispred desne, stigao je u Reform-klub, prostranu zgradu podignutu u Pel-Melu, čija je izgradnja stajala najmanje tri miliona livena. Fileas Fog se odmah uputi u ručaonicu, čijih je devet prozora gledalo na lep vrt sa drvećem koje je jesen već pozlatila. Tu sede za uobičajeni sto koji je za njega bio postavljen. Ručak mu se sastojao od jednog predjela, kuvane ribe začinjene "reading" sosom najbolje vrste, krvavo crvenog rostbifa začinjenog gljivama, košarca punjenih stabljikama ravente i zelenim ribizlama, česterskog sira — sve je to bilo zaliveno sa nekoliko šolja odličnog čaja, naročito nabranog za potrebe Reform-kluba.

U dvanaest časova i četrdeset sedam minuta naš džentlmen ustade i uputi se ka velikom salonu, raskošnoj odaji ukrašenoj bogato uokvirenim slikama. Tu mu jedan poslužitelj predade nerazrezan *Tajms*, koji Fileas Fog razvi sa velikom sigurnošću, koja je svedočila o velikoj veštini u tako teškom poslu. Čitanjem tih novina zanimalo se Fileas Fog do tri časa i četrdeset minuta, a zatim je čitao *Standard* do večere. Ova je bila ista kao i ručak, sa dodatkom "kraljevskog britanskog sosa".

U pet časova i četrdeset minuta naš se džentlmen opet pojavio u velikom salonu i udubio u čitanje *Morning kronikla*.

Pola časa kasnije uđoše u salon i neki članovi Reform-kluba i približiše se kaminu u kojem je goreo kameni ugalj. To su bili redovni partneri, strasni igrači višta: inženjer Endrju Stjuart, bankari Džon Sulivan i Samuel Falentin, pivar Tomas Flenegen, Gotjer Ralf, činovnik Engleske banke — bogate i ugledne ličnosti čak i u tom klubu koji među svojim članovima ima industrijske i finansijske prvake.

— No, Ralfe, — upita Tomas Flenegen — kako stoji stvar s tom krađom?

— Pa, — odgovori Endrju Stjuart — banka će iz gubiti svoje novce.

— Ja se, naprotiv nadam — reče Gotjer Ralf — da ćemo uhvatiti lopova. Policijski inspektori, vrlo vešti ljudi, poslati su u Ameriku i u Evropu u sva glavna pristaništa za ukrcavanje i iskrcavanje, i taj će gospodin teško umaći.

— A imaju li lični opis tog lupeža? — upita Endrju Stjuart.

— Pre svega, to nije lupež — ozbiljno odgovori Gotjer Ralf.

— Kako da nije lupež čovek koji ukrade pedeset i pet hiljada livara u novčanicama?

— Nije — odgovori Gotjer Ralf.

— To je, dakle, neki industrijalac? — reče Džon Sulivan.

— *Morning kronikl* tvrdi da je tip neki džentlmen. Onaj koji ovo reče beše lično Fileas Fog, čija se glava pomoli iz gomile hartije skupljene oko njega. U istim Fileas Fog pozdravi svoje kolege, koji mu otpozdraviše.

Događaj o kome se govorilo, a o kome su že stoko raspravljali mnogi dnevni listovi Ujedinjenog Kraljevstva, odigrao se tri dana ranije, 29. septembra. Svežanj novčanica u iznosu od pedeset i pet hiljada livara iščezao je sa stola glavnog blagajnika Engleske banke. Ako bi se kogod začudio što se takva krađa mogla dogoditi tako lako, Gotjer Ralf, podguverner banke, ograničavao se samo da odgovori: da je u tom trenutku blegajnik beležio primanje tri šilinga i šest pensa i da se ne može na sve obratiti pažnja.

No ovde valja spomenuti nešto što će događaj bolje objasniti, a to je da se ta izvanredna ustanova, Engleska banka, izgleda više no što treba stara o do stojanstvu publike. Nema tu ni stražara ni rešetki! Zlato, srebro, novčanice slobodno su izloženi, tako reći na milost i nemilost prvog ko naiđe. Nije se smelo posumnjati u poštenje kakvog prolaznika. Jedan odličan poznavalac engleskih običaja priča čak ovo: u jednoj bančinoj dvorani, u kojoj je jednoga dana bio, htede on iz radoznalosti da pogleda izbliza jednu polugu zlata tešku sedam do osam livara izloženu na blegajnikovom stolu, uze tu polugu, pregleda je, doda je svom susedu, ovaj opet drugome, tako da je poluga išla od ruke do ruke do kraja mračnog hodnika i tek posle pola

časa vraćena je na svoje mesto, a da blagajnik ni glave nije podigao.

Međutim, 29. septembra nije se dogodio isti slučaj. Svežanj novčanica nije bio vraćen, i kada je veličanstveni časovnik iznad dvorane za primanje u pet časova zvonjenjem objavio zatvaranje kancelarije, Engleskoj banci ne preostade drugo nego da tih pedeset pet hiljada livara uvede na račun dobitka i gubitka.

Kada je krađa dobro i savesno isleđena, poslati su najveštiji agenti i detektivi u glavna pristaništa u Liverpul, Glazgov, Havr, Suec, Brindizi, Njujork itd., uz obećanje da će u slučaju uspeha dobiti nagradu od dve hiljade livara i pet od sto od sume koja bude nađena. Očekujući rezultate odmah započete istrage, ovi agenti su imali dužnost da savesno motre na sve putnike koji odlaze i dolaze.

I zaista, kao što jejavljao *Morning kronikl*, trebalo je prepostavljati da kradljivac ne spada ni u jednu lopovsku družinu u Engleskoj. Toga dana, 29. septembra, zapažen je jedan lepo odeven džentlmen, lepog ponašanja, pristojne spoljašnjosti, koji se šetao u isplatnoj dvorani, mestu gde se krađa odigrala. Istraga je uspela da dosta tačno utvrdi opis tog džentlmena, i taj opis je odmah bio upućen svim detektivima Ujedinjenog Kraljevstva i evropskog kontinenta. Neki oštroumni ljudi — Gotjer Ralf bio je među njima — mislili su, dakle, da je osnovana nada da kradljivac neće umaći.

Razumljivo je što je taj događaj bio na dnevnom redu u Londonu i u celoj Engleskoj. Ljudi su se zanosili za i protiv, prepirali se o mogućnosti uspeha prestonič-

ke policije. Ne treba se, dakle, čuditi što su i članovi Reform-kluba govorili o istoj temi, i to utoliko više što je među njima bio jedan od podguvernera banke.

Uvaženi Gotjer Ralf nije sumnjao u ishod istrage, smatrajući da će obećana nagrada osobito pooštiti revnost i inteligenciju agenata. Međutim, njegov kolega Endrju Stjuart bio je daleko od toga da se složi s ovim uverenjem. Nastavila se prepirka između džentlmena koji seđoše za jedan sto namenjen vistu, Stjuart ispred Flenegena, Falentin ispred Fileasa Fog-a. Za vreme igre igrači nisu razgovarali, ali između robera,⁹ prekinuti razgovor bi se nastavljao još življe.

---

⁹ Rober, odlučan trenutak u igri vista kada se spoje 3 partije. — Prim. prev.

— Držim da je sreća naklonjena lopovu, — reče Endrju Stjuart — koji je svakako vešt čovek!

— Koješta, — odgovori Ralf — nema više ni jedne zemlje u kojoj bi se mogao skloniti!

— E, gle, kako to?

— Pa kuda da beži?

— Šta ja znam, — odgovori Endrju Stjuart — ali, najzad, svet je dosta velik!

— Bio je nekad... — reče poluglasno Fileas Fog. Zatim dodade, pružajući karte Tomasu Flenegenu — vi sećete, gospodine.

Prepirka se utiša za vreme robera. Ali, posle toga, Endrju Stjuart nastavi rekavši: — Kako to nekad? Zar se kojim slučajem svet smanjio?

— Bez sumnje — odgovori Gotjer Ralf. — Svet se smanjio, jer se danas može obići deset puta brže nego pre sto godina. A baš to će, u stvari kojom se zanima, veoma ubzati istragu.

— A isto tako olakšati bekstvo lopovu!

— Vi igrate, gospodine Stjuarte, — reče Fileas Fog. Međutim, nepoverljivi Stjuart nije bio ubeđen, i posle završene partije on nastavi:

— Moram reći, gospodine Ralfe, da ste na šaljiv način utvrdili da se svet smanjio. Pošto se sada može obići za tri meseca...

— Za osamdeset dana samo — reče Fileas Fog.

— Zaista, gospodo, — doda Džon Sulivan — za osamdeset dana, otkada je između Rotala i Alahabada otvorena pruga "Velike indijske poluostrvske železnice"; evo proračuna *Morning kronikla*:

Od Londona do Sueca preko Mon Senija i Brindizija, železnicom i parobrodom 7 dana

Od Sueca do Bombaja, parobrodom 13 dana

Od Bombaja do Kalkute, železnicom 3 dana

Od Kalkute do Hong-Konga (u Kini), brodom 13 dana

Od Hong-Konga do Jokohame (u Japana), brodom 6 dana

Od Jokohame do San Franciska, brodom 22 dana

Od San Franciska do Njujorka, železnicom 7 dana

Od Njujorka do Londona, parobrodom i železnicom 9 dana

Ukupno 80 dana

— Da, osamdeset dana, — uzviknu Endrju Stjuart, odnevši iz nepažnje adut kartu — ali ne računajući rđavo vreme, protivne vetrove, brodolome, iskanje voza iz šina itd.

— Sve je to uračunato — odgovori Fileas Fog, ne prekidajući igru, jer se ovoga puta razgovor nije obazirao na vist.

— Čak ako Hindusi ili Indijanci i povade šine — uzviknu Endrju Stjuart — ili ako zaustave voz, opljačkaju vagone, skalpiraju putnike!¹⁰

---

¹⁰ Skalp (engleski: lubanja), ratnički trofej kod Indijanaca Sev. Amerike; komad kože s kosom koji se skine s glave pobeđena, živa ili mrtva neprijatelja, osuši i nosi na kopljtu. — Prim. prev.

— Sve je to uračunato, — ponova odgovori Fileas Fog i pokazujući svoje karte doda: — dva aduta!

Endrju Stjuart, na koga je bio red da promeša i pokupi karte, reče:

- Teorijski imate pravo, gospodine Fog, ali u praksi...
- I u praksi, gospodine Stjuarte.
- To bih voleo da vidim.
- Zavisi samo od vas. Hajdemo zajedno.
- Neka me bog sačuva, — uzviknu Stjuart — ali opkladio bih se za četiri hiljade livara da je takav put, uz takve uslove, nemoguć!
- Naprotiv, vrlo moguć — odgovori gospodin Fog.
- Pa onda putujte!
- Na put oko sveta za osamdeset dana?
- Da.
- Pristajem.
- Kada?
- Odmah. Samo, upozoravam vas da će to učiniti na vaš trošak.
- To je ludost! — uzviknu Endrju Stjuart, koji je počeo da se ljuti zbog navaljivanja njegovog partnera.
- Ta ostavite! Bolje da se kartamo.

— Razdelite karte ponovo, — odgovori Fileas Fog — jer ste pogrešili.

— Endru Stjuart uze nanovo karte rukom koja je drhtala, zatim ih iznenada stavi na sto i reče:

— E, lepo, gospodine Fog, kladim se u četiri hiljade livara!...

— Dragi moj Stjuarte, — reče Falentin — umirite se. To nije ozbiljno..

— Kada kažem: kladim se, — odgovori Endru Stjuart — to je uvek ozbiljno.

— Neka bude! — reče gospodin Fog. Zatim okreći se svojim kolegama doda:

— Imam dvadeset hiljada livara uloženih kod braće Bering. Ja ih rado stavljam na kocku.

— Dvadeset hiljada livara! — uzviknu Džon Sulivan. — Dvadeset hiljada livara, koje možete izgubiti zbog nepredviđenog zadocnjenja!

— Sve je predviđeno — odgovori jednostavno Fileas Fog.

— Ali, gospodine Fog, tih osamdeset dana izračunato je samo kao najkraći rok.

— Najkraći rok, ako se dobro upotrebi, dovoljan je za sve.

— Ali da ga ne prekoračite, treba matematički skakati iz voza u brod i iz broda u voz.

— Ja ču skakati matematički...

— Šalite se!

— Dobar Englez se nikada ne šali kada je u pitanju stvar tako ozbiljna kao opklada — odgovori Fileas Fog. — Kladim se u dvadeset hiljada livara sa svakim ko želi da ču izvršiti taj put oko sveta za osamdeset dana ili manje, odnosno hiljadu devet stotina dvadeset časova ili sto petnaest hiljada dve stotine minuta. Primate li?

— Primamo — odgovoriše gospoda Stjuart, Falentin, Sulivan, Flenegen i Ralf, pošto su se među sobom sporazumeli.

— Dobro — reče gospodin Fog. — Voz iz Dovera polazi u osam časova i četrdeset pet minuta. Polazim tim vozom.

— Još večeras? — upita Stjuart.

— Još večeras — odgovori Fileas Fog. Dakle, — doda pregledavši džepni kalendar — pošto je danas sreda, 2. oktobar, trebalo bi da se vratim u London, u ovaj isti salon Reform-kluba, u subotu, 21. decembra, u osam časova i četrdeset i pet minuta uveče, inače će dvadeset hiljada livara položenih sada na mom računu kod braće Bering pripasti vama, gospodo, i stvarno i pravno. Evo čeka na tu sumu.

Načinjen je zapisnik o opkladi i potписан od svih šest učesnika. Fileas Fog je ostao hladan. Nije se, zato, kladio radi dobiti, a tih dvadeset hiljada livara — što je bila polovina njegove imovine — uložio je u opkladu stoga što je predviđao da će drugu polovinu morati utrošiti da bi izveo taj teški, da ne reknemo neizvodljivi zadatak. Njegovi su protivnici izgledali tronuti ne zbog visine opklade, nego zato što su sebi unešto prebacivali što pod takvim uslovima vode borbu.

Izbilo je baš sedam časova. Predložiše gospodinu Fogu da prekinu vist da bi se on mogao spremiti za odlazak.

- Ja sam uvek spremam — odgovori ovaj hladnokrvni džentlmen i deleći karte reče:
- Igram karo. Vi nastavljate igru, gospodine Stjuarte.

IV GLAVA

U KOJOJ FILEAS FOG DOVODI SVOGA SLUGU PASPARTUA DO ZAPREPAŠĆENJA

U sedam časova i dvadeset pet minuta, Fileas Fog, pošto je dobio dvadesetak gvineja na vistu, oprosti se od svojih uvaženih kolega i napusti Reform-klub. U sedam časova i pedeset minuta otvori vrata na svojoj kući i uđe unutra.

Paspartu, koji je savesno proučio svoj program, bio je vrlo iznenađen videvši gospodina Foga kako prekršava svoju tačnost i pojavljuje se u tom neuobičajenom času. Prema knjižici, stanovnik Sevil-roua imao se vratiti kući tačno u ponoć.

Fileas Fog se prvo pope u svoju sobu, zatim zovnu: — Paspartu!

Paspartu ne odgovori. Ovo dozivanje nije se moglo odnositi na njega. Nije to bio njegov čas.

— Paspartu! — ponovi gospodin Fog ne podižući glas.

Paspartu se pojavi.

— Već drugi put vas zovem — reče gospodin Fog.

— Ali nije još ponoć — odgovori Paspartu sa satom u ruci.

— Znam, — nastavi Fileas Fog — i ne prebacujem vam. — Kroz deset minuta putujemo za Dover i Kale.

Na širokom Francuzovu licu ukaza se neka grimasa. Bilo je očigledno da nije dobro čuo. — Gospodin putuje? — upita.

— Da! — odgovori Fileas Fog. — Idemo na put oko sveta.

Paspartu, razrogačenih očiju uzdignutih obrva, opuštenih ruku, klonula tela, odavao je sve znake čuđenja koje je išlo do zaprepašćenosti.

— Put oko sveta! — promrmlja.

— Za osamdeset dana — odgovori gospodin Fog.
— Dakle, ne gubimo ni trenutka.

— A prtljag?... — reče Paspartu koji nesvesno mahaše glavom tamamoamo.

— Bez prtljaga. Samo jedna putna torba. U njoj dve vunene košulje, tri para čarapa. Toliko i za vas. Ostalo ćemo kupovati uz put. Skinite mi moj putnički ogrtač i moj pokrivač. Navucite dobru obuću. Uostalom, peške ćemo ići malo ili nikako. Hajd' sad!

Paspartu htede odgovoriti. Ne moguće. Izađe iz sobe gospodina Foga, pope se u svoju i klonu na stolicu, te na prost način svoga zavičaja reče:

— E, to je previše! A ja sam htio da budem na miru!...

I poče se nesvesno spremati za put. Put oko sveta za osamdeset dana! Da li je njegov gospodar poludeo? Ne... da li se šalio? Idu za Dover, dobro. U Kale, lepo. Najzad, nije to mnogo ljutilo dobrog momka, koji već pet godina nije bio na tlu svoje otadžbine. Možda će se ići do Pariza, i, vere mu, on bi zaista rado ponovo video veliki grad. Svakako će se taj džentlmen, tako škrt u koračanju, zaustaviti onde... Da, bez sumnje, ali nije se moglo sumnjati ni u to da će putovati taj džentlmen, koji tako rado sedi kod kuće.

U osam časova, Paspartu je spremio skromnu torbu, u kojoj je bilo gospodarevo i njegovo rublje; zatim još uznemiren izide iz svoje sobe, zatvorivši pažljivo vrata za sobom, i ode gospodinu Fogu.

Gospodin Fog bio je spreman. U ruci je imao Bredšov *Sveopšti vodič* za putovanje železnicom i brodovima, koji će mu pružiti sva potrebna obaveštenja za njegov put. On uzme torbu iz Paspartuovih ruku, otvori je i spusti u nju debeo svežanj onih lepih novčanica koje važe u svim zemljama.

- Da niste što zaboravili? — upita.
- Nisam, gospodine.
- Moj ogrtač i pokrivač?
- Tu su.
- Dobro, uzmite ovu torbu. Gospodin Fog preda torbu Paspartuu.

— Dobro pazite na nju — dodade on. — U njoj ima dvadeset hiljada livara!

Paspartu umalo ne ispusti torbu, kao da je dvadeset hiljada livara bilo u zlatu.

Tada gospodar i sluga siđoše i dvaput zaključaše ulična vrata.

Na kraju Ulice Sevil-rou bila je kolska stanica. Fileas Fog i njegov sluga popeše se u jedna od njih, i ova se brzo uputiše ka železničkoj stanici ČeringKros, od koje polazi jedna pruga jugoistočne železnice.

U osam časova i dvadeset minuta kola se zaustaviše pred gvozdenom ogradom železničke stanice. Paspartu skoči na zemlju. Za njim siđe njegov gospodar i isplati kočijaša.

U tom trenutku pristupi gospodinu Fogu jedna prosjakinja sa detetom na rukama, blatnjavih bosih nogu, pocepanog šešira na glavi, na kome je visilo neko jadno pero, sa šalom u dronjcima povrh njenih rita i zaprosi milostinju.

Gospodin Fog izvadi iz džepa dvadeset gvineja koje je dobio na vistu i pružajući ih prosjakinji reče:

— Evo, dobra ženo, zadovoljan sam što sam vas sreo.

Zatim produži put.

Paspartu oseti da su mu oči nešto vlažne. Njegov gospodar ga je dirnuo u srce.

Gospodin Fog uđe s njim odmah u veliku čekao-nicu železničke stanice. Tu Fileas Fog naredi Paspartuu da kupi dve karte prve klase za Pariz. Zatim se okreće i opazi petoricu svojih kolega iz Reform-kluba.

— Gospodo, ja polazim, — reče — a različite vize unesene u moju putnu ispravu, koju radi toga nosim sobom, daće vam prilike da, kad se vratim, prokontrolišete moj put.

— O! Gospodine Fog, — odgovori učtivo Gotjer Ralf — to je nepotrebno. Mi verujemo vašoj džentlmenskoj časti.

— Tako je bolje — reče gospodin Fog.

— Niste li zaboravili da se morate vratiti?... — napomenu Endrju Stjuart.

— Za osamdeset dana, — odgovori gospodin Fog — u subotu 21. decembra 1872. uveče u osam časova i četrdeset pet minuta. Do viđenja, gospodo!

U osam časova i četrdeset minuta, Fileas Fog i njegov sluga zauzeše mesta u zajedničkom kupeu. U osam časova i četrdeset pet minuta začu se zvižduk i voz krenu.

Noć je bila tamna. Padala je sitna kiša. Fileas Fog je čutao naslonjen u svom kutu. Paspartu, još smeten, nesvesno je uza se prigrlio torbu s novcem.

Voz još nije prošao kroz Sajdenhem, kad Paspartu, sav očajan, kriknu.

- Šta vam je? — upita gospodin Fog.
- Izgleda mi da sam..., žureći se..., zbumen..., zaboravio...
- Šta?
- Da zatvorim slavinu od gasa u mojoj sobi!
- E, moj momče, — odgovori hladno gospodin Fog — on gori na vaš račun.

V GLAVA

U KOJOJ SE NA LONDONSKOM TRGU POJAVLJUJE NOVA VREDNOST

Fileas Fog, napuštajući London, nije zacelo ni slutio kakvu će buku proizvesti njegov odlazak. Glas o opkladi raširio se najpre u Reform-klubu i izazvao čitavo uzbuđenje među članovima tog uvaženog kruga. Zatim, iz kluba, ova uzbuđenost pređe putem dopisnika u dnevnu štampu, a preko štampe na londonsko građanstvo i na celo Ujedinjeno Kraljevstvo.

To "pitanje o putu oko sveta" bilo je tumačeno, raspravljano i ispitivano sa toliko strasti i žestine, kao da je bila u pitanju nova alabamska afera.¹¹ Jedni su bili pristalice Fileasa Foga, drugi — koji su bili u većini — izjasniše se protiv njega. Izvršiti taj put oko sveta drukčije nego teorijski i na papiru, u tom sasvim kratkom vremenu, sa prevoznim sredstvima tada u upotrebi, nije bilo samo nemoguće, već i besmisleno!

---

¹¹ Alabamska afera, spor oko "Alabame", ratne krstarice SAD, vodlo se između Engleske i SAD zato što su Englezi za vreme građanskog rata u SAD (1865) taj brod, koji je pripadao Južnim Državama, oslobodili blokade. — Prim. prev.

Tajms, Standard, Ivningstar, Morning kronikl i dvadesetina drugih vrlo rasprostranjenih listova izjasniše se protiv gospodina Foga; samo ga je *Dejli telegraf* do izvesne mere podržavao. Fileasa Foga, uopšte, smatrahu manjakom, budalom, a njegovim kolegama iz Reform-kluba prebacivano je što su sklopili tu op-

kladu koja je pokazivala oslabljene duševne sposobnosti njenog predлагаča.

O tom pitanju pojaviše se vrlo strasni, ali logični članci. Poznato je koliko su ljudi u Engleskoj zainteresovani za sve što se tiče geografije. Stoga nije bilo čitaoca, bez obzira kome staležu pripada, koji nije prožirao stupce posvećene slučaju Fileasa Foga.

Prvih dana neki smeli duhovi — uglavnom žene — bili su za njega, osobito kada su londonske *Ilustrovane novine* objavile njegovu sliku prema fotografiji iz arhiva Reform-kluba.

Neki džentlmeni su se usuđivali da kažu: — Hm, hm, što da ne, posle svega? Videli smo već i mnogo neobičnijih stvari! — To su bili osobito čitaoci *Dejli telegrafa*. Ali, uskoro se osetilo da ga je i taj list počeo napuštati.

Zaista, sedmog oktobra iziđe dug članak u *Glasniku Kraljevskog geografskog društva*. U njemu je pitanje bilo pretresano sa svih gledišta i jasno je dokazana mahnitost poduhvata. Prema tome članku sve je bilo protiv Fileasa Foga, i ljudi i priroda. Da bi plan mogao uspeti, trebalo je prepostaviti čudnovato poklapanje časova odlaska i dolaska, poklapanje koje nije postojalo i nije moglo postojati. U najgorem slučaju, u Evropi, gde su u pitanju putevi srednje udaljenosti, može se računati sa dolaskom vozova u određeni čas, ali kad se računa tri dana za prolaz kroz Indiju, sedam dana za prolaz kroz Sjedinjene Države, zar se na njihovoj tačnosti može osnivati rešavanje takvog problema? I zar nezgode sa lokomotivama, iskakanje iz šina, sudari, rđavo vreme, snežne vejavice, zar sve to nije bilo pro-

tiv Fileasa Foga? Zar brodovi zimi nisu na milosti i netnlosti bura i magle? Zar se retko događa da i najbolji brodovi na prekookeanskim linijama zakasne dva ili tri dana? A dovoljno je samo jedno zakašnjenje, pa da ceo lanac veza bude nenadoknadivo prekinut. Ako Fileas Fog ma samo za nekoliko časova promaši polazak nekog broda, biće prinuđen da čeka sledeći brod i već zbog toga će njegov put biti nepovratno osujećen.

Članak je podigao veliku buku. Skoro svi listovi su ga preneli, i akcije Fileasa Foga su znatno pale.

Prvih dana posle džentlmenovog odlaska, zaključivali su se važni poslovi o ishodu njegovog poduhvata. Poznato je da oni koji se u Engleskoj klade imaju više inteligencije i da su plemenitiji od onih koji se kartaju. Kladiti se, to je u temperamentu Engleza. I tako su sklopljene velike opklade za ili protiv Fileasa Foga ne samo među članovima Reform-kluba nego i u građanstvu. Fileas Fog je bio upisan kao kakav trkački konj u neku vrstu zapisnika o poreklu konja. Načiniše od njega berzansku vrednost koja se odmah kotirala na londonskoan tržištu. Tražen je i nuđen "Fileas Fog" i sklopiše se ogromni poslovi. Međutim, pet dana posle njegovog odlaska i posle članka u *Glasniku Geografskog društva*, ponude se počnu povećavati. "Fileas Fog" je pao. Nudili su ga u čitavim svežnjevima. Najpre su ga kupovali sa pet, zatim sa deset, a sada samo sa dvadeset i pedeset odsto.

Ostao mu je jedan jedini pristalica. To beše stari paralitičar lord Albermel. Uvaženi džentlmen, prikovan za svoju naslonjaču, dao bi celu svoju imovinu samo kad bi mogao putovati oko sveta, pa ma i za deset godina, te se opkladio za Fileasa Foga u pet hiljada liva-

ra. A kad su mu pored besmislenosti tog poduhvata ukazivali i na njegovu izlišnost, on bi odgovarao:

— Ako se to može izvesti, lepo bi bilo da Englez bude onaj koji će to prvi učiniti.

Tako je došlo do toga da su pristalice Fileasa Foga bile sve ređe, svi su bili protiv njega, i ne bez razloga; već su ga uzimali i za sto pedeset i dve stotine prema jedan, kad ga usled jednog potpuno neočekivanog događaja, na sedam dana posle njegovog odlaska, prestadoše uzimati.

U stvari, toga dana u devet časova uveče upravitelj prestoničke policije primio je jedan brzozav sledeće sadrzine:

Suec Londonu

Rovanu, upravniku policije, centralna uprava, trg Skotland.

Gonim provalnika banke Fileasa Foga. Odmah pošaljite nalog za njegovo hapsenje u Bombaj (Engleska Indija).

Fiks, detektiv

Taj brzozav imao je ogromno dejstvo. Uvaženi džentlmen iščezao je, da bi ustupio mesto kradljivcu novčanica. Pažljivo je ispitana njegova fotografija izložena u Reform-klubu zajedno sa fotografijama svih njegovih kolega. Ona se potpuno slagala sa čovekom čiji je opis dala istraga. Setiše se da je u životu Fileasa Foga bilo nečega tajanstvenog, pa njegova usamljenost, njegov nagli odlazak, sve je to učinilo očiglednim da ta osoba, pod izgovorom da putuje oko sveta i kla-

deči se bezumno, nije imala drugog cilja nego da zava-
ra trag agentima engleske policije.

VI GLAVA

U KOJOJ AGENT FIKS POKAZUJE OPRAVDANO NE-STRPLJENJE

Evo pod kakvim je okolnostima poslat brzojav koji se odnosio na Fileasa Foga.

U sredu 9. oktobra, oko jedanaest časova pre podne, očekivali su u Suecu *Mongoliju*, brod Istočnog i poluostrvskog društva, gvozdeni brod na propeler sa spardeckom¹² sa nosivošću od dve hiljade osam stotina tona i sa snagom od pet stotina konja. *Mongolija* je redovno saobraćala od Brindizija do Bombaja kroz Suecki kanal. To beše jedan od najbržih brodova društva, koji je uvek premašivao propisanu brzinu, tj. deset milja na čas između Brindizija i Sueca, i devet i po milja između Sueca i Bombaja.

---

¹² Spardek, lak most na direcima koji pokriva kabine i salon gornjeg sprata na parobrodima. — Prim. prev.

Očekujući dolazak broda *Mongolija*, dva čoveka su se šetala na keju usred gomile domorodaca i stranaca koji nagrću u taj grad, još nedavno seoce, kome je veliko delo Lesepsa¹³ obezbedilo veliku budućnost.

---

¹³ Ferdinand Leseps (1804—1894), francuski inženjer i diplomat koji je prokopao Suecki kanal 1869. god. — Prim. prev.

Jedan od te dvojice bio je konzularni agent Ujedinjenog Kraljevstva sa sedištem u Suecu, koji je svakodnevno posmatrao, uprkos nepovoljnim proricanjima engleske vlade i zlokobnim predskazivanjima inženjera Stefenson-a, prelaz engleskih brodova kroz taj kanal, kojim je, na taj način, skraćen za polovicu nekadašnji put iz Engleske u Indiju oko Rta dobre nade.

Drugi čovek bio je malen i sitan, dosta intelektualnog lica, nervozan, i sa osobitom upornošću je nabirao obrve. Kroz njegove dugačke trepavice sijalo je vrlo živahno oko, čiji je plamen on svojom voljom umeo da ublaži. U tom trenutku pokazivao je izvesne znake nestrpljenja šetajući gore-dole, jer nije mogao izdržati na jednom mestu. Taj čovek zvao se Fiks i bio je jedan od onih detektiva ili policijskih agenata koje su poslali u razna pristaništa posle izvršene krađe u Engleskoj banci. Taj Fiks imao je zadatak da sa najvećom pažnjom motri na sve putnike koji su putovali preko Sueca, i ako mu se koji od njih učini sumnjivim, imao je da ga prati čekajući na nalog za hapšenje.

Upravo pre dva dana Fiks je dobio od upravnika prestoničke policije lični opis onoga za koga se držalo da je izvršio krađu. Bio je to opis one otmene i dobro obučene osobe koju su videli u blagajničkoj dvorani banke.

Detektiv, očigledno primamljen visokom nagradom u slučaju uspeha, očekivao je, dakle, sa sasvim razumljivim nestrpljenjem dolazak *Mongolije*.

— I vi velite, gospodine konzule, — upita on po drugi put —da taj brod ne može zakasniti?

— Ne može, gospodine Fikse, — odgovori konzul.

— Juče je bio zapažen u zalivu PortSaida, a sto šezdeset kilometara kroz kanal ne predstavlja ništa za takav brod. Ja vam opet kažem da je *Mongolija* uvek dobijala nagradu od dvadeset i pet livara, koju vlada daje svakom brodu kad stigne za dvadeset četiri časa pre utvrđenog vremena.

— Dolazi li taj brod pravo iz Brindizija? — upita Fiks.

— Upravo iz Brindizija, gde je uzeo poštu za Indiju, a iz Brindizija je krenuo u subotu uveče u pet časova. Strpite se, dakle, uskoro će stići. Ali ja zaista ne znam kako ćete vi moći po dobijenom ličnom opisu poznati svog čoveka ako se on nalazi na *Mongoliji*.

— Gospodine konzule, — odgovori Fiks — takve ljudi čovek pre nanjuši nego što ih pozna. Zato treba imati dobar nos, a to je kao neko posebno čulo u kojem se stiču sluh, vid i ukus. U mom životu uhapsio sam ne jednog takvog džentlmena, i samo nek' je moj lopov na brodu, ja vam velim da mi neće umaći.

— Ja vam to želim, gospodine Fikse, jer je u pitanju krupna krađa.

— Izvanredna krađa — odgovori oduševljeno agent.

— Pedeset i pet hiljada livara! Takva sreća ne javlja se često. Lopovi postaju škrti. Rasa Šeparda se gasi. Danas se daju vešati za svega nekoliko šilinga.

— Gospodine Fikse, — odgovori konzul — vi tako oduševljeno govorite, da vam ja najsrdačnije želim uspeh, ali vam ponavljam, pod ovakvim okolnostima, bojim se da će to biti teško. Vi dobro znate da prema ličnom opisu koji ste dobili taj lopov izgleda sasvim kao čestit čovek.

— Gospodine konzule, — odgovori ubedljivo policijski inspektor — veliki lopovi uvek izgledaju kao pošteni ljudi. Razumećete da se oni koji imaju lupeško lice moraju odlučiti da ostanu pošteni, jer bi ih inače odmah uhvatili. Baš ta poštена lica valja osobito oštro posmatrati. Težak posao, slažem se, to više nije zanat već umetnost.

Kao što se vidi, gospodin Fiks je bio u izvesnoj meri sujetan.

Međutim, obala je malopomalo oživljavala. Pristizali su mornari raznih narodnosti, trgovci, posednici, nosači i felasi.¹⁴ Očevidno, dolazak broda bio je blizu.

---

¹⁴ Felasi, Egipćani koji se bave zemljoradnjom. — Prim. prev.

Vreme je bilo lepo, ali je vazduh zbog istočnog vetra bio hladan. Nekoliko minareta ocrtavalo se iznad grada pod bledim sunčanim zracima. Na jugu, preko sueckog pristaništa, pružao se kao ruka kameni nasip dug dve hiljade metara. Na pučini Crvenog mora njihalo se više ribarskih i obalskih brodova, od kojih je neki sačuvao u svom izgledu elegantni oblik antičke galije.

Krećući se usred te gomile, Fiks je, po navici svog zanata, brzim pogledima promatrao prolaznike. Bilo je tada deset i po časova.

— Ta, hoće li stići taj brod? — uzviknu on slušajući kako izbjija pristanišni sat.

— Ne može biti daleko — odgovori konzul.

— Koliko će se zadržavati u Suecu? — upita Fiks.

— Četiri časa. Toliko mu je potrebno za utovar uglja. Od Sueca do Adena, na kraju Crvenog mora, računa se da ima hiljadu tri stotine deset milja, te je potrebno snabdeti se gorivom.

— A ide li taj brod iz Sueca pravo u Bombaj? — upita Fiks.

— Pravo, bez zaustavljanja.

— E, — reče Fiks — ako je lopov pošao tim putem i tim brodom, mora da ima u planu iskrcavanje u Suecu da bi drugim putem došao do holandskih i francuskih poseda u Aziji. On dobro zna da neće biti siguran u Indiji, jer je to engleska zemlja.

— Sem ako to nije vrlo odvažan čovek. Vi dobro znate da je engleski krivac uvek bolje sakriven u Londonu nego što bi bio u inostranstvu.

Posle ove primedbe, koja je agentu dala povoda za razmišljanje, konzul se uputi u svoje zdanje, koje nije bilo daleko. Policijski inspektor ostade sam, obuzet grozničavim nestrpljenjem, sa čudnovatim pred-

osećanjem da njegov lopov mora biti na brodu *Mongolija*. I zaista, ako je taj lupež otišao iz Engleske sa namerom da stigne u Novi svet, morao je putu preko Atlantskog okeana pretpostaviti put preko Indije, koji je manje nadziravan, a gde je i nadzor otežan.

Fiks se nije dugo bavio tim mislima. Jaki zviždaci objaviše dolazak broda. Čitava horda nosača i felaha jurnu na pristanište, praveći gužvu opasnu za udove i odela. Desetak čamaca se otisnu od obale i uputi pred *Mongoliju*.

Uskoro se mogao videti ogroman trup *Mongolije*, koja je prolazila između obala kanala, i u jedanaest casova brod bac i kotvu u pristaništu, puštajući sa velikim šumom paru koja je izlazila kroz odvodne cevi.

Na brodu je bilo mnogo putnika. Nekoliko njih ostaloše na palubi da posmatraju živopisnu panoramu grada, ali većina se iskrca u čamcima koji su pristali uz *Mongoliju*.

Fiks je savesno posmatrao sve koji su silazili na kopno.

U tom trenutku jedan od njih mu se približi, snažno odbacivši felahu koji su navaljivali na njega nudeći mu usluge, i učtivo ga upita da li mu može pokazati kancelariju engleskog konzularnog agenta. U isti mah putnik pruži putnu ispravu, na koju je svakako htio da se stavi britanska viza.

Fiks instinkтивno uze ispravu i, brzo je pogledavši, pročita lični opis.

Umalo što ne učini nehotičan pokret. Isprava mu zadrhta u ruci. Opis u putnoj ispravi slagao se potpuno sa opisom koji je on dobio od upravnika prestoničke policije.

- Ovo nije vaša putna isprava? — reče putniku.
- Nije, — odgovori ovaj — to je putna isprava moga gospodara.
- A vaš gospodar?
- Ostao je na brodu.
- Ali, on treba lično da dođe u konzulat radi ustanovljenja identiteta.
- Zar je to potrebno?
- Neophodno.
- A gde je konzulat?
- Tamo, na kraju trga — odgovori inspektor pokazujući jednu kuću na neke dve stotine koračaja.
- Onda ja odoh po svog gospodara, koji se međutim neće radovati što ga uznemiruju.

Potom putnik pozdravi Fiksa i vrati se na brod.

VII GLAVA

U KOJOJ SE JOŠ JEDNOM DOKAZUJE DA PUTNE ISPRAVE NISU OD KORISTI U POLICIJSKIM STVARIMA

Inspektor siđe na obalu i uputi se brzo konzulovoj kancelariji. Na njegov hitan zahtev bude odmah uveden pred konzula.

— Gospodine konzule, — reče mu on bez ikakvog uvoda — imam ozbiljan razlog da verujem da je naš čovek došao brodom *Mongolija*.

I Fiks ispriča šta se desdlo s onim slugom i s njim povodom putne isprave.

— Dobro, gospodine Fikse, — odgovori konzul — neće mi biti krivo što će videti to lupeško lice. Ali možda on neće ni doći u moju kancelariju, ako je on to što vi prepostavljate. Lopovi ne vole da iza sebe ostavljaju tragove, a, uostalom, ta formalnost sa putnim ispravama nije više obavezna.

— Gostpodine konzule, — odgovori agent — ako je to odvažan čovek kao što se mora prepostaviti, on će doći!

— Da vizira svoju putnu ispravu?

— Da. Putne isprave uvek samo smetaju poštenu svetu, a olakšavaju lupežima bekstvo. Ja vam tvrdim da će njegova putna isprava biti ispravna, ali se čvrsto nadam da je vi nećete vizirati.

— E, a zašto? Ako je to ispravna putna isprava,
— odgovori konzul — nemam prava da odbijam vizu.

— Ali, gospodine konzule, ja moram zadržati ovde tog čoveka sve dok iz Londona ne primim nalog za hapšenje.

— E, to je već vaša stvar, gospodine Fikse, — odgovori konzul — ali ja ne mogu.

Konzul ne završi svoju rečenicu. U taj mah neko zakuca na vrata njegovog kabineta i poslužitelj konzula uveđe dva stranca, od kojih je jedan bio haš onaj siuga koji je razgovarao sa detektivom.

Bili su to doista gospodar i sluga. Gospodar počaje svoju putnu ispravu kratko umolivši konzula da na nju izvoli staviti svoju vizu.

Konzul uze putnu ispravu i pažljivo je pročita, dok je Fiks iz jednog ugla kabineta posmatrao ili bolje reći proždirao očima strance.

Kada je konzul pročitao, upita:

— Jeste li vi gospodin Fileas Fog?

— Jesam, gospodine, — odgovori džentlmen.

— A ovaj čovek je vaš sluga?

— Da. Francuz po imenu Paspartu.

— Dolazite li iz Londona?

— Da.

— A idete?

— U Bombaj.

— Dobro, gospodine. Vi znate da je ova formalnost viziranja izlišna i da se više ne traži pokazivanje putnih isprava?

— Znam, gospodine, — odgovori Fileas Fog — ali ja želim da sa vašom vizom potvrdim svoj prolazak kroz Suec.

— U redu, gospodine.

I konzul potpiše, datira i stavi svoj pečat na putnu ispravu. Gospodin Fog isplati taksu za vizu i hladno pozdravivši izide praćen svojim slugom.

— No? — upita inspektor.

— No, — odgovori konzul — izgleda kao sasvim pošten čovek!

— Može biti — odgovori Fiks. — Ne čini li vam se, gospodine konzule, da ovaj flegmatični gospodin liči potpuno na lopova čiji sam lični opis dobio?

— Slažem se, ali znate da su svi opisi...

— Saznaću ja pravu istinu — odgovori Fiks. — Sluga mi izgleda manje zagonetan od gospodara. Osim toga, on je Francuz i neće moći čutati: Do viđenja, gospodine konzule.

Posle ovih reči, agent iziđe i poče tražiti Paspartua.

U međuvremenu, gospodin Fog, izašavši iz konzulata, uputi se na pristanište. Tu izđa neka naređenja svome sluzi, zatim se ukrca u jedan čamac i vrati na *Mongoliju*, gde uđe u svoju kabinu. Zatim uze svoju beležnicu, u kojoj su bile sledeće beleške:

"Krenuo iz Londona u sredu 2. oktobra u 8 časova i 45 minuta uveče.

Stigao u Pariz u Četvrtak 3. oktobra u 7 časova i 30 minuta izjutra.

Otišao iz Pariza u četvrtak u 8 časova i 40 minuta izjutra.

Došao preko Mon Senija u Torino u petak 4. oktobra u 6 časova i 35 minuta izjutra.

Otišao iz Torina u petak u 7 časova i 20, minuta izjutra.

Došao u Brindizi u subotu 5. oktobra u cetiri časa po podne.

Ukrcao se na *Mongoliju* u subotu u 5 časova po podne,

Stigao u Suec u sredu 9. oktobra u 11 časova pre podne.

Ukupno utrošio: $158\frac{1}{2}$ časova, odnosno $6\frac{1}{2}$ dana."

Gospodin Fog je upisivao ove podatke u jedan putni plan podeljen na stupce, koji je pokazivao — od 2. oktobra do 21. decembra — mesec, datum, dan, redovni i stvarni dolazak u svako glavna mesto, Pariz, Brindizi, Suec, Bombaj, Kalkutu, Hong-Kong, Jokohamu, San Francisko, Njujork, Liverpul, London, a koji je omogućavao lako izračunavanje gubitka i dobitka za svaki deo puta. U ovom metodičnom putnom planu vodilo se o svemu računa, tako da je gospodin Fog mogao uvek znati da li je u dobitku ili u gubitku.

Toga dana, u sredu 9. oktobra, ubeleži dolazak u Suec, koji se slagao sa redovnim dolaskom, te nije pokazivao ni dobitak ni gubitak.

Zatim naredi da mu se ručak doneše u njegovu kabinu. Nije ni mislio da razgleda grad, jer je bio od one vrste Engleza koji preko svojih slugu razgledaju zemlje kroz koje prolaze.

VIII GLAVA

U KOJOJ FASPARTU GOVORI MOŽDA MALO VIŠE NEGO ŠTO BI TREBALO

Fiks je za nekoliko trenutaka stigao na obali Paspartua, koji je tuda tumarao i razgledao, jer je mislio da treba sve da vidi.

— No, prijatelju, — reče Fiks prilazeći mu — je li vaša putna isprava vizirana?

— A, to ste vi, gospodine? — odgovori Francuz.
— Veoma sam vam zahvalan. Sve je u potpunom redu.

— Pa sada razgledate ovaj kraj?

— Da, samo mi putujemo tako brzo da mi izgleda kao da letim u snu. Sada smo dakle u Suecu?

— U Suecu.

— U Egiptu?

— U Egiptu, svakako.

— I u Africi?

— U Africi.

— U Africi! — ponovi Paspartu. — Ne mogu da verujem. Zamislite, gospodine, ja sam mislio da nećemo ići dalje od Pariza, taj slavni grad sam video svega od sedam časova i dvadeset minuta izjutra do osam časova i četrdeset minuta, i to između Severne želez-

ničke stanice i Lionske železničke stanice, kroz prozore jednog fijakera, i to po jakoj kiši. Baš mi je žao. Želeo sam da ponovo vidim Per Lašez¹⁵ i cirkus na Jelisejskim poljima.¹⁶

---

¹⁵ Per Lašez, vellko groblje u Parizu. — Prim. prev.

¹⁶ Jelisejska polja, vellko šetalište u Parizu. — Prtm. prev.

— Vi se dakle mnogo žurite? — upita policijski inspektor.

— Ja ne, ali moj gospodar. Nego, setih se da treba da kupim čarape i košulje! Otputovali smo bez prtljaga, samo sa jednom torbom.

— Ja će vas odvesti do radnje gde ćete naći sve što vam treba.

— Gospodine, — odgovori Paspartu — vi ste zista ljubazni...

I obojica pođoše. Paspartu je neprestano brbljao:

— Osobito — reče — moram paziti da ne izgubim brod.

— Imate vremena, — odgovori Fiks — sada je tek podne!

Paspartu izvuče svoj veliki sat.

— Podne — reče. — Koješta! Sada je devet časova i pedeset dva minuta!

— Vaš sat zaostaje — odgovori Fiks.

— Moj sat! To je porodični sat koji mi je ostao od mog čukundede! Za godinu dana on ne zaostaje ni pet minuta. To je pravi hronometar.

— Znam šta je — odgovori Fiks.

— Vi se držite londonskog vremena, koje za suškim zaostaje za skoro dva časa. Treba svoj sat da podešavate prema podnevku u svakoj zemlji.

— Ja da dirnem u svoj sat! — uzviknu Paspartu — nikad!

— Ama, on se neće više slagati sa suncem.

— Tim gore po sunce, gospodine! Sunce će biti krivo!

I valjani momak ponosito vrati svoj sat u prsluk.

Nekoliko časaka kasnije Fiks zapita:

— Vi ste, dakle, iz Londona naglo otišli?

— I te kako! Poslednje srede u osam časova uveče, preko svog običaja, gospodin Fog se vratio iz svog kluba, a već smo posle tri četvrti casa otputovali.

— A kuda ide, upravo, vaš gospodar?

- Uvek napred! Putuje oko sveta.
- Oko sveta! — uzviknu Fiks.
- Da, za osamdeset dana! Veli da to čini iz opklade, ali među nama, ja u to ne verujem. To ne bi imalo nikakvog smisla. Biće tu drugo nešto.
- A! To je neki osobenjak, taj gospodin Fog?
- To i ja mislim.
- Je li bogat?
- Očevidno, poneo je sobom lepu svotu sasvim novih novčanica! I ne štedi novac uz put. Evo, obećao je mehaničaru *Mongolije* veličanstvenu nagradu ako stignemo u Bombaj pre redovnog vremena!
- A vi poznajete odavno tog vašeg gospodara?
- Ja? — odgovori Paspartu. — Ja sam stupio u njegovu službu na sam dan našeg odlaska.

Lako se može zamisliti kakav su utisak morali ostaviti ovi odgovori na već ionako preterano razdražen duh policijskog inspektora.

Ovaj nagli odlazak iz Londona odmah posle krade, ona velika suma novaca koju je poneo sa sobom, ta žurba da stigne u daleke zemlje, taj izgovor o nekoj čudnovatoj opkladi, sve je to utvrđivalo i moralo utvrditi Fiksa u njegovim prepostavkama.

On je naveo Francuza da još govori i saznao je da taj momak nimalo ne poznaje svoga gospodara, da je ovaj živeo u Londonu usamljeno, da su ga držali bogatim, ne znajući za poreklo njegovog bogatstva, da je to zagonetan čovek itd. Ali, u isto vreme, Fiks je mogao smatrati za sigurno da se Fileas Fog neće iskrcati u Suecu i da odista ide u Bombaj.

— Je li daleko Bombaj? — upita Paspartu.

— Dosta daleko — odgovori agent. — Potrebno vam je donde još oko desetak dana morem.

— A šta vi mislite, gde je taj Bombaj?. — U Indiji.

— U Aziji?

— Naravno.

— Do vraga! Moram vam reći... Jedna stvar mi zadaje brige... to jest, moja slavina!

— Kakva slavina?

— Slavina od gasa koju sam zaboravio zavrnuti, pa sad gas gori na moj račun. Ele, ja sam izračunao da za gas plaćam dva šilinga za dvadeset četiri časa, tačno šest pensa više nego što zarađujem, a vi razumete: što je put duži...

Da li je Fiks razumeo tu stvar sa gasom? Verovalno nije. On više nije slušao, nego je donosio odluku. Francuz i on stigli su u radnju. Fiks ostavi svoga

sagovornika da kupuje, preporuči mu da ne propusti polazak *Mongolije*, a on se hitno vrati u konzulat.

Sad, kada je njegovo ubeđenje sazrelo, Fiksu se povratila hladnokrvnost.

— Gospodine, — reče konzulu — više nimalo ne sumnjam. Našao sam svog čoveka! On se izdaje za jednog osobnjaka koji hoće da učini put oko sveta za osamdeset dana.

— To je, dakle, lola — odgovori konzul — i misli da se vrati u London, pošto zavara trag policajcima oba kontinenta.

— Videćemo — odgovori Fiks.

— A da se niste prevarili? — upita još jednom konzul.

— Ja se ne varam.

— Zašto je onda tom lopovu stalo do toga da vizom potvrди svoj prolaz kroz Suec?

— Zašto? Ne znam, gospodine konzule — odgovori detektiv — ali slušajte me

I on u nekoliko reči iznese najvažnije momente svog razgovora sa slugom pomenutog Foga.

— Zaista, — reče konzul — sve prepostavke su protiv tog čoveka. A šta nameravate da učinite?

— Poslaću brzjav u London sa hitnom molbom da mi se uputi nalog za hapšenje u Bombaj, ukrcaću se na *Mongoliju*, pratiću svog lopova do Indije i tamo, u toj engleskoj zemlji, učtivo ću mu pristupiti s nalogom u rukama i staviti mu ruku na rame.

Posle ovih reči, hladno izgovorenih, agent se oprosti od konzula i ode u biro za brzovaje. Odande pošalje upravniku prestoničke policije onaj telegram koji nam je već poznat.

Četvrt časa kasnije Fiks se sa lakim prtljagom u ruci, inače dobro snabdeven novcem, ukrca na *Mongoliju* i uskoro je taj brzi brod plovio punom parom vodama Crvenog mora.

IX GLAVA

U KOJOJ CRVENO I INDIJSKO MORE POKAZUJU NAKLONOST PREMA NAMERAMA FILEASA FOGA

Udaljenost između Sueca i Adena iznosi tačno hiljadu tri stotine deset milja i plovidbeni propisi Društva dopuštaju svojim brodovima da taj put pređu za sto trideset i osam časova. *Mongolija* je sa dobro loženim kazanima, plovila tako da stigne pre određenog vremena.

Većina putnika koji su se ukrcali u Brindiziju putovala je u Indiju. Jedni su išli u Bombaj, drugi u Kalkutu preko Bombaja, jer otkad železnički put ide čitavom širinom Indijskog poluostrva, nije više potrebno da se obilazi predgorje Cejlona.

Među putnicima *Mongolije* bilo je raznih civilnih činovnika i oficira svih činova. Od ovih, jedni su pripadali britanskoj redovnoj vojsci, drugi su komandovali urođeničkim sipajskim trupama, a svi su bili dobro plaćeni. Čak i sada, kada je vlada preuzela prava i dužnosti nekadašnje Indijske kompanije: potporučnici su imali po 7.000 franaka, brigadiri po 60.000, a generali po 100.000¹⁷.

---

¹⁷ Plate civilnih činovnika još su veće. Obični pristavi na najnižem stupnju hijerarhije imaju 12.000 franaka, sudije 60.000 franaka, predsednici sudova 250.000 franaka, guverneri 300.000 franaka, a generalni guverner više od 600.000 franaka — Prim. pisca.

Dobro se, dakle, živelo na palubi *Mongolije* u tom društvu činovnika, s kojima su se izmešali poneki

mladi Englezi, koji su, sa milionom u džepu, išli u daleke krajeve da osnuju trgovačke agencije.

Porzer, predstavnik Kompanije, ravnopravan sa kapetanom broda, vodio je veliku raskoš. O ručku, o lenču¹⁸, o užini u pet i po časova po podne, o večeri u osam časova, stolovi su se savijali pod činijama svežeg mesa i ostalih jela spremIjenih u brodskoj mesarnici i kuhinji.

-----
¹⁸ Lenč, obed između doručka i ručka. — Prim. prev.

Putnice — bilo ih je nekoliko — menjale su haljine dva puta dnevno. Svirala je muzika i igralo se kad god je more dopuštalo.

Ali Crveno more je veoma čudljivo i često pakosno, kao svi ti uzani, dugački zalivi. Kad je vetar duvao bilo sa azijske, bilo sa afričke obale, *Mongolija*, dug brod sa propelerom, zahvaćena sa boka, strašno se ljljala. Dame bi tada iščezavale, klaviri bi začutali, a u isti mah je prestajala i pesma i igra. Međutim, uprkos buri i oluji, gonjen svojom moćnom mašinom, brod je jurio bez zadocnjenja prema moreuzu Bab-el-Mandeb.

Šta je za to vreme radio Fileas Fog? Mislio bi čovek da je uvek nemiran i zabrinut, da premišlja o promeni vetrova nepovoljnih za kretanje broda, o razuzdanim pokretima talasa koji su mogli oštetiti mašinu i, najzad, o svim mogućim nezgodama koje su mogle osujetiti njegov put, prisiljavajući *Mongoliju* da se zadrži u nekom pristaništu.

Ako je taj džentlmen moio ili nimalo pomicljaoo na te nezgode, to se na njemu nije primećivalo. I nadalje je ostao hladnokrvan čovek — nepokolebljiv član Reform-kluba, koga nikakav slučaj ili događaj nije mogao zbuniti. Nije bio nespokojniji od časovnika na brodu, Retko je izlazio na palubu. Nije mnogo obraćao pažnju na Crveno more, bogato uspomenama, tu pozornicu prvih istorijskih prizora čovečanstva. Nije išao da razgleda zanimljive gradove raštrkane na obalama, čija se živopisna silueta ocrtavala na horizontu. Nije mislio ni na opasnosti tog Arabijskog zaliva, o kome su antički istoričari Strabon, Arijen, Artemidor. Edrizi uvek govorili sa strahom i na koje su se moreplovci nekad usuđivali da pođu samo kada bi žrtvama posvetili svoju plovidbu.

Šta je, dakle, radio taj osobenjak zatvoren na *Mongoliji*? Pre svega, on je jeo četiri puta na dan i ni ljljanje ni drmusanje broda nisu mogli poremetiti tako vanredno udešenu mašinu — čoveka. Zatim je igrao vist.

Da! Našao je partnere isto tako strasne kao i on: jednog poreznika koji je išao na svoju dužnost u Gou, jednog ministra, propovednika Decima Smita koji se vraćao u Bombaj i jednog brigadnog generala engleske vojske koji je išao svom korpusu u Benares. Sva tri putnika imala su istu strast prema vistu kao i Fileas Fog, i kartali su se po čitave sate čuteći isto kao i on.

Što se tiče Paspartua, morska bolest nije nimalo uticala na njega. On je imao kabinu na prednjem delu broda i jeo je takođe pošteno. Treba reći da mu se ovo putovanje pod takvim uslovima očevidno dopadalo. Pokorio se sudbini. Imao je dobru hranu, dobar stan, vi-

deo je sveta i, uostalom, uveravao je sebe da će se celo ovo tumaranje završiti u Bombaju.

Sutradan po odlasku iz Sueca, 10. oktobra, sreo je na palubi, sa izvesnim zadovoljstvom, uslužnog čoveka kome se bio obratio kada se iskrcao u Egiptu.

— Ako se ne varam, — reče prilazeći mu sa najljubaznijim osmehom — vi ste, gospodine, izvoleli biti moj vođa u Suecu?

— Zaista, — odgovori detektiv — ja vas poznam! Vi ste sluga onog čudnovatog Engleza...

— Tako je, gospodine...

— Fiks.

— Gospodine Fikse, — odgovori Paspartu — milo mi je što sam vas našao na brodu. Kuda vi putujete?

— Tamo kuda i vi, u Bombaj.

— Utoliko bolje! Jeste li već išli tim putem?

— Više puta — odgovori Fiks. — Ja sam agent Poluostrvske kompanije.

— Vi, dakle, poznajete Indiju?

— Dabome.. odgovori Fiks, koji u to nije htio dublje da se upušta.

— To je čudna zemlja, ta Indija, a?

— Vrlo čudna. Džamije, minareti, hramovi, fakiri, pagode, tigrovi, zmije, bajadere! Imaćete valjda vremena da razgledate tu zemlju?

— Nadam se, gospodine Fikse. Razumečete da čovek zdravog razuma neće provoditi život u skakanju s broda na železnicu i sa železnice na brod pod izgovorom da putuje oko sveta za osamdeset dana! Ne. Verujte mi, sva ta gimnastika prestaće u Bombaju.

— A kako se oseća gospodin Fog? — upita Fiks najprirodnjim glasom.

— Vrlo dobro, gospodine Fikse. Uostalom, ja isto tako. Jedem kao gladan vuk. To je zbog morskog vazduha.

— A vašeg gospodara ne vidim nikad na palubi.

— Nikad. Nije radoznao.

— Znate li vi, gospođine Paspartu, da to tobožnje putovanje za osamdeset dana možda skriva kakvu tajnu misiju..., diplomatsku misiju, na primer!

— Vere mi, gospodine Fikse, o tome ne znam ništa. Priznajem vam, ne bih dao ni pare da štogod o tome sazmam.

Posle tog susreta, Paspartu i Fiks su često razgovarali. Policijski inspektor htio se sprijateljiti sa slugom ser Foga. To bi mu moglo vremenom biti od koristi. Stoga ga je često u baru *Mongolije* počastio kojom čašom viskija ili pel-ela, a čestiti momak primao bi bez ustezanja ponudu, uzvraćajući je prvom prilikom, da

ne bi ostao dužnikom, — videći, uostalom, da je taj Fiks sasvim pristojan džentlmen. Međutim, brod je brzo napredovao. Trinaestog opaziše Moku, koja se ukaže oivičena porušenim zidinama, iznad kojih se uzdiže nekoliko zelenih urmi. U daljini, u planinama, pružala su se široka polja kafe. Paspartu je očarano posmatrao taj slavni grad i čak je našao da Moka sa kružnim zidinama i razrušenom tvrđavom koja izgledaše kao drška liči na ogromnu šolju.

Sledeće noći *Mongolija* prođe kroz moreuz Bab-el-Mandeb, čije ime na arapskom znači vrata suza, a sutradan, 14-og, uplovi u pristanište za morske brodove severozapadno od adenske luke. Tu se brod morao snabdeti gorivom.

Važna je i ozbiljna stvar snabdevanje broda na takvoj udaljenosti od centra proizvodnje. Samo za Poluostrvsku kompaniju to predstavlja godišnji izdatak od osam stotina hiljada livara. Trebalo je osnovati stvarišta u više pristaništa, a u tim dalekim morima ugalj staje osamdeset franaka po toni.

Mongolija je imala da pređe još hiljadu šest stotina pedeset milja pre nego što dospe u Bombaj i morala se zadržati četiri časa u tom pristaništu da popuni svoje magacine.

Međutim, ovo zadocnjenje nije moglo nikako smetati programu Fileasa Foga. To je bilo predviđeno. Uostalom, umesto da stigne u Aden tek 15. oktobra iz-jutra, *Mongolija* je stigla tamo već 14. uveče. To je bio dobitak od petnaest časova.

Gosipodin Fog i njegov sluga iziđoše na kopno. Džentlmen je htio da vizira svoju putnu ispravu. Fiks ih je neprimetno pratio. Po obavljenoj formalnosti oko viziranja, Fileas Fog se vrati na brod da nastavi prekinutu partiju.

Paspartu pak prošeta, po svom običaju, kroz gomilu Somuna, Banjajaca, Parsa, Jevreja, Arapa, Evropske Ijane, koji sačinjavaju onih dvadeset i pet hiljada stanovnika Adena. Divio se utvrđenjima koji od tog grada čine Gibraltar Indijskog okeana i veličanstvenim rezervoarima na kojima su još radili engleski inžinjeri, dve hiljade godina posle inžinjera kralja Solomona.

— Vrlo zanimljivo, vrlo zanimljivo! — mislio je Paspartu vraćajući se na brod. — Vidim da čovek ima velike koristi od putovanja ako hoće da vidi nešto novo.

U šest časova uveče *Mongolija* krenuo je u vodu adenske luke i uskoro je jurila po Indijskom okeanu. Bilo joj je određeno sto šezdeset i osam časova za put od Adena do Bombaja. Uostalom, Indijski okean bio je naklonjen. Vetar je duvao sa severozapada. Jedra dođoše u pomoć pari. Brod, bolje zaštićen, manje se ljudjao. Žene se opet pojaviše na palubi u novim haljinama. Nanovo počeo pesma i igra.

Putovanje je teklo pod najboljim okolnostima. Paspartu beše očaran što mu je slučaj dao tako ljubaznog saputnika u osobi Fiksa.

U nedelju 20. oktobra oko podme ugledaše obalu Indije. Dva časa kasnije popeo se na palubu *Mongolije* pilot. Na horizontu su se planine harmonično ocrtavale

na ivici neba. Uskoro su se mogli raspoznati redovi palmi koje pokrivaju grad. Brod prodre u tu luku koju zatvaraju ostrva Salcet, Kolaba, Elefanta, Bačer, i u četiri i po časa pristade u pristaništu Bombaja.

Fileas Fog je završavao tada trideset i treći rober toga dana, i on i njegov partner, zahvaljujući jednom smelom manevru, dobivši trinaest štihova, završiše ovo lepo putovanje jednim izvrsnim šelemom¹⁹.

-----

¹⁹ Šelem je u vistu slučaj kada svi štihovi dođu u ruke dva udružena igrača. — Prim. prev.

Trebalo je da *Mongolija* stigne u Bombaj 22. oktobra. Međutim, ona je stigla 20-og. To beše, dakle, od njegovog polaska iz Londona dobitak od dva dana, što Fileas Fog savesno zabeleži u svoj putni plan u rubriku dobitka.

X GLAVA

U KOJOJ JE PASPARTU VRLO SREĆAN ŠTO JE JEF-TINO PROŠAO IZGUBIVŠI SAMO SVOJU OBUĆU

Svima je poznato da Indija — taj veliki obrnuti trougao čija je osnova na severu a vrh na jugu — obuhvata površinu od milion četiri stotine hiljada kvadratnih milja, na kojoj je nejednako raspoređeno stanovništvo od sto osamdeset miliona ljudi.

Britanska vlada vrši vlast nad izvesnim delom te ogromne zemlje. Ona ima glavnog guvernera u Kalkutti, guvernera u Madrasu, u Bombaju i u Bengalu i jednog zamenika guvernera u Agri.

Međutim, prava engleska Indija ima samo površinu od sedam stotina hiljada kvadratnih milja i stanovništvo od sto do sto deset miliona ljudi. To će reći da jedan znatan deo teritorije još nije pod vlašću kraljice, i zaista, kod nekih divljih i užasnih radža u unutrašnjosti, indijska nezavisnost još je potpuna.

Od 1756. godine — kad je osnovana prva engleska naseobina na mestu gde je danas grad Madras — pa sve do one godine kada je buknuo ustank Sipajaca, čuvena Indijska kompanija bila je svemoćna. Ona je malo-pomalo prisvajala razne pokrajine koje je kupovala od radža dajući im doživotne rente, koje, međutim nije nekako ili je slabo plaćala; ona je postavljala svog glavnog guvernera i sve civilne i vojne činovnike, međutim, sada ona više ne postoji i sva vlast u engleskim posedima u Indiji dolazi neposredno od krune.

I običaji, spoljašnji izgled, etnografski odnosi na poluostrvu menjaju se svakodnevno. Nekada se tu putovalo svakojakim starim prevoznim sredstvima, pешice, na konju, kolima, dvokolicama, nosiljkom, na ledjima čoveka itd. Sada pak, po Indu i Gangu plove velikom brzinom brodovi, a železnica, koja preseca Indiju celom njenom širinom, granajući se uz put, vezuje Bombaj sa Kalkutom za svega tri dana vožnje.

Ova železnička pruga ne ide pravom linijom kroz Indiju. Daljina u pravoj liniji iznosi hiljadu do hiljadu sto milja, i vozu koji bi išao srednjom brzinom ne bi trebalo ni tri dana za taj put, ali je ova đaljina povećana najmanje za jednu trećinu okukom koju pravi pruga idući sve do Alahabada na severu poluostrva.

Uglavnom, pruga Velike indijske poluostrvske železnice ide ovako: polazeći sa Bombajskog ostrva, ona ide preko Salceta, dolazi na kopno kod Teme, prelazi planinski lanac Zapađnog Gatesa, prolazi severoistočno do Burhampura, seče skoro nezavisnu teritoriju Bundelkunda, penje se do Alahabada, savija na istok, dopire kod Benaresa do Ganga, udaljuje se malo od njega i, ponovo silazeći na jugoistok, preko Burdivana i francuskog grada Čandernagora, završava se u Kalkutu.

Bilo je četiri i po časa uveče kada su se putnici sa *Mongolije* iskrcali u Bombaju, a voz za Kalkutu polazio je tačno u osam časova.

Gospodin Fog se, dakle, oprosti sa svojim partnerima, napusti brod, naredi svom sluzi šta će sve ku-piti, izričito ga opomenu da se na železničkoj stanici nađe pre osam časova, i svojim redovnim koracima,

poput udaraca sekunde na astronomskom časovniku, uputi se birou za putne isprave.

Tako od znamenitosti Bombaja nije hteo ništa da vidi, ni gradsku kuću, ni veličanstvenu biblioteku, ni utvrđenja, ni brodogradilišta, ni pamučno tržište, ni trgovine, ni džamije, ni sinagoge, ni jermenske crkve, ni krasnu pagodu MalebarHil, ukrašenu dvema višeugao-nim kulama. Nije pogledao ni remekdela u Elefanti, ni njihove tajanstvene grobnice skrivene na jugoistoku od luke, ni pećine Kaneri na ostrvu Salcet, te divne ostatke budističke arhitekture.

Ne! Ništa. Kad je izašao iz biroa za putne isprave, Fileas Fog se mirno uputi na želežničku stanicu i tu naruči da mu se doneše ručak. Između ostalih jela gostioničar mu preporuči neku divljač od domaćeg zeca koju je do neba hvalio.

Fileas Fog primi divljač i okuša je savesno, ali uprkos njenom začinjenom sosu nađe da je vrlo rđava.

Zazvoni po gostioničara.

— Gospodine, — reče mu upirući na njega pogled — je.li ovo zec?

— Jeste, milorde, — odgovori drsko ugursuz — to je zec iz džungle.

— A da nije taj zec maukao kad su ga ubili? — Maukao! O, milorde, to je zec! Kunem se...

— Gospodine gostioničare, — nastavi hladno gospodin Fog — ne kunite se i zapamtite ovo: nekada su

u Indiji mačke poštovali kao svete životinje. Bila su to dobra vremena.

— Za mačke, milorde?

— Možda i za putnike.

Posle te primedbe gospodin Fog mirno nastavi da jede.

Malo posle gospodina Foga iskrca se i agent Fiks sa *Mongolije* i odjuri odmah upravniku policije u Bombaju. Saopšti mu da je detektiv, upozna ga sazadatkom koji mu je poveren i objasni svoj odnos prema tobožnjem lopovu. Da li je stigao iz Londona nalog za hapšenje?... Nisu dobili ništa. Zaista, nalog nije ni mogao još stići, jer je poslat posle odlaska gospodina Foga.

Fiks se jako ozlovolji. Tražio je od upravnika da on izda naređenje za hapšenje gospodina Foga. Upravnik to odbije. Stvar se ticala prestoničke uprave i po zakonu samo je ona mogla izdati taj nalog. Ova stroga načela, ovo strogo pridržavanje zakona daje se protumačiti engleskim običajima, koji ne dopuštaju nikakvu samovolju u pitanjima lične slobode.

Fiks nije više navaljivao, jer je uvideo da mora čekati na nalog za hapšenje, ali on odluči da ne gubi nikako iz vida svog tajanstvenog lupeža za sve vreme dok ovaj ostane u Bombaju. Nije sumnjao da će se Fieles Fog zadržati ovde — a znamo da je i Paspartu tako mislio — tako da će biti dovoljno vremena da stigne nalog.

Međutim, prema poslednjim naređenjima koja mu je dao gospodar iskrcavajući se sa *Mongolije*, Paspartu je dobro razumeo da će s Bombajem biti kao i sa Suecom i Parizom, da se putovanje ovde neće zavtšiti, već da će se nastaviti bar do Kalkute, a možda i dalje. I on poče razmišljati nije li ta opklada gospodina Foga potpuno ozbiljna stvar, nije li mu sudbina namenila da putuje oko sveta za osamdeset dana, njemu koji je htio da živi na miru.

U međuvremenu on kupi nekoliko košulja i čarapa i prošeta ulicama Bombaja. Bilo je tu raznog sveta i, pored Evropljana raznih narodnosti, bilo je tu Persijanaca sa šiljatim kapama, Bonhajaca sa okruglim turbanima, Sinda sa četvrtastim kapama, Jermenca u dugačkim kaftanima, Parsa sa crnim mitrama. Baš se održavala neka svetkovina tih Parsa ili Gebra, neposrednih potomaka Zoroastrovih sledbenika, najvrednijih, najobrazovanijih, najinteligentnijih i najozbiljnijih među Indijcima — plemena kome pripadaju bogati urođenički trgovci u Bombaju. Toga dana praznovali su verski karneval sa povorkama i zabavama u kojima su sudelovale bajadere odevane u ružičasti veo protkan zlatom i srebrom, koje su uz zvuke viola i tam-tama igrale izvanredno vešto i savršeno pristojno.

Ne treba ni pomenuti da je Paspartu posmatrao te zanimljive svečanosti otvorenih očiju i napetih ušiju i da je svojim izgledom i licem odavao najnovijeg blešana.

Na nesreću po njega i njegovog gospodara, komе umalo što nije osujetio putovanje, njegova radoznalost ga odvede dalje no što je trebalo.

Pošto je video karneval Parsa, Paspartu se uputi ka železničkoj stanici, kad, prolazeći pored krasne pagode Malebar-Hila, zaželi da je i iznutra vidi.

Nije znao dve stvari: prvo, da je ulaz u poneke indijske pagode zabranjen hrišćanima i, osim toga, da ni sami vernici ne mogu ući u njih pre nego što ostave svoju obuću pred vratima. Ovde valja napomenuti da engleska vlada iz političkih razloga poštuje i traži da se poštije do najmanjih sitnica domaća vera, te strogo kažnjava svakoga ko povredi vršenje njenih obreda. Paspartu uđe unutra ne misleći ništa rđavo i kao običan turist poče se diviti zasenjujućem sjaju bramanskih ukrasa u unutrašnjosti Malebar-Hila, kad iznenada bi oboren na svete ploče. Tri sveštenika s pogledima punim besa baciše se na njega, svukoše mu cipele i čarape i počeše ga udarati uz divlju dernjavu.

Snažan i okretan, Francuz se brzo podiže. Jednim udarcem pesnica i jednom nogom obori dvojicu svojih protivnika zapletenih u duge mantije i bežeći iz pagode što je brže mogao ubrzo ostavi daleko za sobom trećeg Indusa, koji je pojurio za njim dražeći svet oko sebe.

U sedam časova i pedeset pet minuta, svega nekoliko minuta pre polaska voza, bosonog, izgubivši u tuči paket sa kupljenim stvarima, Paspartu stiže na železničku stanicu.

Fiks beše tu na peronu. Prateći gospodina Fogu na železničku stanicu, shvatio je da će taj lupež napustiti Bombaj. Odmah odluči da ide za njim u Kalkutu, pa i dalje, ako zatreba. Paspartu nije video Fiksa, koji je stajao u senci, ali Fiks je čuo kada je Paspartu sa

nekoliko reči ispričao svome gospodaru šta mu se desi-lo.

— Nadam se da vam se to neće više dogoditi — jednostavno odgovori Fileas Fog i uđe u jedan vagon.

Jadni momak, bosonog i sav zbumen, pođe bez reči za svojim gospodarem.

Fiks htede da se popne u drugi vagon, kad mu pade na um jedna misao i on naglo izmeni svoj plan puta.

„Ne, ostaću — pomisli on. — Eto jednog prestupa učinjenog na indijskoj teritoriji... Neće mi više umaći.“

Toga momenta lokomotiva jako pisnu i voz se izgubi u noći.

XI GLAVA

U KOJOJ FILEAS FOG KUPUJE PREVOZNO SREDSTVO PO BASNOSLOVNOJ CENI

Voz je krenuo tačno u određeni čas. Nosio je mnoge putnike, nekoliko oficira, građanskih činovnika i trgovaca opijumom i indigom, koje je njihova trgovina vodila na istočnu stranu poluostrva.

Paspantu je bio u istom kupeu u kojem i njegov gospodar. Treći putnik sedeо je u suprotnom uglu.

To beše brigadni general ser Fransis Kromerti, jedan od partnera gospodina Foga na putu od Sueca do Bombaja, koji se vraćao svojim trupama smeštenim blizu Benaresa.

Ser Fransis Kromerti, visok, plav, pedesetih godina, istakao se jako u poslednjem ustanku Sipajaca, i odista je zaslužio da ga smatraju domorocem. Živeo je u Indij od svoje mladosti i retko se pojavljivao u svom zavičaju. Bio je to obrazovan čovek, koji je rado govorio o običajima, istoriji, organizaciji Indusa, kad bi se Fileas Fog za to raspitivao. Ali ovaj džentlmen nije ništa pitao. On nije putovao, nego je opisivao krug kao neko teško telo koje se kreće putanjom oko Zemljine lopte po zakonima racionalne mehanike. Baš je sada u mislima sračunavao utrošene časove od svog odlaska iz Londona, i izvesno bi protrljao ruke da je njegovoj prirodi odgovaralo da čini suvišne pokrete.

Ser Fransis Kromerti je poznavao nastranost svoga saputnika, iako ga je proučavao samo između dva robera sa kartama u ruci. Pitao se da li pod tom hlad-

nom spoljašnošću kuca ljudsko srce, da li Fileas Fog ima osećanja za prirodne lepote i moralne težnje. To je za njega bila zagonetka. Nijedan osobenjak koga je brigadni general sreo nije se mogao uporediti sa ovim proizvodom egzaktnih nauka.

Fileas Fog nije krio pred ser Fransisom Kromertijem svoj plan puta oko sveta ni način na koji je mislio da ga izvrši.

Brigadni general nije video u toj opkladi ništa drugo sem jedne besciljne nastranosti kojoj nužno nedostaje ono *transire benefaciendo* koje treba da vodi svakog razumnog čoveka. Put kojim je išao neobični džentlmen će svakako preći ne učinivši ništa ni sebi ni drugima.

Jedan čas po odlasku iz Bombaja voz je preko vijadukta prošao ostrvo Salcet i pojurio ka kopnu. Na stanici Kelijan ostavio je sa desne strane sporednu železničku prugu, koja preko Kendalahia i Punaha silazi ka jugoistoku Indije, te stiže do stanice Pauel. Na tom mestu ulazi u vrlo razgranate planine Zapadnih Gatesa, lanac sa podnožjem od bazalta i trapa²⁰, čiji su najviši vrhovi pokriveni gustom šumom.

---

²⁰ Trap, zajedničko geološko ime za razne vrste eruptivnog kamenja. — Prim. prev.

S vremena na vreme, ser Fransis Kromerti i Fileas Fog izmeniše nekoliko reči, pa i sada brigadni general, počinjući razgovor koji se često prekida, reče:

— Pre nekoliko godina, gospodine Fog, našli biste prepreku koja bi verovatno osujetila vaš put.

— A zašto, ser Fransise?

— Zato što se železnička pruga prekidala u podnožju ove planine, koja se morala prelaziti u nosiljci ili na leđima ponija do stanice Kendalah, na drugoj strani.

— Ta prepreka ne bi nimalo smetala mom programu — odgovori gospodin Fog. — Ja sam predvideo mogućnost izvesnih prepreka.

— Ipak, gospodine Fog, — nastavi brigadni general — mogli ste pustolovinom ovoga momka navući na vrat vrlo neprijatnu stvar.

Paspartu, uvijenih nogu u svoj putnički pokrivač, duboko je spavao i nije ni sanjao da se o njemu govorí.

— Engleska vlada je opravdano vrlo stroga prema ovakvim krivicama — nastavi ser Fransis Kromerti. — Iznad svega zahteva da se poštuju verski običaji Indusa, i da je vaš sluga uhvaćen...

— Da je uhvaćen, ser Fransise, — odgovori gospodin Fog — on bi bio osuđen, izdržao bi svoju kaznu, a zatim bi se vratio mirno u Evropu. Ne vidim zašto bi ta stvar mogla da zadrži njegovog gospodara.

Na tome se razgovor prekide. U noći voz pređe preko Gatesa, prođe Nesik i sutradan, 21. oktobra, jurio je preko skoro ravnog predela Kandiša. Predeo do

bro obrađen bio je posut seocima iznad kojih je minaret na pagodama zamjenjivao toranj na evropskim crkvama. Mnogobrojni mali potoci, većinom pritoke reke Godovere, plavili su ovaj plodni kraj.

Kad se Paspartu probudio i oko sebe pogledao, nije mogao da, veruje da prolazi kroz zemlju Indusa u vozu Velike poluostrvske železnice. To mu se činilo neverovatno. Pa ipak, to je bila stvarnost! Lokomotiva kojom je upravljala ruka engleskog mašiniste i koja je ložena engleskim ugljem puštala je svoj dim na plantaže pamuka, kafe, oraška, karanfila, crvenog bibera. Dim je kružio u spiralama oko gomile palmi, između kojih se pojaviše živopisni bungalovi²¹, nekoliko viharija, vrste napuštenih manastira, i prekrasni hramovi bogati neiscrpnim ukrasima indijske arhitekture. Zatim su se unedogled širile neizmerne ravnice, džungle sa zmijama i tigrovima, koje je huka voza plašila, i najzad šume prosečene železničkom prugom, pune slonova koji su zamišljena pogleda posmatrali voz kako pomamno juri mimo njih.

---

²¹ Bungalow, u Indiji manja kuća sa jednim spratom i verandom. — Prim. prev.

Tog jutra, iza stanice Meligama, putnici prođoše kroz nesrećni kraj tako često prskan krvlju vernika boginje Kali. Nedaleko odatle dizala se Elora i njene divne pagode, a malo dalje čuvena Oregabad, prestonica divljeg Oreng Zejba, sada samo glavni grad jedne provincije otrgnute nizamskoj kraljevini. U tom kraju vladao je Feringea, poglavica Tuga, kralj Ubilua. Ove ubice, okupljene u jednoj družini koja se nije dala

uhvatiti, prinosile su u čast boginje smrti žrtve razne starosti, nikad ne prolivajući krv; nekada se nije mogao prekopati bilo koji kutak a da se ne nađe kakav leš. Engleska vlada je do izvesne mere stala na put tim ubistvima, ali grozno udruženje i sada postoji i radi svoj posao.

U dvanaest i po časova voz se zaustavi na stanici Burhampur i Paspartu uspe tu za zlato da nabavi par papuča ukrašenih lažnim biserom, koje obu sa osećajem očevide sujete. Putnici na brzinu uzeše ručak i zatim opet nastaviše put prema stanici Asurgur, idući neko vreme uz obalu Tepte, male reke koja se uliva u Kembejski zaliv blizu Surata.

Ovde treba reći kakvim se mislima sada bavio Paspartu. Do dolaska u Bombaj mislio je, a i mogao je misliti, da će se stvar tu svršiti. Ali sada, kada je jurio punom brzinom kroz Indiju, nastao je preokret u njegovim mislima. Povratila mu se njegova čud. Vratiše mu se fantastični snovi iz njegove mladosti, i on poče ozbiljno da uzima planove svoga gospodara, verovao je u istinitost opklade, pa prema tome i u put oko sveta, kao i u najduži rok koji se nije smeо preći. Već je strepeo od mogućih zakašnjenja, od nezgoda koje bi mogle iskrsnuti na putu. Smatrao je sebe učesnikom te opklade i zadrhtao bi pri pomisli da je sinoć sve mogao pokvariti svojom glupošću. Uz to, nije bio hladnokrvan kao gospodin Fog, nego mnogo nemirniji. Brojao je i brojao koliko je već dana proteklo, proklinjao je zaustavljanje voza, optužujući ga da sporo ide, i prebacivao u sebi gospodinu Fogu što nije obećao nagradu mašinistu. Čestiti momak nije znao da ono što je moguće na brodu, nije moguće na železnici, čija je brzina određena.

Uveče uđoše u planinske klance Sutapura, koji dele Kandiš od Bundelkunda.

Sutradan, 22. oktobra, na pitanje ser Fransisa Kromertija, Paspartu, pogledavši svoj sat, odgovori da je tri časa izjutra. I zaista, ovaj slavni sat, još udešen po griničkom meridijanu, koji je sad bio nekih sedamdeset i sedam stepeni na zapadu, morao je kasniti, i kasnio je stvarno četiri časa.

Ser Francis ispravi čas koji reče Paspartu i opomenu ga kao što ga je ranije opomenuo Fiks. Pokušao je da mu objasni da se mora ravnati po svakom novom meridijanu, i pošto putuje stalno prema istoku, to jest prema suncu, dani su kraći za onoliko puta po četiri minuta koliko se stepeni pređe. Ali uzalud. Bilo da je tvrdoglav momak razumeo objašnjenje brigadnog generala ili ne, on je ipak sebi uvrteo u glavu da ne ispravlja svoj sat, koji je stalno pokazivao londonsko vreme. Uostalom, bila je to nevina strast koja nikome nije mogla naškoditi. U osam časova izjutra, na petnaest milja ispred stanice Rotal, voz se zaustavi nasred jedne prostrane čistine oivičene sa nekoliko bungalowa i radničkih koliba. Vozovođa prođe pored kompozicije vagona objavljujući:

— Ovde putnici moraju sići.

Fileas Fog pogleda ser Fransisa Kromertija, koji izgleda nije razumeo ovo zaustavljanje usred šume tamarinda i kadžura.

Paspartu, ništa manje iznenađen, iskoči na prugu i odmah se vrati vičući:

- Gospodine, železnička pruga ne ide dalje!
- Šta kažete? — upita ser Fransis Kromerti.
- Kažem da voz ne ide dalje!

Brigadni general siđe odmah iz vagona. Fileas Fog ga je pratio ne žureći se. Obojica se obratiše vozovođi:

- Gde smo? — upita ser Fransis Kromerti.
- Kod sela Kolbi — odgovori vozovođa.
- Hoćemo li se ovde zadržavati?
- Svakako. Železnička pruga nije dovršena. — Kako nije dovršena?
- Nije! Ima da se postavi još jedan komad od oko pedeset milja između ovog mesta i Alahabada, odakle se pruga nastavlja.
- Ali novine su objavile otvaranje cele pruge!
- Šta čete, gospodine oficiru, novine su se prevarile.
- A vi izdajete vozne karte od Bombaja do Kalkute! — nastavi ser Fransis Kromerti koji se poče ljutići.
- Nesumnjivo, — odgovori vozovođa — ali putnici dobro znaju da se moraju prebaciti od Kolbija do Alahabada.

Ser Fransis Kromerti se razjari. Paspartu bi najradije premlatio vozovođu, koji za to nije bio kriv. Nije se usuđivao da pogleda svoga gospodara.

— Ser Fransise, — jednostavno reče gospodin Fog — hajdemo, ako hoćete, da pronađemo način kako da stignemo do Alahabada.

— Gospodine Fog, ovde je u pitanju zakašnjenje koje može osujetiti vaš plan.

— Ne, ser Fransise, to sam predvideo.

— Šta? Vi ste znali da pruga...

— To ne, ali znao sam da će mi neka prepreka pre ili posle iskrasnuti na putu. Ali ništa nije izgubljeno. U dobitku sam čitava dva dana, koja mogu žrtvovati. Ima jedan brod koji polazi iz Kalkute za Hong-Kong 25. u podne. Danas je 22-gi, i mi ćemo stići u Kalkutu na vreme.

Tako ubedljivom odgovoru nije se imalo šta primetiti.

Bilo je sasvim tačno da su radovi na železničkoj pruzi obustavljeni na toj deonici. Novine su kao neki časovnici koji imaju naviku da žure; one su prerano objavile da je pruga dovršena. Većina putnika je znala za taj prekid pruge i, sišavši sa voza, dočepala se prevoznih sredstava svih vrsta koja su se našla u selu: palkigare na četiri točka, kolica koja vuku zebui, vrsta grbavih volova; putnička kola koja su izgledala kao pokretne pagode; palankeni; ponи itd. I gospodin Fog i

ser Fransis Kromerti tražili su po celom selu i vratili su se ne našavši ništa.

— Ja idem peške — reče gospodin Fileas Fog.

Paspartu stiže tada do svog gospodara i učini značajnu grimasu pogledavši u svoje divne ali nespretnе papuče. Na sreću, on je nešto našao i reče ustežući se:

— Gospodine, mislim da sam našao prevozno sredstvo.

— Kakvo?

— Slona! Slona koji pripada jednom Indusu koji stanuje na stotinu koraka odavde.

— Hajdemo da vidimo slona — odgovori gospodin Fog.

Posle pet minuta Fileas Fog, ser Fransis Kromerti i Paspartu stigoše do kolibe koja se naslanjala na jednu zatvorenu, visoko ograđenu komoru. U kolibi je bio Indus, a u komori slon. Na njihovu želju Indus uvede gospodina Foga i njegova dva saputnika u komoru.

Tu se nađoše pred upola pripitomljenom životinjom, koju njen gazda nije odgajio za vuču tovara nego za borbu. Zbog toga je nastojao da izmeni po prirodi blag karakter životinje da bi je doveo do vrhunca jastrovi, što na induskom zovu „mač“, i to na taj način što je tri meseca slona hranio šećerom i maslom. Možda izgleda da ovaj postupak ne vodi uspehu, ali ga ukrotitelji često upotrebljavaju sa uspehom. Na veliku sreću

za gospodina Foga, na ovom slonu je tek počeo da se primenjuje taj postupak i „mač“ se nije još pokazao.

Kijuni — tako se zvao slon — mogao je, kao i svi njegovi srodnici, dugo da se kreće brzim hodom i, u nedostatku drugog prevoznog sredstva, Fileas Fog se odluči da ga upotrebi.

Ali slonovi su skupi u Indiji, jer postaju sve ređi. Mužjaci, koji jedino odgovaraju za cirkuske borbe, vrlo su traženi. Ove životinje retko se množe kada su pripitomljene; do njih se može doći jedino lovom. Zato ih brižljivo neguju; i kad gospodin Fog zapita Indusa da li bi mu iznajmio slona, ovaj to odsečno odbi.

Fileas Fog poče navaljivati i ponudi za životinju preteranu cenu od deset livara na čas. Bio je odbijen. Dvadeset livara? Opet odbijen. Četrdeset livara? Ponoovo odbijen. Pri svakoj većoj ponudi Paspartu je poskочio. Ali Indus nije padao u iskušenje.

Međutim, svota beše velika. Pod pretpostavkom da slonu bude potrebno petnaest časova da stigne do Alahabada, doneo bi šest stotina livara svom gazdi.

Fileas Fog nimalo se ne uzbudujući predloži Indusu da otkupi od njega životinju i ponudi mu u prvi mah hiljadu livara.

Indus nije hteo da proda! Možda je lupež namirisa dobar čar.

Ser Fransis Kromerti povuče gospodina Foga na stranu i poče ga nagovarati da razmisli pre nego što pođe dalje. Fileas Fog odgovori svom saputniku da

nema običaj da radi bez razmišljanja i da je, najzad, u pitanju jedna opklada od dvadeset hiljada livara, da mu je taj slon potreban i da će ga kupiti makar morao platiti za njega dvadesetostruku vrednost.

Gospodin Fog se opet obrati Indusu, čije su male oči sijale od lakovosti i jasno pokazivale da je za njega to bilo samo pitanje cene. Fileas Fog je nudio jedno za drugim hiljadu dve stotine livara, zatim hiljadu pet stotina livara, pa hiljadu osam stotina i najzad dve hiljade livara. Paspartu, inače crven, poblede od uzbudjenja.

Kod dve hiljade livara Indus se predade.

— Tako mi mojih papuča, — uzviknu Paspartu — ovaj je precenio slonovo meso!

Posle svršenog posla trebalo je naći vođu. To je bilo lako. Ponudi se neki mladi Pars pametnog izgleda. Gospodin Fog ga primi i obeća veliku nagradu, što je samo moglo udvostručiti njegovu pamet.

Slon je doveden i odmah opremljen. Pars je izvrsno poznavao zanat "mahuta" ili vođe slonova. On pokrije slonu leđa nekom vrstom pokrivača i namesti sa svake strane njegovih slabina dva ne osobito udobna sedišta.

Fileas Fog isplati Indusa u novčanicama koje izvadi iz poznate torbe. Izgledalo je kao da ih je izvadio iz utrobe Paspartua. Zatim gospodin Fog ponudi ser Fransisu Kromertiju da ga prebaci do stanice Alahabad. Brigadni general pristade. Ogromna životinja se neće umoriti što će biti jedan putnik više.

U Kolbiju kupiše hranu. Ser Fransis Kromerti zaze mesto na jednom sedištu, Fileas Fog na drugom. Paspartu uzjaše na pokrivač između svoga gospodara i brigadnog generala. Pars uzjaha na vrat slonu, i u devet časova životinja, izašavši iz sela, uđe najkraćim putem u gustu šumu.

XII GLAVA

U KOJOJ SE FILEAS FOG I NJEGOVI SAPUTNICI IZLAŽU OPASNOSTI U INDIJSKIM ŠUMAMA I ŠTA SE ZATIM DESILO

Da bi skratio put, vodič je ostavio desno deonicu pruge koja je bila u građenju. Taj deo pruge, kome su mnogo smetali raštrkani ogranci Vindijskih planina, nije išao najkraćim putem koji je Fileasu Fogu bio najpovoljniji. Pars je dobro poznavao puteve i staze toga kraja i smatrao je da će uštedeti oko dvadeset milja ako preseku put kroz šumu, te se tako svi osloniše na njega.

Fileas Fog i ser Fransis Kromerti, uvaljeni do vratu u svojim sedištima, drmusali su se od krutog koraka slona, koga je njegov "mahut" gonio da ide brzo. Međutim, oni su snosili to stanje sa britanskom hladnokrvnošću, razgovarajući malo i jedva videći jedan drugog. Paspartu je sedeо na leđima životinje i bio izložen drmusanju i spreda i pozadi i dobro je pazio, opomenut od svog gospodara, da mu jezik ostane među zubima, jer bi ga inače pregrizao. Čestiti momak bio je bacan čas na vrat slona, čas na njegove sapi, leteći kao klovn sa trambulina. Ali on se šalio i smejavao usred tih skokova potrbuške i, s vremenom na vreme, vadio je iz džepa komad šećera, koji je pametni Kijuni uzimao vrhom surle, ne prekidajući ni za trenutak hod.

Posle dva časa hoda vodič zaustavi slona da se malo odmori. Životinja je gutala grane i grmlje, napivši se prvo iz jedne obližnje bare. Ser Fransis Kromerti se obradova ovom odmoru. Beše sav izlomljen. Gospodin Fog je izgledao isto tako čio kao da je izašao iz svoje postelje.

— Ta on je od gvožđa! — reče brigadni general posmatrajući ga sa divljenjem.

— Od kovanog gvožđa — odgovori Paspartu, koji je spremao manji ručak.

U podne vodič da znak za polazak. Ubrzo predeo postade vrlo divalj. Iza ogromnih šuma nastade šiprag tamarinda i niskih palmi, a onda prostrane gole ravnice načičkane žbunjem i posute debelim blokovima sijenita²². U ovom celom gornjem kraju Bundelkunda, koji su stranci slabo posećivali, stanovao je fanatični narod okoreo u vršenju najgroznjih induskih verskih obreda. Englezi nisu mogli učvrstiti svoju vlast u toj zemlji pod-vrgnutoj uticaju radža, koje je bilo teško goniti u njihovim nepristupačnim skloništima na Vindijskoj gori.

---

²² Sijenit, stena zrnaste strukture slična granitu, kod nas veoma retka. — Prim. prev.

Nekoliko puta opaziše gomile divljih Indusa kako gnevno posmatraju kako pored njih prolazi brz četvorožac. Uostalom, Pars ih se klonio koliko je god mogao, izbegavajući neprijatan susret s njima. Tog dana videše malo životinja, samo nekoliko majmuna, koji utekoše zavijajući i kreveljeći se, što je silno zabavljalo Paspartua.

Među drugim mislima, jedna je osobito uznemiravala tog momka. Šta će gospodin Fog raditi sa sloganom kad stigne u Alahabad? Da li će ga povesti sa sobom?

To nije moguće! Prevozni troškovi i kupovna cena slona novčano bi ga upropastili. Hoće li ga prodati ili pustiti na slobodu? Čestita životinja je zaslужila da prema njoj imaju obzira. Kad bi je nešto gospodin Fog poklonio njemu, Paspartuu, on bi se našao u velikoj neprilici. Nije prestajao da misli o tome.

U osam časova uveče prešli su glavni masiv vin-diskog planinskog lanca i putnici se zaustaviše na podnožju severne padine u jednom porušenom bungalovu. Toga dana prešli su put od oko dvadeset i pet milja, a ostalo im je još toliko da pređu do železničke stanice Alahabad.

Noć je bila hladna. U bungalowu Pars načini od suvog granja vatru, čija je toplota sve obradovala. Večera se sastojala od zaliha nabavljenih u Kolbiju. Putnici su jeli kao umorni i iscrpeni ljudi. Razgovor je počeo isprekidanim rečenicama i uskoro se završio gromkim hrkanjem. Vodič je bdeo pored Kijunija, koji zaspa stojeći, naslonjen na stablo nekog debelog drveta.

Te se noći ništa ne desi. Rika leoparda i pantera, izmešana sa oštrim smejanjem majmuna, pokatkad je remetila tišinu. Ali mesožderi ostadoše pri rikanju i nisu napadali na stanovnike bungalowa.

Ser Fransis Kromerti spavao je čvrsto kao dobar vojnik slomljen od umora. Paspartu je spavao nemirno i u snu se ponovo prevrtao po slonu. A gospodin Fog je spavao tako spokojno kao da je bio u svojoj mirnoj kući u ulici Sevil-rou.

U šest časova izjutra krenuše dalje. Vodič se nadao da će u Alahabad stići to veče. Tako bi gospodin

Fog izgubio samo jedan deo od četrdeset i osam časova koje je uštedeo od početka putovanja.

Silazili su sa poslednjih vindijskih brežuljaka. Ki-juni je opet oštro kasao. Oko podne vodič obide selo Kelendžer na Kani, pritoci Ganga. Uvek je izbegavao nastanjena mesta, osećajući se mnogo sigurnijim u tim tim ravnicama koje su prva ulegnuća sliva velike reke. Železnička stanica Alahabad bila je na dvanaest milja severoistočno.

Zaustaviše se u grmu banana, čiji su plodovi zdravi kao hleb, "sočni kao kajmak", po rečima putnika koji ih mnogo cene.

U dva časa vodič uđe u gustu šumu, kojom je morao ići više milja. Radije je putovao tako zaklonjen drvećem. Dosad je na svaki način izbegavao svaki nepriјatan susret i izgledalo je da će putovanje proći bez nezgoda, kad slon odjednom zastade, pokazujući znake uznemirenosti.

Bilo je baš četiri časa.

— Šta je? — upita ser Fransis Kromerti pomolivši glavu iz svog sedišta.

— Ne znam, gospodine oficiru, — odgovori Pars osluškujući nejasan šum koji je dolazio kroz gusto granje.

Nekoliko trenutaka kasnije šum posta jasniji. Ličio je na vrlo udaljen koncert ljudskih glasova i bakarnih instrumenata.

Paspantu se pretvori u oči i uši. Gospodin Fog je čekao stnpljivo ne progovorivši ni reči.

Pars skoči na zemlju, veže slona za jedno drvo i uđe duboko u gustu šumu. Posle nekoliko trenutaka vrati se i reče:

— Jedna bramanska povorka nam se primiče. Treba da ih izbegnemo, ako je moguće.

Vodič odveže slona i odvede ga u jedan čestar, preporučujući putnicima da nikako ne silaze. On sam bio je spremjan da brzo uzjaše slona, ako bi bilo potrebno bežati. Ali on se nadao da će gomila vernika proći ne opazivši ga, jer ga je gustina granja sasvim sakrivala. Neskladan zvuk glasova i instrumenata sve se više približavao. Jednolične pesme mešale su se sa zvucima bubenjeva i tasova. Uskoro se pojavi čelo povorke iza drveća, na pedesetinu koraka od mesta где su stajali gospodin Fog i njegovi saputnici. Kroz granje lako su mogli razaznati ko sve učestvuje u toj verskoj ceremoniji.

U prvom redu išli su sveštenici s mitrama na glavi u dugim iskićenim kaputima. Oko njih su ljudi, žene i deca pevali neku pogrebnu molitvu prekidajući u jednakim razmacima zvucima tamtama i tasova. Iza njih, na kolima širokih točkova, čiji naplaci i žbice izgledaju kao uvijene zmije, pojavi se gnusni kip koji su vukla dva para zebua pokrivena bogatim čilimovima. Kip je imao četiri ruke, telo premazano tamnim crvenilom, oči izbuljene, kosu raspuštenu, jezik isplažen, usne namazane kanom i betelom. Oko vrata imao je ogrlicu od mrtvačkih glava, oko struka pojasa od odse-

čenih ruku. Stajao je na oborenom gorostasu kome je glava bila odsečena. Ser Fransis Kromerti poznade kip.

— Boginja Kali, — prošaputa — boginja ljubavi i smrti.

— Smrti možda, ali ljubavi nikad! — reče Paspartu. — Da gadne li ženturine!

Pars mu dade znak da čuti.

Oko kipa se klatila, batrgala i grčila jedna grupa starih fakira išaranih trakama od žute ilovače i unakrsnim brazgotinama iz kojih im je kapala krv kap po kap, besomučnih glupaka koji se još bacaju pod točkove Džagernatovih kola prilikom velikih induskih obreda.

Iza njih nekoliko bramana, u svoj raskošnosti istočnjačke odeće, vukli su jednu ženu koja se jedva držala na nogama.

Ta žena beše mlada, bela kao kakva Evropljanka. Po glavi, vratu, ramenima, ušima, rukama, na prstima ruku i nogu imala je prepuno nakita, ogrlica, naručica, minđuša i prstenja. Tunika optočena zlatom, pokrivena lakom svilom ocrtavala je oblike njenog tela.

Iza te mlade žene — kontrast koji je vređao oko — stražari naoružani golim sabljama i dugačkim pištoljima izvezenim zlatom nosili su na jednoj nosiljci nekog mrtvaca.

To je bilo telo radže, obučeno u bogato ruho, s turbanom izvezenim biserima, kao da je u životu, u ka-

putu od svile i zlata, s pojasom od kašmirskih dijama-nata i s divnim oružjem indijskog princa.

Zatim svirači, zaštitnica od fanatičnih vernika, čiji bi krice katkad nadjačali zaglušujuću buku instrume-nata, završavali su povorku.

Ser Fransis Kromerti, vrlo tužan, posmatrao je ceo ovaj prizor i okrenu se vodiču:

— Suti! — reče.

Pars učini znak odobravanja i stavi prst na usne. Dugačka povorka je polako prolazila ispod drveća i u dubinama prašume ubrzo iščezoše njeni poslednji re-dovi.

Malo-pomalo pesme umukoše. Začu se još pokoji krik i onda, posle sve te graje, nastade duboka tišina.

Fileas Fog je čuo reč koju je izgovorio ser Fransis Kromerti i čim je povorka nestala, upita:

— Šta je to "suti"?

— Suti, gospodine Fog, — odgovori brigadni ge-neral — to je ljudska žrtva, ali dobrovoljna žrtva. Ta žena koju ste maločas videli biće sutra u praskozorje spaljena.

— Ah! Lupeži! — uzviknu Paspartu, koji nije mo-gao da zadrži taj uzvik ogorčenja.

— A taj mrtvac? — upita gospodin Fog.

— To je knez, njen muž, — odgovori vodič — jedan nezavisni radža od Bundelkunda.

— Kako, — nastavi Fileas Fog, a glas mu ne oda-vaše ni najmanje uzbuđenje — zar ti varvarski običaji postoje još u Indiji, zar ih Englezi nisu mogli iskoreniti?

— U najvećem delu Indije — odgovori ser Fransis Kromerti — ove se žrtve više ne prinose, ali u ovim divljim predelima, a osobito u Bundelkundu, nemamo nikakvog uticaja. Cela severna strana Vindije poprište je neprestanih ubistava i pljačke.

— Nesrećnica! — prošaputa Paspartu. — Zar živu da je spale!

— Dakako, — reče brigadni general — spaliće je, i kad je ne bi spalili, ne možete zamisliti u kakvo bi je bedno stanje doveli njeni rođaci. Ošišali bi je, hranili bi je sa jedva nekoliko šaka pirinča, prezirali bi je, smatrali bi je za nečistu i ona bi umrla u nekom kutku kao kakvo šugavo pseto. Zbog toga, izgledi na takav grozан život često nagone te nesrećnice na smrt, mnogo pre nego ljubav ili verski fanatizam. Ponekad je, međutim, žrtva odista dobrovoljna, i, da bi se to sprečilo, potrebna je energična intervencija vlasti. Kada sam pre nekoliko godina živeo u Bombaju, zamoli jedna mlada udovica guvernera za dopuštenje da može biti spaljena sa telom svoga muža. Naravno da je guverner odbio. Na to udovica ode iz grada, pobegne jednom nezavisnom radži i tu izvrši svoju žrtvu.

Dok je brigadni general pričao, vodič je mahao glavom, a kad je general završio, reče:

— Žrtva koja će se sutra u praskozorje prineti nije dobrovoljna.

— Otkud vi to znate?

— Ta to znaju svi u Bundelkundu — odgovori vodič.

— Međutim, izgledalo je da ta nesrećnica nije dala nikakvog otpora — primeti ser Fransis Kromerti.

— To zbog toga što su je opili parom od kudelje i opijuma.

— Pa kuda je vode?

— U pagodu Piladži, na dve milje odavde. Tu će provesti noć čekajući čas prinošenja žrtve.

— A kad će se prineti žrtva?

— Sutra, čim svane dan.

Posle toga odgovora vodič izvede slona iz gustog čestara i pope se na vrat životinje. Ali u času kad je htio da osobitim zviždukom potera slona, gospodin Fog ga zaustavi i reče, obraćajući se ser Fransisu Kromertiju:

— Kad bismo spasli tu ženu?

— Spasti tu ženu, gospodine Fog!... — uzviknu brigadni general.

— Imam još dvanaest časova na raspolaganju.
Mogu ih posvetiti tome.

— Ah! Vi ste čovek plemenita srca! — reče ser
Fransis Kromerti.

— Katkad — odgovori jednostavno Fileas Fog. —
Kad imam vremena.

XIII GLAVA

U KOJOJ PASPARTU DOKAZUJE JOŠ JEDNOM DA SE HRABRIMA SREĆA OSMEHUJE

Namera je bila smela, puna teškoća, možda neostvarljiva. Gospodin Fog je stavljao na kocku svoj život ili bar svoju slobodu, pa prema tome i uspeh svog puta, ali on se nije kolebao. Našao je, uostalom, u ser Fransisu Kromertiju odlučnog pomagača.

Što se tiče Paspartua, on je bio gotov na sve, i njime se moglo raspolagati. Gospodareva zamisao ga je oduševila. Osećao je ispod te ledene spoljašnjosti srce i dušu. Uspeo je da zavoli Fileasa Foga.

Ostao je još vodič. Kako će se on odlučiti u toj stvari? Neće li prići Indusima? Trebalo bi obezbediti ako ne njegovu pomoć, ono bar njegovu neutralnost.

Ser Fransis Kromerti ga otvoreno upita.

— Gospodine oficiru, — odgovori vodič — ja sam Pars, a i ta žena je Pars. Raspolažite mnome.

— Dobro, vodiču, — odgovori gospodin Fog.

— Ipak, valja vam znati — nastavi Pars — da mi ne samo što izlažemo opasnosti svoje živote nego se izlažemo i groznom mučenju ako nas uhvate. Imajte to na umu!

— Razumem — odgovori gospodin Fog. — Mislim da za naš posao moramo pričekati noć.

— I ja tako mislim — reče vodič.

Taj hrabri Indus dade sada neke podatke o žrtvi. Bila je to jedna Induskinja čuvene lepote, iz plemena Parsa, čerka bogatih trgovaca iz Bombaja. U tom gradu vaspitana je sasvim na engleski način i, po njenom ponašanju i obrazovanju, moglo bi se reći da je Evropljanka. Zvala se Auda.

Kad je ostala siroče, udala se protiv svoje volje za starog radžu od Bundel-kunda. Posle tri meseca ostala je udovica. Znajući kakva je sudbina čeka, pobegne, ali je brzo uhvate, i radžini rođaci, kojima je bilo stalo do njene smrti, odredili su joj ovu groznu smrt, smrt koja joj je izgledala neizbežna.

Ova priča još je više učvrstila gospodina Fogu i njegove saputnike u njihovoj velikodušnoj odluci. Odluče da vodič uputi slona ka pagodi u Piladži, kojoj se trebalo približiti što više.

Posle pola časa, zaustaviše se u jednom šumarku na pet stotina koraka od pagode, koju nisu mogli videti, ali se fanatično urlanje moglo jasno čuti.

Tu se dogovoriše kako će dopreti do žrtve. Vodič je poznavao pagodu Piladži i tvrdio je da je mlada žena u njoj zatvorena. Da li se moglo ući u nju kroz jedna od njenih vrata kad cela gomila vernika opijena zaspila ili će se morati probušiti otvor na zidu? To se moglo реши samo u odsudnom času i na samom mestu. Ali, bilo je bez svake sumnje da se otmica mora izvršiti još te noći, a ne kad u zoru žrtva bude vođena na gubilište. Onda je više nikakva čovečja sila ne bi mogla izbaviti.

Gospodin Fog i njegovi saputnici sačekaše noć. Čim pade sumrak, oko šest časova uveče, odlučiše se

da uhode pagodu. Poslednji krči fakira gubili su se. Po svom običaju, Indusi su morali utonuti u dubok san opijeni "hangom" — tečnim opijumom pomešanim sa čajem od konoplje — te će možda biti moguće provući se kroz njih do hrama.

Pars, vodeći gospodina Foga, ser Fransisa Kromertija i Paspartua, nečujno je išao napred kroz šumu. Desetak minuta puzili su pod granjem dok nisu stigli na obalu rečice, gde su pri svetlosti gvozdenih buktinja na čijem je vrhu gorela smola opazili gomilu naslaganih drva. To je bila lomača načinjena od skupocenog sandala i već natopljena mirisavim uljem. Na njenom gornjem delu ležalo je balsamovano telo radžino koje je trebalo spaliti zajedno sa udovicom. Na stotinu koraka od te lomače podizala se pagoda, čiji se minareti dizahu u mraku iznad vrhova drveća.

— Hajdete! — reče vodič tihim glasom. I udvojivši pažnju, nečujno se prikradao kroz visoku travu, dok su za njim išli njegovi saputnici. Tišinu je narušavao samo šum vetra među granjem.

Uskoro se vodič zaustavi na kraju jedne čistine. Nekoliko buktinja osvetljavalo je mesto. Na tlu su bile raštrkane gomile spavača otežalih u pijanstvu. Reklo bi se: bojno polje pokriveno leševima. Ljudi, žene, deca — svi behu izmešani. Poneki opijeni buncali su ovde-ondje. Pozadi, u gomili drveća, dazio se nejasno hram Piladži. Ali, na veliko razočaranje vodiča, radžini stražari, osvetljeni čađavim buktnjama, stražarili su na vratima i šetali se sa golim sabljama. Moglo se pretpostaviti da i u pagodi bde sveštenici.

Pars nije išao dalje. Uvideo je da je nemoguće prodreti u hram, te odvede svoje saputnike natrag.

I Fileas Fog i ser Fransis Krometri uvideli su takođe da se s te strane ne može ništa učiniti. Zaustavio se i počeše se dogovarati tihim glasom.

— Pričekajmo, — reče brigadni general — tek je osam časova i moguće je da će i ovi stražari podleći snu.

— To je moguće odista — reče Pars.

Fileas Fog i njegovi saputnici legoše pod jedno drvo i počeše čekati.

Vreme im se činilo dugo. Vodič je katkad išao na kraj šume da uhodi. Radžini stražari još su stražarili pri svetlosti buktinje, a nejasna svetlost probijala se do njih kroz prozore pagode.

Čekali su tako do ponoći. Stanje se nije izmenilo. Napolju isti nadzor. Bilo je očigledno da se ne može računati na dremljivost stražara. Njih bez sumnje nisu opili "hangom". Trebalo je, dakle, raditi nešto drugo i prodreti kroz otvor probijen u zidu pagode. Nije se znalo da li sveštenici čuvaju žrtvu isto toliko revnosno kao i vojnici na vratima hrama.

Pošto se još jednom posavetovaše, vodič reče da je gotov da pođe. Gospodin Fog, ser Fransis i Paspartu pođoše za njim. Daleko su obilazili dok ne dospeše do stražnjeg dela pagode.

Oko dvanaest i po časova stigoše pod zid ne našavši ni na koga. S te strane nije bilo stražara, ali treba reći da tamo nije bilo ni prozora ni vrata.

Noć je bila tamna. Mesec, baš u poslednjoj četvrti, iščeznuo je maločas sa horizonta pokrivenog gustim oblacima. Visoko drveće povećavalo je mrak.

Ali nije bilo dovoljno dopreti do zida; trebalo je zid i probiti. Za taj posao Fileas Fog i njegovi saputnici imali su samo džepne nožiće. Na sreću, zidovi hrama bili su od mešavine cigala i drveta, te ga nije bilo teško provaliti. Samo jednu ciglu da izvade, ostale će lako ići.

Dali su se na posao čineći što manje šuma. Pars s jedne strane, Paspartu s druge vadili su cigle da bi načinili otvor širok dve stope. Posao je napredovao, kad se u hramu odjednom zaori krik i skoro u isti mah odazvaše mu se drugi krivi spolja.

Paspartu i vodič prekinuše posao. Da li su ih otkrili? Je li to bio znak za uzbunu? Najosnovnija opreznost nalagala im je da se udalje, što i učiniše zajedno sa Fileasom Fogom i ser Fransisom Kromertijem. Opet se sakriše u gustoj šumi, čekajući da se uzbuna, ako je to bila uzbuna, utiša te da nastave posao.

Ali na nesreću stražari se popeše na stražnji deo pagode i tamo se namestiše tako da joj mogu sprečiti svaki prilaz.

Teško je opisati razočaranje četiri čoveka sprečena u svom poslu. Kako da sada spasu žrtvu kada više nisu mogli doći do nje? Ser Fransis Kromerti pucao

je od jeda. Paspartu beše izvan sebe i vodič ga je jedva zadržavao. Hladnokrvni Fog je čekao ne pokazujući svoja osećanja.

— Ne ostaje li nam drugo nego da odemo? — upita tiho brigadni general.

— Ne preostaje nam ništa drugo — odgovori vodič.

— Čekajte! — reče Fog. — Dovoljno je da u Alahabad stignem sutra pre podne.

— Ali čemu se još nadate? — upita ser Fransis Kromerti. — Za nekoliko časova svanuće i...

— Sreća koja nas sad napušta može nam se vratiti u poslednjem trenutku.

Brigadni genenal želeo je da pročita iz ociju Fileasa Foga.

Na šta je još računao ovaj hladni Englez? Da li je htio u trenutku prinošenja žrtve da jurne ka mladoj ženi i da je otme od njenih dželata?

To bi bila ludost, a kako bi se moglo prepostaviti da je taj čovek tako lud? Ipak, ser Fransis Kromerti pristade da se pričeka do kraja groznog prizora. Ali vodič ne ostavi svoje saputnike na mestu gde su se bili sklonili, već ih odvede do prednje strane čistine. Tamo su, zaklonjeni drvećem, mogli posmatrati gomile spača.

Međutim, Paspartu se popeo na prve grane jednoga drveta i premišljao o zamisli koja mu je prvo prošla kroz mozak kao munja, pa se najzad tamo i utvrdila.

Počeo je da govori u sebi:

— Kakva ludost! — a posle ponavljaše: — A zašto da ne, najzad? To je jedina mogućnost, možda jedina, a sa ovakvim glupacima!...

Na svaki način, Paspartu svoju misao nije drukčije izgovorio, ali se odmah, okretan kao zmija, spusti niz grane koje su se svojim krajevima savijale prema zemlji.

Časovi su prolazili i uskoro nekoliko svetlih pruga nagovestiše približavanje dana. Međutim, mrak je još bio gust.

Došao je čas! Uspavane gomile kao da vaskrsnuše, oživeše. Odjeknuše zvuci tam-tama. Pesme i krice počeše ponovo. Došao je čas kada je nesrećnica morala umreti.

Zaista, vrata pagode se otvorile. Iznutra sinu jača svetlost. Gospodin Fog i ser Fransis Kromerti ugledaše jasno osvetljenu žrtvu koju su dva sveštenika vukla napolje. Učinilo im se čak da je nesrećnica, otimačujući se od obamrlosti i pijanstva, poslednjim naporom nagona samoodržanja pokušavala da se osloboodi svojih dželata. Srce ser Fransa Krbmertija jako zakuca i on, uhvativši grčevitim pokretom ruku Fileasa Foga, oseti da ta ruka drži otvoren nož.

U taj čas gomila krenu. Mlada žena ponovo pade u obamrstlost izazvanu konopljinim dimom. Išla je među fakirima koji su je pratili uz zversku dernjavu.

Fileas Fog i njegovi saputnici izmešaše se sa poslednjim redovima gomile i podoše za njom. Posle dva minuta stigli su na obalu reke i zaustavili se na pedeset koraka od lomače na kojoj je ležalo telo radžino. U polumraku videše da je žrtva, sasvim klonula, položena pored leša svog muža.

Onda primakoše jednu buktinju i drva natopljena uljem odmah planuše.

U tom času ser Fransis Kromerti i vodič zadržaše Fileasa Foga, koji u jednom trenutku plemenite mahnosti htede jurnuti ka lomači.

Ali Fileas Fog ih je već odgurnuo kada se prizor odjednom izmeni. Začu se krik užasa. Cela gomila baci se na zemlju preneražena. Stari radža nije, dakle, bio mrtav, jer se odjednom uspravi kao sablast, podiže mladu ženu u svoje ruke i siđe sa lomače usred vrtloga od dima, od kog je izgledao kao avet.

Fakiri, stražari, sveštenici, obuzeti iznenadnim strahom, ležali su licem k zemlji, ne usuđujući se da podignu oči i pogledaju takvo čudo!

Onesvešćena žrtva nalazila se u snažnim rukama koje su je nosile kao da i ne osećaju težinu. Gospodin Fog i ser Fransis Kromerti ostali su stojeći. Pars je sagao glavu, a i Paspartu bez sumnje nije bio manje uzbuđen!...

Uskrsnuli stiže tako do mesta gde su bili gospodin Fog i ser Fransis Kromerti i tu naglo reče:

— Bežimo!

Bio je to Paspartu glavom, koji se dovukao do same lomače usred onog gustog dima! Bio je to on koji je, koristeći se još gustim mrakom, istrgao mladu ženu od smrti. Bio je to on koji je, igrajući svoju ulogu sa odvažnom srećom, prošao posred opšte preneraženosti!

Trenutak kasnije sva četvorica iščeznuše u šumi i slon ih je nosio brzim koracima. Ali krizi, vika i čak jedan kuršum koji probi šešir Fileasa Foga pokaza im da je prevara otkrivena.

I zaista, na zapaljenoj lomači ležalo je telo strog radže. Sveštenici dođoše sebi od straha i razumeše da je izvršena otmica.

Odmah jurnuše u šumu. Stražari za njima. Opališe puške, ali otmičari su brzo bežali i za nekoliko časaka bili su van domaćaja kuršuma i strela.

XIV GLAVA

U KOJOJ FILEAS FOG PROLAZI CELOM DIVNOM DOLINOM GANGA, A NI NA UM MU NE PADA DA JE POGLEDA

Smela otmica je uspela. Još i posle jednog časa Paspartu se smejavao svome uspehu. Ser Fransis Kromerti stiše ruku hrabrome momku. Njegov gospodar mu reče: — Dobro! — što je u ustima toga džentlmena značilo visoku pohvalu. Paspartu je na to odgovorio da sva čast toga pothvata pripada njegovom gospodaru. On je, reče, imao samo onu "smešnu" misao, i smejavao se pri pomisli da je on, Paspartu, bivši gimnastičar, bivši vatrogasni narednik, bio nekoliko trenutaka stari balsamovani radža i pokojnik krasne žene!

Mlada Induskinja nije bila svesna ničega šta se s njom dešavalo. Uvijena u putničku čebad, ležala je na jednom sedištu.

Međutim, slon, koga je Pars potpuno sigurno vodio, brzo je promicao kroz mračnu šumu. Jedan čas posle odlaska od pagode Piladži prelazio je ogromnom ravnicom. U sedam časova se zaustaviše. Mlada žena bila je još potpuno nemoćna. Vodič joj uli u usta nekoliko kapi vode i rakije, ali je njena nesvest trajala još neko vreme.

Ser Fransis Krkherti je poznavao posledice opijenosti od udisanja konopljine pare, te zbog nje nije bio nimalo zabrinut.

Ali, ako se brigadni general nije brinuo u pogledu oporavljanja mlade Induskinje, nije bio siguran u po-

gledu njene budućnosti. Nije se ustezao reći Fileasu Fogu da će gospođa Auda, ako ostane u Indiji, neizbežno ponovo pasti u ruke svojih dželata. Takvih zanesenjaka ima na celom poluostrvu, i sigurno bi, uprkos engleskoj policiji, ponovo oteli svoju žrtvu bilo u Madrasu, bilo u Bombaju ili u Kalkuti. I ser Fransis Kromerti navede u prilog svome mišljenju jedan isti slučaj koji se nedavno dogodio. Po njemu, mlada žena bi bila u potpunoj sigurnosti samo ako napusti Indiju.

Fileas Fog odgovori da će uzeti u obzir ove primedbe i da će o tome razmisiliti.

Oko deset časova vodič obavesti da nailazi stanica Alahabad. Tu se nastavlja prekinuta železnička pruga kojom vozovi za nepun dan i noć prelaze put od Alahabada do Kalkute.

Fileas Fog je, dakle, na vreme mogao stići da uhvati brod koji je polazio tek sutradan, 25. oktobra u podne, za Hong-Kong.

Mladu ženu smestiše u čekaonici železničke stanice. Paspartua poslaše da kupi za nju razni toaletni pribor, haljinu, šal, krvzno i drugo što bude našao. Gospodar mu je dao neograničeni kredit.

Paspartu odmah ode i prođe svim ulicama grada. Alahabad je božanski grad, najviše poštovan u Indiji, jer je sagrađen na ušću dveju svetih reka, Ganga i Džamne, čije vode privlače hodočasnike sa celog poluostrva. Uostalom, poznato je da prema legendama Ramajana Gang izvire u nebu, odakle, zahvaljujući Brami, silazi na zemlju.

Dok je kupovao, Paspartu je razgledao grad koji je nekad branila veličanstvena tvrđava, sada državna tamnica. U tom nekad industrijskom i trgovačkom gradu nema više ni trgovine ni industrije. Paspartu je uzalud tražio kakvu pomodnu trgovinu kao da je bio u Regentskoj ulici nedaleko od Farmera i komp.; našao je jedino kod jednog trgovca, starog dosadnog Jevrejina, predmete koji su mu bili potrebni: haljinu od škotske tkanine, širok kaput, krasno krzno od vidre za koje bez ustezanja plati sedamdeset i pet livara. Zatim se pobedonosno vrati na železničku stanicu.

Gospoda Auda poče da dolazi sebi. Polako je prestajao uticaj kojem su je potčinili piladžijski sveštenici i njene lepe oči opet dobiše svu svoju indusku blagost.

Kada kralj-pesnik Usav-Udol slavi lepotu kraljice Ahmenagara, ovako se izražava:

"Njena sjajna kosa pravilno razdeljena na dva dela okružuje harmonične crte njenih nežnih i belih obrazu, koji sijaju sjajem i svežinom. Njene obrve, kao od abonosa, imaju oblik i moć kao i luk Kame, boga ljubavi, a ispod njenih dugih, svilenih trepavica, u crnoj zenici njenih velikih, sjajnih očiju, plivaju, kao u svetim jezerima Himalaja, najčistiji odblesci nebeske svetlosti. Njeni fini, jednaki i beli zubi blistaju između nasmejanih usana kao kapljice rose u poluotvorenoj krunici narovog cveta. Njene umiljate uši simetrično zaokrugljene, njene rumene ruke, njene punačke i nežne nožice kao lotosovi pupoljci sijaju sjajem najlepših cejlonskih bisera, najlepših golkondskih dijamantata. Njen tanki i vitki struk, koji se jednom rukom može obuhvatiti, ističe skladne linije njenih oblih krsta i bogatstvo prsa, iz kojih mladost u cvetu izlaže svoje naj-

savršenije blago i pod svilenim naborima svoje haljine ona izgleda kao izvajana od čistog srebra božanskom rukom Vikvakarme, besmrtnog vajara."

Ali, bez sve te pesničke opširnosti, dovoljno je reći da je gospođa Auda, udovica radže od Bundelkunda, bila dražesna žena u potpuno evropskom smislu reči. Govorila je sasvim čisto engleski i vodič nije preterao kada je tvrdio da je ova mlada Parsijanka preobražena vaspitanjem.

Međutim, voz je bio spreman za polazak. Pars je čekao. Gospodin Fog mu isplati nagradu po ugovorenoj ceni, ne dodavši ni pare. To malo iznenadi Paspartua, koji je znao šta sve njegov gospodar duguje vodičevu odanosti. Pars je zaista u piladžijskoj stvari dobrovoljno izložio svoj život opasnosti i ako bi za to Indusi kasnije saznali, on bi teško izbegao njihovu osvetu.

Ostalo je pitanje Kijunija. Šta da se radi sa tako skupo plaćenim slonom?

Ali Fileas Fog je o tome već odlučio.

— Parse, — reče vodiču — bio si odan i uslužan. Nagradio sam tvoju službu, ali ne i tvoju odanost. Hoćeš li ovog slona? Tvoj je.

Oči vodiča zasijaše:

— Vaša milost mi daje čitavo bogatstvo! — uzviknu.

— Primi, vodiču, — odgovori.gospodin Fog — a ja ti još ostajem dužnik.

U dobri čas! — uzviknu Paspartu. — Uzmi ga, prijatelju. Kijuni je dobra i hrabra životinja.

I uputivši se slonu, pruži mu nekoliko parčadi šećera, govoreći:

— Evo, Kijuni, evo, evo!

Slon od zadovoljstva nešto promumla. Zatim uhvati Paspartua oko pojasa i obuhvativši ga surlom, podigne ga u visinu svoje glave. Paspartu, nimalo uplašen, pomiluje životinju, koja ga blago spusti na zemlju, i na stisak surle čestitog Kijunija, čestiti mladić odgovori snažnim stiskom ruke.

Posle nekoliko trenutaka Fileas Fog, ser Fransis Kromerti i Paspartu, smešteni u udobnom vagonu u kojem je gospođa Auda zauzela najbolje mesto, jurili su punom parom ka Benaresu.

Ovo je mesto od Alahabada udaljeno osamdeset milja koje pređoše za dva časa.

Za to vreme mlada žena dođe potpuno k sebi, uspavljujuće pare "hanga" iščezoše!

Kako se iznenadila što se nalazi u vozu, u tom kupeu, obučena u evropsko odelo, među tim putnicima koji su joj bili potpuno nepoznati!

Njeni saputnici odmah se pobrinuše za nju, te je okrepiše sa nekoliko kapi likera, zatim joj brigadni general ispriča šta se s njom dogodilo. Istakao je odanost Fileasa Foga, koji se nije ustezao da stavi život na

kocku da bi je spasao, i Paspartuovu odvažnu zamisao, zahvaljujući kojoj se pustolovina srećno završila.

Gospodin Fog ga ostavi da dovrši ne rekavši ni jednu reč, Paspartu, sav postiđen, ponavljaše da „to nije ništa!“ Potresena, gospođa Auda zahvali svojim spasiocima više suzama nego rečima. Njene lepe oči bolje su tumačile zahvalnost nego njene usne. Zatim se seti prizora "sutija" i, videvši opet tu indusku zemlju, gde su na nju još vrebale tolike opasnosti, ona zadrhta od straha.

Fileas Fog razumede šta se dešava u duši gospođe Aude i da bi je umirio, ponudi joj, uostalom vrlo hladno, da je odvede u Hong-Kong, gde bi mogla ostati dok stvar ne padne u zaborav.

Gospođa Auda prihvati ponudu sa zahvalnošću. Baš u Hong-Kongu ima jednog rođaka, Parsa kao i ona, jednog od prvih trgovaca u tom gradu, koji je, iako na kineskoj obali, sasvim engleski.

U dvanaest i po časova voz se zaustavi na stanici Benares. Bramanske legende tvrde da taj grad zauzima područje pređašnjeg Kazija, koji je nekad visio u prostoru između zenita i nadira, kao grob Muhamedov. Ali u ovo realističko doba, Benares, Atina Indije, po kazivanju istočnjaka, ležao je sasvim prozaično na zemlji, te je Paspartu mogao za trenutak videti njegove kuće od cigala, pletene kolibe, koje su mu davale potpuno tužan izgled bez ikakve lokalne boje.

Ovde je ser Fransis Kromerti morao izići. Čete kojima se vraćao logorovale su nekoliko milja severno od grada. Brigadni general se oprosti od Fileasa Foga,

poželevši mu potpun uspeh i izražavajući nadu da će svoj put ponoviti sa manje nastranosti a sa više koristi.

Gospodin Fog stiše lako ruku svom saputniku. Gospođa Auda se pozdravi sa njim mnogo toplije. Nikada ona neće zaboraviti koliko duguje ser Fransisu Kromertiju. Brigadni general steže iskreno ruku Paspartuu, koji sav uzbuđen upita kad i gde bi se mogao žrtvovati za njega. Zatim se rastadoše.

Od Benaresa pruga je išla jednim delom dolinom Ganga. Kroz prozore vagona mogao se po lepom vremenu videti šaroliki predeo Behara, bregovi pokriveni zelenilom, ječmena, kukuruzna i pšenična polja rečice i bare pune zelenkastih aligatora, dobro uređena, sela, još zelene šume. Nekoliko slonova i zebua sa velikim grbama kupalo se u vodama svete reke, a isto tako i gomile Indusa oba pola, iako je godišnje doba već po-dmaklo i vreme bilo hladno, izvršujući pobožno svoja sveta verska kupanja. Ti vernici su ogorčeni neprijatelji budizma a vatreni sledbenici bramanske vere, koja je ovaploćena u ove tri ličnosti: Višnuu, sunčanom božanstvu, Šivi, božanskom oličenju prirodnih sila, i Brami, vrhovnom gospodaru sveštenika i zakonodavaca. Ali kakvim očima su Brama, Šiva i Višnu posmatrali tu Indiju, sada "poengleženu", kad kakav brod penušeći se zamuti osvećene vode Ganga, plašeći galebove koji lete po njegovoj površini, kornjače koje kipte na obalama i vernike rasute duž njegovih obala!

Cela ta panorama minu kao munja, a često joj je oblak bele pare skrivaо pojedinosti. Putnici jedva vide-še Šunar, negdašnju tvrđavu radže od Behara, na dva-deset milja jugoistočno od Benaresa, Gazepur i nje-

gove važne fabrike ružine vodice, grob lorda Kornvalisa, koji leži na levoj obali Ganga, utvrđenje Buksar, Patnu, veliko industrijsko i trgovачko središte u kome je glavno tržište opijuma u Indiji, Mangir, grad više nego evropski, engleski kao Manchester ili Birmingham, čoven po svojim livnicama gvožđa, fabrikama raznih sečiva i hladnog oružja, čiji visoki dimnjaci prljaju crnim dimom Bramino nebo — pravi pištolj u zemlji snova!

Zatim nastupi noć, i usred urlikanja tigrova, medveda, vukova, koji su bežali ispred lokomotive, voz projuri svom brzinom, i više se ništa nije videlo od čuda Bengala, Golkonda — ni Gur u ruševinama, ni Muršedabag, negdašnja prestonica, ni Burdven, ni Huglu, ni Čandernagor, ta francuska naseobina u Indiji, povrh koje bi Paspartu rado ugledao lepršanje zastave svoje otadžbine!

Najzad, u sedam časova izjutra, stigoše u Kalkutu. Brod za Hong-Kong polazio je tek u podne. Fileas Fog je, dakle, imao pet časova vremena.

Prema svom putnom planu, naš džentlmen je trebalo da stigne u prestonicu Indije 25. oktobra, dvadeset i tri dana posle odlaska iz Londona, i stigao je samo u određeni dan. Nije, dakle, bio ni u dobitku ni u gubitku. Na žalost, dva dana koja je uštedeo između Londona i Bombaja izgubio je znamo kako, na putu po Indijskom poluostrvu, ali se može prepostaviti da Fileas Fog nije za njima žalio.

XV GLAVA

U KOJOJ TORBA SA NOVCANICAMA POSTAJE LAK- ŠA ZA NEKOLIKO HILJADA LIVARA

Voz se zaustavio u stanici. Paspartu siđe prvi iz vagona, za njim gospodin Fog, koji pomože svojoj mlađoj sputnici da siđe na peron. Fileas Fog je htio odmah da ode na brod za Hong-Kong da bi tamo udobno smestio gospođu Audu, koju nije htio da napušta sve dok je u toj opasnoj zemlji.

U trenutku kada je gospodin Fog napuštao stanicu, približi mu se jedan policajac i upita:

— Gospodin Fileas Fog?

— Ja sam.

— Je li ovo vaš sluga? — doda policajac pokazujući Paspartua.

— Jeste.

— Izvolite obojica sa mnom.

Gospodin Fog ne učini nijedan pokret koji bi mogao odati njegovo ma i najmanje iznenađenje. Bio je to predstavnik zakona, a za svakog Engleza zakon je svetinja. Paspartu je htio, po svom francuskom običaju, da stavi primedbu, ali ga policajac dotaknu svojom palicom, a Fileas Fog mu da znak da posluša.

— Može li nas ova mlada žena pratiti? — upita gospodin Fog.

— Može — odgovori — policajac.

Policajac odvede gospodina Foga, gospođu Audu i Paspartua do jednog palkigara, vrste kola sa četiri točka i sa četiri sedišta koja vuku dva konja. Odoše. Niko nije govorio za vreme vožnje, koja je trajala oko dvadeset minuta.

Kola najpre prođoše kroz "crni" grad sa uzanim ulicama duž kojih su se nizale čatrlje i koje su kiptele ljudima najraznovrsnijih narodnosti, prljavim i pocepanim, zatim prođoše kroz evropski grad sa prijatnim kućama od cigala u senci kokosovih palmi, načičkan katarakama, kroz koji su prolazili, iako je bilo još rano, elegantni jahači i veličanstvene zaprege.

Palkigar se zaustavi pred jednom zgradom jednostavnog izgleda, ali koja, izgledalo je, nije bila namenjena domaćoj upotrebi. Policajac skine svoje zatvorenike — ovo im je ime odista pripadalo — i odvede ih u jednu sobu sa režetkama rekavši im:

— U osam i po časova bićete izvedeni pred sudiju Obadiju.

Zatim iziđe i zaključa za sobom vrata.

— Tako! Sad smo u zatvoru! — uzviknu Paspartu i spusti se na jednu stolicu.

Gospođa Auda okreće se odmah gospodinu Fogu i reče mu glasom kome je uzalud pakušavala da prikrije uzbuđenost:

— Gospodine, morate me ostaviti! Progone vas zbog mene! Zato što ste me spasli!

Fileas Fog reče samo da to nije moguće. Prognojen zbog "sutija"! Ne može biti! Kako bi se tužiocu usudili da se pojave? Mora biti neka greška. Gospodin Fog izjavi da neće ni u kom slučaju ostaviti mladu ženu i da će je odvesti u Hong-Kong.

— Ali brod polazi u podne! — napomenu Paspartu.

— Bićemo na brodu do podneva — jednostavno odgovori nepokolebljivi džentlmen.

To je rekao tako jasno da Paspartu nije mogao da se uzdrži a da ne pomisli:

„Do vraga! To je sigurno! Pre podne stići ćemo na brod.“ Ali nije bio sasvim spokojan.

U osam i po časova vrata od sobe se otvorise. Pojavi se policajac i odvede zatvorenike u susednu dvoranu. To je bila dvorana za suđenje, u kojoj je već bila mnogobrojna publika sastavljena od Evropljana i urođenika.

Gospodin Fog, gospođa Auda i Paspartu sedoše na klupu prema sedištima određenim za sudije i pisara.

Sudija Obadija odmah uđe a za njim pisar. Bio je to podebeo čovek, potpuno okrugao. Skide sa čiviluka jednu periku i polagano je stavi na glavu.

— Prva stvar — reče.

Ali se uto rukom maši glave:

— Ha! Ovo nije moja perika!

— Zaista, gospodine Obadija, to je moja perika

— odgovori pisar.

— Dragi gospodine Osterpufe, kako jedan sudija
može doneti dobru presudu sa perikom jednog pisara?

Izmeniše perike. Za to vreme Paspartu je goreo
od nestrpljenja, jer mu se činilo da kazaljke na veli-
kom časovniku sudnice idu strahovito brzo.

— Prva stvar — nastavi sudija Obadija. Fileas
Fog? — reče pisar Osterpuf.

— Ja sam — odgovori gospodin Fog.

— Paspartu?

— Ovde sam! — odgovori Paspartu.

— Dobro! — reče sudija Obadija. — Optuženi,
vrebaju vas već dva dana na svim vozilima iz Bomba-
ja.

— Ali zašto nas optužuju? — uzviknu Paspartu
nestrpljiv.

— Odmah čete čuti — odgovori sudija.

— Gospodine, — reče na to gospodin Fog — ja sam engleski građanin i imam prava...

— Jesu li prema vama bili nepažljivi? — upita gospodin Obadija.

— Nisu.

— Dobro, uvedite tužitelje.

Po naređenju sudije otvorise se jedna vrata i jedan vratar uvede tri sveštenika.

— To je, — promrmlja Paspartu — to su ti lupeži koji su hteli da spale našu mladu gospođu!

Sveštenici stadoše pred sudiju i pisar pročita glasno žalbu zbog obesvećenja uperenu protiv Fileasa Foga i njegovog sluge, optuženih da su obesvetili jedno osvećeno mesto bramanske vere,

— Jeste li čuli? — upita sudija Fileasa Fog.

— Jesam, gospodine, — odgovori gospodin Fog gledajući na svoj časovnik — i priznajem.

— A! Priznajete?...

— Priznajem i očekujem da ova tri sveštenika ovde priznaju šta su hteli da učine u pagodi Piladži.

Sveštenici se zgledaše. Izgledalo je da nisu razumeli ništa od reči optuženog.

— Bez sumnje, — uzviknu žestoko Paspartu — u toj pagodi Piladdži, pred kojom su hteli da spale svoju žrtvu!

Sveštenici se zaprepastiše, a sudija Obadija se jako iznenadi.

— Kakvu žrtvu? — zapita on. — Spaliti, koga? I usred grada Bombaja?

— Bombaja? — uzviknu Paspartu.

— Svakako. Nije u pitanju pagoda Piladži, već pagoda Malebar-Hil u Bombaju.

— I kao dokaz, evo cipela krivca — doda pisar stavljajući par cipela na sto.

— Moje cipele! — uzviknu Paspartu, koji se, u najvećoj meri iznenađen, nije mogao uzdržati da nehotice ne vikne.

Može se zamisliti kako su se zbunili i gospodar i sluga. Zaboravili su događaj sa pagodom u Bombaju, a baš su zbog njega dovedeni pred sud u Kalkuti.

Zaista, agent Fiks shvatio je kakvu korist može izvući iz tog neprijatnog događaja. Odloživši svoj put za dvanaest časova, posavetovao se sa sveštenicima Malebar Hila, obećao im je veliku nagradu, znajući da je engleska vlada vrlo stroga prema takvoj vrsti prestupa, zatim ih je sa sledećim vozom uputio u poteru za prestupnicima. Međutim, zbog toga što su oni upotrebili vreme da oslobole mladu udovicu, Fiks i Indusi stigoše u Kalkutu pre Fileasa Foga i njegovog sluge,

koje su vlasti, obaveštene brzovavom, imale uhapsiti pri njihovom silasku iz voza. Lako je zamisliti Fiksovo razočaranje kada je čuo da Fileas Fog nije još stigao u prestonicu Indije. Morao je pomisliti da se njegov lopov zaustavio na kakvoj stanici Poluostrvske železnice i da je pobegao u severne pokrajine. Dvadeset i četiri časa Fiks ga je vrebaao na stanici u samrtnim mukama. Veoma se obradovao kada ga je tog jutra video gde sliazi iz vagona, istina — u društvu jedne mlade žene, čije prisustvo nije mogao sebi da objasni. Ođmah pošalje k njemu jednog policajca i eto kako su gospodin Fog, Paspartu i udova radže od Bundelkunda dovedeni pred sudiju Obadiju.

Da se Paspartu nije toliko zanimal svojom stvaru, zapazio bi u jednom uglu sudnice detektiva koji je pratio raspravu sa lako razumljivim interesovanjem, jer ni u Kalkuti još nije imao nalog za hapšenje kao ni u Bombaju i u Suecu.

Međutim, sudija Obadija uvede u zapisnik priznaje koje se izmaklo Paspartuu, a koji bi dao sve što ima kad bi mogao povući svoje nepromišljene reči.

— Priznali ste krivicu? — reče sudija.

— Da! — odgovori hladno gospodin Fog.

— S obzirom na to — nastavi sudija — što engleski zakon štiti podjednako i strogo sve vere naroda Indije, što je gospodin Paspartu priznao prestup obesvećenja tla u pagodi Malebar-Hil u Bombaju svojom bezbožnom nogom, dana 20. oktobra, osuđujem imenovanog na petnaest dana zatvora i novčanom kaznom od tri stotine livara.

— Tri stotine livara? — uzviknu Paspartu, koji je u stvari bio osetljiv samo na novčanu kaznu.

— Mir! — reče vratar kreštavim glasom.

— I, — dodade sudija Obadija — s obzirom na to što nije stvarno dokazano da gospodar i sluga nisu bili saučesnici, i što u svakom slučaju ovaj mora odgovarati za dela i ponašanje sluge u svojoj službi, zadržava imenovanog Fileasa Foga i osuđuje ga na osam dana zatvora i novčanu kaznu od sto pedeset livara. Pisaru, prozovite drugu stvar!

Fiks, u svome kutu, osećaše neiskazano zadovoljstvo. Zadržati Fileasa Foga osam dana u Kalkuti, to je više nego što je potrebno da stigne nalog za hapšenje.

Paspartu je bio zaprepaščen. Ta osuda upropastiće njegovog gospodara. Opkladu od dvadeset hiljada livara on će izgubiti samo zato što je Paspartu, kao prava budala, ušao u tu prokletu pagodu!

Fileas Fog je vladao sobom kao da se osuda nije njega ticala, nije čak nabrazao ni obrve, ali kada je pisar pozivao drugu stvar, on ustade i reče:

— Nudim jemstvo.

— To je vaše pravo — reče sudija.

Fiksa prođe jeza, ali se opet umiri kada začu sudiju da se „„s obzirom na to što su Fileas Fog i njegov sluga stranci“, utvrđuje jemstvo za svakog od njih u ogromnom iznosu od po hiljadu livara.

Gospodin Fog bi imao da plati dve hiljade livara ako ne izdrži kaznu.

— Plaćam — reče naš džentlmen.

Iz torbe koju je nosio Paspartu on izvuče svežanj novčanica i stavi ih na pisarev sto.

— Taj iznos će vam biti vraćen kad izidete iz zatvora — reče sudija. — U međuvremenu, vi ste uz jemstvo slobodni.

— Hajdete! — reče Fileas Fog svome sluzi.

— Ali neka mi bar vrate cipele! — uzviknu gnevno Paspartu.

Vratiše mu cipele.

— Bogme su skupe! — promrmlja on. — Više od hiljadu livara svaka! Još me uz to i žulje!

Paspartu, sav utučen, pođe za gospodinom Fogom, kajи ponudi svoju ruku mladoj ženi. Fiks se nadao da se njegov lopov neće nikad odlučiti na rastanak sa svotom od dve hiljade livara i da će izdržati svojih osam dana zatvora. Pođe dakle za Fogom.

Gospodin Fog uze jedna kola u koja se odmah popeše gospođa Auda, Paspartu i on. Fiks potrči za kolima, koja se ubrzo zaustaviše na gradskom pristaništu.

U luci, na pola milje, stajao je ukotvljen *Rangun* sa zastavom za polazak razapetom na vrhu katarke.

Izbilo je jedanaest časova. Gospodin Fog je imao još jedan čas vremena. Fiks ga vide gde silazi sa kola i gde se ukrcava sa gospođom Audom i svojim slugom. Detektiv udari nogom o zemlju.

— Nitkov, — uzviknu on — odlazi! Dve hiljade livara propadoše! Raspikuća! Ta goniću ga i do na kraj sveta ako zatreba, ali ako on ovako produži, potrošiće sav pokradeni novac.

Policijski inspektor je imao razloga da tako misli. Zaista otkako je Fileas Fog otišao iz Londona, potrošio je na putu, koje na putne troškove, koje na nagrade, koje na slona, koje na jemstvo i novčane kazne, više od pet hiljada livara, i procenat od nađene svote obećan detektivima stalno se smanjivao.

XVI GLAVA

U KOJOJ FIKS, IZGLEDA, NE RAZUME NIŠTA OD ONOG ŠTO MU SE GOVORI

Rangun, jedan od brodova koji Istočna i poluostrvska kompanija upotrebljava za plovidbu u Kineskom i Japanskom moru, bio je gvozdeni brod sa propelerom i imao je zapreminu od bruto hiljadu sedam stotina tona, sa snagom od četiri stotine konja. Bio je ravan *Mongoliji* po brzini, ali ne i po udobnosti. Zato gospođa Auda nije bila tako dobro smeštena kao što je Fileas Fog želeo. Uostalom, u pitanju je bila samo daljina od tri hiljade pet stotina milja, odnosno jedanaest do dvanaest dana, a mlada žena se nije pokazala razmažena putnica.

Prvih dana putovanja, gospođa Auda malo bolje upozna Fileasa Fogom. Svakom prilikom pokazivala mu je najtopliju blagodarnost. Flegmatični džentmen je slušao, bar na izgled, sa najvećom hladnoćom, ne otkrivajući ni glasom ni pokretom da je ma i malo uzbudjen. Pazio je da mladoj ženi ništa ne nedostaje. U određeno vreme dolazio je redovno ako ne da s njom razgovara, ono bar da je sluša. Ponašao se prema njoj po propisima najstrože učтивosti, ali sa ljubaznošću i odmerenošću automata čiji su pokreti na to sračunati.

Gospođa Auda nije znala šta da misli, ali joj je Paspartu unekoliko objasnio nastranost svoga gospodara. Ispričao joj je kakva opklada goni tog džentlmena oko sveta. Gospođa Auda se nasmešila, ali nazad, on joj je spasao život, a njen spasilac ne može ništa izgubiti ako ona njega posmatra prema svojoj zahvalnosti.

Gospođa Auda potvrdi priču koju je vodič ispričao o njenom dirljivom slučaju. Ona je zaista bila od onoga plemena koje zauzima prvo mesto među indijskim plemenima. Nekoliko parskih trgovaca steklo je veliko bogatstvo u Indiji trgujući pamukom. Jedan od njih, ser Džems Džidžiboj, dobio je od engleske vlade plemstvo, a gospođa Auda bila je rođaka tog bogataša, koji je stanovao u Bombaju. U Hong-Kongu htela je da potraži samog sinovca ser Džidžibaja, uvaženog Džidžiha. Da li će kod njega naći utočište i pomoć? To nije znala sa sigurnošću. Na to je gospodin Fog odgovarao da ne treba da se brine i da će se sve matematički tačno urediti! To su bile njegove reči.

Da li je mlada žena razumela taj strašni pridev? Ko zna! Ipak, njene velike oči, "bistre kao sveta jezera Himalaja", uperiše pogled u gospodina Foga! Ali uporni Fog, zakopčaniji nego ikada, nije ličio čoveku koji bi se bacio u to jezero.

Ovaj prvi deo putovanja *Ranguna* prođe pod najboljim okolnostima. Vreme beše pogodno. Ceo ovaj deo ogromnog zaliva, koji pomorci zovu "bengalski sežanj", bio je naklonjen plovidbi broda. *Rangun* ubrzano stiže do Velikog Andamana, glavnog ostrva u toj grupi, koje pomorcima već izdaleka nagoveštava živopisna planina Sedlpik, visoka dve hiljade četiri stotine stopa.

Plovili su dugo pored obale. Divlji Papuanci sa ostrva nisu se pokazivali. To su bića na najnižem stepenu čovečanskog razvitka, ali koja neopravdano smatraju ljudožderima.

Raznolikost panorame tih ostrva bila je veličanstvena. Neizmerne šume palmi, areka, bambusa, ora-

šaka, tekova, ogromnih mimoza, paprati velikih kao drveće — pokrivale su tlo u prvom redu, a iza njih se ocrtavala elegantna silueta planina. Na obali je bilo mnoštvo gradocenih salamgama,²³ čija su ukusna gnezda poslastica u Nebeskom Carstvu.²⁴ Ali ceo ovaj raznoliki prizor na Andamanskim ostrvima prođe brzo i *Rangun* se uputi ka Malačkom moreuzu, koji otvara put u Kinesko more.

---

²³ Salamgama, indijska lastavica. — Prim. prev.

²⁴ Nebesko Carstvo, Kina. — Prim. prev.

Šta je.za to vreme radio inspektor Fiks, koji je zlom srećom krenuo na put oko sveta? Pri polasku iz Kalkute, ostavio je uputstva da nalog za hapšenje, ako najzad stigne bude upućen u Hong-Kong, i ukrcao se na *Rangun* nezapažen od Paspartua, nadajući se da će sakriti svoj boravak na brodu sve dok brod ne stigne u Hong-Kong. Bilo bi mu odista teško da objasni zašto je na brodu a da pri tom ne pobudi sumnju kod Paspartua, koji je držao da je Fiks ostao u Bombaju. Ali je ipak, po logici događaja, morao obnoviti poznanstvo sa čestitim momkom. Kako? To ćemo videti.

Sve nade, sve želje policijskog inspektora bile su sada upravljene na jednu jedinu tačku sveta: Hong-Kong, jer se brod u Singapuru zadržavao premalo da bi on u tom gradu mogao što preduzeti. Trebalo bi, da-kle, da se lopov uhapsi u Hong-Kongu, inače bi mu izmakao možda zauvek.

Zaista, Hong-Kong je još bio engleski posed, ali poslednji koji je bio na tom putu. Iza njega Kina, Japan i Amerika, pružali su skoro sigurno utočište gospodinu Fogu. U Hong-Kongu, ako tamo najzad zatekne nalog za hapšenje, koji nesumnjivo ide za njim, Fiks bi uhapsio Foga i predao ga u ruke mesne policije. Neće biti nikakve teškoće. Ali posle Hong-Konga neće biti više dovoljan običan nalog za hapšenje. Moraće tražiti izdavanje krivca. To bi prouzrokovalo zadocnjenja, odugovlačenja, razne prepreke, koje bi lupež iskoristio da konačno umakne. Ako u Hong-Kongu stvar ne uspe, bilo bi ako ne nemoguće, ono bar vrlo teško početi je ponovo sa izgledom na uspeh.

— Dakle, — ponavlja je Fiks u dugim časovima koje je provodio u svojoj kabini — dakle, ili će nalog za hapšenje biti u Hong-Kongu i ja ću uhapsiti lopova, ili neće biti tamo i onda moram po svaku cenu sprečiti da on odande oputuje. Nisam uspeo u Bombaju ni u Kalkuti! Ako propustim priliku u Hong-Kongu, izgubiću ugled. Moram uspeti po svaku cenu. Ali kakvim sredstvom da se poslužim i sprečim odlazak tog prokletog Foga ako to bude potrebno?

U poslednjem slučaju, Fiks se odluči da sve poveri Paspartuu, da mu kaže kakvog gospodara služi, a čiji saučesnik on, svakako, nije bio. Kada Paspartu za to sazna, uplašić će se da ne bude i sam izložen opasnosti i prići će k njemu, Fiksu. Ali to je bilo ipak smelo sredstvo, koje se moglo upotrebiti samo u nedostatku kakvog drugog. Ako Paspartu kaže samo jednu reč svome gospodaru, to će biti dovoljno da upropasti stvar zasvagda. Policijski inspektor bio je, dakle, vrlo zabrinut, kad mu prisustvo gospođe Aude na brodu

Rangun, u društvu Fileasa Foga, otvor i izgled za nove mogućnosti.

Ko je ta žena? Kakvim je sticajem okolnosti došla u društvo Fogovo? To se očevidno dogodilo između Bombaja i Kalkute. Ali na kome mestu poluostrva? Je-su li se slučajno sreli Fileas i Fog i mlada putnica? Da nije, naprotiv, taj džentlmen preuzeo ovo putovanje preko Indije da bi se sastao sa tom lepoticom? Jer, ona je zaista bila lepa! Fiks ju je dobro osmotrio u sudskoj dvorani u Kalkuti.

Razumljivo je do koje je mere agent bio radoznao. Pitao se da nije posredi kakva zločinačka otmica. Da! To je moralo biti! Ova se misao ugnezdi u Fiksovom mozgu i on odmah uvide kakvu korist može izvući iz tog slučaja. Bila ta mlada žena udata ili ne, posredi je otmica, i u Hong-Kongu će se otmičaru moći načiniti takve neprilike iz kojih se neće moći izvući novcem.

Ali ne treba čekati da *Rangun* dođe u Hong-Kong. Taj Fog ima odvratan običaj da skače s jednog broda na drugi, i pre no što Fiks stvar udesi, on bi mogao biti već daleko.

Bilo je, dakle, važno da se engleske vlasti obaveste i da im se javi za dolazak *Ranguna* pre njegovog pristajanja. Ništa nije bilo lakše, jer je brod pristajao u Singapuru, a Singapur sa kineskom obalom ima telegrafsku vezu.

Ipak, pre nego što se da na posao, i da bi bio sigurniji, Fiks odluči da razgovara sa Paspartuom. Znao je da tog momka nije teško navesti na razgovor i odluči da se pokaže. Nije smeо da gubi vreme. Taj dan bio

je 31. oktobar, a sutradan *Rangun* je imao stići u Singapur.

Toga dana, dakle, Fiks izađe iz svoje kabine, pope se na palubu s namerom da pristupi Paspartuu prvi, sa izrazom najvećeg iznenađenja. Paspartu se šetao po prednjem delu palube, kada inspektor potrča k njemu uzviknuvši:

— Vi na *Rangunu*!

— Gospodin Fiks na brodu! — odgovori Paspartu, potpuno iznenađen, poznavši svog saputnika sa putovanja na *Mongoliji*. — Šta! Ostavio sam vas u Bombaju, a ponovo vas nalazim na putu za Hong-Kong! Ta i vi, dakle, putujete oko sveta?

— Ne, ne, — odgovori Fiks — nameravam da se zadržim u Hong-Kongu bar nekoliko dana.

— A! — reče Paspartu za jedan časak iznenađen. — Ali kako vas ja nisam video na brodu od našeg odlaska iz Kalkute?

— Vere mi, bolest..., mala morska bolest..., ležao sam u svojoj kabini... Bengalski zaliv nije mi prijao tako kao Indijski okean. A vaš gospodar, gospodin Fieles Fog?

— Odličnog je zdravlja i isto tako tačan kao i njegov putni plan! Ni jednog dana zakašnjenja! A! Gospodine Fikse, vi ne znate da je s nama i jedna mlada žena?

— Mlada žena? — odgovori agent, koji se pravio da ne razume ništa što mu njegov sagovornik priča.

Paspartu ga odmah upozna sa svojom pričom. Ispriča događaj u bombajskoj pagodi, kupovinu slona za dve hiljade livara, događaj sa "sutijem", otmicu Audę, presudu suda u Kalkuti i oslobođenje pod jemstvom. Fiks, koji je poznavao poslednji događaj, činio se kao da ne zna ni za šta, a Paspartu se zanese u pričanju svojih doživljaja pred slušaocem koji ga je slušao s tolikim interesovanjem.

— Ali, najzad, — upita Fiks — ima li vaš gospodar namjeru da odvede tu mlađu ženu u Evropu?

— Ne, gospodine Fikse, ne! Predaćemo je brizi jednog njenog rođaka, bogatog trgovca u Hong-Kongu.

„Ne može se ništa učiniti!“ — pomisli detektiv krijući svoje razočaranje, — čašu džina, gospodine Paspartu?

— Rado, gospodine Fikse. Ta treba da popijemo koju u slavu našeg sastanka na brodu *Rangun*.

XVII GLAVA

U KOJOJ JE REČ O NEKIM STVARIMA I JOŠ NE-KIM DRUGIMA ZA VREME PUTOVANJA OD SINGAPURA DO HONG-KONGA

Od toga dana Paspartu i detektiv često su se sretali, ali agent se držao vrlo oprezno prema svome sa-putniku i nije pokušavao da ga navede na razgovor. Svega je jedanput ili dvaput video gospodina Foga, koji se najradije bavio u velikom salonu *Ranguna*, ili u društvu gospode Aude, ili igrajući vist po svom stalnom običaju.

Međutim, Paspartu je počeo ozbiljno razmišljati o čudmovatom slučaju koji je Fiksa opet doveo na put njegovog gospodara. I zaista, to je bilo čudno. Taj vrlo ljubazan, vrlo učitiv džentlmen, s kojim su se prvi put sreli u Suecu, koji se s njima ukrcao na *Mongoliju*, iskrcao u Bombaju, gde je rekao da mora ostati, a s kim se zatim ponovo sastaju na *Rangunu* na putu za Hong-Kong, jednom rečju, koji stopu u stopu prati gospodina Foga — bio je opravdano sumnjiv. Bio je to bar čudan sticaj okolnosti. Koga je uhodio taj Fiks? Paspartu bi se kladio u svoje papuče — on ih je vrlo brižljivo čuvao — da će Fiks krenuti iz Hong-Konga istovremeno kad i oni i verovatno istim brodom.

Paspartu bi o tome mogao razmišljati čitav vek, ali nikad ne bi pogodio kakav je zadatak poveren agentu. Nikad mu na um ne bi palo da Fileasa Foga progone oko Zemljine kugle kao lopova. Ali kako ljudska priroda traži da se svaka stvar objasni, to je i Paspartu, iznenadno nadahnut, objasnio stalno prisustvo Fiksovo, i doista, njegovo objašnjenje bilo je prihvatljivo.

Po njegovom mišljenju, Fiks nije bio i nije ni mogao biti niko drugi do agent koga su za gospodinom Fogom poslale njegove kolege iz Reform-kluba da proveri da li se to putovanje oko sveta obavlja stalno po ugovorenom planu.

"Tako je! Tako je! — ponavljao je u sebi čestiti mladić, pun ponosa na svoju oštromnost. — To je uhoda tih džentlmena, koga su za nama poslali! To nije časno! Gospodin Fog je tako pošten, tako čestit! Vi ga, dakle, uhodite preko jednog agenta! Ah! Gospodo iz Reform-kluba, to ćete skupo platiti!"

Ushićen svojim otkrićem, Paspartu odluči da ipak o tome ništa ne govori svome gospodaru, plašeći se da se on s pravom ne uvredi zbog nepoverenja koje pokazuju njegovi protivnici. Ali, zarekao se da će, čim se ukaže prilika, ne odavajući svoju tajnu, pošteno ismetati Fiksa.

U sredu, 30. oktobra posle podne, *Rangun* uplovi u moreuz Malaka, koji odvaja istoimenou poluostrvo od ostrva Sumatre. Brdovdta i živopisna ostrvca sa strmim obalama zaklanjala su putnicima pogled na veliko ostrvo.

Sutradan u četiri časa izjutra *Rangun*, uštedevši pola dana na svom redovnom putovanju, zaustavi se u Singapuru da bi se ponovo snabdeo ugljem.

Fileas Fog upiše ovaj dobitak u rubriku dobitaka, i ovaj put siđe na obalu, prateći gospođu Audu, koja je izrazila želju da se prošeta za tih nekoliko časova.

Fiks, kome se sve što je Fog radio činilo sumnji-vo, podje neopaženo za njim.

Paspartu se nasmeja u sebi tom Fiksovom po-stupku i ode da izvrši redovne kupovine.

Singapursko ostrvo nije ni veliko niti ima veličan-stven izgled. Oko njega nema ni brda ni njihovih obri-sa. Pa ipak, ono je krasno i pored svoje neplodnosti. To je park ispresecan lepim putevima. Lepe kočije sa divnim konjima uvezenim iz Nove Holandije odvezoše gospođu Audu i Fileasa Foga kroz čestar palmi sa sjaj-nim lišćem i gomile polurascvetalih karanfila. Tu je umesto evropskih seoskih ograda od trnja stajao bibe-rov šiprag, a od hlebnog drveća i ogromne paprati sa veličanstvenim granjem ovaj tropski kraj je bio veoma raznolik. Muškatovo drveće sa sjajnim lišćem širilo je po vazduhu svoj jaki miris. Gomile hitrih majmuna kre-vljile su se u šumama, a u džunglama bilo je i tigro-va. Možda izgleda čudno što na tako malom ostrvu ni-su do poslednjeg iskorenjeni ti strašni mesožderi, me-đutim, oni dolaze sa Malake plivajući preko moreuza.

Pošto su tako šetali dva časa kroz taj kraj, go-spođa Auda i njen saputnik — koji je gledao oko sebe ne videvši mnogo — vратиše se u grad među veliku go-milu teških i niskih kuća okruženih divnim vrtovima u kojima rastu ananasi, mangustdrvo i drugo najbolje voće na svetu.

U deset časova vratиše se na brod i ne sluteći da ih prati inspektor, koji je takođe morao iznajmiti jedna kola. Paspartu ih je čekao na palubi *Ranguna*. Cestiti momak kupio je nekoliko tuceta mangusta debelih kao osrednje jabuke, spolja zatvorenomrke a iznutra sjaj-

nocrvene boje, čiji se beli plod topi među usnama i pričinjava neuporedivo zadovoljstvo pravim sladokušcima. Paspartu beše srećan što ih je mogao ponuditi gospođi Audi, koja mu vrlo ljubazno zahvali.

U jedanaest časova, pošto je snabdeven ugljem, *Rangun* diže kotvu i posle nekoliko časova putnici izgubiše iz vida visoke planine Malake, u čijim šumama žive najlepši tigrovi na svetu.

Između Singapura i ostrva Hong-Konga, malog engleskog poseda odvojenog od kineske obale, ima oko hiljadu tri stotine milja. Bilo je u interesu Fileasa Foga da ih pređe za najviše šest dana kako bi u Hong-Kongu mogao uzeti brod koji je 6. novembra polazio za Jokohamu, jedno od glavnih japanskih pristaništa. *Rangun* je imao veliki tovar. Mnogo putnika se ukrcalo u Singapuru, većinom Indusa, Cejlonica, Kineza i Malajaca, koji su mahom putovali drugom klasom.

Sa poslednjom mesečevom četvrti promeni se i dotada dosta lepo vreme. More se uzburka. Jak vetar poče duvati, na sreću sa jugoistoka, što je pomoglo plovidbi broda. Kad je bilo moguće, kapetan je razapinjao jedra. *Rangun*, sagrađen kao brik²⁵, često je plovio sa oba stražnja i jednim prednjim jedrom, i njegova se brzina pod dejstvom pare i vетра stalno povećavala. Tako uz kratko, katkad vrlo zamorno ljuštanje prodoše obale Anama i Košinštine.

---

²⁵ Brik, jedrilica sa dva jedra i dve katarke. — Prim. prev.

Ali nije toliko more koliko sam *Rangun* bio uzrok kome je većina obolelih putnika imala da "zahvali" za svoje nedaće. Zaista, brodovi Poluostrvske kompanije koji saobraćaju u Kineskom moru imaju ozbiljan nedostatak u svojoj konstrukciji.

Odnos između njihovog dubinskog gaza i korita, pri potpunoj opterećenosti, rđavo je izračunat, te su zbog toga slabo otporni prema morskim talasima. Njihov zatvoreni, vodi nepristupačni obim nije dovoljan. Oni su, kako vele mornari "potopljeni", i zbog toga je dovoljno da nekoliko velikih talasa pređe preko palube, pa da im se pravac kretanja izmeni.

Ti su, dakle, brodovi mnogo lošiji — izuzev motora i parnih kotlova — od brodova Francuskog ploidbenog društva, kao što su *Imperatorka i Kambodža*. Dok po računima inžinjera u ove može da uđe onolika količina vode kolika je njihova sopstvena težina, pa da tek onda potonu, brodovi Poluostrvske kompanije, *Golkonda*, Koreja i najzad *Rangun*, mogu da prime u sebe onoliko vode koliko iznosi šesti deo njihove težine pa da odu na dno.

U slučaju rđavog vremena, dakle, trebalo je preduzeti opsežne mere bezbednosti. Katkada se pri slaboj pari moralо upotrebiti veliko jedro u pravcu kretanja vetra. Time se gubilo u vremenu, zbog čega se Fileas Fog nije nimalo uzrujavao, dok se Paspartu Ijutio utoliko više. Optuživao je tada kapetana, mašinistu, Kompaniju i slao do đavola sve koji se bave prevozom putnika. Možda je njegovo nestrpljenje raslo i zbog toga što je mislio na onu gasnu slavinu koja je i dalje gorela u kući u Sevil-rou na njegov račun.

— Vama je, izgleda, mnogo stalo da što pre stigete u Hong-Kong? — upita ga jednog dana detektiv.

— I te kako! — odgovori Paspartu.

— Mislite li da se gospodin Fog žuri da bi stigao na brod za Jokohamu?

— Strašno se žuri.

— Verujete li vi sada u to čudnovato putovanje oko sveta?

— Svakako. A vi, gospodine Fikse?

— Ja? Ne verujem!

— Ha, šaljivčina! — odgovori Paspartu namignuvši. Na ovu reč agent se zamisli. Ta reč ga uzinemiri, a da nije znao zašto. Je li ga Francuz otkrio? Nije znao šta da misli. Ali kako je Paspartu mogao znati da je on detektiv, kada je za tu tajnu jedino on sam znao? Međutim, kada mu je Paspartu to rekao, sigurno je imao neku skrivenu misao. Dogodi se čak da čestiti momak jednog dana ode još dalje, iako protiv svoje volje. Nije mogao obuzdati jezik.

— Čujte, gospodine Fikse, — upita on obešenjački svog saputnika — hoćemo li se, kad jednom stignešmo u Hong-Kong, morati na našu veliku žalost rastati?

— Ali, — odgovori Fiks u velikoj zabuni — ne znam!... Možda...

— A, — reče Paspartu — ja bih bio srećan kada biste nas vi i dalje pratili. Šalu na stranu! Jedan agent Poluostrvske kompanije ne bi trebalo da se zadržava na putu! Vi ste išli za Bombaj, a evo, sad ste skoro u Kini! Amerika nije daleko, a od Amerike do Evrope ima svega jedan korak!

Fiks je pažljivo gledao svog sagovornika, koji mu je pokazivao najljubaznije lice, te inspektor poče da se smeje zajedno s njim. Ali kako je Paspartu htio da sazna još više, upita ga,,da li od tog zanata ima dobar prihod?"

— Da i ne — odgovori Fiks ne namrštivši se. — Ima dobrih i loših poslova. Ali vi razumete da ne putujem o svom trošku!

— O! U to nimalo ne sumnjam! — uzviknu Paspartu smejući se grohotom.

Posle ovog razgovora, Fiks se vrati u svoju kabinu i poče razmišljati. Očevidno su ga otkrili. Bilo kako mu drago, Francuz je prozreo da je on detektiv. Da li je, međutim, obavestio svoga gospodara? Kakvu je ulogu on igrao u celoj toj stvari? Je li bio saučesnik ili nije? Je li sve otkriveno i prema tome promašeno? Agent provede tako nekoliko teških časova, čas verujući da je sve izgubljeno, čas nadajući se da gospodin Fog ništa ne zna; najzad nije znao šta da radi.

Međutim, umirivši se, on odluči da prema Paspartuu postupi otvoreno. Ako se ne ostvare potrebni uslovi za hapšenje Foga u Hong-Kongu, i ako bi se Fog spremio da konačno napusti engleski posed, Fiks bi sve rekao Paspartuu. Ili je sluga saučesnik svoga go-

spodara — i ako ovaj sve zna, onda je stvar konačno propala — ili sluga nije imao veze sa krađom, i onda bi njegov interes bio da napusti lopova.

Takav je, dakle, bio odnos između ova dva čoveka, a iznad njih je lebdela veličanstvena ravnodušnost Fileasa Foga. On je razumno nastavio svoje kruženje oko sveta ne obazirući se na asteroide koji su se kretili oko njega²⁶.

---

²⁶ Asteroidi ili planetoidi su male planete od kojih je poznato oko 1.200, a uglavnom su zapaženi u prostoru između Marsa i Jupitera. — Prim. prev.

Medutim, u blizini je bila — po rečima astronoma — razorna zvezda, koja je morala izazvati izvesne poremećaje u srcu tog džentlmena. Ali ništa od toga! Draži gospođe Aude, na veliko iznenađenje Paspartua, nisu delovale, a ako je i bilo poremećaja u gospodarevom srcu, bilo bi ih teže izračunati nego poremećaje Urana koji su doveli do otkrića Neptuna²⁷.

---

²⁷ Planeta Neptun otkrivena je na taj način što su zapaženi neki poremećaji na putanji Urana. Na osnovu tih poremećaja, francuski astronom Le Verije računskim putem je utvrdio da te poremećaje mora izazivati neka nova nepoznata planeta svojom privlačnom silom, što se kasnijim teleskopskim posmatranjima pokazalo tačnim. — Prim. prev.

Da! Tome se Paspartu čudio svakog dana videći u očima mlade žene veliku zahvalnost prema njegovom gospodaru! Fileas Fog je zacelo imao srce za jučačka dela, ali ne i za ljubav! Na njemu nije bilo ni traga brige za ishod putovanja. Utoliko je više Paspartu živeo u stalnom strahovanju. Jednog dana, naslonjen

na ogradu mašinske prostorije, posmatrao je moćnu mašinu, kad se usled jednog jakog ljljanja broda propeler izdiže iz talasa. Para šiknu kroz ventile, što čestitog momka jako naljuti. — Nisu dosta opterećeni ti ventili! — uzviknu. — Ne mičemo se! Eto ih, tih Engleza! Ah! Da je to nešto američki brod, možda bismo odleteli u vazduh, ali bismo bar brže išli!

XVIII GLAVA

U KOJOJ FILEAS FOG, PASPARTU I FIKS IDU SVA-KI SVOJIM PUTEM

Poslednjih dana plovidbe vreme je bilo dosta loše. Vetar postade jak. Duvao je u pravcu severozapada, te je sprečavao kretanje broda. *Rangun*, vrlo nestabilan, jako se ljudjao i putnici su se s pravom lutili na velike neprijatne talase koje je vetar dizao na pučini.

U toku 3. i 4. novembra poče neka vrsta bure, vihor je žestoko šibao more. *Rangun* se čitavo pola dana morao služiti velikim jedrom, održavajući samo deset obrtaja propeleru da bi mogao izbeći talasima. Sva su jedra bila uvučena, pa ipak su sva užad fijukala usled vihora. Naravno da se brzina broda znatno smanjila i moglo se računati da će se u Hong-Kong stići sa dvadeset časova zakašnjenja, pa i više ako bura ne prestane.

Fileas Fog je sa uobičajenom hladnokrvnošću posmatrao taj prizor razbesnelog mora koje kao da se borilo protiv njega. Njegovo čelo se ni za časak nije namrgodilo, iako bi zadocnjenje od dvadeset časova moglo osujetiti njegovo putovanje, onemogućivši mu da otputuje brodom za Jokohamu. Ali ovaj čovek bez živaca nije bio ni nestrpljiv ni zabrinut, i izgledalo je kao da je i ova bura bila predviđena u njegovom putnom planu. Gospođa Auda, koja je razgovarala sa svojim saputnikom o toj neprilici, našla je da je on isto tako spokojan kao i ranije.

Fiks nije gledao na tu stvar istim očima. Naprotiv. Ova bura mu je bila po volji. Njegovo zadovoljstvo bilo bi ogromno kad bi *Rangun* morao da se povuče pred burom. Svako zakašnjenje išlo mu je u račun, jer bi primoralo gospodina Foga da ostane nekoliko dana u Hong-Kongu. Najzad mu je nebo priteklo u pomoć sa burama i vihorima. Istina, on se razboleo, ali šta mari! Nije brojao koliko je puta osetio muku, i kad mu se telo grčilo od morske bolesti, duh mu se naslađivao ogromnim zadovoljstvom.

Što se Paspartua tiče, može se pogoditi s kakvom je, loše prikrivenom, srdžbom provodio ove časove iskušenja. Dotada je sve išlo dobro; Zemlja i voda kao da su bile slepo odane njegovom gospodaru. Brodovi i železnice bili su mu poslušni. Vetar i para su se složili da mu olakšaju put. Je li najzad kucnuo čas prevarenih nada? Paspartu je sav obamro, kao da on mora da plati dvadeset hiljada livara iz opklade. Ta bura ga je bacala u očajanje, oluja ga je dovodila do besa i on bi najradije biće vao to neposlušno more! Jadni mladić! Fiks je od njega sakrio svoje zadovoljstvo i dobro je učinio, jer da je Paspartu saznao za njegovu skrivenu radost, Fiks bi se loše proveo.

Paspartu je za celo vreme bure ostao na palubi *Ranguna*. Nije mogao ostati dole, pentrao se uz katarke i zadvio je posadu pomažući svima okretnošću majmuna. Stotinu puta je zapitkivao kapetana, brodske oficire, mornare, koji se nisu mogli uzdržati od smeha vjdeći da se taj mladić tako zbungio. Paspartu je htio bezuslovno da zna koliko će trajati bura. Uputiše ga na barometar, koji se nije penjao. Paspartu je tresnuo barometar, ali ni to, kao ni psovke kojima je obasipao nevini instrumenat, nije pomoglo.

Najzad se bura utiša. Stanje mora se promeni na dan 4. novembra. Vetar, koji je duvao sa severoistoka, okrenuo se za dva stepena ka jugu i ponovo postade povoljan. Sa vremenom razvedri se i Paspartu. Opet raširiše jedra i *Rangun* nastavi put vanrednom brzinom.

Ali se sve izgubljeno vreme nije moglo nadoknадiti. Trebalо se pokoriti sudbini. Kopno nagovestiše tek 6. u pet časova izjutra. Putni plan Fileasa Foga predviđao je dolazak broda za peti. Međutim, on je mogao stići tek 6og. Dakle, sa zakašnjenjem od dvadeset četiri časa, i tako je čas polaska za Jokohamu neminovno propušten.

U šest časova pope se na *Rangun* pilot i zauze mesto na komandnom mostu da bi proveo brod kroz tesnac do pristaništa Hong-Konga.

Paspartu je umirao od želje da zapita tog čoveka da li je brod za Jokohamu napustio Hong-Kong. Ali se nije usuđivao, jer je htio da sačuva malo nade do poslednjeg trenutka. Svoje brige poveri Fiksu, koji — prevezani lisac — pokuša da ga uteši govoreći mu da će gospodin Fog moći otići sledećim brodom. To je Paspartua dovodilo do besnila.

Ali ako se Paspartu, nije usuđivao da pita pilota, gospodin Fog, pošto je pregledao svoj Bredšo, upita mirno pilota da li zna kada polazi brod iz Hong-Konga za Jokohamu.

— Sutra pri jutarnjoj oseci — odgovori pilot.

— A! — reče gospodin Fog ne pokazujući nikakvo čuđenje.

Paspartu, koji je bio prisutan, rado bi zagrlio pilota, a Fiks bi mu opet najradije slomio vrat.

— Kako se zove taj brod? — upita gospodin Fog.

— *Karnatik* — odgovori pilot.

— Zar nije trebalo da oputuje još juče?

— Jeste, gospodine, ali trebalo je opraviti jedan od njegovih kotlova, te mu je polazak odložen za sutra.

— Hvala vam — odgovori gospodin Fog i svojim odmerenim korakom siđe u salon *Ranguna*.

Paspartu zgrabi pilota za ruku i snažno mu je steže uzviknuvši:

— Pilote, vi ste čestit čovek!

Pilot bez sumnje nikad nije saznao čime su njegovi odgovori zaslužili ovaj izliv prijateljstva.

Na jedan zvižduk opet se pope na komandni most i povede brod kroz čitavu flotu džunki²⁸, tanaka, ribarskih brodova i brodova svih vrsta koji su zakrčili tesnac Hong-Konga. U jedan čas *Rangun* je bio na pristaništu i putnici su se iskrcavali.

---

²⁸ Džunka, vrsta malajske lađe u istočnoj Aziji, široka a kratka trupa, može imati do 100 tona i po tri jarbola. — Prim. prev.

I ovom prilikom, treba priznati, slučaj je izvrsno poslužio Fileasu Fogu. Da nije morao opravljati kotlove, *Karnatik* bi otišao već 5. novembra i putnici za Japan morali bi čekati osam dana na polazak sledećeg broda. Istina, gospodin Fog je zakasnio dvadeset i četiri časa, ali to zakašnjenje nije moglo imati meprijatnih posledica za preostali deo puta.

Brod koji prelazi Tihi okean iz Jokohame u San Francisko bio je u neposrednoj vezi sa brodom iz Hong-Konga i nije mogao otići dok ovaj ne stigne. Nаравно, u Jokohami će imati dvadeset četiri časa zadocnjena, ali za ona dvadeset i dva dana što traje plovvidba po Tihom oceanu lako će se to nadoknaditi. Fileas Fog je, dakle, na trideset pet dana po odlasku iz Londona, izuzevši dvadeset i četiri časa, ispunio svoj putni plan.

Karnatik je polazio tek sutradan izjutra u pet časova; gospodin Fog je imao šesnaest časova za svršavanje svojih poslova, to jest poslova gospođe Aude. Izlazeći iz broda, on ponudi ruku mladoj ženi i odvede je do jednog palankina²⁹. Zatraži od nosača da mu preporuče kakav hotel, i oni mu preporučiše Klubhotel. Palankin krenu, za njim Paspartu, i posle dvadeset minuta stigoše na cilj.

---

²⁹ Palankin, pokrivena nosiljka na Istoku. — Prim. prev.

Uzeše jednu sobu za mladu ženu, i Fileas Fog se pobrinu da joj ništa ne nedostaje. Zatim reče gospođi Audi da će odmah potražiti rođaka kome bi je imao predati u Hong-Kongu. Istovremeno naredi Paspartuu da ostane u hotelu do njegovog povratka, da mlada žena ne bi ostala sama.

Džentlmen se odveze na berzu. Tamo će neizostavno poznavati takvu ličnost kao što beše uvaženi Džidžih, koji je bio jedan od najbogatijih trgovaca u gradu.

Posrednik kome se Fileas Fog obratio odista je poznavao parskog trgovca. Ali od pre dve godine on nije živeo u Kini. Obogatio se i nastanio u Evropi — mislilo se u Holandiji — jer je za vreme svoje trgovačke karijere imao mnogobrojne veze sa tom zemljom.

Fileas Fog se vrati u Klub-hotel. Odmah zamoli gospođu Audu za dopuštenje da može ući k njoj i bez svakog drugog uvoda odmah joj saopšti da uvaženi Džidžih ne stanuje više u Hong-Kongu, nego da je verovatno u Holandiji.

Gospođa Auđa u prvi mah na to ništa ne odgovori. Pređe rukom preko čela i ostade tako nekoliko trenutaka razmišljajući. Zatim upita svojim blagim glasom:

- Šta da uradim, gospodine Fog?
- To je sasvim jednostavno — odgovori džentlmen. — Pođite u Evropu.
- Ali ja ne mogu zlouporebiti...

- Ništa ne zloupotrebljavate, a vaše prisustvo nimalo ne smeta mom programu. Paspartu!
- Gospodine? — odgovori Paspartu.
- Idite na *Karnatik* i zadržite tri kabine. Paspartu odmah ode iz Klub-hotela, očaran što će nastaviti put u društvu mlade žene koja je prema njemu bila vrlo ljubazna.

XIX GLAVA

U KOJOJ PASPARTU UZIMA SVOGA GOSPODARA U ŽIVU ODBRANU I ŠTA JE ZATIM BILO

Hong-Kong je ostrvce koje je po Nankinškom ugovoru od 1842. pripalo Engleskoj. Za nekoliko godina, kolonizatorski genije Velike Britanije osnovao je tu važan grad i podigao pristanište nazvano Viktorija. Taj je grad na ušću reke Kanton, a od grada Makao, podignutog na drugoj strani obale, deli ga svega šezdeset milja. Hong-Kong je u trgovačkoj borbi neminovalo morao pobediti Makao, i sada najveći deo kineske spoljne trgovine ide preko engleskoga grada. Dokovi, bolnice, pristaništa, stovarišta, gotska katedrala, vladina zgrada, makadamisane ulice³⁰, sve je to podsećalo na neko trgovačko mesto u grofoviji Kent ili Sori, koje kao da je prošlo kroz Zemljinu loptu i izbilo na toj tački Kine skoro kod svojih antipoda³¹.

---

³⁰ Makadamisati, popločati ulicu MakAdamovim tucanikom, naročitim slojem asfalta. — Prim. prev.

³¹ Antipodi, stanovnici dva predela koji su na suprotnim tačkama na Zemlji. — Prim. prev.

Paspartu, sa rukama u džepovima. uputi se pristaništu Viktorija, posmatrajući palankine, kolica sa jedrima koja su još u upotrebi u Nebeskom Carstvu, i svu onu gomilu Kineza, Japanaca i Evropljana koja se tiskala ulicama. To na šta je vrli momak nailazio prolazeći kroz grad beše skoro opet Bombaj, Kalkuta ili Singapur. Postoji otud. kao neka mreža engleskih varoši oko celog sveta. Paspartu stiže u pristanište Viktorija.

Tu, na ušću reke Kanton, bio je pravi mravinjak brodova svih narodnosti: engleskih, francuskih, američkih, holandskih; ratni trgovački brodovi; japanski i kineski čamci, džunke, sempase, tanke, cvetni brodovi koji čine neku vrstu plovećih cvetnih bašti na vodi. Tako šetajući opazi Paspartu više vrlo starih urođenika u žutoj odeći. Ušavši jednom kineskom berberinu da se obrije na kineski način, on sazna od mesnog Figara, koji je dosta dobro govorio engleski, da svi ovi starci imaju najmanje po osamdeset godina i da u tim godinama imaju pravo da nose žutu boju, koja je carska. Paspartuu se to učini vrlo smešno, ni sam nije znao zašto.

Pošto se obrijao, uputi se pristaništu, gde se nešto ukrcavalo na *Karnatik*, i vide Fiksa kako se šeta gorredole, što ga nimalo ne iznenadi. Međutim, lice policijskog inspektora odavalo je znake teškog razočaranja.

— Dobro, — pomisli Paspartu — stvari idu rđavo za džentlmene iz Reform-kluba. I priđe Fiku sa veselim osmehom, kao da nije opazio žalostan izraz lica svoga saputnika.

Agent je imao ozbiljan razlog da proklinje paklenu sudbinu koja ga je progonila. Naloga za hapšenje nije bilo! Očigledno je nalog jurio za njim i mogao bi ga stići samo ako bi on ostao nekoliko dana u tom gradu. A Hong-Kong beše poslednji engleski posed na putu, te će mu ser Fog konačnio umaći ako ne uspe da ga tu zadrži.

— No, gospodine Fikse, jeste li se odlučili da ide-te s nama čak do Amerike? — upita Paspartu.

— Jesam — odgovori Fiks stisnuvši zube.

— Ta idite! — uzviknu Paspartu udarivši u grohotan smeh. — Znao sam dobro da se vi ne možete odvojiti od nas. Hajdete da zadržimo mesta!

I obojica uđoše u biro za pomorski saobraćaj i zauzeše kabine za četiri osobe. Međutim, činovnik ih upozori da su opravke na *Karnatiku* završene, te će brod krenuti još tog večera u osam časova, a ne sutradan izjutra, kako je bilo objavljeno.

— Vrlo dobro, — odgovori Paspartu — to će dovesti u ravnotežu mog gospodara. Idem da ga obavestim.

U tom trenutku Fiks se odluči na krajnje sredstvo. Reši se da saopšti Paspartuu. To je možda bio jedini način da zadrži Fileasa Foga nekoliko dana u Hong-Kongu. Izašavši iz biroa, Fiks ponudi svom saputniku da se osveže u jednoj krčmi. Paspartu je imao vremena, te prihvati Fiksov poziv.

Krčma beše baš na pristaništu. Izgledala je primamljivo. Obojica uđoše u nju. Bila je to prostrana dvorana, lepo ukrašena, u čijem je dnu bio jedan divan sa jastucima. Na njemu je spavalо nekoliko Ijudi. Oko tridesetak gostiju sedelo je u velikoj dvorani za stolovima od pletene trske. Jedni su pili englesko pivo, el ili porto, drugi likere, džin ili brendi. Osim toga, većina ih je pušila na duge lule od crvene zemlje, napunjene malim kuglicama opijuma izmešanog s ružnim uljem. S vremena na vreme, pokoji pušač padao bi iznuren pod sto, a konobari bi ga hvatali za noge i ruke i odnosili na divan onima koji su tamo ležali u najvećem stepenu otupelosti.

Fiks i Paspartu shvatiše da su ušli u pušioniku koju često pohađaju ti nesrećnici, otupeli, izmršaveli, poblesaveli, kojima trgovačka Engleska prodaje godišnje onu kobnu drogu nazvanu opijum za dve stotine šezdeset hiljada franaka! Žalosni su to milioni zarađeni na jednom od najgorih poroka čovečanstva.

Kineska vlada je pokušavala da strogim zakonima iskoreni taj porok, ali uzalud! Od bogatih klasa, za koje je u početku upotreba opijuma isključivo zadržana, prodro je opijum i u niže klase, i to se pustošenje nije moglo više zaustaviti. Svuda po Središnjem Carstvu neprestano se puši opijum. Ljudi i žene se predaju toj zlosrećnoj strasti, i kada se na to pušenje naviknu, ne mogu bez njega, jer inače dobijaju strahovite grčeve. Jak pušač može popušiti osam lula dnevno, ali umire za pet godina.

Eto, u takvu jednu krčmu, kojih čak i u Hong-Kongu ima bezbroj, ušli su Fiks i Paspartu s namerom da se osveže. Paspartu nije imao novca, ali je rado primio "ljubaznost" svoga saputnika, spreman da mu je idućom prilikom uzvrati.

Poručiše dve boce portoa, iz kojih je Francuz potezao češće, dok je Fiks, uzdržavajući se, sa najvećom pažnjom posmatrao svoga saputnika. Razgovarali su o raznim stvarima, a osobito o izvrsnoj nameri Fiksovoj da putuje na *Karnatiku*. A kada se povede razgovor o tom brodu, koji će krenuti za nekoliko časova ranije, Paspartu se diže, jer su boce bile prazne, da o tome izvesti svoga gospodara.

Fiks ga zadrža.

— Jeden časak — reče.

— Šta želite, gospodine Fikse?

— Imam s vama da govorim o važnim stvarima.

— O važnim stvarima, — uzviknu Paspartu iskapivši čašu u kojoj je ostalo nekoliko kapi vina — pa o tome možemo razgovarati i sutra! Danas nemam vremena.

— Ostanite — odgovori Fiks. — U pitanju je vaš gospodar.

Paspartu na ove reči pažljivo pogleda svog sagovornika.

Izraz Fiksovog lica. učini mu se čudnovatim. On ponovo sede.

— Šta, dakle, imate da mi kažete? — upita.

Fiks stavi ruku na rame svoga saputnika i upita ga tihim glasom:

— Jeste li se dosetili ko sam?

— Do vraga! — reče Paspartu smešeći se.

— Onda ču vam sve priznati...

— Sada kad sve znam, moj prijaško! A! Krasno, zaista! Ali govorite samo. Na to vam unapred moram reći da su se gospoda uzalud bacila u trošak!

— Uzalud? — reče Fiks. — Vi govorite onoliko koliko znate! Vidim da ne znate kolika je suma u pitanju!

— Kako da ne znam — odgovori Paspartu. — Dvadeset hiljada livara.

— Pedeset i pet hiljada! — nastavi Fiks stisnuvši ruku Francuzu.

— Kako, — uzviknu Paspartu — zar se gospodin Fog usudio!... Pedeset i pet hiljada livara!... E, lepo! To je razlog više da ne gubim ni časka — doda ponovo ustavši.

— Pedeset i pet hiljada livara, — nastavi Fiks, koji prisili Paspartua da sedne i poruči još jednu bocu brendija — i ako uspem, dobiću nagradu od dve hiljade livara. Hoćete li od toga pet stotina :pod uslovom da mi pomognete?

— Da vam pomognem?' — uzviknu Paspartu izbečivši oči.

— Da, da mi pomognete da zadržim ser Foga nekoliko dana u Hong-Kongu.

— Šta, — reče Paspartu — šta govorite koješta? Šta, zar nije dosta što ti džentlmeni prate mog gospodara, što sumnjaju u njegovo poštenje, nego hoće još da mu stvaraju i prepreke! Ja se stidim umesto njih!

— Ah, gle! Šta želite time da kažete? — upita Fiks.

— Hoću da kažem da je to krajnja bezobzirnost.
Opljačkati gospodina Foga i strpati novacu svoj džep!

— Eh! Baš to želimo postići!

— Ta to je nitkovluk! — uzviknu Paspartu, koji se raspaljivao pod uticajem brendija što mu ga je Fiks stalno točio, a on je pio i ne misleći. — To je pravi nitkovluk! I to su džentlmeni! Kolege!

Fiks ga nije razumevao.

— Kolege! — vikao je Paspartu. — Članovi Reformkluba! Znajte, gospodine Fikse, da je moj gospodar čestit čovek, i kad se kladi, on želi da postigne uspeh samo na pošten način.

— Ama, za koga vi mene držite? — upita Fiks uperivši svoj pogled na Paspartua.

— Do đavola, za agenta članova Reformkluba, sa zadatkom da nadzirete putovanje moga gospodara, a to je strahovito poniženje. Zato, iako već duže vremena znam ko ste, nisam ništa govorio gospodinu Fogu!

— On ne zna ništa?... — živo upita Fiks.

— Ništa! — odgovori Paspartu ponovo iskapivši svoju čaSu.

Policijski inspektor pređe rukom preko čela. Kolebao se pre nego što opet progovori. Šta da čini? Paspartuova zabluda bila je, izgleda, iskrena, ali ona je samo otežavala njegov plan. Bilo je očigledno da je go-

vorio u potpunoj uverenosti i da nije bio saučesnik svo-
ga gospodara — čega se Fiks bojao.

„E lepo“, pomisli,,,kad nije njegov saučesnik, on
će mi pomoći.“

Detektiv se po drugi put odluči. Uostalom, nije
više imao vremena da čeka. Po svaku cenu trebalo je
gospodina Foga zadržati u Hong-Kongu.

— Slušajte, — reče Fiks oštro — dobro me slu-
šajte. Ja nisam ono što vi mislite, to jest agent članova
Reform-kluba.

— Koješta! — reče Paspartu posmatrajući ga
podrugljivo.

— Ja sam pohcijski inspektor, i od prestoničke
uprave poveren mi je zadatak da...

— Vi... policijski inspektor?

— Da, i to ču vam dokazati — nastavi Fiks. —
Evo mojih isprava.

I agent, vadeći iz novčanika jednu hartiju, poka-
za saputniku ispravu sa potpisom upravnika centralne
policije. Paspartu zapanjen posmatraše Fiksa ne mo-
gavši progovoriti ni reči.

— Opklada gospodina Foga — nastavi Fiks —
samo je izgovor čija ste žrtva vi i njegove kolege iz Re-
formkluba, jer je njegov interes bio da sebi obezbedi
vaše nesvesno saučesništvo.

— Ali zašto? — uzviknu Paspartu.

— Slušajte. Dvadeset osmog septembra lice čiji se lični opis mogao ustanoviti izvršilo je krađu pedeset i pet hiljada livara iz Engleske banke. Evo tog ličnog opisa, i on se tačno slaže sa opisom ser Foga.

— Ta idite! — uzviknu Paspartu i udari o sto svojom snažnom pesnicom. — Moj gospodar je najčestitiji čovek na svetu!

— Šta vi znate? — odgovori Fiks. — Vi ga i ne poznajete! Stupili ste u njegovu službu na dan njegova odlaska, a on je oputovao naglo pod besmislenim izgovorom, bez prtljaga, noseći sobom ogromnu sumu novčanica! I vi se usuđujete tvrditi da je on pošten čovek.

— Da! Da! — ponavljaо je nesvesno jadni momak.

— Hoćete li da vas uhapse kao njegovog saučesnika?

Paspartu se Oberučke uhvati za glavu. Čovek ga ne bi mogao poznati. Nije smeо da pogleda u policijskog inspektara. Fileas Fog lopov! On, spasilac Aude, plemenit i dobar čovek! Međutim, sve je govorilo protiv njega! Paspartu pokuša da odbije sumnje koje su mu se uvukle u dušu. Nije htio da veruje u krivicu svoga gospodara.

— Najzad, šta hoćete vi od mene? — reče policijskom agentu uzdržavajući se s najvećim naporom.

— Evo! — odgovori Fiks. — Ja sam ser Foga uhodio sve dovde, ali još nisam dobio nalog za hapšenje koji sam tražio iz Londona. Treba, dakle, da mi pomognete da ga zadržim u Hong-Kongu...

— Ja da ga...

— I podeliću s vama nagradu od dve hiljade liva-
ra koju je obećala Engleska banka.

— Nikada! — odgovori Paspartu, koji htede da
ustane, ali ponovo klonu na stolicu, osećajući da ga u
isti mah izdaju i razum i snaga.

— Gospodine Fikse, — reče šapatom — sve da je
to što ste mi rekli i istina..., sve da je moj gospodar lo-
pov koga tražite..., što ja poričem..., ja sam bio..., ja
sam u njegovoj službi..., video sam da je plemenit i
dobar... Izdati ga..., nikad..., ne, za sve zlato sveta...
Rođen sam u selu u kome se ne jede takav hleb!...

— Vi odbijate?

— Odbijam.

— Smatrajte kao da nisam ništa rekao — odgo-
vori Fiks — i pijmo!

— Da, pijmo!

Paspartu je osećao da ga pijanstvo sve više i vi-
še obuzima. Fiks, shvativši da ga po svaku cenu mora
odvojiti od njegovog gospođara, htio je da svrši s
njim. Na stolu je bilo nekoliko lula napunjenih opiju-
mom. Fiks jednu od njih tutnu u ruke Paspartua, koji

je uze i prineše ustima, zapali, uvuče nekoliko kolutova i klonu glavom otežalom pod uticajem tog uspavljujućeg sredstva.

— Najzad, — reče Fiks videći Paspartua bez svesti — ser Fog neće blagovremeno doznati za polazak *Karnatika*, a ako ipak ode, bar će otici bez tog prokletog Francuza!

Zatim iziđe, pošto je isplatio sav trošak.

XX GLAVA

U KOJOJ FIKS STUPA U NEPOSREDNE ODNOSE SA FILEASOM FOGOM

Dok se odigravao taj prizor koji bi mogao ozbiljno ugroziti njegovu budućnost, gospodin Fog se sa gospođom Audom šetao ulicama engleskog grada. Otkako je gospođa Auda primila njegovu ponudu da je odvede u Evropu, on je morao misliti na sve pojedinsti koje su se ticale tako dugog putovanja. Da Englez kao on putuje oko sveta sa torbom u ruci, to još ne-kako ide, ali jedna žena nije mogla krenuti na takav put pod tim uslovima. Trebalo je, dakle, kupiti odeću i druge predmete potrebne za put. Gospodin Fog je izvršio ovaj zadatak sa njemu svojstvenom mirnoćom, i na sva izvinjavanja i primedbe mlade udovice, zbunjene zbog tolike ljubaznosti, stalno je odgovarao:

— To je u interesu moga puta, to je u mom programu.

Pošto su izvršili potrebne kupovine, gospodin Fog i mlada žena vratiše se u hotel i večeraše za bogato opremljenim stolom. Zatim se gospođa Auđa, nešto umorna, pope u svoju sobu, stegnuvši na "engleski" način ruku svome nepokolebljivom spasiocu.

Uvaženi džentlmen provede celo veče u čitanju *Tajmsa* i londonskih *Ilustrovanih novina*.

Da je on bio čovek koji se nečemu čudi, začudio bi se što se njegov sluga ne pojavljuje u vreme spavanja. Ali znajući da brod za Jokohamu ne odlazi iz Hong-Konga pre sutrašnjeg jutra, nije više o tome mi-

slio. Sutradan, Paspartu se ne pojavi na zvono gospodina Foga.

Šta je pomislio uvaženi džentlmen saznavši da se njegov sluga nije vratio u hotel, to niko ne bi znao reći. Gospodin Fog uze samo svoju torbu, poruči gospođi Audi i posla po palankin.

Bilo je osam časova, a morska plima, kojom se *Karnatik* morao koristiti da izide iz tesnaca, bila je označena za devet i po časova.

Kada palankin stiže pred ulaz hotela, gospodin Fog i gospođa Auda popeše se u udobno prevozno sredstvo, a njihov prtljag išao je za njima na jednim kolicima.

Posle pola časa putnici siđoše na pristanište za ukrcavanje i tu gospodin Fog saznade da je *Karnatik* otplovio još sinoć.

Gospodin Fog se nadao da će zateći i brod i slugu, ali ne nađe ni jedno ni drugo. Međutim, nikakav znak razočaranja ne pojavi se na njegovom licu, a kad ga gospođa Auda zabrinuto pogleda, on samo odgovori:

— To je, gospođo, samo sporedna stvar i ništa više. U tom trenutku pristupi mu jedna osoba koja ga je pažljivo posmatrala. Bio je to inspektor Fiks, koji ga pozdravi i reče:

— Da li ste i vi, gospodine, jedan od putnika sa *Ranguna* koji je juče stigao?

— Jesam, gospodine, — odgovori hladno gospodin Fog — ali nemam čast...

— Oprostite, mislio sam da će ovde naći vašeg slugu.

— Znate li vi možda gde je on? — upita mlada žena.

— Šta, — odgovori Fiks pretvarajući se da je iznenaden — zar on nije s vama?

— Nije — odgovori gospođa Auda. — Od juče se nije pojavio. Da se nije bez nas ukrao na *Karnatik*?

— Bez vas, gospođo?... — ođgbvori agent. — Ali dopustite da upitam da li ste i vi hteli otploviti tim brodom?

— Da, gospodine.

— I ja, gospođo, i kao što vidite, prevario sam se. *Karnatik* je po izvršenim opravkama otišao iz Hong-Konga dvanaest časova ranije ne obaveštavajući nikoga i sad treba čekati osam dana na sledeći brod!

Izgovorivši reči: "osam dana", Fiks je osećao kako mu srce igra od radosti. Osam dana! Fog zadržan osam dana u Hong-Kongu! Biće vremena da stigne nalog za hapšenje. Najzad se sreća osmehnula predstavniku zakona.

Lako se može zamisliti kakav mu smrtni udarac zadadoše reči Fileasa Fog-a koje ovaj izgovori svojim mirnim glasom:

— Ali ja bih rekao da u pristaništu Hong-Konga ima i drugih brodova osim *Karnatika*.

I gospodin Fog, ponudivši ruku gospođi Audi, uputi se ka dokovima da traži brod koji je pred polaskom.

Fiks preneražen pođe za njima. Reklo bi se da je nekom žicom vezan za tog čoveka.

Međutim, izgledalo je da je sreća napustila onoga koga je do sada tako dobro služila.

Puna tri časa išao je Fileas Fog tamoamo po pristaništu rešen, ako zatreba, da zakupi brod da bi ga prevezao za Jokohamu; međutim, nalazio je samo brodove koji vrše utovar ili istovar i koji prema tome nisu mogli krenuti na put. Fiks se ponovo poče nadati.

Međutim, gospodin Fog se nije dao zbuniti. On nastavi da traži pa makar otišao čak do Makaoa, kad mu na malom pristaništu pristupi jedan mornar.

— Vaša milost traži brod? — reče mu mornar skidajući šešir.

— Imate li brod spremam za polazak? — upita gospodin Fog.

— Imam, vaša milosti, pilotski brod broj 43, najbolji u floti.

— Ide li dobro?

— Osam do devet milja uz vetar. Hoćete li da ga vidite?

— Hoću.

— Vaša milost će biti zadovoljna; U pitanju je, zar ne, šetnja po moru?

— Ne. Jedno putovanje.

— Putovanje?

— Možete li se obavezati da me odvezete u Jokohamu?

Mornar na ove reči opusti ruke i izbulji oči.

— Vaša milost se šali? — reče.

— Ne! Propustio sam polazak *Karnatika*, a treba da budem najkasnije 14og u Jokohami da bih stigao na brod za San Francisko.

— Žalim, — odgovori pilot — ali to je nemoguće.

— Nudim vam sto livara na dan i nagradu od dve stotine livara ako stignemo na vreme.

— Govorite li ozbiljno? — upita pilot.

— Vrlo ozbiljno — odgovori gospodin Fog.

Pilot se povuče u stranu. Gledao je na more, oči gledno boreći se između želje da zasluži tako ogromnu

sumu novaca i straha da se odvaži tako daleko. Fiks je bio u samrtnom strahu.

Za to vreme gospodin Fog se obrati gospođi Audi.

— Nećete se bojati, gospođo? — upita je.

— Sa vama, ne, gospodine Fog, — odgovori mlada žena.

Pilot priđe ponovo džentlmenu okrećući šešir u ruci.

— Dakle, pilote? — reče gospodin Fog.

— Vaša milost, — odgovori pilot — ne mogu staviti na kocku ni svoje ljude, ni sebe, ni vas, na jednom tako dalekom putu, a na brodu od jedva dvadeset tona, i to u ovo doba godine. Uostalom, ne bismo ni stigli na vreme, jer između Hong-Konga i Jokohame ima hiljadu šest stotina i pedeset milja.

— Samo hiljadu šest stotina — reče gospodin Fog.

— To je svejedno. Fiks duboko odahnu.

— Ali, — doda pilot — možda se to može urediti na drugi način.

Fiks prestade disati.

— Kako? — upita Fileas Fog.

— Kada bismo išli u Nagasaki, na južnom kraju Japana, na hiljadu sto milja, ili samo do Šangaja, na osam stotina milja od Hong-Konga. Ovim poslednjim putem ne bismo se udaljavali od kineskih obala, što bi bilo od velike koristi, utoliko pre što tu morske struje idu na sever.

— Pilote, — odgovori Fileas Fog — ja se moram ukrcati na američki brod u Jokohami, a ne u Šangaju ili Nagasakiju.

— Zašto da ne? — odgovori pilot. — Brod za San Francisko ne odlazi iz Jokohame. On pristaje u Jokohami i Nagasakiju, ali polazi iz Šangaja.

— Jeste li sigurni u to što velite?

— Siguran.

— A kad polazi brod iz Šangaja?

— Jedanaestog u sedam časova uveče. Imamo, dakle, četiri dana pred sobom. Četiri dana. To je deve-deset i šest časova, a sa srednjom brzinom od osam milja na čas, ako nas sreća posluži, ako vetar bude duvao sa jugoistoka, ako more bude mirno, moći ćemo preploviti osam stotina milja koje nas dele od Šangaja.

— A kada možete krenuti?

— Kroz jedan čas. Toliko mi je potrebno da spre-mim hranu i piće i da pripremim brod.

— U redu... Jeste li vi vlasnik broda?

- Jesam, Džon Bonsbi, vlasnik *Tankadere*.
- Želite li kaparu?
- Ako vaša milost ne zameri.
- Evo vam dve stotine livara predujma. Gospodine, — doda Fileas Fog okrenuvši se Fiksu — ako hoćete da koristite priliku...
- Gospodine, — odgovori odlučno Fiks — hteo sam da vas zamolim za tu dobrotu.
- Dobro. Kroz pola časa bićemo na brodu.
- Ali taj jadni momak... — reče gospođa Auda, koja je bila sva obuzeta nestankom Paspartuovim.
- Učiniću za njega sve što mogu — odgovori Fileas Fog.

I dok se Fiks, uzbudjen, grozničav, gnevani, uputio ka pilotskom brodu, njih dvoje odoše u policijsko zdanje u Hong-Kongu. Tu Fileas Fog preda lični opis Paspartuov i ostavi dovoljno novca da bi ga mogli vratiti kući. Isto učini i kod francuskog konzularnog agenta, a zatim palankin nastavi put i, zadržavši se pored hotela, gde su uzeli prtljag, odnese putnike na spoljno pristanište. Bilo je tri časa. Pilotski brod broj 43 sa posadom i spremiljenom hransom bio je spremjan za polazak.

Tankadera beše krasan mali brod od dvadeset tona, dobro zašiljen spreda, neusiljen u kretanju i izdužen u vodenim linijama. Ličio je na brzu jahtu. Njegovi

sjajni bakarni delovi, galvanizovano gvožđe i njegova paluba, bela kao slonovača, pokazivali su da ga vlasnik Džon Bonsbi ume održavati u dobrom stanju. Obe katarke bile su mu lako nagnute unazad. Imao je sve vrste jedara i mogao je opremiti i rezervno jedro za protivan vetar. Morao je izvrsno ploviti, i zaista, dobio je već više nagrada prilikom utakmica pilotskih brodova. Posada *Tankadere* sastojala se od vlasnika Džona Bonsbija i četiri čoveka. Behu to odvažni pomorci koji se po svakom vremenu usuđuju da idu u poteru za brodovima i odlično poznaju ova mora. Džon Bonsbi, čovek od oko četrdeset i pet godina, snažan, pocrneo od sunca i vetra, živahnog pogleda, energičnog lica, odvažan, dobar u svom poslu, ulio bi poverenje i najvećim plašljivcima.

Fileas Fog i gospođa Auda popnu se na brod. Fiks je već bio тамо. Ispod krova stražnjeg dela brodića silazilo se u četvrtastu odaju, u čijim su zidovima bila udubljenja u obliku postelje, ispod kojih beše kružni divan. U sredini je stajao sto osvetljen lampom. Odaja je bila mala ali čista.

— Žalim što nemam da vam ponudim nešto bolje — reče gospodin Fog Fiksu, koji se pokloni ne odgovarivši.

Policijski inspektor je osećao kao neko poniženje što mora da se koristi uslugama ser Foga.

— Zacelo, — pomisli on — to je vrlo učтив lupež, ali je lupež.

U tri časa i deset minuta razapeše jedra. Engleska zastava se lepršala na kljunu broda. Putnici su se

deli na palubi. Gospodin Fog i gospođa Auda pogledaše još jednom na obalu ne bi li možda ugledali Paspartua.

Fiks se plašio da slučaj ne nanese ovamo nesrećnog mladića s kojim je tako sramno postupio, jer bi tada došlo do objašnjenja koje po detektiva ne bi ispalo najbolje. Ali Francuz se ne pojavi. Svakako je još bio pod uticajem narkotičnog sredstva.

Najzad se vlasnik Džon Bonsbi otisnu na pučinu i *Tankadera*, zaavativši veter u jedra, zaplovi poskakujući povrh talasa.

XXI GLAVA

U KOJOJ JE VLASNIK TANKADERE U VELIKOJ OPASNOSTI DA IZGUBI NAGRADU OD DVE STOTINE LIVARA

Bila je zaista prava pustolovina ta plovidba od osam stotina milja na brodu od dvadeset tona, a osobito u to doba godine. Kinesko more je najčešće nemirno, izloženo strašnim vetrovima, osobito za vreme ravnodnevice, a još su bili prvi dani novembra.

Očigledno je da bi za pilota bilo bolje da je išao do Jokohame, jer je bio plaćen na dan. Ali bi njegova lakoumnost bila velika da se pod takvim uslovima odvažio na taj put, a već je bila smelost, možda čak neustrašivost, i to što ide do Šangaja. Džon Bonsbi je imao poverenja u svoju *Tankaderu*, koja je na talasima lebdela kao kakav galeb, i možda je imao pravo.

Poslednjih sati tog dana *Tankadera* je plovila čudljivim tesnacima Hong-Konga i pri svakom pokretu, bilo niz vetar bilo uz vetar, divno se držala.

— Pilote, — reče Fileas Fog u trenutku kada je brodić zaplovio na otvoreno more — nije potrebno da vam preporučujem što veću žurbu.

— Neka se vaša milost samo osloni na mene — odgovori Džon Bonsbi. — Razapeli smo sva jedra koliko god dopušta vetar. Više ne bi ništa koristilo nego bi samo usporilo kretanje broda.

— To je, pilote, vaš posao, a ne moj, i ja se oslanjam na vas.

Fileas Fog se ispravi, raskreći se i, hrabar kao pomorac, posmatraše, ne trepnuvši okom, valovito more. Mlada žena, koja je sedela pozadi, posnaatrala je taj okean na koji se već spustio sumrak uzbudeno, jer se na nj odvažila na tom slabom brodu. Iznad nje su se širila kac moćna krila bela jedra i nosila je u dajinu. Brodić, nošen vетром, kao da je leteo vazduhom.

Spusti se noć. Mesec je ulazio u prvu četvrt, i njegova svetlost ubrzo iščeznu pod maglama horizonta. Oblaci su se gomilali prekrivši već jedan deo neba.

Pilot je rasporedio svoje signalne svetiljke — neophodna mera na ovom moru po kome silni brodovi plove blizu obale. Sudari brodova tu nisu bili retki, a kako je jedrenjak jedrio velikom brzinom, razmrskao bi se i pri najmanjem sudaru.

Fiks je sanjario na prednjem delu jedrenjaka. Držao se po strani znajući da Fog ne voli da razgovara. Uostalom, bilo mu je mrsko da razgovara s tim čovekom koji ga je obavezao uslugama. Pomišljao je na budućnost. Bio je siguran da se ser Fog neće zaustaviti u Jokohami, nego da će odmah krenuti brodom za San Francisko da bi stigao u Ameriku, koja bi mu svojom ogromnošću obezbedila da bude siguran i izbegne kazmu. Plan Fileasa Foga izgledao mu je sasvim prost.

Umesto da ode iz Engleske u Ameriku, kao običan lopov, taj Fog je načinio veliki krug i prešao tri četvrtinge Zemljine kugle da bi sigurnije stigao u Ameriku, gde bi, prevarivši policiju, mimo mogao trošiti bančin milion. Ali kad Fiks jednom bude u Sjedinjenim Državama, šta da radi? Hoće li napustiti tog čoveka? Ne, nikako ne! I dok ne dobije dozvolu za njegovo izdavanje,

neće ga ni za stopu ispuštati iz vida. To bi bila njegova dužnost, i on će je izvršiti do kraja. U svakom slučaju, sada su okolnosti povoljnije: Paspartu nije više pokraj svoga gospodara, a osobito posle onoga što mu je Fiks poverio, bilo je važno da se gospodar i sluga više nikad ne vide.

I Fileas Fog je mislio o svome sluzi koji je nestao na tako čudnovat načim. Kad je sve promislio, nije mu izgledalo nemoguće da se usled kakvog nesporazuma jadni momak možda ukrcao na *Karnattk* u poslednjem trenutku. Tako je mislila i gospođa Auda, koja je jako žalila čestitog slugu, jer mu je toliko dugovala. Bilo je, dakle, moguće da se opet sastanu u Jokohami, i ako ga je *Karnatik* tamo odvezao, lako će o tome dozнати.

Oko deset časova vетар je postao oštřiji. Možda bi iz opreznosti trebalo uvući neka jedra, ali pilot, pažljivo ispitavši nebo, ostavi jeđra onako kako su bila. Uostalom, *Tankadera* je izvrsno plovila pod jedrima, dobro gazeći u dubinu, a sve je bilo spremno da se jedra brzo uvuku u slučaju vihora.

U ponoć Fileas Fog i gospođa Auda siđoše u kabini. Fiks je već pre njih sišao i legao na jednu postelju. Pilot i njegovi ljudi ostadoše celu noć na palubi.

Sutradan, 8. novembra, pri izlasku sunca, jedrilica je bila prešla više od stotinu milja. Log³² koji je često bacan, pokazivao je srednju brzinu između osam i devet milja. *Tankadera* je plovila punim jedrima i na taj način postigla najveću brzinu. Ako vетар zadrži taj pravac, izgledi bi bili dobri.

³² Log, sprava za merenje brzine broda. — Prlm. prev.

Tankadera se celog dana nije mnogo udaljavala od obale, čije su joj struje bile povoljne. Obala beše najviše pet milja od njenog levog boka i pri vedrijem nebu katkad se pojavljivala sa nepravilnim obrisima svojih planina. Veter je duvao sa kopna, te su morski talasi bili slabiji, srećna okolnost za jedrilicu, jer brodovi male tonaze mnogo stradaju od talasa, koji lome njihovu brzinu, koji je "ubijaju", kako kažu mornari.

Oko podne veter malo popusti i okreće se na jugoistok. Pilot razape sva jedra, ali posle dva časa moradoše ih uvući, jer je veter opet ojačao.

Gospodin Fog i mlađa žena, na sreću otporni prema morskoj bolesti, jeli su s apetitom brodske konzerve i biskvit. Fiksa pozvaše da podeli s njima jelo, i ovaj morade primiti poziv, znajući da je isto tako potrebno napuniti želudac kao i brodove, ali ga je to vredalo! Smatrao je da je nečasno putovati na račun tog čoveka, hraniti se njegovim sopstvenim namirnicama. Međutim, jeo je — istina samo nekoliko zalogaja — ali je ipak jeo.

Ali, po završenom ručku, pozva ser Foga na stranu i reče mu:

— Gospodine...

To "gospodime" peklo mu je jezik i on se uzdržavao da ne zgrabi za gušu tog "gospodina"!

— Gospodine, vi ste mi vrlo ljubazno ponudili da putujem vašim brodom. Ali, iako mi moja sredstva ne dozvoljavaju da budem tako izdašan kao vi, želim ipak da platim svoj deo...

— Ne govorimo o tome, gospodine, — odgovori gospodin Fog.

— Ali ja hoću da...

— Ne, gospodine, — ponovi Fog tonom koji nije dopuštao prigovora. — To spada u opšte troškove.

Fiks se pokloni gušeći se i ode na prednji deo jedrilice gde leže i celog dana ne reče više ni reči.

Međutim, brzo su napredovali. Džon Bonsbi bio je pun nade. Više puta je rekao gospodinu Fogu da će na vreme stići u Šangaj. Gospodin Fog odgovori jednostavno da s tim računa. Uostalom, sva posada male jedrilice trudila se oko toga. Nagrada je privlačila dobre ljude. Tako je svako uže na jedrima kao i svako jedro bilo savesno zategnuto! Kormilaru se nije moglo ništa prigovoriti! Ni na utakmici Kraljevskog jahtkluba ne bi tačnije upravljao brodom.

Uveče je pilot logom izmerio daljinu od dve stotine dvadeset milja od Hong-Konga i Fileas Fog se mogao nadati da će u Jokohamu stići na vreme, te u svoj putni plan neće imati da ubeleži nikakav gubitak. Na taj način, prva ozbiljna nezgoda koju je imao otkako je otišao iz Londona neće mu pričiniti nikakve štete.

U toku noći, u prvim jutarnjim časovima, *Tankadera* je smelo ušla u moreuz FoKein, koji deli veliko

ostrvo Formozu od kineske obale, i pređe severni povratnik. More je bilo vrlo nemirno u tom moreuzu punom vrtloga nastalih od protivnih struja. Jedrilica je malaksavala. Kratki talasi usporavali su joj kretanje. Bilo je vrlo teško stajati na palubi.

U zoru, vetar postade još oštřiji. Na nebu se ukaže znaci oluje. Uostalom, barometar je pokazivao skoru promenu u atmosferi, on se neprestano menjao, a živa se čudljivo kretala tamoamo. Moglo se videti kako se na jugoistoku podižu veliki talasi koji su nago-veštavali buru. Uoči tog jutra, sunce je izašlo okruženo crvenom maglom usred blistave fosforescencije okeana.

Pilot je dugo ispitivao nepovoljni izgled neba, gundajući kroza zube nerazumljive reči. Našavši se u jednom trenutku kraj svog putnika, upita ga tiho:

- Može li se sve reći vašoj milosti?
- Sve! — odgovori Fileas Fog.
- E, onda, moram vam reći da će nas zahvatiti bura.
- Dolazi li sa severa ili s juga? — jednostavno upita gospodin Fog.
- S juga. Pogledajte. Sprema se tajfun!
- U redu. Ako dolazi s juga, tajfun će nas napasti sa dobre strane — odgovori gospodin Fog.

— Ako vi tako mislite, — reče pilot — neću vam više ništa reći!

Slutnje Džona Bonsbija ostvarile su se. Po rečima jednog slavnog meteorologa u neko drugo doba godine tajfun bi prošao kao svetao vodopad električnih plamenova, ali u zimskoj ravnodnevici moglo se očekivati da će naići svom silom.

Pilot je preduzeo unapred sve mere bezbednosti. Naredio je da se uvuku sva jedra i skine križak. Katarke utvrdiše. Vrata na palubi brižljivo zatvorise. Ni jedna kap vode nije mogla ući u trup broda. Samo jedno trouglasto jedro od vrlo jakog platna razapeše tako da jedrilica dobije vetar s leđa. I tako su čekali.

Džon Bonsbi je savetovao svojim putnicima da siđu u kabinu, ali u tako uzanoj prostoriji, skoro bez vazduha, pri drmusanju od talasa, taj zatvor nije bio osobito prijatan. Ni gospodin Fog, ni gospođa Auda, ni sam Fiks ne hteloše sići s palube.

Oko osam časova, pljusak i bura sručiše se na brod. *Tankaderu*, samo sa onim malim komadićem jedra, poneće kao perce vihor, koji se ne da, kad se razbesni u buru, ni sa čim uporediti. Uporediti njegovu brzinu sa četverostrukom brzinom lokomotive kada se kreće pod punom parom, i to bi značilo ne reći potpunu istinu. Celog dana brod je jurio na sever nošen strahovitim talasima, srećom održavajući brzinu jednu njihovoju. Dvadesetinu puta mogao je biti prekriljen talasima visokim kao planina koji su se ustremljivali na njega, ali vešt okret krme kojom je upravljao pilot sprečavao je katastrofu. Nekoliko puta putnike je sasvim pokrivala vodena pena, što su oni podnosili filozof-

ski. Fiks je bez sumnje psovao. Ali neustrašiva Auda, očiju uprtih u svog saputnika, čijoj se hladnokrvnosti divila, držala se dostoјno njega i prkosila buri. Što se tiče Fileasa Fogu, izgledalo je kao da je i taj tajfun bio u njegovom programu.

Do toga vremena *Tankadera* je išla na sever, ali pred veče, kao što se moglo očekivati, vetar promeni pravac za tri četvrtine i okreće se severozapadu. Tako je bok jedrilice bio izložen talasima i ona se strašno lju-ljala. More je udaralo o nju užasnom žestinom za onoga koji ne zna kako su čvrsto međusobno spojeni pojedini delovi broda. Noću se bura još više pomami. Džon Bonsbi jako se uznemiri kad vide mrak i sa mrakom jaču buru. Premišljao je da li bi trebalo da pristane i posavetova se sa svojom posadom.

Posle toga dogovora Džon Bonebi se približi gospodinu Fogu i reče mu:

- Ja mislim, vaša milosti, da bismo dobro uradili da pristanemo u kakvom obalskom pristaništu.
- I sam tako mislim — odgovori Fileas Fog. — A, — reče pilot — ali u kojem?
- Ja znam samo za jedno — odgovori mirno gospodin Fog.
- A to je?...
- Šangaj.

Pilot u prvi mah nije shvatio smisao tog odgovora, toliko je u njemu bilo tvrdoglavosti i izdržljivosti. Zatim uzviknu:

— Pa dobro, vaša milost ima pravo! U Šangaj!

I kurs *Tankadere* ostaće nepokolebljivo u pravcu severa.

Zaista, strašna noć! Pravo čudo što se mala jedrilica nije prevrnula. U dva maha skoro je došlo dotle, i da su užad popustila, sve bi sa broda odletelo. Gospođa Auda je bila iscrpena, ali se nije požalila ni jednom rečju. Više puta je gospodin Fog morao da joj priškoči u pomoč da bi je zaštitio od silnih talasa.

Opet svanu. Bura je još besnela najvećom žestinom. Međutim, vетар ponovo uze jugoistočni pravac. To je bila povoljna promena, i *Tanfcađera* opet nastavi put po tom pomamnom moru čiji su se talasi, sudarali sa talasima koje je podigao nov pravac vetra. Usled toga nastadoše sudari suprotnih talasa, koji bi razbili slabije sagrađeni brod.

S vremena na vreme, videla se obala kroz razbijenu maglu, ali bez ijednog broda na vidiku. *Tankadera* je bila jedina koja se borila s morem.

U podne se pojaviše znaci stišavanja, koji pri zalasku sunca postadoše još jasniji.

Ukoliko je bura bila žešća, utoliko je kraće trajala. Putnici, potpuno iscrpeni, mogli su se malo prihvatići i odmoriti.

Noć je prošla srazmerno mirno. Pilot naredi da se opet razapnu donja jedra. Brod je plovio dosta brzo. Sutradan, 11. u zoru, opazivši obalu, Džon Bonsbi je tvrdio da do Šangaja nema više od stotinu milja.

Stotinu milja! A imali su još samo taj dan! Tog večera gospodin Fog je morao stići u Šangaj da bi mogao krenuti brodom u Jokohamu. Da nije bilo bure, usled koje je izgubljeno nekoliko sati, bio bi sada na trideset milja od pristaništa.

Vetar je osetno oslabeo, a i more se srećom stišavalo. Jedrilica nastavi put pod punim jedrima, a more se penušalo pod kljunom broda.

U podne *Tankadera* je bila na svega četrdeset milja od Šangaja. Preostajalo joj je još šest časova da stigne u to pristanište pre odlaska broda u Jokohaonu.

Na brodu su strahovali. Trebalo je stići po svaku cenu. Svima — osim Fileasa Foga — srca su nemirno kucala od nestrpljenja. Jedrilica je morala održati srednju brzinu od devet milja na čas, a vetar je stalno slabeo! Bio je to nepravilan vetar sa čudljivim ispadima sa obale. Čim oni prestanu, more se iza njih utiša.

Međutim, brod je bio lak, njegova visoka jedra od dobrog jplatna hvatala su čudljive vetrove, tako da je uz pomoć struja Džon Bonsbi računao da u šest časova može biti na još svega deset milja od šangajske reke, jer sam grac leži najmanje oko dvanaest milja iznad ušća.

U sedam časova su bili još na tri milje od Šangaja. Iz pilotovih ueta izlete strahovita psovka...

od dve stotine livara izmaći će mu sigurno! Pogleda na gospodina Foga. Gospodin Fog je bio hladan, a u tom trenutku ticalo se cele njegove imovine...

U taj mah pojavi se na pučini crn dimnjak a iznad njega oblak dima. To je bio američki brod koji je krenuo u određeni čas.

— Sto mu gromova! — uzviknu Džon Bonsbi očajno trgnuvši krmu.

— Znake! — reče jednostavno Fileas Fog.

Mali bronzami top nalazio se na prednjem delu *Tankadere*. Služio je za davanje znakova u magli.

Top nabiše do grla, ali u trenutku kada je pilot htio da zapali fitilj:

— Spustite zastavu! — reče Fileas Fog.

Spustiše zastavu na pola katarke. To je bio znak za opasnost, te su se nadali da će američki brod, kad ih opazi, za časak promeniti pravac da bi se približio jedrilicu.

— Pali! — reče Fileas Fog.

I pucanj malog bronzanog topa zaori se u vazduhu.

XXII GLAVA

U KOJOJ PASPARTU UVIĐA DA JE DOBRO IMATI NEŠTO PARA U DŽEPU I KOD ANTIPODA

Karnatik je krenuo iz Hong-Konga 7. novembra u šest i po časova uveče i uputio se punom parom ka Japangu. Nosio je pun tovar robe i mnogo putnika. Dve kabine na stražnjem delu broda ostale su prazne. To su bile one što ih je Fileas Fog zadržao za sebe.

Sutradan izjutra ljudi na prednjem delu broda mogli su videti, ne bez izvesnog iznenadenja, jednog putnika napola izbuljenih očiju, razbarušene kose, koji klateći se izide ispod krova druge klase i posrćući sede na jednu klupu.

Taj putnik bio je glavom Paspartu. Evo šta se desilo.

Nekoliko trenutaka posle Fiksovog odlaska iz krčme dva konobara odnesoše Paspartua, koji je duboko spavao, i staviše ga na postelju za pušače. Ali posle tri časa Paspartu, progonjen u snu jednom "fiksnom idejom", probudi se i poče se boriti protiv čudnovatog dejstva opijuma. Misao na neizvršenu dužnost prodrmala ga je iz obamnosti. On ustade sa postelje pijanica i posrćući, naslanjajući se na zidove, padajući i dižući se, ali stalno i neodoljivo gonjen nekom vrstom instinkta, izide iz krčme vičući kao iza sna: *Karnatik, Karnatik!*

Brod je stajao tu pušeći se, spreman za polazak. Paspartu je do njega imao da učini samo nekoliko ko-

raka. Jumu na most, preskoči ulaz i pade nepomičan na brod u trenutku kad je *Karnatik* dizao kotvu.

Nekoliko mornara, ljudi vični takvim prizorima, odnesoše jadnog momka u jednu kabinu druge klase i Paspartu se probudi tek sutradan izjutra na sto pedeset milja od Kine.

Eto kako se Paspartu tog jutra našao na palubi *Karnatika* i udisao punim grudima svež morski vazduh.

Taj čisti vazduh potpuno ga otrezni. Počinjao je da prikuplja misli, ali ne bez muke. A najzad se seti sinoćnih događaja, ispovesti Fiksove, krčme itd.

"Očigledno je — reče u sebi — da sam bio užasno pijan! Šta će reći gospodin Fog? Ali glavno je što sva kako nisam propustio brod."

Zatim, setivši se Fiksa, nastavi:

"Njega smo se, nadam se, oslobodili, i on se neće usuditi, posle onoga što mi je predložio, da nas prati na *Karnatiku*. Policijski inspektor, detektiv, da goni mog gospodara pod sumnjom da je pokrao Englesku banku! Koješta! Gospodin Fog je lopov kao god što sam ja ubica!"

Da li da Paspartu ispriča sve ovo svome gospodaru? Da li bi priličilo da mu kaže kakvu je ulogu igrao Fiks u toj stvari? Zar ne bi bilo bolje da sačeka njihov povratak u London, te da mu tamo tačno ispriča kako ga je jedan agent prestoničke policije pratilo oko sveta, pa da se tome zajedno smeju? Da, svakako. No, u svakom slučaju, o tome treba razmisiliti. Pre svega, treba

naći gospodina Foga i zamoliti ga za oproštaj zbog nepristojnog ponašanja.

Paspartu, dakle, ustade. More je bilo burno i brod se jako ljudjao. Čestiti momak, još slab na nogama, dospe nekako do zadnjeg dela broda.

Na palubi ne ugleda nikog ko bi ličio na njegovog gospodara ili na gospođu Audu.

"Dobro", pomisli — "gospođa Auda u ovo doba još spava. Što se tiče gospodina Foga, on je sigurno našao kakvog igrača vista, i po svom običaju..."

Zatim siđe u salon. Gospodina Foga nije bilo ntam. Paspartuu nije preostajalo drugo nego da upita blagajnika broda koja je Fogova kabina. Blagajnik mu odgovori da ne poznaje nijednog putnika pod tim imenom.

— Oprostite, — reče Paspartu — jedan trenutak. Reč je o jednom džentlmenu, visokom, hladnokrvnom, čutljivom, u društvu jedne mlade žene...

— Nemamo na brodu nijedne mlade žene — odgovori blagajnik. — Uostalom, evo vam spiska putnika. Možete ga pregledati.

Paspartu pregleda spisak... Imena njegovog gospodara nije bilo u njemu. Zamagli mu se pred očima. Najednom mu jedna misao pade na um.

— Ah! Jesam li ja baš na *Karnatiku*? — upita.

— Jeste — odgovori blagajnik.

- Na putu za Jokohamu?
- Svakako.

Paspartu je za časak pomislio da se prevario u brodu! Ali ako je na *Karnatiku*, onda je sigurno da njegov gospodar nije tu.

Paspartu klonu na jednu stolicu kao da je gromom poražen. Odjednom mu puče pred očima. Seti se da je *Karnatik* trebalo da krene nekoliko časova ranije i da je on o tome imao da izvesti svoga gospodara, a da to nije učinio! Njegova je krivica što su gospodin Fog i gospođa Auda zakasnili na brod!

Da, njegova krivica, ali još više krivica tog izdajnika koji ga je opio da bi ga odvojio od njegovog gospodara a njega zadržao u Hong-Kongu! Najzad je prozreo manevar policijskog inspektora. Sada je gospodin Fog svakako upropasćen, izgubio opkladu, uhapšen, a možda i zatvoren!... Pri toj pomisli Paspartu stade čupati kosu. Ah! Ako mu ikada Fiks padne šaka, poštено će se obračunati s njim!

Najzad, posle prve klonulosti, Paspartuu se vrati hladnokrvnost i on razmisli o svom nezavidnom položaju. Francuz se nalazio na putu za Japan. Bio je siguran da će stići onamo, ali kako će se odande vratiti? Džep mu je bio prazan. Nijednog šilinga, nijednog pensa! Međutim, put i hrana na brodu bili su mu unapred plaćeni. Imao je, dakle, pet do šest dana vremena da se na nešto odluči. A koliko je jeo i pio za vreme tog putovanja, to se ne da opisati. Jeo je za svog gospodara, za gospođu Audu i za sebe samog. Jeo je kao da je Japan, kuda ide, pustinja u kojoj nema nikakve hrane,

Trinaestog, pri jutarnjoj plimi, *Karnatik*, uđe u pristanište Jokohame.

Ta luka je važna stanica na Tihom okeanu, gde pristaju svi poštanski i putnički brodovi koji saobraćaju između Severne Amerike, Kine, Japana i Melanezijskih ostrva. Jokohama je u samom Tokijskom zalivu, nedaleko od ogromnog grada, druge prestonice japanskog carstva, nekadašnjeg sedišta tajkuna, dok je još ovaj bio svetovni car, — i suparnice Meake, velike varoši u kojoj je sedište mikada, crkvenog vladaoca, koji vodi poreklo od bogova.

Karnatik pristade u pristaništu Jokohame blizu kamenog lukobrana i carskih stovarišta, među mnogo-brojne brodove svih narodnosti.

Paspartu na to vrlo zanimljivo tlo Sinova Sunca stupi bez ikakvog oduševljenja. Ništa bolje nije mogao učiniti nego da se prepusti sudbini i da nasumice tuma-ra po ulicama grada.

Paspartu se prvo nađe u potpuno evropskom de-lu grada, sa kućama niskih fasada ukrašenim veran-dama, ispod kojih su se nizali otmeni stubovi, a koji je sa svojim ulicama, trgovima, dokovima i stovarištima ispunjavao sav prostor između Rta ugovora i reke. Tu je kao i u Hong-Kongu i u Kalkuti vrvela šarena gomila ljudi svih rasa: Amerikanaca, Engleza, Kineza, Holan-dana, trgovaca koji su bili spremni da sve prodaju i da sve kupe, a među kojima se Francuz osećao isto tako usamljen kao da je dospeo među Hotentote.

Paspartu bi mogao sebi pomoći: mogao se prija-viti francuskom ili engleskom konzulu u Jokohami, ali

bilo mu je mrsko da priča o svojim doživljajima, koji su bili tesno povezani sa doživljajima njegovog gospodara, i pre nego što se nato reši, htio je da pokuša nešto drugo.

Pošto je prošao kroz evropski deo grada, gde ga sreća nije ničim poslužila, uđe u japanski deo, rešen da, ako zatreba, ide sve do Tokija.

Ovaj japanski deo Jokohame zove se Bentem, po imenu boginje mora koju obožavaju na susednim ostrvima. Tu su bili krasni drvoredi jela i kedrova, čudno sagrađena sveta vrata, mostovi pretrpani bambusima i ružama, hramovi skriveni pod ogromnom i setnom krošnjom stoljetnih kedrova, manastiri u kojima žive budistički sveštenici i vernici Konfučijevi, beskrajne ulice u kojima su se gomile dece rumene boje, crvenih obraza, mališani za koje bi se moglo reći da su izrezani iz kakvog japanskog ukrašenog zida igrali sa pudijama kratkih nogu i vrlo lepim umiljatim mačkama žućkaste boje.

Po ulicama sve je vrvelo, neprestano tumaralo tamoamo: sveštenici su prolazili u povorkama udarajući po svojim jednolikim, malim dobošima, jakunini, carinski i policijski činovnici, sa šiljastim lakovanim šeširima i sa po dve sablje oko pojasa, vojnici obučeni u plavo odelo sa belim prugama, naoružani puškama, zatim oružnici mikadovi, sa svilenim prslucima i pancimim košuljama, kao i mnoštvo drugih vojnika svake vrste — jer se u Japanu vojnički poziv isto toliko ceni koliko se u Kini prezire. Zatim kaluđeri koji mole za milostinju, hodočasnici u dugim haljinama, obični građani sa zalizanom kosom crnom kao abonos, velikom glavom, duguljastim licem, tankih nogu, malog rasta,

boje kože od bakarnosmeđe do svetlosmeđe, ali nikad žute kao u Kineza, od kojih se Japanci bitno razlikuju. Najzad između kola, palankina, konja, nosača, kolica sa jedrima, "norimana" sa lakovanim krovom, gipkih "kangosa", pravih bambusovih nosiljki, mogle su se videti neke ne baš lepe žene kako sitno koračaju svojim malim nogama obuvenim u platnene cipele, ili u slamne sandale, ili u drvene cipele, žmirkavih očiju, ulegnutih grudi, pomodno nacrnjenih zuba, ali noseći narodnu nošnju "kirimon", vrstu kućne haljine opasane svilenom trakom, čiji su široki krajevi pozadi vezani u čudnovat čvor, koji su, izgleda, moderne Parizanke pozajmile od Japanki.

Paspartu se šetao nekoliko časova u ovoj šarenoj gomili posmatrajući isto tako zanimljive bogate radnje i dućane u kojima je nagomilan sav sjaj japanskog zlatarstva, gostionice ukrašene praporcima i zastavama, u koje nije smeо da uđe, i čajdžinice gde se piju pune šolje mirisave tople vode sa "sakijem", likerom od uskislog pirinča, te udobne krčme u kojima se puši vrlo fini duvan, ne opijum, koji je u Japanu skoro nepoznat.

Zatim se Paspartu nađe usred ogromnih pirinčnih polja. Uz cveće koje je pokazivalo svoje najnovije boje i svoje poslednje mirise, cvetale su i sjajne kamelige, ne kao šiprag, nego kao pravo drveće, a iza bambusovih ograda cvetale su trešnje, šljive, jabuke, koje ovde gaje više zbog njihovog cveta nagoli zbog ploda, a koje ružna strašila čuvaju od vrabaca, golubova, vrana i drugih grabljivica. Nije bilo nijednog velelepnog kedra u kojem se ne bi krio ogroman orao, ni žalosne vrbe u čijem lišću nije bilo kakve čaplje tužno naslonjene na jednu nogu; najzad, svuda puno vrana, pataka, kraguja, divljih gusaka i mnoštvo ždralova, koje

Japanci drže za svete životinje i koji su znak dugog života i sreće.

Lutajući tako, Paspartu vide u travi nekoliko ljučica.

— Dobro, — reče — to će mi biti večera. Ali kad ih omirisa, ne oseti nikakva mirisa. "Nemam sreće!" — pomisli.

Čestiti momak je iz opreznosti, pre nego što će otići sa *Karantika*, jeo što je više mogao, ali pošto se šetao celoga dana, oseti da mu je želudac vrlo prazan. Dobro je zapazio da na tezgama u mesarnicama nema ni ovčetine, ni jaretine, ni svinjetine, a kako je znao da se ubijanje goveda smatra oskvrnjenjem, jer ih čuvaju za potrebe zemljoradnje, zaključio je da je meso retkost u Japanu. Nije se varao; ali u nedostatku mesa iz mesarnice, njegov želudac bi se zadovoljio i komadom divljeg svinjčeta, jelena, jarebice ili prepelice, pa i piletinom i ribom, čime se Japanci hrane gotovo isključivo, pored pirinčane hrane. Ali on je muški podneo tu nedaću i brigu o hrani odložio za sutradan.

Dođe noć. Paspartu se vrati u japanski deo grada i prošeta kroz ulice osvetljene raznobojnim fenjerima, posmatrajući gomile lakrdijaša kako izvode čarobne veštine i astrologe kako pod vedrim nebom okupljaju gomile sveta oko svojih teleskopa. Zatim opet dospe na obalu ukrašenu vatrama ribara koji mame ribu svetlošću zapaljenih buktinja od smole.

Najzad ulice opusteše. Posle gomile sveta pojaviše se patrole jakunjina. Ti činovnici, u svom bogatom odelu i sa svojom pratnjom, izgledali su kao ambasa-

dori, i Paspartu, svaki put kada je sreo takvu blistavu patrolu, ponavljao je:

— Gle! Opet jedna japanska delegacija koja se sprema za Evropu!

XXIII GLAVA

U KOJOJ SE PASPARTUOV NOS IZDUŽIO PREKO MERE

Sutradan Paspartu, izlomljen i izgladneo, reče sam sebi da po svaku cenu mora jesti, i to što pre, to bolje. Doduše, mogao je prodati sat, ali on bi radije umro od gladi. Sada ili nikad imao je čestiti momak da iskoristi svoj jaki iako ne melodični glas kojim ga je priroda obdarila.

Znao je neke francuske i engleske pesmice, i reši se da pokuša s njima. Japanci su zacelo prijatelji muzike, jer sve se kod njih radi uz kimvale, tamtam i doboše, pa će umeti ceniti darovitost jednog evropskog umetnika.

Ali, možda je bilo rano da se održi takav koncert i slušaoci, iznenada probuđeni, ne bi možda platili pevaču novcem sa mikadovim likom.

Paspartu se reši, dakle, da pričeka nekoliko časova, ali tumarajući tako seti se da će biti suviše lepo obučen za umetnikaskitnicu i zato odluči da promeni odelo za kakve prnje koje će više priličiti njegovom pozivu. Uostalom, ta promena će mu morati doneti i nešto novca, koji je odmah mogao upotrebiti da utoli glad.

Što je naumio, to je htio privesti u delo. Tek posle dužeg traženja, Paspartu nađe jednog japanskog starinara, kome iznese svoju želju. Evropsko odelo dopade se starinaru, i Paspartu ubrzo izide odeven u neko staro Japansko odelo sa nekom vrstom turbana

koji je od vremena izbeleo. Ali, u naknadu za to, zvecalo mu je u džepu nekoliko srebrnjaka.

"Dobro", pomisli, "zamisliću da sam na karnevalu."

Prva briga ovako pojapanjenog Paspartua bila je da uđe u jednu čajdžinicu skromnog izgleda, gde poruča ostatak piletina i nekoliko čaša pirinča kao čovek koji još ne zna da li će i večerati.

„A sad", pomisli kada se dobro zasitio, „ne treba gubiti glavu. Ne mogu više prodati ove prnje za druge još japanskiye. Treba, dakle, da razmislim na koji način ču što pre otici iz ove Zemlje Sunca, o kojoj ću sačuvati samo tužne uspomene.“

Paspartu se odluči da obide brodove koji polaze u Ameriku. Hteo je da stupi u službu kao kuvar ili sluga, ne tražeći druge plate sem prevoza i hrane. Kad stigne u San Francisko, snaći će se već nekako. Važno je bilo to da prebrodi tih četiri hiljade sedam stotina milja Tihog okeana, koji se pruža između Japana i Novog sveta.

Kao čovek koji svoje misli odmah sprovodi u deło, Paspartu se uputi ka pristaništu Jokohame. Međutim, ukoliko se više približavao dokovima, njegov plan, koji mu je izgledao tako prost u trenutku kad ga je zamislio, sada mu se činio sve neizvodljiviji. Zašto bi na kakvom američkom brodu bio potreban kuvar ili sluga, i kako će on zadobiti poverenje tako odevan? Kakve je preporuke mogao pokazati? Na koga se mogao pozvati? Dok je ovako razmišljao, pade mu pogled na jedan ogroman oglas koji je neki klovni nosio ulicama Joko

hame. Ovaj oglas je bio ovako sastavljen na engleskom:

AKROBATSKO JAPANSKO DRUSTVO

uvaženog VILJEMA BATULKARA POSLEDNJA PREDSTAVA

PRE ODLASKA ZA SJEDINJENE AMERICKE DRŽAVE

DUGONOSIH— DUGONOSIH

POD NEPOSREDNIM OKRILJEM BOGA TINGA

VELIKA ATRAKCIJA

— Sjedinjene Američke Države! — uzviknu Pas-partu. — Pa to i tražim!...

Uputi se za čovekom koji je nosio oglas i idući za njim stiže uskoro u japski deo grada. Četvrt časa kasnije zaustavi se pred velikom zgradom ukrašenom sa više zastavica, čija je spoljna strana prikazivala, bez ikakve perspektive, čitavu četu komedijaša u drečećim bojama.

To je bio cirkus uvaženog Batulkara, neke vrste američkog Barnuma, upravitelja jedne družine mađinoičara, komedijaša, klovnova, akrobata, igrača na koplju, gimnastičara, koja je prema oglasu davala svoju poslednju predstavu pre nego što ode iz Carstva Sunca za Sjedinjene Američke Države.

Paspartu uđe u galeriju ispred zgrade i zapita za gospodina Batulkara. Gospodin Batulkar se pojavi lično.

— Šta želite? — upita Paspartua, za koga prvo pomisli da je Japanac.

— Da li vam je potreban sluga? — upita Paspartu.

— Sluga, — uzviknu Barnum gladeći svoju gustu sedu bradu — imam već dvojicu vernih i poslušnih službu koji me nisu nikad ostavili i koji me služe bez plate, samo za hranu... Evo ih, gle! — nastavi, pokazujući svoje dve snažne ruke izbratzdane venama, debelim kao žice na basu.

— Dakle, ne možete me ni za šta upotrebiti?

— Ni za šta.

— Do đavola! A ja bih tako rado pošao s vamal

— A, tako, — reče uvaženi Batulkar — vi ste isto toliko Japanac koliko sam ja majmun! Zašto ste se tako obukli?

— Čovek se oblači onako kako može.

— To je istina. Vi ste Francuz, a?

— Da, Parizlija, iz Pariza.

— Onda se znate kreveljiti?

— Vere mi, — odgovori Paspartu uvređen što je njegova narodnost bila uzrokom tog pitanja — mi Francuzi umemo se kreveljiti, to je istina, ali nimalo bolje od Amerikanaca!

— Tako je. E, dakle, ako vas ne užimam za slugu, mogu vas uzeti za klovna. Razumete li, dragi moj? U Francuskoj prikazuju strane lakrdijaše, a u inostranstvu francuske!

— Ah!

— Uostalom jeste li jaki?

— Osobito posle jela.

— Znate li pevati?

— Znam — odgovori Paspartu, koji je nekada pevao na nekim uličnim koncertima.

— Ali umete li pevati človeći sa čigrom koja se vrti na levom tabanu i s uspravljenom sabljom na desnoj nozi?

— Do đavola! — odgovori Paspartu, koji se sećao prvih vežbanja u svojoj mladosti.

— E, vidite, to mi treba! — odgovori uvaženi Baltulkar.

Posao bi odmah zaključen.

Najzad je Paspartu našao novu službu. Uzeli su ga da vrši sve poslove u čuvenom japanskom cirkusu.

To nije bilo priyatno, ali pre osam dana biće već na putu za San Francisko.

Predstava koju je sa velikom bukom oglasio uvaženi Batulkar imala je početi u tri časa, i uskoro bučni instrumenti japanskog orkestra zagrmeše pred vratima. Razume se da Paspartu nije imao vremena da nauči neku ulogu, ali je svojim snažnim ramenima mogao poslužiti kao oslonac za veliku vežbu "čovečiji grozd", koju će izvesti Dugonosi — pod okrijem boga Tinga. Sa ovom velikom atrakcijom predstava je trebalo da se završi.

Pre tri časa gledaoci su povrveli u prostranu zgradu. Evropljani i domoroci Kinezi i Japanci, ljudi, žene i deca, jurnuli su na uzane klupe i u lože koje su stajale preko puta pozornice. Mužičari su ušli, i potpun orkestar, gongovi, tamtami, čegrtaljke, frule, mali i veliki doboši počeše izvoditi zaglušnu halabuku.

Ova predstava bila je kao i sve druge akrobatske predstave. Međutim, treba priznati da su Japanci prvi igrači na žici na svetu. Jedan od njih, naoružan lepezom i malim komadićima hartije, izvodio je vrlo ljupko vežbu obletanja leptirica oko cveća. Drugi jedan, mirisavim dimom svoje lule brzo je pisao u vazduhu niz plavičastih slova koja su izražavala pohvalu publici. Treći je izvodio igru sa zapaljenim svećama gaseći ih jednu za drugom kada su mu dolazile do usana, zatim ih je opet palio jednu za drugom, ne prekidajući čudesnu igru. Drugi jedan je, opet, pomoću čigre koja se vrtela izvodio najneverovatnije kombinacije; u njegovim rukama je izgledalo kao da ove zujkave sprave oživljuju u svom neprekidnom kruženju: jurile su po otvorima lula, po sečivu sablje, po gvozdenim žicama,

koje su, tanke kao dlake, bile zategnute s jednog kraja pozornice na drugi; kružile su oko kristalnih vaza, pentrale su se bambusovim lestvicama, razigravale se po svim uglovima, izvodeći slaganjem raznih zvukova skladne utiske čudnovate prirode. Igrači su ih bacali u vazduh — one su se i dalje vrtele, bacali su ih kao loptu sa drvenim raketama, i one su se opet vrtele, trpali su ih u džep, a kada ih odande izvukoše, one su se još vrtele, sve dok ih jedna opuštena opruga nije razvila u veštački snop plamenova!

Suvišno bi bilo opisivati ovde čudesne vežbe akrobata i gimnastičara iz te družine. Vežbe na lestvicama, vežbe motkom, kuglom, buradima itd. izvedene su s velikom veštinom. Ali glavna atrakcija predstave bila je izvođenje onih "Dugonosih", neverovatnih igrača na žici koje Evropa još ne poznaje.

Ti "Dugonosi" čine posebnu družinu koja stoji pod neposređnim okriljem boga Tinga. Obučeni kao junaci iz srednjeg veka, oni su nosili na ramenima par sjajnih krila Ali ono što ih je osobito odlikovalo bio je taj dugački nos koji im je ukrašavao lice, a posebno način kako su se njim služili. Ovi nosevi nisu bili ništa drugo do bambusove palice duge pet, šest, deset stopa, jedne prave, druge krive, poneke glatke, poneke hrapave. Ele, na tim čvrsto utvrđenim palicama oni su izvodili sve svoje vežbe ravnoteže. Dvanaestinu ovih vernika boga Tinga legoše na leđa, njihovi partneri im se popeše na noseve uspravljenе kao gromobrani, na kojima su skakali i preskakali s jednog na drugi, izvodeći najneverovatnije stvari.

Na kraju su publici prikazali Ijudsku piramidu u kojoj je pedesetina dugonosih trebalo da izvede "Dža-

gernatova kola". Ali umesto da za tu piramidu upotrebe ramena, artisti uvaženog Batulkara upotrebili su noseve. No, jedan od onih koji su sačinjavali osnovu piramide baš je napustio družinu, a kako je za to bilo dovoljno biti snažan i okretan, odrediše Paspartua na njegovo mesto.

Zacelo se čestiti momak osećao bedno kada je — tužna uspomena na njegovu mladost! — navukao odeo iz srednjeg veka ukrašeno raznobojnim krilima i kada mu na lice pričvrstiše nos dug šest stopa! Ali, najzad, taj nos je bila njegova zarada i on se s tim pomiri.

Paspartu izade na pozornicu i stade među one koji su imali da budu osnova "Džagernatovih kola". Svi legoše na leđa nosem prema nebu. Zatim se druga grupa akrobata pope na te duge noseve, treća grupa pope se iznad njih, za njom četvrta, i tako se na tim nosevima, koji su se dodirivali samo vrhovima, podiže spomenik od živih ljudi sve do vrha pozornice.

Pljesak se udvostruči. Orkestar je grmeo, kad se piramida zadrma, ravnoteža se poremeti, jedan nos iz osnova nestade i spomenik se sruši kao kuća od karta...

Krivica je bila do Paspartua koji, napustivši svoje mesto, preskoči ogradu bez pomoći svojih krila i pope se na desnu galeriju, te pade pred noge jednog gledaoca i uzviknu: — Ah, moj gospodaru! Moj gospodaru!

— Zar ste to vi?

— Ja sam!

— Dobro, onda, momče, hajd' na brod!...

Gospodin Fog, gospođa Auda koja je bila s njim i Paspartu požuriše u spoljne hodnike koji su vodili ka izlazu. Ali tu nađoše uvaženog Batulkara besnog, koji je tražio da mu se naknadi šteta zbog propale tačke. Fileas Fog ga umiri dobacivši mu svežanj novčanica. I u šest i po časova gospodin Fog i gospođa Auda dođoše na američki brod baš u trenutku kad je trebalo da ovaj krene; za njima je išao Paspartu, sa krilima na rame-nima i sa nosom od šest stopa na licu, jer nije stigao da ga skine.

XXIV GLAVA

U KOJOJ PREPLOVIŠE TIHI OKEAN

Šta se dogodilo pred Šangajem, to nije teško pogoditi. Sa broda koji je išao za Jokohamu opazili su zname koje je davala *Tankadera*. Kapetan je video spuštenu zastavu i uputio se maloj jedrilici. Nekoliko trenutaka kasnije Fileas Fog, plaćajući ugovorenu cenu vožnje, preda vlasniku jedrilice Džonu Bonsbiju pet stotina pedeset livara. Zatim se uvaženi džentlmen, gospođa Auda i Fiks popeše na brod, koji odmah nastavi put za Nagasaki i Jokohamu.

Stigavši 14. novembra izjutra u određeni čas, Fileas Fog ostavi Fiksa da ide svojim poslom i uputi se na brod *Karnatik*, gde, na veliku radost gospođe Aude, — a možda i na svoju, tek o tome nije dao nikakvog znaka — saznade da je Francuz Paspartu zaista uoči toga dana stigao u Jokohamu.

Fileas Fog je još to veče trebalo da krene za San Francisko, te odmah poče tražiti svoga slугу. Obrati se francuskom i engleskom konzulu, ali uzalud, a pošto je uzalud prošao kroz ulice Jokohame, izgubio je nadu da će naći Paspartua, kad ga slučaj ili možda neko predosećanje navede da uđe u zgradu uvaženog Batulkara. On zacelo ne bi poznao svoga slугу u tom čudnom i smešnom odelu, ali ovaj je, ležeći na leđima, video svoga gospodara na galeriji. Nije mogao zadržati pokret nosa i otud se poremeti ravnoteža, posle čega je došlo ostalo.

Sve to doznao je Paspartu iz usta gospođe Aude, koja mu ispriča kako su putovali od Hong-Konga do Jo-

kohame u društvu nekog gospodina Fiksa, na jedrilici *Tankaderi*. Pri pomenu imena Fiks, Paspartu nije ni trepnuo. Mislio je da još nije došao čas da kaže svome gospodaru šta se dogodilo između njega i policijskog inspektora. Zato je u pričanju o svojim doživljajima optuživao i izvinjavao sebe samo time što se neočekivano opio opijumom u jednoj krčmi u Hong-Kongu.

Gospodin Fog je hladno saslušao tu priču ne rekavši ni reči, zatim dade sluzi dovoljno novca da na brodu kупи pristojno odelo. I zaista, nije prošao ni jedan čas, a čestiti momak, odlepivši nos i otrgnuvši kriila, nije na sebi imao ništa više što bi ga moglo podsetiti da je bio vernik boga Tinga.

Brod koji je plovio od Jokohame za San Francisko pripadao je Društvu poštanskih brodova na Pacifiku i zvao se *General Grant*. Bio je to veliki brod sa točkovima, nosivosti od dve hiljade pet stotina tona, dobro uređen i vrlo brz. Jedna šetalica se naizmenično podizala i spuštala iznad mosta, na jednom njenom kraju savijala se šipka jednog klipa, a na drugom šipka radilice, menjajući pravolinijsko kretanje u kružno i prenoseći to neposredno na osovinu točkova. *General Grant* imao je tri katarke i veliki broj jedara, koja su mnogo pomagala pari. Plovio je dvanaest milja na čas i mogao je za dvadeset i jedan dan da pređe Tihi okean. Fileas Fog je s razlogom računao da će u San Francisko stići 2. decembra, 11. u Njujork i 20. u London, na nekoliko časova pre sudbonosnog datuma 21. decembra.

Bio je veliki broj putnika na brodu: Engleza, mnogo Amerikanaca, čitava ekspedicija kulija na putu

za Ameriku i izvestan broj oficira indijske vojske, koji su provodili svoje odsustvo putujući oko sveta.

Za vreme tog putovanja nije se na moru desio nijedan incident. Počivajući na svojim točkovima, podupiran velikim jedrima, brod se slabo ljudljao. Tihi okean je zaista opravdao svoje ime. Gospodin Fog je bio isto tako miran, isto tako čutljiv kao i inače. Njegova mlada saputnica sve se više osećala vezanom za tog čoveka ne samo zahvalnošću nego i drugim vezama. Taj čutljivi čovek, tako plemenit, učinio je na nju veći utisak nego što je mislila, i ona se skoro nehotice predavala osećanjima koja kao da nisu uticala na zagonetnog Foga.

Sem toga, gospođa Auda se veoma zanimala za planove toga džentlmena. Bojala se prepreka koje bi mogle osujetiti uspeh putovanja. Često je razgovarala sa Paspartuom, koji je umeo da čita u Audinom srcu. Ovaj čestiti momak bio je sada slepo odan svome gospodaru, neprestano je hvalio poštenje, plemenitost i odanost Fileasa Foga, zatim je umirivao gospođu Audu i uveravao da će put srećno ispasti, tvrdeći joj da je najteži deo puta pređen, da su napustili čudnovate zemlje Kinu i Japan, da se vraćaju u civilizovane kraljeve i, najzad, da su železnica od San Franciska do Njujorka i brod od Njujorka do Londona sasvim dovoljni da se taj nemoguci put oko sveta završi u ugovorenom roku.

Devet dana po odlasku iz Jokohame, Fileas Fog je prešao tačno polovinu zemaljske kugle.

Zaista, *General Grant* je 23. novembra prošao kroz sto osamdeseti meridijan, na kojem su na južnoj

polulopti bili londonski antipodi. Od osamdeset dana, koliko je imao na raspolaganju, gospodin Fog je upotrebio pedeset i dva, a ostalo mu je još svega dvadeset osam dana. Ali ovde treba reći da, iako je džentlraen bio tek na pola puta s obzirom na daljine meridiana, on je, u stvari, prešao više od dve trećine puta. Koliko je zaobilazio od Londona do Adena, od Adena do Bombaja, od Kalkute do Singapura, od Singapura do Jokohame! Daljina puta, idući po istom uporedniku na kojem je London, iznosi oko dvadeset hiljada milja, dok je Fileas Fog morao zbog zaobilaznih veza da pređe dvadeset i šest hiljada milja, od kojih je do toga dana, 23. novembra, prešao oko sedamnaest hiljada pet stotina milja. Ali, sada je put prav, a Fiks više nije mogao stvarati prepreke.

I Paspartu dvadeset trećeg novembra oseti veliku radost. Čitalac će se setiti da se taj tvrdoglavko uporno držao londonskog vremena na svom porodičnom satu, smatrajući da su u zemljama kroz koje su prolazili ča sovnici netačni. E, toga dana njegov časovnik, koji on nije pomerao ni napred ni natrag, složi se sa brodskim časovnikom.

Razumljivo je da je Paspartu bio oduševljen. Milo bi mu bilo da zna šta bi na to rekao Fiks da je tu.

— Taj lupež, koji mi je pričao tolike priče o meridianima, o suncu, o mesecu — ponavljao je Paspartu.
— Hm! Ti ljudi! Kad bi ih čovek slušao, daleko bi dotečao! Ja sam znao da će se kadtad sunce ravnati prema mome časovniku!...

Paspartu nije znao ovo: da je ploča na njegovom časovniku bila podeljena na dvadeset i četiri časa, kao

na italijanskim časovnicima, on se ne bi mogao hvaliti, jer bi skazaljke na njegovom časovniku, kad je bilo devet časova izjutra na brodu, pokazivale devet časova uveče, to jest dvadeset i jedan čas od ponoći — a to je upravo razlika između Londona i sto osamdesetog meridijana.

Međutim, sve i da je Fiks umeo da objasni ovu pojavu čak i fizičkim putem, Paspartu ne bi bio u stanju ako ne da je razume, ono da je dopusti. U svakom slučaju, da je nešto, protivno svakoj mogućnosti, policijski inspektor iskrisnuo na brodu u tom trenutku, verovatno bi Paspartu s njim govorio o sasvim drugoj stvari i na sasvim drugi način.

A gde je bio Fiks u tom trenutku?...

Fiks beše takođe na *Generalu Grantu*. Agent je ostavio gospodina Foga računajući da će se toga dana opet s njime naći, i odmah je otišao engleskom konzulu. Tu je najzad našao nalog za hapšenje koji ga je vijao iz Bombaja i nosio datum od pre četrdeset dana, nalog koji mu je poslat iz Hong-Konga istim brodom *Karnatikom* kojim je trebalo i on da putuje. Lako je zamisliti agentovo razočaranje! Nalog za hapšenje sada nije imao smisla! Gospodin Fog je napustio engleske posede! Sada je bilo potrebno odobrenje za njegovo izdavanje, da bi se on mogao uhapsiti!

"Što mu drago", pomisli Fiks posle prvog nastupa srdžbe,,,ako moj nalog ne važi ovde, važiće u Engleskoj. Izgleda da taj lupež hoće da se vrati u svoju zemlju verujući da je prevario policiju. Dobro. Pratiću ga sve donde. Bar da ostane nešto novca! Na putni trošak, na nagrade, na parnicu i novčane kazne, na

slona, na razne troškove ovaj je izdao više od pet hiljada livara na putu. No, Banka je bogata!"

Pošto je tako odlučio, ukrcao se odmah na *Generala Granta*. Bio je već na brodu kada stigoše gospodin Fog i gospođa Auda. Na njegovo ogromno iznenađenje, poznao je Paspartua u njegovom neobičnom odělu. Odmah se sklonio u kabину da bi izbegao objašnjanje, što bi moglo sve upropastiti — i, zahvaljujući velikom broju putnika, računao je da ga njegov neprijatelj neće zapaziti, kada se baš toga dana nađe s njim lice u lice na prednjem delu broda.

Bez ikakva objašnjenja, Paspartu ščepa Fiksa odmah za gušu, na veliko zadovoljstvo nekih Amerikanaca, koji se odmah počeše kladiti na njega, poštено izudara nesrećnog policijskog inspektora, dokazavši mu da je francuski boks bolji od engleskog.

Kad Paspartu završi, oseti se mirniji i lakši. Fiks ustade u dosta lošem stanju i posmatrajući svoga protivnika reče mu hiadno:

- Jeste li gotovi?
- Za ovaj put jesam.
- Onda hajdete da razgovaramo.
- Da se ja...
- U korist vašeg gospodara.

Paspartu, kao savladan tom hladnokrvnošću, pođe za policijskim inspektorom i obojica sedoše na prednjem delu broda.

— Vi ste me istukli — reče Fiks. — Dobro. To sam i očekivao. A sada slušajte me. Dosad sam bio protivnik gospodina Fog-a, ali sada sam na njegovoj strani.

— Najzad, — uzviknu Paspartu — jeste li se uverili da je čestit čovek?

— Ne, — odgovori hladnb Fiks — smatram ga i dalje lupežom... Mir! Ne skačite i pustite me da govorim. Dok je gospodin Fog bio na engleskim posedima, moj interes bio je da ga zadržim, jer sam čekao na nalog za hapšenje. Sve sam učinio za to. Ja sam na njega digao bombajske sveštenike, ja sam vas opio u Hong-Kongu, rastavio vas od vašeg gospodara, ja sam ga sprečio da otpušta brodom za Jokohamu...

Paspartu je slušao sa stisnutim pesnicama.

— Sada — nastavi Fiks — izgleda da se gospodin Fog vraća u Englesku? Neka, ja ću ga pratiti sve donde. Ali, odsada ću sa istom revnošću i staranjem uklanjati prepreke sa njegovog puta sa kolikom sam ih dosad izazivao. Vidite da sam promenio igru, a to sam učinio zato što je to u mom interesu. Dodajem da je vaš interes sličan mom, jer ćete samo u Engleskoj moći doznati da li ste u službi lopova ili jednog čestitog čoveka!

Paspartu je vrlo pažljivo saslušao Fiksa i bio je uveren da Fiks govori potpuno dobronamerno.

— Jesmo li prijatelji? — upita Fiks.

— Prijatelji, ne! — odgovori Paspartu. — Ali smo saveznici, i to sa pravom otkaza, jer, na najmanji znak izdajstva, zavrnuću vam šiju.

— U redu — reče mirno policijski inspektor. Posle jedanaest dana, 3. decembra, *General Grant* je ulazio u zaliv Zlatna vrata i pristao u San Francisku. Gospodin Fog nije ni dobio ni izgubio ni jedan dan.

XXV GLAVA

U KOJOJ SE BACA UZGREDAN POGLED NA SAN FRANCISKO NA DAN MITINGA

Bilo je sedam časova izjutra kada su Fileas Fog, gospođa Auda i Paspartu stupili na američki kontinent, ako se to ime može dati plovećem pristaništu na kome su se iskricali. Ta ploveća pristaništa koja se podižu i spuštaju sa plimom i osekom olakšavaju utovar i isto var brodova. Tu pristaju morski brodovi svih veličina i svih narodnosti, pa i rečni brodovi sa više paluba koji saobraćaju na reci Sakramento i njenim pritokama. Tu je nagomilana trgovačka roba za Meksiko, Peru, Čile, Brazil, Evropu, Aziju i za sva ostrva u Tihom oceanu.

Paspartu, od radosti što je najzad stigao na američko tlo, mislio je da svoje iskrcavanje treba da proslavi jednim opasnim skokom najlepšeg stila. Ali kad pade, umalo nije propao kroz pristanište, čiji je pod bio truo. Sav zbumen što je tako stupio na Novi svet, čestiti momak strahovito kriknu, od čega bezbrojna jata morskih gavranova i gemova, redovnih gostiju na pokretnim pristaništima, prhnuše u vazduh.

Čim se iskrcao, gospodin Fog odmah upita u koji čas polazi prvi voz za Njujork. Polazio je u šest časova uveče. Gospodin Fog je mogao, dakle, da proveđe čitav dan u glavnom gradu Kalifornije. Naruči jedna kola za sebe i gospodu Audu, Paspartu sede uz kočijaša i kola, po ceni od tri dolara za vožnju, krenuše za hotel Internacional. Sa svog visokog mesta Paspartu je sa radoznalošću posmatrao veliki američki grad, široke ulice, niske dobro uređene kuće, crkve i hramove u an-

glosaksonskom gotskom stilu, stovarišta velika kao palate, neka od drveta, neka od cigala; po ulicama pak mnogobrojna kola, omnibuse, konjske tramvaje, a na pretrpanim trotoarima mnoštvo ne samo Amerikanaca i Engleza nego i Kineza i Indijanaca, koji su sačinjavali stanovništvo grada od preko dve stotine hiljada stanovnika.

Paspartu je bio iznenađen onim što je video. On je zamišljao da će videti legendarni grad iz godine 1849, grad bandita, palikuća i ubica, koji pohitaše da traže zlato, ogromni Kapernaum svih nevaljalaca, gde se kocka u zlato sa revolverom u jednoj ruci i nožem u drugoj. Ali to "staro dobro vreme" prošlo je. San Francisco je imao izgled ogromnog trgovačkog grada. Visoka kula gradske kuće, sa koje su stražari oglašavali dolazak brodova, dizala se iznad te gomile ulica i drvredu koji su se ukrštali pod pravim uglovima, između kojih su se širili trgovi puni zelenila, zatim kineski deo grada, koji kao da su iz Nebeskog Carstva preneli ovamo u nekoj kutiji od igračaka. Nema više sombrera³³, ni crvenih košulja koje su nosili kopači zlata, ni Indijanaca okićenih perjem, ali ima svilenih šešira i crnih odela koje su nosili mnogi užurbani džentlmeni. Neke ulice, kao Montgomeristrit, poput Ridžentstrita u Londonu, Italijanskog bulevardu u Parizu, Brodveju u Njujorku, bile su ukrašene krasnim trgovačkim radnjama, u čijim izlozima behu izloženi proizvodi celoga sveta.

---

³³ Sombrero, slamni šešir sa širokim obodom. — Prim. prev.

Kada je stigao u hotel Internacional, Paspartuu je izgledalo kao da nije ni napuštao Englesku.

U prizemlju hotela bio je ogroman bar, neka vrsta bifea koji su svi prolaznici mogli koristiti besplatno. Suvo meso, čorba od ostriga, biskvit i česterski sir delili su se tu potrošačima, a da ovi nisu morali da otvaraju novčanike. Plaćalo se samo za piće el, porto ili heres, ako je gost htio da pije. Paspartuu je to izgledalo vrlo "američki".

Hotelska trpezarija bila je udobna. Gospodin Fog i gospođa Auda sedoše za sto gde ih crnci najlepše crne boje bogato poslužiše na liliputanskim tanjirima.

Posle ručka Fileas Fog, u društvu sa gospođom Audom, ode iz hotela do kancelarije engleskog konzula, kod koga je htio da vizira svoju putnu ispravu. Na ulici nađe slugu, koji ga upita, ne bi li bilo mudro da pre no što krenu pacifičkom železnicom kupe nekoliko Infieldkarabina ili Koltrevolvera. Paspartu je slušao da Siusi a i Paoni zaustavlju vozove kao obični španski lopovi. Gospodin Fog odgovori da bi to bila nepotrebna mera, ali mu ostavi da sam učini kako bude htio. Zatim ode u konzulovu kancelariju.

Fileas Fog nije učinio ni dve stotine koračaja, kad "pukim slučajem" srete Fiksa. Inspektor se pretvarao da je vrlo iznenaden. Kako! Gospodin Fog i on zajedno su prešli Tihi okean, a nisu se sreli na brodu! U svakom slučaju, Fiks smatra za čast što se opet vidi sa džentlmenom kome je toliko obavezan, a kako zbog svojih poslova mora natrag u Evropu, biće mu osobito milo što će nastaviti put u tako prijatnom društvu.

Gospodin Fog odgovori da on to smatra čašću za sebe, i Fiks — koji ga nije htio ispuštiti iz vida — zamoli za dopuštenje da s njim zajedno obide ovaj za-

nimljivi grad San Francisko. Fog mu dopusti. I tako gospođa Auda, Fileas Fog i Fiks krenuše ulicama. Ubrzo stigoše u Montgomeristrit, gde se slegao silan svet. Ogromna masa sveta bila je po trotoarima na sredini ulice, na tramvajskim šinama uprkos stalnom prolaženju kola i omnibusa, na vratima dućana, na prozorima svih kuća, pa čak i na krovovima. Ljudi koji su nosili oglase kretali su se sredinom gomile. Zastave i zastavice vile su se na vetruscu.

— Živeo Kemerfild! — Živeo Mendiboj!

Bio je to miting. Tako je bar mislio Fiks, i on to saopšti gospodinu Fogu, pa doda:

— Dobro bismo učinili, gospodine, da se ne pomenešamo s tom gomilom. Tu možemo samo izvući koji udarac.

— Zaista, — odgovori Fileas Fog — mada su udarci politički, ipak su samo udarci!

Fiks je mislio da se na tu primedbu treba nasmetati, i da ih gužva ne bi zahvatila, gospođa Auda, Fileas Fog i on smestiše se na najvišoj stepenici stepeništa koje je vodilo na neku terasu u gornjem kraju Montgomeri-strita. Ispred njih, sa druge strane ulice, između jednog trgovca ugljem i jednog trgovca petroleumom, bila je pod vedrim nebom prostrana kancelarija, oko koje se skupljahu razne grupe te gomile.

Zašto se održava miting? Povodom čega? Fileas Fog to nije znao. Da li je bio u pitanju izbor nekog višokog vojnog ili građanskog činovnika, državnog guvernera ili člana Kongresa? To se moglo pretpostaviti,

sudeći po neobičnoj uzbudjenosti koja je vladala građom.

U tom trenutku nastade u gomili veliko komešanje.

Sve ruke se podigoše uvis. Neke, čvrsto stisnute, kao da su se brzo podizale i spuštale uz opštu viku — verovatno energičan način glasanja. Svetina se uzdrma krećući se tamo-amo. Zastave zalepršaše za časak, zatim za časak nestadoše i pojaviše se opet iscepane. Pokreti gomile dopirali su do stepeništa, dok su se sve glave talasale na površini kao more kad ga iznenadni vihor uzburka.

Crnih šešira bilo je sve manje, a većina ljudi, izgledalo je, kao da je izgubila svoju normalnu visinu.

— To je očigledno miting, — reče Fiks — a njegov uzrok mora da je vrlo uzbudljiv. Ne bih se začudio ako je opet u pitanju spor oko "Alabame", iako je on završen.

— Može biti — reče jednostavno gospodin Fog.

— U svakom slučaju, — nastavi Fiks — dva kandidata stoje jedan prema drugom: uvaženi Kemerfield i uvaženi Mendiboj.

Gospođa Auda, držeći Fileasa Foga ispod ruke, sa iznenađenjem je posmatrala uzbudljivi prizor, a kad pokret gomile postade jasniji, Fiks krenu da zapita nekog suseda za uzrok opšte uzrujanosti. Poklici pomešani s psovskama udvostručiše se. Motke od zastava pretvorile su se u borbeno oružje. Nije više bilo uzdignu-

tih ruku, već su se svuda videle samo pesnice. Sa krovova zaustavljenih kola i omnibusa leteli su udarci na sve strane. Sve je služilo kao oružje. Čizme i cipele letele su vazduhom u kružnim linijama i kao da se i nekoliko revolvera svojim praskom umešalo u viku svinje.

Gomila se približi stepeništu i dođe do prvih stepenica. Jedna stranka je očevidno bila potisnuta, ali gledaoci nisu mogli razabrati da li je pobedio Mendiboj ili Kemerfild.

— Mislim da je mudro da se povučemo — reče Fiks, kome je bilo stalo da njegov čovek ne dobije nikakav udarac i da se ni u šta ne uplete. — Ako je u ovoj vici reč o Engleskoj i ako nas poznaju, propašćemo u tuči.

— Engleski građanin... — odgovori Fileas Fog. Ali džentlmen nije mogao da dovrši rečenicu. Iza njega sa terase koja je bila iza stepeništa začu se strahovita vika. Vikalo se: "Ura! hip! hip! Za Mendibojom!" To je bila grupa birača koji su dolazili u pomoć svojima, navalivši na pristalice Kemerfilda sa boka.

Gospodin Fog, gospoda Auda i Fiks nadoše se između dve vatre. Bilo je kasno da se beži. Bujica ljudi naoružanih teškim batinama i budžama bila je neodoljiva. Fileasa Foga i Fiksa, koji su štitili mladu ženu, strahovito izgnječiše. Gospodin Fog, hladnokrvan kao i uvek, htěde se braniti oružjem koje je priroda na završetku ruke dala svakom Englezu, ali uzalud. Ogromna ljudina riđe brade, rumena lica, širokih pleća, koji je, kako je izgledalo, bio vođa grupe, podiže svoju strahovitu pesnicu na gospodina Foga i poštено bi uda-

rio džentlmena da umesto njega Fiks, žrtvujući se, ne primi udarac. Velika čvoruga odmah iskoči ispod detektivova svilenog šešira, koji se pretvori u lepinju.

— Jenki! — reče gospodin Fog bacajući svom protivniku pogled pun dubokog prezira.

— Englez! — odgovori ovaj.

— Naći ćemo se!

— Kad god hoćete. Vaše ime?

— Fileas Fog. A vaše?

— Pukovnik Stemp Proktor.

Posle tih reči gomila prođe. Fiksa oboriše i on se podiže iscepana odela, ali bez ozbiljnih povreda. Njegov putnički ogrtač bio je pocepan na dva nejednaka dela, a čakšire su mu izgledale kao čakšire Indijanaca, koje ovi — to je stvar ukusa — oblače pošto prethodno iseku stražnji deo. Ali gospođa Auda bila je sačuvana i samo je Fiks stekao čvorugu.

— Hvala vam! — reče gospodin Fog inspektoru čim se udaljiše od gomile.

— Nemate na čemu, — odgovori Fiks — ali sad hajdmo.

— Kuda?

— Nekom trgovcu odelom.

Zaista, to je bilo potrebno. Odelo Fiksovo i Fogovo bilo je iscepano kao da su se i ova dva džentlmena tukla za račun uvaženih Kemerilda i Mendiboja.

Posle jednog časa bili su pristojno obučeni i očešljani, pa se vратиše u hotel.

Tu je Paspartu čekao svoga gospodara, naoružan sa šest revolvera i šest metaka sa paljenjem u sredini. Kad opazi Fiksa u društvu gospodina Foga, namršti se. Ali gospođa Auda mu u nekoliko reči ispriča šta se dogodilo, i Paspartu se opet razvedri. Očigledno je da Fiks nije više neprijatelj nego saveznik. Održao je reč.

Posle ručka dozovu kola koja će putnike i njihov prtljag odvesti na železničku stanicu. Gospodin Fog reče Fiksu:

— Niste li gde god opazili onog pukovnika Proktora?

— Nisam — odgovori Fiks.

— Vratiću se u Ameriku da ga pronađem — reče hladno Fileas Fog. — Nije dostojno jednog engleskog građanina da dopusti da se s njim ovako postupa.

Inspektor se nasmeši i ne odgovori ništa. Ali kao što se vidi, gospodin Fog je bio od one vrste Engleza koji u svojoj zemlji ne dopuštaju dvoboј, ali se tuku u inostranstvu kad je reč o odbrani njihove časti.

U pet časova i četrdeset pet minuta putnici stiglo-še na železničku stanicu i tu zatekoše voz spremjan za polazak.

U trenutku kad je ulazio u vagon, gospodin Fog se obrati jednom činovniku i upita ga:

- Prijatelju, nije li danas u San Francisku bilo kakvih nemira?
- Bio je, gospodine, miting — odgovori činovnik.
- Ali ja bih rekao da sam po ulicama video neku razdraženost.
- Bio je u pitanju miting organizovan radi izbora.
- Zaceleo izbora glavnokomandujućeg generala?
— upita gospodin Fog.
- Ne, gospodine, — jednog primiriteljnog sudije.
Posle ovog odgovora Fileas Fog se pope u vagon i voz pojuri punom brzinom.

XXVI GLAVA

U KOJOJ FILEAS FOG PUTUJE BRZIM VOZOM PACIFIČKE ŽELEZNICE

„Od okeana do okeana“ — tako govore Amerikanci i te reči treba da budu opšti naziv za "veliku železnicu" koja prelazi preko Sjedinjenih Američkih Država celom njihovom širinom. Ali, u stvari, Pacifička železnica se deli na dva dela: "Centralnu pacifičku železnicu", između San Franciska i Ogdena, i "Ujedinjenu pacifičku železnicu", između Ogdena i Omahe. Tu se sastaje pet železničkih pruga koje spajaju Omaha sa Njujorkom.

Njujork i San Francisko su, dakle, spojeni neprekidnom železničkom prugom koja iznosi tri hiljade sedam stotina osamdeset šest milja. Između Omahe i Tihog okeana pruga prolazi kroz predeo u kome još ima Indijanaca i divljih zveri — prostranu zemlju koju su počeli naseljavati mormoni oko 1845. godine, kada su ih prognali iz države Illinois.

Nekada je pod najpovoljnijim okolnostima od Njujorka do San Franciska trebalo putovati šest meseči. Sada je dovoljno sedam dana.

Godine 1862, uprkos opoziciji poslanika s Juga, koji su tražili da ide južnije, određeno je da železnička pruga bude postavljena između četrdeset prvog i četrdeset drugog uporednika. Mnogo ožaljeni predsednik Linkoln lično je postavio početnu deonicu nove pruge u državi Nebraska, u gradu Omaha. Radovi su odmah započeli i izvođeni su sa amerikanskom revnošću, za koju se ne može reći da je birokratska. Brzina u radu

nikada nije išla na štetu solidnosti pruge. U prerijama je za jedan dan postavljena milja i po pruge. Lokomotiva koja je išla po dovršenoj pruzi donosila je šine u toku jednog dana za idući dan, jureći njome sve dokle je bila postavljena.

Od pacifičke železničke pruge odvaja se više kракova za države Ajova, Kanzas, Kolorado i Oregon. Iza Omahe pruga ide levom obalom reke Plet sve do ušća njenog severnog rukava, zatim nastavlja južnim rukavom, prolazi kroz Leremijom i planinu Vesel, obilazi Slano jezero, dolazi do SoltLejkSitija, glavnog mormonskog grada, silazi u dolinu Tulju, ide preko američke pustinje, preko planina Sedar i Humbolt, pored Humbolta i planine Sijera Nevada, te opet silazi pored reke Sakramento do Tihog okeana, a nikad se ne penje više od sto dvanaest stopa, čak ni kad prelazi preko Stenovitih planina.

To je ta duga železnička pruga koju vozovi prelaze za sedam dana, što će omogućiti uvaženom gospodinu Fogu — on se bar tome nadao — da 11og krene brodom iz Njujorka za Liverpul.

Vagon u kome je bio Fileas Fog bio je neka vrsta dugačkog omnibusa sa dva donja dela sa po četiri točka na svakom, čija pokretljivost omogućuje prelaženje okuka manjeg razmara. Iznutra nije bilo nikakvih odeljenja nego samo dva reda sedišta postavljenih na svaku stranu, upravo na osovinu, između kojih je ostavljen prolaz ka odeljenju za toaletu i druge potrebe, kojim su snabdevena svaka kola. Po celoj dužini voza kola su međusobno vezana zatvorenim mostićem, te su putnici mogli ići od jednog do drugog kraja voza imajući na raspolaganju salonska kola, kola sa terasom, kola

za ručavanje i kola za crnu kafu. Nedostajala su jedino kola za pozorište. No i njih će jednom biti.

Preko mostića su neprestano prolazili prodavci knjiga i novina nudeći robu i prodavci likera, raznih jela i cigareta, koji su imali svoje kupce.

Putnici su krenuli sa oklendske stanice u šest časova uveče. Spuštala se već noć, hladna i tamna noć sa oblačnim nebom iz koga tek što nije počeo sneg. Voz nije išao velikom brzinom; uzimajući u obzir zaustavljanja, nije prelazio više od dvadeset milja na čas, brzina kojom je mogao preći Sjedinjene Američke Države u određenom vremenu. U vagonu se malo govorilo. Uostalom, putnike je uskoro savladao san. Paspartu je sedeо pored policijskog inspektora, ali nije s njim razgovarao. Posle poslednjih događaja, njihovi odnosi znatno su ohladneli. Više nije bilo ni srdačnosti ni naklonosti. Fiks nije promenio svoje držanje, ali Paspartu je postao vrlo čutljiv, gotov da pri najmanjoj sumnji zadavi svog pređašnjeg prijatelja.

Jedan čas posle polaska voza poče sneg, slab sneg, koji srećom nije mogao usporiti kretanje voza. Kroz prozor se sada mogao videti samo veliki beli pokrivač na kome je para iz lokomotive, kolutajući se, izgledala sivkasta.

U osam časova jedan stjuard³⁴ uđe u vagon i objava putnicima da je došao čas za spavanje. Ovo je bio vagon za spavanje i mogao se za nekoliko trenutaka pretvoriti u spavaonicu. Spustiše naslone klupa, razvise na vešt način brižljivo uvjenu posteljinu i začas udesiše kabine da je svaki putnik imao na raspolaganju udobnu postelju koja je debelim zavesama bila za-

štićena od neželjenih pogleda. Čaršavi su bili beli, jastuci meki. Samo je trebalo leći i spavati — što je svako i učinio kao da je u udobnoj kabini na nekom brodu — dok je voz jurio punom brzinom kroz državu Kaliforniju.

---

³⁴ Stjuard, momak, poslužitelj na vozu, brodu itd. — Prim. prev.

U tom delu zemlje, koji se pruža između San Franciska i Sakramento, zemljište je malo brdovito. Ovaj deo železničke pruge, prozvan "Centralna pacifička železnica", imao je za polaznu stanicu Sakramento i išao je dalje ka istoku, u susret pruzi koja je polazila iz Omahe. Od San Franciska do glavnog grada Kalifornije pruga je išla pravo na severoistok, pored reke Amerikan, koja se uliva u zaliv San Pablo. Sto dvadeset milja koje dele ta dva važna grada prešli su za šest časova, i oko ponoći, dok su putnici spavali prvim snom, prodoše Sakramento. Nisu, dakle, ništa videli od tog znamenitog grada, sedišta zakonodavnog tela države Kalifornije, ni njegova lepa pristaništa, ni lepe ulice, ni divne hotele, ni trgove i hramove.

Odlazeći iz Sakramento, pošto je prošao kroz stanice Džonkšen, Oborn, Kalfaks, voz se uputi prema masivu Sijera Nevade. Bilo je sedam časova izjutra kad je prošao kroz stanicu Sisko. Jedan čas kasnije, spavaonica je opet postala običan vagon, te su putnici mogli videti kroz prozore živopisne pejzaže ovog planinskog predela. Pruga se ovde upravlja prema čudi Sijere, tu prikačena uz padinu planine, tamo viseći iznad provalije, izbegavajući nagle okuke smelim krivinama, bacajući se u tesne klance koji izgledaju be-

skrajni. Lokomotiva, blistava kao čivot, sa velikim fejerom koji je bacao žućkastu svetlost, sa srebrnim zvonom, sa dimnjakom koji se dizao kao perjanica, mešala je svoj zvižduk i huktanje sa bukom brzih potoka i vodopada i obavijala dimom crno granje jelki.

Na pruzi je bilo malo mostova i tunela. Železnica je obilazila bokove planina ne tražeći u pravoj liniji najkraći put i ne prodirući kroz prirodne prepreke.

Oko devet časova voz je kroz dolinu Karson ušao u državu Nevadu, idući stalno severoistočnim pravcem. U podne je prošao kroz Reno, gde su putnici imali dva-deset minuta za ručanje.

Iza toga mesta, železnička pruga, idući pored reke Humbolt, penjala se nekoliko milja na sever držeći se toka reke. Zatim se okreće ka istoku, ne ostavljajući reku sve do njenog izvora na planini Humbolt, skoro na istočnom kraju države Nevade.

Posle ručka, gospodin Fog, gospođa Auda i njihovi saputnici vratiše se opet u svoj vagon. Fileas Fog, mlada žena, Fiks i Paspartu, udobno sedeći, posmatrali su raznoliki predeo koji im je promicao pred očima: prostrane prerije, planjne koje se ocrtavaju na horizontu, potoke sa penušavim talasima. Negde je veliki čopor bizona skupljenih u dolini izgledao kao pokretna brana.

Bezbrojne gomile ovih preživara često predstavljaju ne savladljivu prepreku vozovima. Dešavalо se da hiljade ovih životinja po nekoliko časova prelaze preko pruge.

Lokomotiva se tada zaustavljala i čekala da pruga opet bude slobodna.

I ovom prilikom se desilo isto. Oko tri časa po podne, čopor od deset i dvanaest hiljada bizona prepreči put. Smanjivši brzinu, lokomotiva pokuša da se probije šiljkom kroz ogromni čopor, ali se morala zau staviti pred neprohodnom gomilom. Mogli su se vidjeti preživari koje Amerikanci netačno nazivaju "bufalo" — kako idu svojim mirnim koracima, ponekad strahovito ričući. Bili su većeg rasta od evropskih volova, kratkih nogu i repa, izdignutih leđa u obliku grbače, oborenih rogova, a glava, vrat i ramena bili su im pokriveni du gačkom grivom. Nije se moglo ni pomisliti da se gomila zaustavi. Kad bizoni podu jednim pravcem, ništa više nije u stanju da izmeni pravac njihovog kretanja ili da ih zadrži. To je bujica živog mesa koju ne može zadržati nikakva brana!

Putnici raštrkani po mostićima voza posmatrali sa taj zanimljivi prizor. Ali onaj koji se od svih najviše žurio, Fileas Fog, ostao je na svom mestu i filozofski čekao da se bizoni sklone s puta. Paspartu je bio gnev van zbog zadocnjenja prouzrokovanoj gomilom životinja. — I to mi je zemlja! — uzviknu. — Obični voiovi zaustavljaju voz i prolaze ovuda u povorci ne žureći nimalo kao da nikoga ne zadržavaju! Do vraka! Hteo bih da znam da li je gospodin Fog predvideo i ovu prepreku u svom programu! I taj mašinist koji se ne usuđuje da pusti lokomotivu kroz tu dosadnu zverad!

Mašinist nije pokušavao da otkloni prepreku i dobro je uradio. Šiljak lokomotive bi nesumnjivo probio prve bivole, ali ma kako da je mašina bila jaka, ubrzo bi se zaustavila, iskočila bi iz šina i voz bi bio oštećen.

Najbolje je, dakle, bilo strpljivo čekati, a zatim nadoknaditi izgubljeno vreme povećavanjem brzine voza. Tri duga časa prolazili su bizoni i pruga je postala slobodna tek u sumrak. Tada su poslednji redovi čopora prelazili prugu, dok su prvi nestajali na horizontu prema jugu.

Bilo je osam časova kad je voz prošao kroz klance Humbolt-planine, a devet i po časova kad je došao na teritoriju države Utah, zanimljivu zemlju mormona, u kojoj je Slano jezero.

XXVII GLAVA

U KOJOJ PASPARTU PROUČAVA ISTORIJU MORMONA BRZINOM OD DVADESET MILJA NA ČAS

Noću od 5. na 6. decembar voz je prešao oko pedeset milja ka jugoistoku, zatim se za isto toliko popeka severoistoku, približivši se Velikom slanom jezeru.

Oko devet časova izjutra, Paspartu iziđe na mostić da udahne svežeg vazduha. Vreme je bilo hladno, nebo sivo, ali sneg više nije padao. Sunčev kotur, zastrt maglom, izgledao je kao ogroman zlatnik, i Paspartu je baš izračunavao koliko bi iznela njegova vrednost u livrama sterlinga, kad ga iz tog korisnog posla trže pojava jedne neobične ličnosti.

Ta ličnost koja je ušla u voz na stanici Elko bio je čovek visokog rasta, tamnosmeđ, crnih brkova, u crnim čarapama, crnom svilenom šešиру, crnom prsluku, crnim čakširama, sa belom kravatom i rukavicama od pseće kože. Reklo bi se da je sveštenik. Išao je s jednog kraja voza na drugi i na vratima svakog vagona lepio male oglase napisane rukom. Paspartu se približi i pročita na jednom od ovih oglasa da će časni Viljem Hil, mormonski misionar, koristeći svoje prisustvo u vozu br. 48, održati od jedanaest do dvanaest časova pre podne u vagonu br. 117 jedno predavanje o mormonizmu, te poziva da ga čuju svi džentlmeni koji žele da se upute u verske tajne "Svetitelja poslednjih dana".

"Zacelo ću otići", pomisli Paspartu, koji je od mormonizma znao samo to da je mnogoženstvo osnova mormonskog društva.

Vest se brzo proširi u vozu u kome je bilo oko stotinu putnika. Oko tridesetoro njih, privučeni predavanjem, zauzeli su u jedanaest časova sedišta u vagonu br. 117. Paspartu je bio u prvim redovima vernika. Ni njegov gospodar ni Fiks nisu se ni makli s mesta.

U zakazano vreme časni Viljem Hil ustade i ljutito, kao da se već prepire, viknu:

— Ja vam kažem da je Džoe Smit mučenik, da je njegov brat Hiran mučenik i da će progoni Savezne vlade protiv Brajema Junga i od njega načiniti mučenika! Ko se usuđuje da tvrdi protivno?

Niko se ne usudi da protivreči misionaru, čija uzbuđenost nije bila u skladu sa njegovim po prirodi mirnim licem. Ali, nesumnjivo, njegov gnev se objašnjavao time što je mormonizam sada bio u teškim iskušenjima. Zaista, vlada Sjedinjenih Država je, ne bez teškoća, savladala te nezavisne fanatike. Ona je zagošpodarila Utahom i potčinila ga saveznim zakonima, zatvorivši Brajema Junga, optuženog zbog pobune i mnogoženstva. Od tog vremena prorokovi učenici su udvostručili svoje napore i, čekajući dela, rečima su davali otpor naređenjima Kongresa³⁵.

---

³⁵ Mormoni, američka hrišćanska sekta koju je 1825. godine osnovao Džoe Smit, usvaja i propoveda seobu duša, postojanje dobrih i zlih duhova i mnogoženstvo, uči da se deset plemena Izrailjaca iselilo u Ameriku i da će Hristos tu ubrzo osnovati hiljadugodišnje carstvo. Ima oko pola miliona pristalica u SAD. — Prim. prev.

Kao što se vidi, časni Viljem Hil propovedao je čak i u vozu.

On zatim ispriča istoriju mormonizma od biblijskih vremena, strasno se unoseći u priču svojim jakim glasom i snagom svojih pokreta, te iznese "kako je u Izraelu jedan mormonski prorok iz plemena Josifovog objavio svoj letopis o novoj veri i zaveštao ga svome sinu mormonu, kako je posle mnogo vekova tu dragocenu knjigu, napisanu egipatskim slovima, preveo Josif Smit mlađi, farmer iz države Vermon, koji se pojavio kao tajanstveni prorok 1825. godine i kako mu se najzad u jednoj osvetljenoj šumi pojavio nebeski glasnik i predao mu letopis Gospodnji."

Tu nekoliko slušalaca koje je misionarevo izlaganje slabo zanimalo napusti vagon, ali Viljem Hil nastavi priču o tome "kako je Smit mlađi sa svojim ocem i svoja dva brata i nekoliko učenika osnovao veru Svetitelja poslednjih dana, koja je usvojena ne samo u Americi nego i u Engleskoj, u Skandinaviji i u Nemačkoj, i među svoje vernike ubraja mnoge zanatlige i ljudske slobodnih zanimanja, kako je jedna naseobina osnovana u Ohaju, kako je sagrađen hram za dve stotine hiljada dolara i podignut grad Kirkland, kako je Smit postao smeli bankar i dobio od jednog običnog čoveka pokazivača mumija papirus u kome je sadržana priča napisana rukom Avrama i drugih slavnih Egipćana."

Ovo pričanje se odužilo i redovi slušalaca se opet prorediše, te je u publici ostalo oko dvadeset slušalaca.

Ali propovednik se od toga nije uz nemirio i nastavi priču "kako je Džoe Smit godine 1837. propao,

kako su ga njegovi upropošćeni poverioci namazali katrnom i uvaljali ga u perje, kako je posle nekoliko godina pronađen, te je postao još uvaženiji i mnogo više poštovan nego ikada u Indenciji, u Misuri, kao šef jedne napredne zajednice koja je imala ne manje od tri hiljade učenika, te da je tada, progonjen mržnjom nevernika, morao pobeci na daleki američki zapad."

Još svega deset slušalaca bilo je prisutno, među njima i čestiti Paspartu, koji je slušao načuljenih ušiju. Tako saznade: "kako se posle dugih progona Smit opet pojavio u Illinoisu i osnovao godine 1839. na obala Misisipija, NovulaBel, čije stanovništvo poraste na dvadeset i pet hiljada duša, kako je Smit postao njihov starešina, najviši sudija i glavni zapovednik, kako se godine 1843. kandidovao za predsednika Sjedinjenih Država i, najzad, kako je uhvaćen u zamku u Kartagini i bačen u zatvor, te ubijen od neke grupe maskiranih ljudi."

U tom trenutku, Paspartu je ostao potpuno sam u vagonu i propovednik ga podseti gledajući ga u lice i očaravajući ga rečima: „da je dve godine posle ubistva Smita, njegov naslednik, nadahnuti prorok Brajem Jung, napustivši Novu, došao da se nastani na obala Slanog jezera. Tu, u toj prekrasnoj zemlji, u tom plodnom kraju, na putu iseljenika koji su prolazili kroz Utah odlazeći za Kaliforniju, nova naseobina je ogromno napredovala, zahvaljujući mormonskoj ustanovi mnogoženstva.“

— Eto, — dođa Viljem Hil — eto zašto se zavist Kongresa okrenula protiv nas! Zašto su vojnici Savezne vlade pregazili zemlju Utaha! Zašto je naš starešina i prorok Brajem Jung, na podsmeh pravdi, zatvo-

ren! Hoćemo li popustiti pred silom? Nikad! Isterani iz Vermona, iz Ilinoisa, iz Ohaja, iz Misurija, iz Utaha, opet čemo naći neku slobodnu zemlju u kojoj ćemo razapeti šatore...

— A vi, moj verniče, — dodade propovednik upriviši ljutiti pogled na svog jedinog slušaoca — hoćete li i vi s nama pod okrilje naše zastave?

— Neću, — odgovori hrabro Paspartu, te pobeže i on, ostavivši besomučnika da propoveda u praznom vagonu.

Međutim, za vreme tog predavanja voz je išao brzo, i oko dvanaest i po časova dodirnu severoistočnu obalu Velikog slanog jezera. Odatle se moglo u velikom opsegu obuhvatiti pogledom to ogromno zatvorenno more, koje se još zove i Mrtvo more, a u koje se uliva američki Jordan. To divno jezero okruženo je krasnim stenama i slojem kamenja pokrivenim belom soli. Prekrasna površina vode nekad je zauzimala veći prostor, ali su se vremenom obale jezera izdigne i smanjile mu površinu a povećale mu dubinu.

Slano jezero dugačko je oko sedamdeset milja, široko trideset i pet, i leži tri hiljade osam stotina stopa³⁶ iznad morske površine. Mnogo se razlikuje od jezera Asfaltit, čija je površina niža hiljadu dve stotine stopa. Sadrži mnogo soli a njegova voda teži četvrti deo težine čvrste materije. Specifična težina vode je 1170, a destilisane 1000. Zbog toga ribe u njemu ne mogu da žive. Orie ribe koje u njega unose Jordan, Veber i druge pritoke brzo uginu, ali nije tačno da mu je gustina vode takva da čovek u njemu ne može potonuti.

---

³⁶ Stopa, engleska mera za dužinu, oko 30,5 cm. — Prim. prev.

Zemlja oko jezera izvrsno je obrađena, jer se mormoni dobro razumeju u zemljoradničke poslove: ranči³⁷ i korali³⁸ za domaće životinje, polja sa pšenicom, kukuruzom, sirkom, bujne prerije, svuda žive ograde od divnih ruža, gajevi bagremova i mlečike — takav je izgled ovog predela šest meseci kasnije; sada, međutim, zemlja se krije pod tankim slojem snega, koji je lako posuo njenu površinu.

---

³⁷ Ranč, poljsko imanje. — Prim. prev.

³⁸ Koral, obor. — Prim. prev.

U dva časa putnici su sišli na stanici Ogden. Voz je polazio dalje tek u šest časova, pa su gospodin Fog, gospođa Auda i njihova dva saputnika imali vremena da odu do Grada svetih malom prugom koja se odvaja od Ogdena. Bilo je dovoljno dva časa da se obide taj tipični američki grad, sagrađen po uzoru na ostale grade Unije, koji liče na prostrane šahovske table dugackih, hladnih linija i u sebi nose, po rečima Viktora Igoa, "tužnu sumornost pravih uglova". Osnivač Grada svetih nije se mogao osloboediti te simetrije koja odlikuje Anglosaksonce. U toj neobičnoj zemlji, gde ljudi zacelo nisu visoko prosvećeni, sve je "četvrtasto": građovi, kuće i gluposti.

U tri časa putnici su se, dakle, šetali ulicama grada podignutog između obale Jordana i prvih ogra-

naka planine Veseč. Tu jedva da je bilo crkava, a od znamenitosti isticali su se: prorokov dom, sudnica i arsenal; zatim kuće od plavičastih cigala sa verandama i galerijama, okružene vrtovima, bagremovima, palmama i roščićima. Grad je bio okružen zidom od gline i šljunka, a sagrađen 1853. godine. U glavnoj ulici gde je bio trg bilo je nekoliko hotela sa balkonima, a između ostalih i LejkSolthaus.

Gospodinu Fogu i njegovim sputnicima činilo se da je grad slabo naseljen. Ulice su bile skoro puste, izuzev oko hrama, do koga su došli tek kada prođoše nekoliko kvartova ograđenih plotom. Bilo je mnogo žena, što se objašnjavalo neobičnim ustrojstvom mormonskih brakova. Međutim, ne treba misliti da svi mormoni imaju više žena. Svako čini po svojoj volji, ali treba napomenuti da same žene Utaha drže do svoje udaje, jer po veri te zemlje, u mormonski raj ne ulaze neudate žene. Ti jadni stvorovi nisu izgledali ni imućni ni srećni. Neke su, zacelo najbogatije, nosile žaket od crne svile, spreda otvoren, ispod vrlo skromne kapuljače ili šala. Ostale su bile obučene kao Indijanke.

Paspartu, kao momak koji ima svoje ubeđenje, posmatrao je sa izvesnom grozom ove mormonke, od kojih više njih treba da usreće jednog mormona. Njegov zdravi razum žalio je osobito muža. Izgledalo mu je strašno imati u isti mah toliko žena pod teškim uslovima života i voditi ih tako u čopor do mormonskog raja sa nadom da će se tamo naći u društvu slavnog Džoa Smita koji mora da je ukras tog mesta za uživanje. Paspartu zacelo nije imao dara za to, a zapazio je — možda se i varao — da građanke Solt-Lejk-Sitija bacaju na njega nešto uznemirujuće poglede.

Na veliku sreću, on se nije mogao dugo zadržati u Gradu svetih. Nekoliko minuta pre četiri časa putnici su se opet našli na železničkoj stanici i zauzeli svoja mesta u vagonu.

Začu se zvižduk, ali u trenutku kada su točkovi lokomotive počeli da se okreću po šinama dajući vozu izvesnu brzinu, odjeknuše krici: "Stanite! Stanite!"

Voz koji je u pokretu ne zaustavlja se. Džentlmen koji je vikao bio je očigledno neki mormon koji je zakasnio. Trčao je sav zaduvan. Na njegovu sreću, na železničkoj stanici nije bilo ni vrata ni ograda. On jurnu na prugu, skoči na stepenicu poslednjeg vagona i bez daha pade na sedište u vagonu.

Paspartu je sa uzbudnjem pratio ove gimnastičke vežbe i podje da vidi tog zadocnelog putnika koji ga je živo zanimalo, osobito kad je saznao da je taj građanin Utaha utekao samo zbog neke bračne scene.

Kada se mormonu povrati dah, Paspartu se osmeli da ga učitivo upita koliko ima žena — jer je mislio, sudeći po načinu kako je strugnuo, da ih mora imati bar dvadeset.

— Jednu, gospodine! — odgovori mormon podižući ruke k nebu. — Jednu samo, a i to mi je bilo suviše!

XXVIII GLAVA

U KOJOJ PASPARTU NIJE USPEO DA IZVOJUJE POBEDU RAZUMA.

Voz je ostavio Veliko slano jezero i stanicu Ogden i jurio čitav čas ka severu, do reke Veber, prešavši oko devet stotina milja od San Franciska. Od tog mesta skrenuo je prema istoku preko masiva planine Vesec. U tom delu zemlje, između ove planine i Stenoviti planina u užem smislu, američki inžinjeri imali su da se bore sa najvećim teškoćama. Na tom delu puta, pomoć koju je dala Savezna vlada povиšena je na četrdeset osam hiljada dolara po milji, dok je ona u ravnici iznosila svega šesnaest hiljada dolara, ali inžinjeri, kao što je pomenuto, nisu kroz prirodu prodirali silom nego lukavstvom, obilazeći na celoj dužini pruge prepreke, a da bi dospeli do velike ravnice, probušili su svega jedan tunel, dugačak hiljadu četiri stotine stopa.

Baš kod Slanog jezera dostigla je pruga svoju najveću visinu. Od te tačke ona se spušta, opisujući krivu liniju do doline potoka Biter, da se opet popne do razvođa slivova Atlantskog i Tihog okeana. Reke su česte u toj planinskoj oblasti. Trebalo je preći preko mostova na Madi, Grinu i drugim rekama. Paspartu je postajao sve nestrpljiviji što se više približavao cilju. Ali i Fiks je želeo da se nađu van ovog kraja punog prepreka.

Bojao se zadocnjenja, nezgoda i više mu se žurilo da stigne u Englesku nego samom Fileasu Fogu.

U deset časova uveče voz se zaustavio na stanci ForBridžer, sa koje je odmah zatim krenuo, i posle

dvadeset milja ušao u državu Vajoming, nekadašnju Dakotu, prolazeći kroz celu dolinu BiterKrika, gde izviri neke reke koje pripadaju slivu reke Kolorado.

Sutradan, 7. decembra, zaustavili su se četvrt časa na stanici Grin-River. Sneg je preko noći obilato napadao, ali, izmešan sa kišom, uskoro se otopio, te nije smetao vozu. Ipak, ružno vreme je zadavalo brige Paspartuu, jer bi zbog vejavice točkovi vagona mogli zapasti u sneg, što bi svakako osujetilo putovanje.

"Kakva je to zamisao", razmišljao je on,,da moj gospodar putuje zimi! Zar nije mogao sačekati lepo vreme da poveća izgled na uspeh?"

Ali dok je čestiti momak bio zabrinut zbog izgleda neba i pada temperature, gospođa Auda bila je u mnogo većem strahu iz sasvim drugog uzroka.

Nekoliko putnika sišlo je iz njihovog vagona da se prošeta na peronu železničke stanice GrinRiver čekajući polazak voza. Kroz prozor mlada žena opazi između njih pukovnika Stamp Proktora, onog Amerikanca koji se tako grubo ponašao prema Fileasu Fogu za vreme mitinga u San Francisku. Gospođa Auda se povuče natrag, ne želeći da bude zapažena. Ta okolnost mnogo ju je uznemirila. Ona je bila privržena čoveku koji joj je, iako sasvim hladno, ukazivao znake najveće odanosti. Ona, bez sumnje, nije razumela svu dubinu osećanja koje joj je ulivao njen spasilac, i to osećanje ona je smatrala zahvalnošću, ali bez njenog saznanja to je bilo više nego samo zahvalnost. Zato se njeno srce stisnu kad ugleda grubog čoveka koga je gospodin Fog pre ili posle htio da pozove na odgovornost zbog njegovog ponašanja. Očigledno da je pukov-

nik Proktor samo slučajno dospeo u taj voz, ali, najzad, trebalo je po svaku cenu sprečiti da Fileas Fog opazi svog protivnika.

Kad voz opet krenu, gospođa Auda iskoristi časak dok je gospodin Fog zadremao da obavesti Fiksa i Paspartua u čemu je stvar.

— Taj Proktor u vozu! — uzviknu Fiks, — E lepo, umirite se, gospođo, pre nego što bi on imao posla sa ser... gospodinom Fogom, on će imati posla sa mnom! Čini mi se da sam u celoj toj stvari najviše uvređen ja!

— A osim toga, — dodade Paspartu — ja ga uzirnam na sebe ma koliko da je pukovnik...

— Gospodine Fikse, — nastavi gospođa Auda — gospodin Fog neće dopustiti nikom drugom da se sveti. On je takav čovek koji će se vratiti u Ameriku, kako je sam rekao, da pronađe tog grubijana. Ako on, dakle, vidi pukovnika Proktora, nećemo moći sprečiti između njih sukob koji može imati vrlo žalostan kraj. On, dakle, ne treba da ga vidi.

— Imate pravo, gospođo, — odgovori Fiks — taj sukob mogao bi sve upropastiti. Bilo pobedilac ili pobeđesni, gospodin Fog bi zakasnio i...

— I, — nastavi Paspartu — to bi bilo po želji džentlmena iz Reformkluba. Kroz četiri dana mi smo u Njujorku! Dobro, ako za četiri dana moj gospodar ne iziđe iz svog vagona, možemo se nadati da ga slučaj neće dovesti u susret s tim prokletim Amerikancem, đavo ga odneo! Moći ćemo ipak sprečiti da...

Prekinuše razgovor. Gospodin Fog se probudio i posmatrao je kroz prozor predeo zavejan snegom. Ali kasnije, Paspartu reče policijskom inspektoru, tako da ga nisu čuli ni njegov gospodar ni gospođa Auda: — Da li biste se zaista tukli za njega?

— Sve bih učinio da ga živa dovedem u Evropu! — odgovori jednostavno Fiks glasom koji je odavao neumoljivu volju.

Paspartu oseti kako ga prođe jeza, ali se njegovo ubedjenje u pogledu gospodara ne izmeni.

A sada, je li bilo kakvog načina da se gospodin Fog zadrži u vagonu da bi se predupredio svaki njegov susret sa pukovnikom? To ne bi bilo teško, jer je džentlmen bio po prirodi malo radoznao i slabo se krećao. Policijski inspektor je mislio da je svakako pronašao način, jer posle nekoliko trenutaka on reče Fileasu Fogu:

— Spori su i dugi časovi, gospodine, koje čovek provodi ovako u vozu.

— Zaista, — odgovori džentlmen — ali ipak, oni prolaze.

— Na brodu ste imali običaj da igrate vist? — nastavi inspektor.

— Da, — odgovori Fileas Fog — ali ovde bi to bilo teško. Nemam ni karata ni partnera.

— O, karte čemo nabaviti. U američkim vozovima sve se može kupiti. što se tiče partnera, ako slučajno gospođa...

— Svakako, gospodine, — odgovori živo mlada žena — ja igram vist. To spada u englesko vaspitanje.

— Ja pak — nastavi Fiks — mislim da tu igru dobro igram. Dakle, nas troje, a četvrtog igrača čemo zamisliti...

— Kako hoćete, gospodine, — odgovori Fileas Fog, očaran što može opet da igra svoju omiljenu igru čak i u vozu.

Paspartu se pozuri da pronađe stjuarda i brzo se vrati sa dva špila karata sa belezima, tantuzima i jednom tablom prevučenom čojom. Sve je bilo tu, Igra započe. Gospođa Auda je igrala vist vrlo dobro, te je strogi Fileas Fog čak nekoliko puta i pohvali. Inspektor je pak bio igrač prvog reda i dostojan protivnik džentlmenu.

"Sada ga držimo", pomisli Paspartu, "neće se više ni maći!"

U jedanaest časova izjutra voz stiže na vododelnicu dvaju okeana. To je bilo u PasBridžeru, na visini od sedam hiljada pet stotina dvadeset četiri engleske stope iznad površine mora, na jednoj od najviših tačaka do kojih dopire železnička pruga prolazeći kroz Stenovite planine. Posle dve stotine milja, putnici se najzad nađoše na dugačkim ravnicama koje se pružaju do Atlantskog okeana i koje je priroda stvorila pogodnim za izgradnju železničke pruge.

Na atlantskoj padini planine granaju se već prve reke, pritoke i pritočice reke NortPletRiver. Čitav se verni i istočni horizont je prekrilan ogromnom polukružnom zavesom koju čini severni krak Stenovitih planina sa najvišim vrhom Laramijom. Između tog polukruga i železničke pruge šire se prostrane, dobro navednjene ravnice. Desno od pruge se stepenasto dižu prvi brežuljci planinskog grebena, koji se na jugu zakrugljuju sve do izvora reke Arkanzasa, jedne od većih pritoka Misurija.

U dvanaest i po časova putnici su za trenutak nazreti tvrđavu Haljek, koja vlada ovim predelom. Još nekoliko časova, i put kroz Stenovite planine biće završen. Moglo se, dakle, nadati da se nikakav neprijatan događaj neće desiti pri prolazu voza kroz taj opasni predeo. Sneg je prestao da pada. Vreme je postalo suvo i hladno. Velike ptice koje je lokomotiva uplašila bežale su u daljinu. U ravnici se nije videla nikakva zver, medved ili vuk. To je prava'puštinja u svojoj ogromnoj golotinji.

Posle dobrog ručka koji je poslužen u samom vagonu, gospodin Fog i njegovi partaeri nastaviše da igraju svoj beskrajni vist, kad se začuše jaki zviždaci i voz se zaustavi.

Paspartu promoli glavu kroz prozor, ali ne vide ništa što bi moglo biti razlog tom zaustavljanju. Nije se videla nikakva stanica.

Gospođa Auda i Fiks se uplašiše za časak da će gospodin Fog izići iz voza. Ali džentlmen samo reče svome sluzi:

— Pogledajte šta je.

Paspartu istrča napolje. Oko četrdeset putnika već je bilo izašlo, a među njima je bio i pukovnik Stamp Proktor. Voz se zaustavio pred jednim crvenim signalom koji je zatvarao put. Mašinist i vozovođa siđoše i živo počeše raspravljati sa nekim čuvarom pruge koga je šef najbliže železničke stanice Medicin-Bou poslao pred voz

Putnici im se približiše i upustiše u raspravljanje, između ostalih i pomenuti, pukovnik Proktor, svojim jakim glasom i zapovedničkim pokretima.

Paspartu dođe do gomile i začu čuvara pruge koji reče:

— Ne! Ne može se proći! Most kod Medicin-Boua je pokvaren i ne može da podnese teret voza.

Most o kome se govorilo bio je viseći most i vodio je preko nekog brzaka, jednu milju dalje od mesta gde se voz zauštavio. Po rečima čuvara pruge, pretila je opasnost da se sruši, jer je nekoliko lanaca popučalo i bilo je gotovo nemoguće preći preko njega. Čuvar pruge nimalo nije preterao tvrdeći da voz ne može proći. Uostalom, kako su Amerikanci po običaju bezbrižni, bila bi ludost ne biti oprezan kad su oni sami oprezni. Paspartu je slušao stisnutih zuba, nepomičam kao kip, ne usuđujući se da obavesti svoga gospodara.

— A šta, — viknu pukovnik Proktor — tek valjda nećemo ostati ovde i pustiti koren u snegu!

— Pukovniče, — odgovori vozovođa — brzojavljeno je železničkoj stanici Omaha da pošalje voz, ali nije verovatno da će on stići u Medicin-Bou pre šest časova

— Šest časova! — uzviknu Paspartu.

— Svakako — odgovori vozovođa. — Uostalom, toliko će biti potrebno da se peške stigne do stanice.

— Ta ona je svega na jednu milju od nas — reče jedan putnik.

— Zaista jednu milju, ali na drugoj obali reke.

— A zar se preko te reke ne može preći lađom!
— upita pukovnik.

— Ne može. Potok je nabujao od kiša. To je brzak i moraćemo ga obići deset milja severnije da bismo došli do prelaza.

Pukovnik nekoliko puta opsova i kompaniju i vozovođu, a i Paspartu, sav razjaren, gotovo pristade uz njega. To je bila prirodna prepreka protiv koje ovog puta ne mogu pomoći ni sve novčanice njegovog gospodara.

Uostalom, među putnicima je vladalo opšte razočaranje, jer su pored zadocnjenja morali pešačiti kroz sneg oko petnaest milja. Zato nastade žagor, vika, galama, što bi sigurno privuklo pažnju Fileasa Foga da džentlmen nije bio zauzet svojom igrom. Međutim, Paspartu ga je morao obavestiti, te se spuštene glave uputi vagonu, kad mašinovođa — pravi Jenki, po

imenu Forster — reče podignutim glasom: — Gospodo, možda ima načina da se prođe. — Preko mosta? — upita neki putnik.

— Preko mosta.

— Našim vozom? — upita pukovnik. — Našim vozom.

Paspartu se zaustavi i poče gutati reči mašiniste.

— Ali mostu preti opasnost da se sruši! — reče vozovodja.

— Ne smeta — odgovori Forster. — Mislim da bi se možda moglo preći ako pustim voz najvećom brzinom.

— Do đavola! — reče Paspartu.

Ali jedan deo putnika odmah prihvati predlog. On se osobito svideo pukovniku Proktoru. Taj razmetljivac smatrao je da se to može izvesti. Napominjao je još da su već inženjeri hteli da pređu reke „bez mosta“ vozom puštenim najvećom brzinom itd. I na kraju, svi kojih se stvar ticala stadoše na stranu mašiniste.

— Imamo pedeset odsto mogućnosti da pređemo — reče jedan.

— Šezdeset! — reče drugi.

— Osamdeset..., devedeset odsto! Paspartu ostade zabezeknut, iako je bio spremjan na sve da bi

prešao preko brzaka Medicin, ali mu je ovaj pokušaj izgledao suviše "amerikanski".

— Uostalom, — pomisli on — ima jedna mnogo prostija mogućnost za to, a ovi ljudi i ne misle na nju!... Gospodine, — reče jednom putniku — način koji mašinista predlaže izgleda mi malo smeо, ali...

— Osamdeset odsto mogućnosti! — odgovori putnik i okreće mu leđa.

— Znam — odgovori Paspartu obraćajući se drugom džentlmenu — ali jedna prosta misao...

— Nikakva misao nije potrebna, — odgovori Amerikanac kome se obratio sležući ramenima — jer mašinist tvrdi da će se moći preći!

— Bez sumnje, — nastavi Paspartu — preći će se, ali bilo bi možda opreznije...

— Šta! Oprezno! — uzviknu pukovnik Proktor, koji skoči kad slučajno ču ovu reč. — Kad vam se kaže: najvećom brzinom! Razumete li? Najvećom brzinom.

— Znam..., razumem..., — ponavljaše Paspartu, kome niko nije dao da dovrši rečenicu — ali bilo bi ako ne opreznije, pošto vas ta reč vređa, ono prirodnije...

— Ko? Šta? Kako? Ko to bulazni o prirodnosti? — povikaše sa svih strana.

Jadni momak nije više znao kome da se obrati.

— Možda se bojite? — upita ga pukovnik Proktor.

— Ja da se bojim! — uzviknu Paspartu. — Dobro, neka bude! Pokazaću ovom svetu da i Francuz može biti isto toliko Amerikanac koliko i oni sami.

— U kola! U kola! — vikao je vozovođa.

— Da! U kola, — ponavlja je Paspartu — u kola! I odmah! Ali niko me neće sprečiti da verujem da bi bilo prirodnije da puste prvo nas putnike da pređemo pešice preko mosta, a posle toga voz!...

Ali niko nije čuo tu mudru misao i niko ne bi priznao da je on u pravu.

Putnici se vratiše u vagone. Paspartu sede opet na svoje mesto, ne rekavši ni reči o tome šta se desilo. Igrači su bili potpuno zabavljeni svojim vistom.

Lokomotiva snažno zviznu. Mašinista pusti paru i vrati voz za jednu milju unazad — kao skakač koji hoće da se zatrči.

Zatim zviznu po drugi put i krenu napred, sve brže i brže, te uskoro brzina postade strahovita: čulo se samo huktanje lokomotive; klipovi su udarali dvadeset puta u sekundi, osovine na točkovima su se pušile. Osećalo se gotovo da ceo voz, jureći brzinom od stotinu milja, na momente ne dodiruje šine. Brzina je progutala težinu.

I pređoše! To bi kao munja. Most se uopšte nije video. Voz gotovo skoči sa jedne obale na drugu i ma-

šinista je uspeo da zaustavi lokomotivu tek pet milja iza stanice.

Ali tek što je voz prešao preko reke, kad se most, potpuno upropašćen, s praskom surva u brzak kod Medicin-Boua.

XXIX GLAVA

U KOJOJ JE REČ O DOGAĐAJIMA KOJI SE MOGU ODIGRATI SAMO NA AMERICKIM ŽELEZNIČKIM LINIJAMA

To veče voz je nastavio put bez smetnji, prošao je tvrđavu Senderes, klanac Čejen i dospeo do Evanskog klanca. Na tom mestu pruga je dostigla najvišu tačku puta, to jest osam hiljada devedeset i jednu stotinu iznad površine okeana. Putnicima je sada trebalo samo još da se spuste do Atlantskog okeana preko prirodnih ravnica.

Tu se od glavne pruge odvajao krak za DenverSiti, glavni grad Kolorada. Ovaj kraj je bogat zlatnim i srebrnim rudama i u njemu se nastanilo više od pedeset hiljada stanovnika.

Dotada je od San Franciska za tri dana i tri noći pređeno hiljadu tri stotine osamdeset i dve milje.

Četiri noći i četiri dana predviđeno je kao dovoljno da se dođe u Njujork. Fileas Fog se, dakle, držao utvrđenog programa.

U toku noći ostaviše desno naseobinu Velbe. Potok Lodž-Pol-Krik tekao je pored pruge, idući u pravoj liniji zajedničkom granicom država Vajoming i Kolorado. U jedanaest časova ušli su u Nebrasku i, prošavši pored Sidvika, zaustave se u Džilsburgu, koji leži na južnoj obali Plet-Rivera.

Na tom mestu, 23. oktobra 1867. godine svečano je predata saobraćaju Pacifička železnica, čiji je

glavni inžinjer bio general J. M. Dodž. Tu se zaustaviše dve moćne lokomotive vukući devet vagona sa zvaničama, među kojima je bio i potpredsednik M. Tomas Durant, tu se razlegalo klicanje, tu Sijui i Panoi dadoše prikaz malog indijanskog rata, tu zatreštaše vatrometi, najzad, tu je odštampan na maloj štamparskoj mašini prvi broj lista *Železnički pionir*. Tako je proslavljenje otvaranje te velike železničke pruge, oruđa napretka i civilizacije, postavljene u pustinji i određene da spaja gradove i naselja koji još nisu postojali. Zvižduk lokomotive, moćniji od Amfionove lire,³⁹ uskoro ih je dočaravao iz američke zemlje.

---

³⁹ Amfion, sin Zevsa i Antilope, pesnik i svirač, sagrađio je zidove oko Tebe. Na njegovu svirku kamenje se samo slagalo. — Prim. prev.

U osam časova izjutra ostavili su iza sebe tvrđavu MakFerson.. Tri stotine pedeset i sedam milja dele ovo mesto od Omahe. Železnička pruga išla je pored čudljivih krivina leve obale južnog ogranka PletRivera. U devet časova stigli su u važno mesto Nort-Plet, podignuto između dva rukava velikog rečnog toka koji se kod njega spajaju u jednu jedinu reku, moćnu pritoku koja se uliva u Misuri, nešto iznad Omahe.

Prođoše sto prvi meridijan.

Gospodin Fog i njegovi partneri nastavili su svoju igru. Niko se od njih nije žalio na dužinu puta, pa ni onaj zamišljeni igrač. Fiks je počeo tako što je dobio nekoliko gvineja, koje je već počeo gubiti, ali je igrao sa istom strašću kao i gospodin Fog. Tog jutra sreća naročito posluži džentlmeina. Aduți i honeri uvek su bi-

li kod njega. U jednom trenutku zamislio je odvažan udarac i spremao se da igra pik, kad se iza sedišta začu jedan glas:

— Ja bih igrao karo...

Gospodin Fog, gospođa Auda i Fiks podigoše glave. Pukovnik Proktor stajao je pored njih.

Stamp Proktor i Fileas Fog odmah se poznaše.

— A! To ste vi, gospodine Englez! — uzviknu pukovnik. — To vi hoćete da igrate pik.

— I igraću ga! — odgovori hladno Fileas Fog bacivši desetku te boje.

— Ali ja hoću da to bude karo! — primeti pukovnik Proktor ljutitim glasom. I maši se rukom da dohvati bačenu kartu, dodavši:

— Vi tu igru nikako ne razumete.

— Možda ču biti veštiji u drugoj — reče Fileas Fog i podiže se.

— Od vas samo zavisi da to pokušate, potomče Džona Bula, — dobaci grubijan.

Gospođa Auda pobledi. Sva krv joj pojuri u srce. Uhvati za ruku Fileasa Foga, koji je blago odgurnu. Paspartu je bio spreman da se baci na Amerikanca, koji je svoga protivnika posmatrao na najdrskiji način. Ali ustade i Fiks i, okrenuvši se pukovniku Protoru, reče:

— Vi, gospodine, zaboravljate da ja imam posla s vama, ja, koga niste samo uvredili već i udarili!

— Gospodine Fikse, — reče gospodin Fog — izvinite molim vas, ali to je moja stvar. Tvrdeći da grešim što igram pik, pukovnik mi je naneo novu uvredu i daće mi zbog toga zadovoljenje.

— Kad god i gde god hoćete, — odgovori Amerikanac — i oružjem koje želite!

Gospođa Auda uzalud pokuša da zadrži gospodina Foga. Inspektor bezuspešno pokuša da obnovi rapsodu za svoj račun. Paspartu htede da izbaci pukovnika kroz vrata, ali se na jedan znak svoga gospodara zauštavi. Fileas Fog izade iz vagona na mostić i Amerikanac za njim.

— Gospodine, — reče gospodin Fog svome protivniku — meni se veoma žuri da se vratim u Evropu i ma kakvo zadocnjenje bilo bi od velike štete za mene.

— E, a šta se to mene tiče? — odgovori pukovnik Proktor.

— Gospodine, — nastavi vrlo učitivo gospodin Fog — posle našeg sukoba u San Francisku, ja sam odlučio da se vratim u Ameriku čim završim svoje poslove koji me zovu na stari kontineht.

— Zaista?

— Hoćete li da se sastanete sa mnom kroz šest meseci?

- Zašto ne kroz šest godina?
- Ja rekoh kroz šest meseci, — odgovori gospodin Fog — i doći će na sastanak tačno.
- Sve koješta! — uzviknu Stamp Proktor. — Odmah ili nikad.
- Dobro! — odgovori gospodin Fog. — Idete li u Njujork?
- Ne.
- U Čikago?
- Ne.
- U Omaha?
- To se vas ne tiče! Znate li za PlonKrik?
- Ne! — odgovori gospodin Fog.
- To je sledeća stanica. Voz stiže tamo kroz jedan čas. Zadržće se deset minuta. Za deset minuta može se izmenjati nekoliko hitaca iz revolvera.
- Dobro! — odgovori gospodin Fog. — Sići će u PlonKriku.
- A ja mislim da ćete tamo i ostati! — doda Amerikanac vrlo drsko.
- Ko zna, gospodine? — odgovori gospodin Fog i vrati se u svoj vagon, hladnokrvan kao i obično.

Tu džentlmen poče da teši gospođu Audu, govorči joj da se ne treba nikada bojati hvalisavca. Zatim zamoli Fiksa da mu bude svedok u sukobu koji će se održati. Fiks nije mogao odbiti, i Fileas Fog nastavi mirno prekinutu igru, igrajući pik sa savršenom hladnokrvnošću.

U jedanaest časova, zvižduk lokomotive objavi da se približuje stanica PlonKrik. Gospodin Fog ustade i zajedno sa Fiksom izide na mostić. Paspartu ga je pratilo noseći dva revolvera. Gospođa Auda ostade u vagonu bleda kao smrt.

U taj mah se otvoriše i vrata na drugom vagonu i pukovnik Proktor se takođe pojavi sa svojim svedokom, jednim Jenkijem njegovog kova. Ali u trenutku kada su dva protivnika htela da siđu na prugu, vozovođa dotrča i doviknu im:

— Gospodo, ne silazi se.

— A zašto? — upita pukovnik.

— Imamo dvadeset minuta zakašnjenja i voz se neće zaustavljeni.

— Ali ja treba da se bijem sa ovim gospodinom.

— Žalim, — odgovori činovnik — ali mi odmah nastavljamo put. Evo već zvoni zvono!

Zaista, zvono je zazvonilo i voz krenu dalje.

— Gospodo, — reče tada vozovođa — vrlo mi je žao. U svakoj drugoj prilici bih vam na usluzi. Ali

najzad, pošto niste mogli da se bijete ovde, ko vas sprečava da se bijete na putu?

— To možda neće biti po volji gospodinu — reče pukovnik Proktor izazivački.

— Meni je sasvim pravo — odgovori Pileas Fog.

"Vere mi, mi smo zaista u Americi, — pomisli Paspartu — a vozovođa je prvoklasan džentlmem!"

To pomislivši, krete za svojim gospodarom.

Vozovođa, dva protivnika i njihovi svedoci uputiše se prelazeći iz jednog vagona u drugi sve do na kraj voza. U poslednjem vagonu bilo je oko desetak putnika. Vozovođa ih zamoli ne bi li bili dobri da na nekoliko časaka ostave slobodno mesto dvojici džentlmena koji imaju da rasprave jednu stvar koja se tiče časti.

Kako da ne! Ta putnici su bili srećni što mogu biti od koristi dvojici džentlmena, i oni se povukoše na mostić.

Vagon, dug oko pedeset stopa, bio je vrlo pogodan za tu stvar. Dva protivnika mogla su između sedišta stupati jedan prema drugom i pucati jedan na drugog do mile volje. Nikad se dvoboј nije mogao bolje udesiti. Gospodin Fog i pukovnik Proktor uđoše u vagon naoružani svaki sa po dva revolvera sa šest metaka. Njihovi svedoci ostaše napolju a njih zaključaše. Na prvi zvižduk lokomotive imali su da započnu vatru. Zatim će se, posle dva minuta, izvući iz vagona ono što ostane od dva džentlmena.

Ništa nije moglo biti jednostavnije. To je bilo tako jednostavno, da su Fiks i Paspartu osećali kako im srce kuca kao da će iskočiti.

Čekalo se, dakle, na ugovoren zvižduk, kad, odjednom, odjeknuše divlji uzvici. Razlegoše se pucnji, ali ne iz vagona određenog za dvoboj. Naprotiv, pucnji su se čuli na prednjoj strani voza i duž celog voza. Iz voza se začuše uzvici užasa.

Pukovnik Proktor i gospodin Fog, sa revolverima u ruci, odmah iziđoše iz vagona i jurnuše ka prednjem delu voza, odakle je dolazila najjača pucnjava i krizi.

Shvatili su da je voz napala banda Sijua.

Ovi odvažni Indijanci nisu to pokušali prvi put, već su više puta zaustavljali vozove. Po njihovom običaju, ne sačekavši da se voz zaustavi, oko stotinu njih skoči na stepenice i pope se na vagone kao što cirkuski jahači skaču na konja u najvećem trku.

Ovi Sijui bili su naoružani puškama. Otuda je dočarila pucnjava, na koju su gotovo svi naoružani putnici odgovorili vatrom iz revolvera. Indijanci prvo napadoše na lokomotivu. Mašinista i ložača gotovo premlatiše udarcima buzdovana. Jedan sijuski vođa htede da zaustavi voz, ali kako nije znao da rukuje ručkom, otvorio je jako ventil za paru umesto da ga zatvori, te je zahuktana lokomotiva jurila strahovitom brzinom.

U isti mah Sijui su napali i na vagone i trčali po krovovima kao pobesneli majmuni, obijali su vrata i borili se prsa u prsa sa putnicima. Iz vagona za prtljag,

koji su obili i opljačkali, stvari su bacane na prugu. Pucnjava i krici nisu prestajali.

Međutim, putnici su se branili hrabro. Neki zabarikadirani vagoni bili su opsednuti kao prave pokretne tvrđave nošene brzinom od sto milja na čas.

Od početka napada gospođa Auda se hrabro držala. Sa revolverom u ruci ona se herojski branila pucajući kroz razbijene prozore kad god se pojavio kakav divljak. Dvadesetak Sijua poginulo je i palo na prugu, a one koji su padali sa mostića točkovi voza smrvili su kao crve.

Više putnika ležalo je na sedištima vagona teško ozleđeno mećima ili buzdovanima.

Međutim, tome se morao učiniti kraj. Borba je trajala već deset minuta i ako se voz ne zaustavi, ona se mogla završiti samo pobedom Sijua. Do stanice, tvrđave Kirn, bilo je još samo dve milje. Tu je bila američka posada, a od tvrđave Kirn do sledeće stanice Sijui bi postali gospodari voza.

Vozovođa se borio pored gospodina Foga, kad ga jedno tane pogodi. Padajući on poviče:

— Ako voz ne stane kroz pet minuta, izgubljeni smo!

— Staće! — reče Fileas Fog, koji htede da izjuri iz vagona.

— Stanite, gospodine, — viknu mu Paspartu. — To je moja briga!

Fileas Fog nije imao vremena da zadrži hrabrog momka, koji otvori jedna vrata i uspe da se neopaženo provuče ispod vagona. I tada, dok se borba nastavlja-la, dok su se meci ukrštali iznad njegove glave, povrati mu se njegova okretnost i njegova gipkost akrobate, te on, puzeći ispod vagona, hvatajući se za lance, po-majući se polugama kočnica i gvozdenim delovima, prelažeš od vagona do vagona sa neobičnom vešti-nom i dospe do prednjeg dela voza. Nisu ga opazili niti su ga mogli opaziti.

Tu, držeći se jednom rukom za prtljažni vagon i tender, on otkači sa ovog lance, ali kako su lanci bili zategnuti, nikada ne bi uspeo da skine karike sa klina da se lokomotiva nije iznenada potresla, te se jedna karika otkinu i otkačeni vagoni polako zaostajaše, dok je lokomotiva odjurila povećanom brzinom.

Voz je jurio još nekoliko rrinuta nošen sopstve-nom brzinom ali u vagonima povukoše kočnice i voz se konačno zaustavi na stotinu koraka od stanice Kirn.

Vojnici iz tvrđave čuvši pucnjavu poleteše u po-moć. Sijui ih nisu dočekali, i pre nego što se voz zau-stavio, cela banda pobeže. Ali kada se putnici na stani-ci prebrojaše, nađoše da se nekolicina nije odazvala na prozivku, između ostalih i hrabri Francuz koji ih je spa-sao svojim požrtvovanjem.

XXX GLAVA

U KOJOJ FILEAS FOG SAMO ISPUNJAVA SVOJU DUŽNOST

Tri putnika, među njima i Paspartu, nestala su. Da li su poginuli u borbi? Ili su ih Sijui zarobili? To se još nije moglo znati.

Bilo je mnogo ranjenika, ali se ustanovilo da niko nije smrtno ranjen. Među najtežim ranjenicima bio je pukovnik Proktor, koji se hrabro tukao i koji je oboren jednim metkom u slabinu. Odnesoše ga na stanicu sa drugim putnicima čije je stanje zahtevalo hitnu pomoć.

Gospođa Auda bila je zdrava. Fileas Fog, koji nije štedeo sebe, nije bio ni okrvnut. Fiks je bio ranjen u ruku, ali rana je bila laka. Međutim, Paspartua nije bilo tu i mlada žena je plakala.

U međuvremenu, svi su putnici sišli s voza. Točkovi vagona bili su uprljani krvlju. Po glavčinama i žbicama visili su nezgrapni komadi mesa. Na beloj ravnici videli su se unedogled dugi, krvavi tragovi. Poslednji Indijanci iščezavali su ka jugu prema reci Republikan.

Gospodin Fog stajao je nepomično, skrštenih ruku. Imao je da se odluči. Gospođa Auda, pored njega, posmatrala ga je bez reči. On razumede taj pogled. Pošto je njegov sluga zarobljen, zar nije trebalo da sve stavi na kocku radi njegovog oslobođenja od Indijanca?...

— Pronaći će ga živog ili mrtvog — reče gospođi Audi.

— Ah, gospodine..., gospodine Fog! — uzviknu mlada žena i uhvati svoga saputnika za ruku, koju ovlaži suzama.

— Živog, — doda gospodin Fog — ako ne čekam ni časa.

Fileas Fog je tom odlukom žrtvovao sve. Osudio je sam sebe na propast. Ako zakasni samo jedan jedini dan, izgubiće brod iz Njujorka. Onda bi mu opklada potpuno, propala. Ali kad pomisli da je to njegova dužnost, nije ni časa oklevao.

Kapetan koji je komandovao tvrđavom bio je tu. Njegovi vojnici — oko stotinu ljudi — spremali su se za odbranu za slučaj da Sijui napadnu na železničku stanicu.

— Gospodine, — reče gospodin Fog kapetanu — tri putnika su nestala.

— Mrtvi? — utpita kapetan.

— Mrtvi ili zarobljeni — odgovori Fileas Fog. — To je stvar koju treba ispitati. Da li ćete goniti Sijue?

— To je teška stvar, gospodine, — reče kapetan. — Ti Indijanci mogu uteći i preko Arkanzasa! Ja ne mogu napustiti tvrđavu koja mi je poverena.

— Gospodine, — nastavi Fileas Fog — u pitanju je život tri čoveka.

— Bez sumnje..., ali mogu li izložiti opasnosti život pedeset ljudi da bih spasao trojicu?

— Gospodine, ja ne znam da li vi to možete, ali to je vaša dužnost.

— Gospodine, — odgovori kapetan — ovde niko nema prava da me uči šta je moja dužnost.

— Dobro! — reče hladno Fileas Fog. — Ići ću sam!

— Vi, gospodine, — uzviknu Fiks, koji mu priđe.
— Vi hoćete sami da gonite Indijance!

— Želite li možda da ostavim da propadne taj nesrećnik kome svi ovde dugujemo život? Ići ću!

— E, onda, nećete ići sami! — uzviknu kapetan, protiv svoje volje uzbuđen, — Ne! Vi ste plemenit čovek!... Trideset dobrovoljaca! — dodade on obraćajući se svojim vojnicima.

Cela četa istupi. Kapetan je imao samo da izbere između ovih čestitih ljudi. Odabraše trideset dobrovoljaca i jedan stari narednik stavi im se na čelo.

— Hvala, kapetane! — reče gospodin Fog.

— Dopuštate li mi da vas pratim? — upita Fiks džentlmena.

— Učinite kako hoćete, gospodine, — odgovori mu Fileas Fog. — Ali ako hoćete da mi učinite uslugu, onda ostanite pored gospođe Aude. U slučaju da mi se desi neka nesreća...

Policjski inspektor iznenada pobledi. Da se rastane sa čovekom koga je pratio na svakom koraku sa toliko istrajnosti! Da ga pusti da se izloži opasnosti u pustinji! Fiks pažljivo pogleda džentlmena i ma šta imao protiv njega, uprkos svojim predrasudama, uprkos borbama sa samim sobom, obori oči pred tim mirnim i iskrenim pogledom.

— Ostaću — reče.

Posle nekoliko trenutaka, gospodin Fog steže ruku mladoj ženi, i pošto joj poveri svoju dragocenu torbu, ode sa narednikom i malom četom.

Ali pre nego što podoše, reče vojnicima:

— Prijatelji, ako spasemo zarobljenike, dobićete hiljadu livara.

Prošlo je podne za nekoliko minuta.

Gospođa Auda se povukla u čekaonicu železničke stanice i tu je čekala sama misleći na Fileasa Fogu, na njegovu jednostavnu i veliku plemenitost, na njegovu mirnu odvažnost. Gospodin Fog je žrtvovao svoju imovinu, a sada i život izlaže opasnosti, sve to bez ustezaњa iz dužnosti i bez nepotrebnih reči. Fileas Fog je u njenim očima bio heroj.

Inspektor Fiks, pak, nije tako mislio i nije mogao stišati svoje uzbuđenje. On se nemirno šetao peronom železničke stanice. Za trenutak je pao pod uticaj tog čoveka, sada je opet došao k sebi. Posle Fogova odlaska, shvatio je da je počinio glupost što ga je pustio da ode.

Šta! Pristao je da se rastane s tim čovekom koga je pratio oko celoga sveta! Pobedila je njegova priroda, on je krivio, optuživao samog sebe, ponašao se prema samom sebi kao da je direktor prestoničke policije koji grdi jednog agenta što je počinio neku glupost.

"Bio sam nevešt!", mislio je. — "Onaj drugi mu je rekao ko sam ja! Otišao je i neće se vratiti! Gde da ga sada nađem? Ta kako sam se dao tako obmanuti, ja Fiks, ja koji imam u rukama nalog za njegovo hapšenje! Zaista sam glupak!"

Tako je razmišljao policijski inspektor dok su mu časovi prolazili vrlo polako. Nije znao šta da radi. Kad je zaželeo da sve saopšti gospodi Audi. Ali je shvatao kako će ga mlada žena primiti. Šta da radi? Pade u iskušenje da ode preko nepregledne bele ravnice da potraži tog Foga. Izgledalo mu je da ga može pronaći. Tragovi čete još su sveži u snegu!... Ali, uskoro će biti izbrisani pod novim snegom.

Tada Fiks klonu. Oseti neodoljivu težnju da napusti borbu. I baš tada pruži mu se prilika da ostavi stanicu Kirn i da nastavi putovanje koje je bilo uzrok tolikih nesreća.

Zaista, oko dva časa posle podne, dok je gusto padaо sneg, začuše se dugi zviždaci sa istoka. Ogromna senka koja je ispred sebe imala crvenožutu svetlost polako se približavaia, znatno uvećana u magli koja joj je davala neobičan izgled.

Međutim, nije se očekivao nikakav voz sa istoka. Pomoć koju su brzjavno zatražili nije još mogla stići,

a voz iz Omahe za San Francisko mogao je doći tek sutradan. Ali se i to brzo razjasni.

Jedna lokomotiva se približavala pod slabom parom javljajući se jakim zvižducima. Bila je to ona ista koja je, otkačivši se od voza, nastavila put strahovitom brzinom noseći sobom onesvešćenog ložača i mašinistu. Jurila je prugom nekoliko milja, zatim je vatra počela da jenjava, jer je nestajalo goriva, para je popustila i posle jednog časa, polako usporavajući kretanje, mašina se zaustavi na dvadesetak milja od stanice Kirn.

Ni mašinista ni ložač nisu podlegli, i posle duge nesvesti, došli su k sebi.

Lokomotiva je stajala. Kad vide da se nalazi u pustinji sa samom lokomotivom, bez vagona iza sebe, mašinist shvati šta se dogodilo. Kako se lokomotiva otkačila od voza, on nije mogao da pogodi, ali nije sumnjao da je voz ostao iza njih i da je u nevolji.

Mašinist je bez ustezanja odlučio šta treba da preduzme. Nastaviti put prema Omahi bilo je mudro, a vratiti se vozu koji su Indijanci možda još pljačkali, bilo je opasno... Ne mari. Naložiće peć ugljenom i drvima, vatra se razbukta i pritisak se poveća. Oko dva časa posle podne lokomotiva se natraške vraćala u stanicu Kirn. To je ona zviždala u magli.

Putnici se veoma obradovaše kad videše da se lokomotiva opet postavlja na čelo voza. Sada će opet moći nastaviti putovanje, tako nesrećno prekinuto. Kad je lokomotiva stigla, gospođa Auda, izlazeći iz stanice, obrati se vozovođi:

- Zar odlazite? — upita ga ona.
- Odmah, gospođo!
- A. oni zarobljenici..., naši nesrećni saputnici...
- Ne mogu prekidati službu — odgovori vozovođa. — Već smo zakasnili tri časa.
- A kad ide sledeći voz iz San Franciska?
- Sutra uveče, gospođo.
- Sutra uveče! Ali onda će biti već kasno. Morate čekati...
- To nije moguće — odgovori vozovođa. — Ako mislite da putujete, uđite u kola. — Neću da putujem — odgovori mlada žena. Fiks je čuo taj razgovor. Pre nekoliko trenutaka, dok nije imao nikakvog prevoznog sredstva, nameravao je da ode iz Kirna, a sada, kada je voz bio spremam da krene i kad je samo imao da zaузme svoje mesto u vagonu, neka neodoljiva snaga vezivala ga je za zemlju.

Na tom peronu železničke stanice gorelo mu je pod nogama, a on nije mogao da se osloboodi. Ponovo poče u njemu borba. Gušio ga je gnev zbog neuspeha. Hteo je da se bori do kraja.

Međutim, putnici i neki ranjenici, između ostalih i pukovnik Proktor, čije je stanje bilo teško, zauzeli su svoja mesta u vagonima. Čulo se huktanje pregrejanog kotla i para je izlazila kroz ventile. Mašinist zviznu,

voz krenu i brzo nestade, mešajući svoj beli dim sa snežnim vihorom.

Inspektor Fiks je ostao.

Prođe nekoliko časova. Vreme je bilo vrlo rđavo i hladno. Fiks je sedeо nepomično na jednoj klupi na železničkoj stanici. Reklo bi se da spava. Gospođa Auda je, uprkos nevremenu, svakoga časa izlazila iz sobe koju su joj stavili na raspolaganje. Išla je do kraja perona i gledala krpz snežnu oluju u želji da pronikne tu maglu koja je ograničavala horizont, osluškujući ne bi li čula kakav šum. Ali ništa od toga. Tada se sva klonula vraćala, pa je posle nekoliko časaka opet izlazila, ali uvek uzalud.

Dođe veče. Mala se četa nije vratila. Gde je bila u tom času? Je li mogla da stigne Indijance? Je li bilo borbe ili su se ovi vojnici izgubili u magli i lutali tamomo? Kapetan utvrđenja Kirn bio je vrlo zabrinut, mada ničim nije odavao svoju zabrinutost.

Spusti se noć. Sneg nije više padaо tako gusto, ali je zato bilo hladnije. Najneustrašiviji pogled ne bi bez straha gledao na tu mračnu beskrajnost. Potpuna tišina vladala je nad ravnicom. Ni let, ptice, ni hod zveri nije narušavao taj beskrajni mir.

Cele te noći gospođa Auda, ispunjena crnim slutnjama, sa zebnjom u srcu, lutala je po preriji. Njena uobrazilja odvede je daleko i izloži je hiljadama opasnosti. Ne može se iskazati šta je sve podnela za tih dugih časova.

Fiks je neprestano bio na istom mestu, nepomično je sedeо, ali nije spavao. U jednom trenutku, približi mu se jedan čovek i poče s njim nešto da govorи, ali agent uzvrati na njegove reči odbijajućim pokretom.

Tako prođe noć. U zoru, na maglovitom horizontu, pojavi se upola taman sunčev kotur. Međutim, moglo se videti na daljini od dve milje. Fileas Fog je otišao sa odredom na jug... Jug je bio potpuno pust. Bilo je sedam časova izjutra.

Kapetan, krajnje zabrinut, nije znao na šta da se odluči. Da li da pošalje drugi odred u pomoć prvoj? Da li da žrtvuje ponovo ljudе sa tako malо izgleda da spasu one koji su bili prvi žrtvovani? Ali nije se dugo kolebao, jednim pokretom pozove svog poručnika i naredi mu da pošalje izvidnicu na jug, kad odjednom odjeknuše hici. Da li je to bio signal? Vojnici pojuriše iz tvrđave i na pola milje opaziše mali odred koji se vraćao u potpunom redu.

Gospodin Fog išao je napred, a pored njega Paspartu i dva druga putnika oslobođena iz ruku Sijuа.

Borili su se na deset milja južno od Kirna. Malо pre dolaska odreda. Paspartu i njegova dva saputnika već su se tukli sa čuvarima i Francuz je trojicu ubio pesnicom, kad im priskočiše u pomoć njegov gospodar i vojnici.

Spasioce i spasene primiše sa uzvicima radosti, a Fileas Fog razdeli vojnicima nagradu koju im je obećao, dok je Paspartu ponavljaо, ne bez razloga:

— Zaista, moram priznati, skupo stajem svoga gospodara!

Fiks je, ne govoreći ni reči posmatrao gospodina Foga i bilo bi teško dokučiti šta se zbivalo u njemu. Gospođa Auda uze džentlmenovu ruku i steže je u svojoj, ali nije mogla prosloviti ni reči.

Međutim, Paspartu, čim je stigao, potraži na stanicu voz. Mislio je da će ga naći spreman za polazak za Omaha i nadao se da će se nadoknaditi izgubljeno vreme.

— Voz, voz! — uzviknu.

— Otišao je — odgovori Fiks.

— A kad će proći idući voz? — upita Fileas Fog.

— Tek večeras.

— A! — odgovori jednostavno nepokolebljivi džentlmen.

XXXI GLAVA

U KOJOJ INSPEKTOR FIKS VRLO OZBILJNO ŠTITI INTERESE FILEASA FOGA

Fileas Fog je imao zakašnjenje od dvadeset časova. Paspartu, nehotični krivac ovoga zakašnjenja, bio je očajan. Sada je svoga gospodara sasvim upropastio. U taj mah inspektor pristupi gospodinu Fogu i gledajući ga u lice upita ga:

- Da li vi, gospodine, zaista toliko žurite?
- Da! — odgovori Fileas Fog.
- Ponavljam, — nastavi Fiks — je li vam mnogo stalo da budete u Njujorku 11. pre devet časova uveče, kada polazi brod za Liverpool?
- Veoma mi je stalo do toga.
- A da vaš put nije bio prekinut napadom Indijanaca, vi biste stigli u Njujork 11. izjutra.
- Da, dvanaest časova pre polaska broda.
- Dobro. Zakasnili ste, dakle, dvadeset časova. Između dvadeset i dvanaest razlika je osam. Imate da nadoknadite osam časova. Hoćete li da pokušate?
- Pešice? — upita gospodin Fog.
- Ne, saonicama, — odgovori Fiks — saonicama na jedra. Jedan čovek mi je predložio to prevozno sredstvo.

To je bio onaj čovek koji je te noći razgovarao sa policijskim inspektorom i koga je Fiks odbio.

Fileas Fog ne odgovori Fiksu, ali kada mu Fiks pokaza tog čoveka, koji se šetao ispred železničke stanice, džentlmen se uputi njemu. Posle jednog časa Fileas Fog i taj Amerikanac, po imenu Modž, uđoše u neku kolibu sagrađenu u podnožju tvrđave Kirn.

Tu gospodin Fog ispita neobično prevozno sredstvo, neku vrstu saonica postavljenih na dve grede, napred malo savijene nagore, u kojima je bilo mesta za pet do šest osoba. Na prednjem delu saonica dizala se velika katarka, na kojoj beše razapeto ogromno jedro. Ta katarka, učvršćena gvozdenim šipkama, imala je gvozdeni podupirač koji je služio za podizanje još jednog trouglastog jedra. Pozadi beše neka vrsta krme kojom se moglo upravljati saonicama.

Kao što se vidi, saonice su bile udešene kao jedrilica sa jednom katarkom. Zimi, po zaledenoj ravnici, kada vozovi zbog snega ne idu, ova prevozna sredstva saobraćaju vrlo brzo od jedne stanice do druge. Uostalom, ona su odlično opremljena jedrima — bolje nego neki gusarski kuter — i kad im vetar duva s leđa, klize po površini prerije jednakom brzinom, možda i većom od brzih vozova.

Za nekoliko trenutaka, gospodin Fog i vlasnik ovog suvozemnog broda zaključiše ugovor. Vetar je bio povoljan. Duvalo je vrlo jako sa zapada. Sneg se smrznuo i Modž je jemčio da će gospodina Foga prevesti do stanice Omaha za nekoliko časova. Odande često polaze mnogobrojni vozovi i ima mnogo pruga koje vode u Čikago i u Njujork. Bilo je moguće nadoknaditi

izgubljeno vreme. Nije, dakle, trebalo premišljati da li da se pokuša i ta pustolovina.

Gospodin Fog nije htio da izlaže gospođu Audu naporima prevoza na svežem vazduhu po toj hladnoći, koju će brzina učiniti još nepodnošljivijom, te joj predloži da ostane pod okriljem Paspartua na stanici Kirn. Čestiti momak će dopratiti mladu ženu u Evropu boljim putem i pod povoljnijim okolnostima. Gospođa Auda ne htede da se rastaje od gospodina Foga, i Paspartu je bio vrlo srećan što je ona tako odlučila. Zaista, ni za šta na svetu on ne bi htio da se rastavi od svoga gospogara koga je pratio Fiks.

Šta je pak tog momenta mislio policijski inspektor, teško bi se moglo reći. Da li je promenio mišljenje zbog povratka Fileasa Foga ili ga je držao za vrlo velikog lupeža koji se nada da će, kad obide svet, biti potpuno siguran u Engleskoj? Možda je Fiks izmenio mišljenje o Fileasu Fogu? Ali utoliko pre, on je odlučio da izvrši svoj zadatak, i, nestrpljiviji od ostalih, nastojao je svim silama da se što pre stigne u Englesku.

U osam časova saonice su stajale spremne za polazak. Putnici zauzeše mesta i dobro se uviše u putničke ogrtače. Dva ogromna jedra bila su razapeta, i pod pritiskom vetra, saonice su klizile po smrznutom snegu brzinom od četrdeset milja na čas.

Rastojanje od tvrđave Kirn do Omahe u pravoj liniji — po pčelinom letu, kako vele Amerikanci — iznosi najviše dve stotine milja. Ako veter istraje, to rastojanje moći će se preći za pet časova. Ako se ništa ne desi, saonice moraju stići u Omaha u jedan čas po podne.

Kakva vožnja! Putnici, stisnuti jedni uz druge, nisu mogli razgovarati među sobom. Hladnoća pojačana brzinom presekla bi im reč. Saonice su lako klizile po površini ravnice kao brod po površini vode, ali bez talasa. Kada je veter duvao šišajući zemlju, izgledalo je kao da se saonice dižu sa zemlje nošene jedrima širokih krila i ogromne površine. Modž se držao prave linije i jednim pokretom krme ispravljao bi skretanje saonica. Oba jedra bila su zategnuta. Donje jedro bilo je spušteno tako da mu veliko jedro nije više smetalo. Podigoše još jednu katarku i još jedno jedro bi razapeto da se poveća snaga ostalih. Nije se moglo matematički izračunati, all je brzina saonica svakako iznosiла četrdeset milja na čas.

— Ako se ništa ne slomi, — reče Modž — stići ćemo! I Modž je želeo da stigne u ugovorenim vremenima, jer mu je gospodin Fog, veran svome sistemu, obećao veliku nagradu.

Prerija kojom su saonice jurile u pravoj liniji bila je ravna kao morska površina. Reklo bi se, ogromna zaleđena bara. Železnička pruga koja je išla tim krajem vodila je od jugozapada ka severozapadu, kroz Veliki Island, Kolumbus, važan grad u državi Nebraska, Šujler, Frimond, a zatim kroz Omaha. Prolazila je desnom obalom PletRivera. Saonice, skraćujući taj put, uzele su pravac tetine luka koji opisuje železnička pruga. Modž se nije bojao da će ga reka Plet zadržati svojom malom okukom kod Frimonđa, jer je bila zamrzнутa. Na putu nije bilo nikakvih prepreka i Fileas Fog se mogao bojati samo dve stvari: kvara na saonicama i promene pravca vetra ili njegovog slabljenja.

Ali vetar nije popuštao. Naprotiv. Duva je da polomi katarku, koju su gvozdene šipke čvrsto držale. Ovi metalni konopci, slični žicama nekog instrumenta, odjekivali su kao da se po njima prevlači gudalom.

Saonice su jurile uz neobično jake, tužne zvuke.

— Ove strune daju kvintu i oktavu — reče gospodin Fog.

To su bile jedine reči što je za vreme tog puta izgovorio. Gospođa Auda, brižljivo uvijena u putne ogrtače, bila je, koliko je moguće, zaštićena od hladnoće.

Paspartu je udisao sveži vazduh, lica crvena kao sunčev kotur kada zalazi u magli. Sa zalihorn neiscrpne vere, on se počeo opet nadati. Umesto izjutra, stići se u Njujork uveče, ali još je bilo mogućnosti da stignu pre polaska broda za Liverpool.

Paspattu oseti želju da stegne ruku svome savezniku Fiksu. Nije zaboravljao da je baš inspektor našao saonice na jedra, to jest jedino prevozno sredstvo kojim su mogli stići u Omaha na vreme. Ali, iz nepoznatih razloga, ostade pri svojoj uobičajenoj hladnoći.

U svakom slučaju, činjenica koju Paspartu nikad neće zaboraviti bilo je požrtvovanje kojim ga je gospodin Fog bez dvoumljenja oslobođio iz ruku Sijua. Zbog toga je gospodin Fog izložio opasnosti i svoj život i svoju imovinu... Ne! To mu njegov sluga nikad neće zaboraviti.

Dok se svaki putnik predavao različitim mislima, saonice su jurile po ogromnom snežnom prostiraču. Ni-

su mogli ni opaziti da su prešli preko nekih potoka i pritoka reke Litl-Blu. Polja i površine reka iščezavali su pod jednolikom belinom. Ravnica beše sasvim pusta. Između Pacificke železnice i pruge koja spaja Kirn sa Svetim Josifom izgledala je kao veliko nenastanjeno ostrvo. Nijednog sela, nijedne stanice, nijedne tvrđave. S vremena na vreme, proletelo bi kao munja kakvo drvo, kome se belo granje povijalo na vetrnu. Ponekad su jata divljih ptica letela u istom pravcu. Ponekad bi se prerijski vuci, u velikim čoporima, mršavi, gladni, gonjeni surovom bedom, utrkivali sa brzinom saonica. Tada je Paspartu sa revolverom u ruci bio spreman da puca na one koji bi se najviše približili. Da je kakav kvar zaustavio saonice, putnici, napadnuti od tih divljih zverova, izložili bi se najvećoj opasnosti. Ali saonice su se dobro držale, brzo su prednjačile, i uskoro je ceo čopor, urličući, ostajao pozadi.

U podne, Modž po nekim znacima opazi da je prešao zaledenu reku Plet. Ne reče ništa, ali je bio siguran da će posle dvadeset milja stići na stanicu Omaha.

I zaista, nije bio još jedan čas kad ovaj vešti vođa napusti krmu, skoči da pokupi i uvije jedra, dok su saonice nošene sopstvenom brzinom prešle još oko pola milje bez jedra. Najzad se zaustaviše i Modž, pokazujući jednu gomilu krovova belih od snega, reče:

— Mi smo stigli.

— Stigli! Stigli zaista na tu stanicu koja je svakodnevno vezana mnogobrojnim vozovima sa istokom Sjedinjenih Država!

Paspartu i Fiks skočiše na zemlju i protegliše ukočene udove. Oni zatim pomogoše gospodinu Fogu i gospodi Audi da siđu iz saonica. Fiales Fog isplati velikodušno Modža, kome je Paspartu stegao ruku kao kakvom prijatelju, i svi požuriše na stanicu Omaha.

U tom važnom gradu Nebraske završava se Pacifička železnica u užem smislu, koja vezuje dolinu Misisipija sa Velikim okeanom. Iz Omahe u Čikago vodi železnička pruga pod imenom "Čikago-Rok-Ajlend-road"; ona ide neposredno na istok, prolazeći pored pedeset stanica.

Jedan direktni voz bio je spreman za polazak. Fileas Fog i njegovi saputnici imali su taman toliko vremena da skoče u jedan vagon. Od Omahe nisu ništa videli, ali Paspartu priznade sam sebi da nema za čim da žali i da njihov zadatak nije ni bio da nešto vide.

Velikom brzom voz je prošao u državi Ajova pored Konsil-Blufsa, Mensa, Ajova-Sitija. U toku noći prešao je preko reke Misisipi kod Devenporta, a preko Rok-Ajlenda ušao je u državu Illinois. Sutradan, 10. u četiri časa posle podne, stiže u Čikago, koji se već podigao iz ruševina, te se ponositije nego ikad širio obala svoga lepog jezera Mičigen.

Devet stotina milja deli Čikago od Njujorka. U Čikagu je bilo mnogo vozova. Gospodin Fog pređe odmah iz jednog u drugi. Brza lokomotiva "Pitsburg-Fort-Vejn-Čikago" jurila je najvećom brzinom, kao da je znala da se uvaženi džentlmen toliko žuri. Kao munja prođe kroz Indijanu, Ohajo, Pensilvaniju, NjuDžersi, prolazeći pored gradova sa antičkim imenima, od kojih su neki već imali ulice i tramvaje, ali još nisu imali i

kuća. Najzad se pojavi Hadson, i jedanaestog decembra, u jedanaest časova i petnaest minuta, voz se zaustavi na desnoj obali reke, ispred pristaništa parobrodskog društva Kunard, inače zvanog "Britansko i severno-američko kraljevsko društvo poštanskih brodova".

Kina, brod određen za Liverpul, bio je isplovio pre četrdeset i pet minuta!

XXXII GLAVA

U KOJOJ SE FILEAS FOG BORI SA RĐAVOM SUD-BINOM

Odlazeći, *Kina* je, izgleda, odnela sobom i poslednju nadu Fileasa Fogu.

Zaista, nijedan drugi brod koji saobraća neposredno između Amerike i Evrope, ni francuski prekokceanski brodovi, ni brodovi linije "Bela zvezda", ni brodovi društva "Iman", niti pak brodovi hamburske linije, a ni drugi nisu mogli poslužiti planovima Fileasa Fogu.

Tako je brod *Perer*, vlasništvo Francuske prekokceanske kompanije — čiji su divni brodovi isto tako brzi i mnogo udobniji od svih brodova drugih linija bez izuzetka —, polazio tek prekosutra, 14. decembra. Uostalom, ni on kao ni brodovi hamburške kompanije nije išao direktno u Liverpul ili u London nego u Havr, a taj put od Havra do Sautemptona zadržao bi Fileasa Fogu i tako uništio njegove poslednje napore. Što se tiče brodova "Iman", od kojih je jedan *Siti of Pariz* polazio sutradan, na njih se nije moglo ni misliti. Ti brodovi su određeni naročito za prevoz iseljenika, njihove mašine su slabe, pokreće se i na paru i na jedra i brzina mu je osrednja. Za put od Njujorka do Engleske trebalo im je više vremena nego što je Fileasu Fogu ostalo da bi dobio svoju opkladu.

O svemu tome džentlmen se podrobno obavestio pregledajući svoj Bredšo, koji je sadržavao red vožnje prekomorske plovidbe za svaki dan.

Paspartu beše očajan. Da izgube brod za četrdeset i pet minuta, to ga je ubijalo. To je bila njegova greška, njegova, koji, umesto da pomogne svom gospodaru, stalno mu stvara prepreke na putu! I kada je u mislima prelazio preko svih nezgoda na putu, kad je sabrao svote potrošene uludo i samo zbog njega, kad je pomislio da je ogromna opklada, uz velike troškove putovanja koje je sada postalo izlišno, imala potpuno da upropasti gospodina Foga, on je sebe obasipao grdnjama.

Gospodin Fog mu, međutim, nije ništa prebacivao, nego polazeći sa pristaništa prekomorskih brodova, on samo reče:

— Videćemo sutra. Hajd'mo.

Gospodin Fog, gospođa Auda, Fiks i Paspartu pređoše Hadson brodom *Džersi-siti-feri* i popeše se u jedan fijaker koji ih odveze u hotel Sveti Nikola na Brodveju. Tu im staviše na raspolaganje sobe, i noć prođe, kratka za Fileasa Foga, koji je spavao savršenim snom, ali duga za gospođu Audu i njegove saputnike, koji od uzbuđenja nisu mogli oka da sklope.

Sutradan bio je 12. decembar. Od 12. u sedam časova izjutra do 21. u osam časova i četrdeset pet minuta uveče ostalo je devet dana, trideset časova i četrdeset pet minuta. Da je Fileas Fog otišao juče *Kinom*, jednim od najbržih brodova društva Kunard, on bi na vreme stigao u Liverpul, a zatim i u London!

Gospodin Fog ostavi hotel sam, pošto je naredio svome sluzi da ga čeka i obavesti gospođu Audu da svaki čas bude spremna za polazak. Gospodin Fog ode

na obale Hadsona i između brodova ukotvljenih na obali ili na reci pažljivo potraži one koji su bili spremni za polazak. Više brodova podiglo je svoje zastave za polazak i spremalo se da krene za jutarnje plime, jer u tom divnom njujorškom pristaništu nema dana kad stotinu brodova ne odlazi za sva pristaništa sveta, ali većina njih bili su jedrenjaci i nisu odgovarali Fileasu Fogu.

Izgledalo je da je džentlmenu propao poslednji pokušaj, kad, na oko dvesta metara od Baterije, primeti ukotvљen trgovački brod lepih linija čiji je dimnjak, pušeći se velikim kolutovima, pokazivab da se sprema za polazak.

Fileas Fog zakupi čamac, sede u njega i posle nekoliko zaveslaja nađe se na lestvama *Henrijete*, broda sa gvozdenim trupom i krovom od drveta.

Kapetan *Henrijete* bio je na brodu. Fileas Fog se pope na kapetanski most i upita za kapetana. Ovaj odmah dođe.

Bio je to čovek pedesetih godina, vrsta morskog vuka, gunđalo koje mora da nije bilo priyatno. Velike oči boje bakra, riđa kosa, debeo vrat — nije izgledao kao svetski čovek.

— Kapetan? — upita gospodin Fog.

— Ja sam.

— Ja sam Fileas Fog iz Londona.

— A ja Endrju Spidi iz Kardifa.

- Vi krećete?...
- Kroz jedan čas.
- Idete u...?
- Bordo.
- A vaš tovar?
- Kamenje u trupu. Nikakve robe. Idem bez tovara.
- Imate li putnika?
- Nemam. Nikada nemam putnika. Oni su roba koja smeta i koja se prepire.
- Ide li vaš brod dobro?
- Između jedanaest i dvanaest čvorova. *Henri-jeta* je dobro poznata.
- Hoćete li da me prevezete u Liverpul, mene i moja tri sputnika?
- U Liverpul? Zašto ne u Kinu?
- Ja velim Liverpul.
- Neću.
- Ne?

— Ne. Spremam se za polazak u Bordo i otići ču u Bordo.

— Bez obzira na cenu?

— Bez obzira na cenu.

Kapetan je govorio taman tonom koji nije dopuštao primedbu.

— A vlasnici *Henrijete*.... — nastavi Fileas Fog.

— Vlasnik sam ja — odgovori kapetan. — Brod je moj.

— Uzeću ga u najam od vas.

— Ne.

— Kupiće ga od vas.

— Ne.

Fileas Fog ni da makne. Međutim, stvar je bila ozbiljna. U Njujorku nije bilo kao, u HongKongu. Niti je kapetan *Henrijete* bio vlasnik *Tankadere*. Do sada je džentlmenov novac uvek savladao prepreke. Ovde novac nije bio od koristi.

Međutim, Atlantski okean je trebalo preći brodom — sem ako ga ne pređu u balonu, što je bilo vrlo opasno a, uostalom, i neizvodljivo.

Fileas Fog kao da se ipak nečega setio, jer reče kapetanu:

- Dobro, hoćete li me prevesti u Bordo?
- Ne, i ako biste mi platili i dve stotine dolara!
- Ja vam dajem dve hiljade.
- Po osobi?
- Po osobi.
- A vas je četvoro?
- Četvoro.

Kapetan Spidi poče da se češe po čelu kao da će da zdere kožu s njega. Da dobije osam hiljada dolara, a da ne promeni pravac svoga puta, to je vredelo da se zaboravi na mržnju protiv svih putnika. Uostalom, putnici po dve hiljade dolara, to i nisu više putnici, to je skupocena roba.

— Ja krećem u devet časova, — reče jednostavno kapetan Spidi — i ako vi i vaše društvo budete ovde...

— U devet časova bićemo na brodu! — isto tako jednostavno odgovori gospodin Fog.

Bilo je osam i po časova. Iskrcati se sa Henrike te, popeti se u kola, otići u hotel Sveti Nikola, povesti odande gospođu Audu, Paspartua i čak nerazdvojnog Fiksa, kome laskavo ponudi mesto na brodu, sve je to učinio džentlmen koga hladnokrvnost nije napuštala ni pod kakvim okolnostima.

U trenutku kada je *Henrijeta* dizala kotvu, svi četvoro behu na brodu.

Kad Paspartu saznade šta će stajati to poslednje putovanje, on uzviknu jedno od onih dugih,,oh" koji prelaze celu hromatičnu skalu naniže.

Inspektor Fiks pomisli da Engleska banka zacelo neće izići neoštećena u toj stvari. Zaista, pretpostavljajući da ser Fog ne baci još koji svežanj novčanica u more, u torbi sa novčanicama nedostajaće više od sedam hiljada livara.

XXXIII GLAVA

U KOJOJ SE FILEAS FOG POKAZUJE NA VISINI DOGAĐAJA

Posle jednog časa, brod *Henrijeta* prođe pored brodasvetionika koji označava ušće Hadsona i obišavši predgorje Sendihuka, zaplovi pučinom. U toku dana držao se LongAjlenda daleko od svetionika na FajrAj-lendu ploveći brzo ka istoku.

Sutradan, 13. decembra u podne, jedan čovek se pope na kapetanski most da izračuna položaj broda.

Svakako, to je morao biti kapetan Spidi! Ne, to je bio gospodin Fileas Fog!

Kapetan Spidi bio je zaključan u svojoj kabini i urlao je tako da se videlo da je pun gneva koji ga dovodi do besnila.

To što se dogodilo bila je sasvim prosta stvar. Fileas Fog je htio da ide u Liverpul, kapetan nije htio da ga onamo odvede. Onda je Fileas Fog pristao da ide u Bordo, a za trideset časova koje je proveo na brodu, tako je dobro manevrisao novčanicama, da je pridobio posadu, mornare i ložače, — posadu nešto sumnjivu koja je živila u rđavim odnosima sa kapetanom. I eto zašto je Fileas Fog komandovao umesto kapetana Spidi, zašto je kapetan bio zatvoren u svojoj kabini i zašto se, najzad *Henrijeta* uputila u pravcu Liverpula. Samo, po onome kako je Fileas Fog upravljaо brodom, bilo je jasno da je gospodin Fog pomorac.

Kako će se svršiti ova pustolovina, to će se videti kasnije. Gospođa Auda je i dalje bila zabrinuta, iako ništa nije govorila. Fiks je u prvi mah bio zabezeknut. A Paspartu je prosto smatrao da je to božanstvena misao.

"Između jedanaest i dvanaest čvorova", rekao je kapetan Spidi, i zaista, *Henrijeta* se držala te srednje brzine.

Ako bi, dakle, — koliko će još biti tog „ako“ — ako bi, dakle, more ostalo mirno, ako vetar ne bi okrenuo na istok, ako brod ne bi pretrpeo nikakvu štetu, ako se mašina ne bi pokvarila, onda bi *Henrijeta* za devet dana, računajući od 12. do 21. decembra, mogla preći tri hiljade milja koje dele Njujork od Liverpula. Istina, po dolasku, stvar sa *Henrijetom* uz stvar sa Bankom mogla je odvesti džentlmena malo dalje nego što je on možda htEO.

Prvih dana plovidba je tekla pod odličnim okolnostima. More nije bilo mnogo nemirno, vetar je duvao u pravcu severoistoka, razviše jiedra i *Henrijeta* je išla kao pravi prekookeanski brod.

Paspartu je bio očaran. Poslednji podvig njegovog gospodara, na čije posledice nije mislio, oduševio ga je. Nikada posada nije videla veselijeg i veštijeg momka. Činio je mornarima hiljadu sitnih usluga i zadivio ih je svojim akrobatskim veštinama. On im je delio najlepša imena i najprimamljivije napojnice. Govorio je za njih da rukuju brodom kao džentlmeni, a za ložače da su heroji. Njegovo dobro raspoloženje bilo je vrlo zarazno i prešlo je na sve. Zaboravio je na prošlost, na neprijatnosti, na opasnosti. Mislio je samo o

cilju koji je sada bio tako blizu i pokatkad goreo od nestrpljenja kao da je grejan na kazanima *Henrijete*. Često je dobri momak obilazio oko Fiksa, pogledao bi ga pogledom koji je bio vrlo rečit, ali nije više razgovarao s njim, jer nije više bilo srdačnosti između dva stara prijatelja.

Uostalom, Fiks — treba reći — više ništa nije razumeo! Prisvajanje *Henrijete*, potkupljivanje njegove posade, taj Fog koji upravlja brodom kao savršen pomorac, sve to zajedno prenerazilo ga je! — Ali posle svega, džentlmen koji počinje krađom pedeset i pet hiljada livara mogao je završiti krađom broda i Fiks je, naravno, počeo da veruje da *Henrijeta*, kojom upravlja Fog, uopšte i ne ide u Liverpool, nego u nekom sasvim drtugom pravcu, gde će lopov postati gusar, naći mirno svoju bezbednost. Ta pretpostavka, mora se priznati, bila je vrlo prihvatljiva i detektiv je počeo vrlo ozbiljio da žali što se ukrcao na brod.

Kapetan Spidi urlao je i dalje u svojoj kabini, i Paspartu, koji se starao o njegovoj ishrani, prilazio mu je sa najvećom opreznošću, ma koliko da je bio jak. Gospodin Fog se činio kao da i ne sluti da na brodu ima kakvog kapetana.

Trinaestog su prošli pored sprudova Nove Zemlje. To su neprijatna mesta. Osobito zimi, magle su tuče, vetrovi opasni. Od juče barometar je naglo padao i predskazivao skoru promenu u atmosferi. Zaista, u toku noći temperatura se promeni, postade još hladnije i vetar poče duvati u pravcu jugoistoka.

To je bio neprijatan događaj. Da ne bi skretao s puta, gospodin Fog uvuče jedra i pojača paru. Ipak,

brod uspori kretanje, jer je more bilo nemirno i veliki talasi razbijali su se o njegov kljun. Brod se jako lju-ljao, a to je išlo na štetu brzine. Vetar je malopomalo prelazio u buru, te se moglo predviđati da se *Henrijeta* neće moći održati na talasima. Međutim, ako bi morali bežati, to bi značilo izložiti se svim nezgodama neizvesnosti.

Lice Paspartuovo se natušti baš kao i nebo, i dva dana je čestiti momak podnosiо samrtne muke. Ali Filleas Fog je bio odvažan moreplovac, koji je znao prkositi moru i išao je samo napred ne smanjujući paru. Kad *Henrijeta* nije mogla da se uspne na talase, presekla ih je, i tako je paluba bila dobro oprana, ali se išlo napred. Katkada, kad bi kakav vodeni breg podigao stražnji deo broda, propeler bi se izdigao iz vode i vrteo u vazduhu svoje razigrane lopate, ali brod je išao uvek napred.

Ipak, vetar nije ojačao onoliko koliko su se bojali. To nije bio uragan koji duva brzinom od devedeset milja na čas. Vetar je ostao ipak dosta jak, ali, na nesreću, duvao je uporno na jugoistok, te se jedra nisu mogla razapeti. Međutim, kao što će se videti, bilo bi vrlo korisno pomoći pari.

Šesnaestog decembra protekao je sedamdeset peti dan od polaska iz Londona. Ugiavnom, *Henrijeta* nije još mnogo zakasnila. Pola puta je već prešla i najnepovoljnija mesta bila su iza nje. Leti bi uspeh bio siguran, a zimi je sve zavisilo od vremena. Paspartu nije govorio. U sebi je gajio nadu, i ako vetar otkaže, on se oslanjao na paru.

Ali toga dana mašinist se pope na palubu, gde srete gospodina Foga i poče s njim živ razgovor.

Ni sam nije znao zašto — usled nekog predosećanja ili sumnje — Paspartu oseti neki neodređeni nemir. Rado bi dao jedno uvo kad bi drugim mogao čuti šta su oni tamo razgovarali. Međutim, uspe da uhvati nekoliko reči koje reče njegov gospođar, između ostalog i ovo:

— Je li to baš tako kako kažete?

— Svakako, gospodine, — odgovori mašinist. — Nemojte zaboraviti da od našeg polaska ložimo sve peći, i ako smo imali dosta uglja za plovidbu uz malu paru od Njujorka do Bordoa, nemamo dovoljno za plovidbu punom parom od Njujorka do Liverpula.

— Razmisliću — odgovori gospodin Fog. Paspartu je razumeo. Spopade ga samrtni strah. Ugalj je nestajao.

„Ah! Ako moj gospodar savlada i tu prepreku“, pomisli on, „onda je zacelo neobičan čovek“

I kad srete Fiksa, ne mogade se uzdržati da mu sve ne kaže.

— Vi, dakle, mislite — odgovori mu agent stisnutih zuba — da idemo u Liverpul?

— Dakako!

— Budalo! — odgovori inspektor i ode slegnuvši ramenima.

Paspartu htede da mu plati kako treba za tu reč kojoj nije mogao razumeti pravi smisao, ali mu pade na um da je nesrećni Fiks morao biti vrlo razočaran i vrlo uvređen u svojoj sujeti što je tako uzaludno išao pogrešnim tragom oko sveta, i ostavi ga na miru.

A sada, šta će odlučiti Fileas Fog? To je bilo teško pogoditi. Međutim, izgledalo je da je hladnokrvni džentlmen doneo odluku, jer on to veče pozva mašinista i reče mu:

— Dobro ložite i plovite dalje sve dok uglja sasvim ne nestane.

Posle nekoliko trenutaka dimnjak *Henrijete* puštao je čitave oblake dima.

Brod nastavi da plovi najvećom brzinom, ali, kao što je predskazao mašinist, posle dva dana, 18og, on saopšti da će u toku dana nestati uglja.

— Neka vatra ne oslabi — odgovori gospodin Fog.

— Naprotiv, neka se zaklopci pritegnu.

Toga dana oko podne, pošto je izmerio visinu i položaj broda, Fileas Fog dozva Paspartua i naredi mu da dovede kapetana Spidija. Kao da mu je rekao da pusti tigra iz kaveza. Dobri momak siđe u brodsku kabину na krmi misleći:

"Zacelo će biti besan."

I zaista, posle nekoliko minuta, uz viku i psovku, jedna bomba pada na palubu. Ta bomba bio je kapetan Spidi. Bilo je očigledno da će se raspasti.

— Gde smo? — behu mu prve reči koje izgovori grcajući od besa, i da je taj dični čovek samo malo bio sklon kaplji, platio bi to životom.

— Gde smo? — ponovi on sav podbuo u licu.

— Na sedam stotina sedamdeset milja od Liverpula

— odgovori gospodin Fog sa nepokolebljivom mirnoćom.

— Gusare! — dreknu Enđrju Spidi.

— Rekao sam da vas pozovu, gospodme...

— Morski razbojniče!

—... gospodine, — nastavi Fileas Fog — da vas zamolim da mi prodate vaš brod.

— Ne! Do sto đavola, neću!

— Biću primoran da ga spalim.

— Da spalite moj brod!

— Da, bar gornju površinu njegovu, jer nemamo više uglja.

— Da spalite moj brod! — uzviknu kapetan Spidi, koji nije mogao da izusti više ni reči. — Brod koji vredi pedeset hiljada dolara!

— Evo vam za njega šezdeset hiljada! — odgovori Fileas Fog pružajući kapetanu svežanj novčanica.

Ovo na Endrju Spidiju izvrši čudotvorno dejstvo. Ne bi neko bio Amerikanac da ga šezdeset hiljada dolar-a ne uzbudi. Kapetan zaboravi jedan čas svoj gnev, svoj zatvor, svoju srdžbu prema svome putniku. Njegov brod imao je dvadeset godina. To je bio posao od zlata!... Bomba se više nije mogla raspasti. Gospodin Fog je izvadio iz nje fitilj.

— A gvozdeni trup broda mi ostaje? — reče kapetan mnogo umerenijim glasom.

— I gvozdeni trup i mašina, gospodine. Je li posao zaključen?

— Zaključen je.

Endrju Spidi dohvati svežanj novčanioa, izbroja ih i strpa u džep.

Za vreme tog prizora Paspartu je bio bled. Fiksa umalo što nije udarila kaplja. Taj Fog je potrošio blizu dvadeset hiljada livara i još poklanja svom prodavcu trup i mašinu, to jest gotovo punu vrednost broda! Istina, novac koji je ukraden iz Banke iznosi pedeset i pet hiljada livara!

Kad Endrju Spidi strpa novac u džep, Fileas Fog mu reče:

— Gospodine, neka vas ovo ne čudi. Znajte da ja gubim dvađeset hiljada livara ako ne stignem u London 21. decembra u osam časova i četrdeset pet minuta uveče. Izgubio sam brod u Njujorku, a pošto ste vi odbili da me dovezete u Liverpul...

— Dobro sam učinio, tako mi svih pedeset hiljada đavola u paklu, — uzviknu Endrju Spidi — jer ću tako zaraditi najmanje četrdeset hiljada dolara!... Znate li vi šta, kapetane?...

— Fog.

— Kapetane Fog, vere mi, u vama ima nešto Jenkija.

I pošto je tako po svom mišljenju polaskao sive putniku Fileasu Fogu, ovaj mu reče:

— Pripada li sada ovaj brod meni?

— Zacelo, od dna do vrha katarke, ali samo ono što je od drveta, razume se!

— Dobro. Naredite da se poruši unutrašnji uređaj i ložite tim delovima.

Može se zamisliti koliko je trebalo tog suvog drveta da se para održi pod dovoljnim pritiskom. Tog dana ode u peć stražnja paluba, unutrašnji uređaji, kabine, kajute, gornji patosi i drugo.

Sutradan, 19. decembra, spališe katarke, pajante, motke. Oboriše katarke i iscepaše ih sekirom. Po sada je to radila sa neverovatnom revnošću. Paspartu

je, sekući, režući, cepajući, radio za desetoricu. Kao da je sve spopala mahnitost rušenja.

Sutradan, 20og, ode sva ograda na brodu, grede, daske, veći deo palube. *Henrijeta* je sad izgledala kao kakva pontonska barka.

Ali toga dana ugledaše obalu Irske i svetionik Fensternet.

Međutim, u deset časova uveče brod je bio još pred Kvinstaunom. Fileas Fog je imao još samo dvadeset četiri časa do Londona! A toliko je bilo potrebno *Henrijeti* do Liverpula, pa sve da plovi punom parom. Eto, i najzad će odvažnom džentlmenu nestati pare!

— Gospodine, — reče mu tada kapetan Spidi, koji je počeo da se zanima njegovim planovima — ja vas zaista žalim. Sve je protiv vas! Mi smo tek pred Kvinstaunom.

— A, — reče gospodin Fog — to je Kvinstaun, taj grad čije osvetljenje viđimo?

— Da.

— Možemo li ući u pristanište?

— Kroz tri časa. Samo pri plimi.

— Čekaćemo! — odgovori mirno Fileas Fog, nedopuštajući da se na njegovu licu pročita da će još jedanput pokušati da savlada sudbinu.

Zaista, Kvinstaun je pristanište na obali Irske gde brodovi koji dolaze iz Sjedinjenih Država ostavljaju poštu. Ovu poštu nose u Dablin brzi vozovi, koji su uvek spremni za polazak. Iz Dablina pošta dolazi u Liverpul na veoma brzim brodovima i stiže na taj način za dvanaest časova pre od najbržih brodova pomorskih kompanija.

Tih dvanaest časova što ih na taj način dobija američka pošta hteo je da dobije i Fileas Fog. Umesto da stigne u Liverpul na *Henrijeti* sutradan uveče, on će tamo biti već u podne i prema tome imaće vremena da stigne u London pre osam časova i četrdeset i pet minuta uveče.

Oko jedan čas izjutra, *Henrijeta* po plimi uđe u pristanište Kvinstauna i Fileas Fog, kome kapetan Spidi snažno stiše ruku, ostavi ovog na golom kosturu njegovog broda, koji je vredeo još uvek polovinu cene po koju je bio prodan!

Putnici se odmah iskrcaše. U tom trenutku, Fiks divlje zaželi da uhapsi ser Foga. Međutim, ne učini to! Zašto? Kakva se to borba zapodela u njemu? Je li promenio svoje mišljenje o gospodinu Fogu? Je li najzad uvideo da se prevario? Ipak, Fiks ne ostavi gospodina Foga. S njim, sa gospodom Audom i Paspartuom, koji nije imao vremena ni da diše, pope se u voz u Kvinstaunu u jedan i po čas izjutra i stiže u Dablin u zoru, te se odmah ukrca na jedan od onih brodova koji, prezirući skakutanje povrh talasa, seku pravo kroz njih.

U jedanaest časova i četrdeset minuta, 21. decembra, Fileas Fog se najzad iskrca na pristaništu u Liverpulu. Do Londona trebalo mu je još šest časova.

Ali u tom trenutku, pristupi mu Fiks, stavi mu ruku na rame, izvadi nalog za hapšenje i reče:

- Jesti li vi zaista gospodin Fog?
- Jesam, gospodine.
- U ime kraljice, ja vas hapsim!

XXXIV GLAVA

U KOJOJ PASPARTU SEBI DOPUŠTA OŠTRU ALI MOŽDA NOVU DOSETKU

Fileas Fog je uhapšen. Zatvoren je u stražari Kostnhaus, liverpulskoj carinarnici u kojoj je imao da provede noć čekajući da ga prenesu u London.

U trenutku hapšenja, Paspartu je htio da skoči na detektiva. Ali ga policajci zadržaše. Gospođa Auda, uplašena surovošću tog postupka, a ne znajući ništa, nije mogla ni razumeti šta se događa. Paspartu joj sve objasni. Gospodin Fog, taj čestiti i hrabri džentlmen kome je ona zahvaljivala za svoj život, bio je uhapšen kao lopov. Mlada žena je odbacila tu mogućnost, srce joj se ispunilo jadom i suze joj potekoše iz očiju kad vide da ne može ništa učiniti, ništa pokušati da spase svog spasioca.

Što se tiče Fiksa, on je džentlmena uhapsio zato što mu je to nalagala njegova dužnost, bio on kriv ili ne. O tome će sud odlučiti.

Ali tada Paspartuu pade na um strašna misao da je upravo on bio uzrokom cele nesreće! Odista, zašto je skrivao od gospodina Foga onaj događaj sa agentom? Kad mu je Fiks otkrio da je policijski inspektor i kakav zadatak ima, zašto nije o tome obavestio svoga gospodara? Obavešten o tome, gospodar bi Fiku zace-lo dao dokaza o svojoj nevinosti, on bi mu dokazao njegovu pogrešku, a u svakom slučaju ne bi o svom trosku vodio sobom tog zlosrećnog agenta čija je prva briga bila da ga uhapsi u trenutku kad je stupio na tlo Ujedinjenog Kraljevstva. Razmišljajući o svojim pogre-

škama i o svojoj neopreznosti, jadni momak je osećao tešku grižu savesti. Plakao je da ga je bilo žalost pogledati. Hteo je sam sebi da odseče glavu!

Mada je bilo hladno, gospođa Auda i on ostadoše u hodniku carinarnice. Ni on ni ona ne hteloše otići odatle. Hteli su još jedanput da vide gospodina Foga.

Taj je džentlmen bio potpuno propao, i to u trenutku kad je bio pred ciljem. Pošto je stigao u Liverpool dvadeset prvog decembra u jedanaest časova i četrdeset minuta, imao je do osam časova i četrdeset i pet minuta, kad je trebalo da bude u Reformklubu, čitavih devet časova i pet minuta, a trebalo mu je svega šest časova da stigne u London.

Ko bi u tom trenutku ulao u stražaru carinarnice, našao bi gospodina Fogu kako sedi na drvenoj klupi, nepomično, ravnodušno, bez srdžbe.

Ne može se reći da se pokorio sudbini, ali nije izgledalo ni da ga je taj poslednji događaj uzbudio. Da li u njemu plamti skriven gnev, strašan možda, jer je zadržan i izbjiga tek u poslednjem trenutku neodoljivom snagom? To se nije znalo. Ali Fileas Fog sedeo je hladen i čekao... Šta? Da li se čemu nadao? Da li je još verovao u uspeh kad su se za njim zatvorila vrata stražarnice?

Bilo kako mu drago, gospodin Fog je brižljivo stavio časovnik na jedan sto i posmatrao kretanje skazaljki. Nijedna reč nije prešla preko njegovih usana, ali njegov pogled bio je neobično ukočen.

U svakom slučaju, položaj je bio strašan, i kognije umeo čitati u njegovoj savesti, za njega je ona bila sadržana u ovome:

Ako je pošten čovek, Fileas Fog je propao. — Nije li pošten, uhvaćen je.

Je li, dakle, mislio da se oslobodi? Je li se setio da pregleda nema li ta stražara neki drugi izlaz? Je li mislio da pobegne? Gotovo da se moglo u to poverovati, jer je jednom obišao sobu. Ali vrata su bila dobro zatvorena, a na prozorima su bile rešetke.

On, dakle, ponovo sede i izvadi iz novčanika svoj putni plan. Na liniji gde je bilo zabeleženo:

"21. decembra, subota, Liverpool", on doda: „80ti dan, 12 č. 40 m. pre podne". I pričeka.

Na zvoniku carinarnice izbi jedan čas. Gospodin Fog utvrđi da njegov časovnik ide prema zvoniku dva minuta ranije.

Dva časa! Kada bi sada seo na brzi voz, još bi mogao stići u London i u Reformklub pre osam časova i četrdeset i pet minuta uveče. Njegovo čelo se lako namršti...

U dva časa i trideset i tri minuta začu se napolju vika i lupa vrata koja su se otvarala. Čuo se glas Paspartuov i glas Fiksov.

Oči Fileasa Foga za časak zasijaše.

Vrata stražare se otvorile i on opazi kako trče k njemu gospođa Auda, Paspartu i Fiks.

Fiks je jedva disao, kosa mu je bila u neredu... Nije mogao da govori!

— Gospodine, — promuca — gospodine... oprostite... nesrećna sličnost... Lopov je uhapšen pre tri dana... Vi ste... slobodni!

Fileas Fog je bio sloboden! On priđe detektivu. Pogleda ga pravo u lice i jednim naglim pokretom, koji nije nikada učinio i možda ga u svom životu neće ni učiniti, povuče ruke natrag, pa sa sigurnošću automata udari obema pesnicama nesrećnog inspektora.

— Dobar udarac! — uzviknu Paspartu i dopustiv-ši sebi oštru dosetku dostoju jednog Francuza, doda: — Vere mi! To se može nazvati dobrom upotrebom engleskih pesnica!

Fiks pađe, ali ne reče ništa. Dobio je što je i zasluzio. Međutim, gospodin Fog, gospođa Auda i Paspartu odmah odoše iz carinarnice. Skočiše u jedna kola i za nekoliko minuta stigoše na liverpulsku železničku stanicu.

Fileas Fog zapita da li je kakav brzi voz za London spremam za polazak.

Bilo je dva časa i četrdeset minuta... Brzi voz je otišao pre trideset i pet minuta.

Fileas Fog tada naruči poseban voz. Bilo je nekoliko vrlo brzih lokomotiva pod parom, ali iz službenih

razloga poseban voz nije mogao krenuti sa stanice pre tri časa.

U tri časa Fileas Fog sa mlaodom ženom i svojim vernim slugom jurio je u pravcu Londona, pošto je mašinistu rekao nekoliko reči o nagradi koju može da zasludi.

Trebalo je za pet i po časova preći put od Liverpula do Londona, što je lako izvodljivo kad je pruga celim putem slobodna. Ali morali su više puta zastajati, te kad je džentlmen stigao na železničku stanicu Londona, izbijalo je osam časova i pedeset minuta na svim londonskim časovnicima.

Dovršivši svoj put oko sveta Fileas Fog je stigao sa zakašnjenjem od pet minuta!... Izgubio je.

XXXV GLAVA

U KOJOJ PASPARTU NE DA DA MU GOSPODAR PONOVI ISTU ZAPOVEST

Sutradan bi stanovnici Sevilroua bili vrlo iznenadjeni kada bi im ko rekao da se gospodin Fog vratio kući. Vrata i prozori su zatvoreni. Spolja se ništa nije izmenilo.

Odista, krenuvši sa železnicke stanice, Fileas Fog je naredio Paspartuu da kupi neke namirnice, a on je otišao kući.

Sa svojom uobičajenom hladnokrvnošću primio je taj džentlmen novi udarac sudsbine. Propao je! I to greškom tog neveštog policijskog inspektora! Prešao je sigurnim koracima dugački put, savladao je hiljadu prepreka, prkosio hiljadama opasnosti, učinio je neko dobro delo na svom putu, a sada da propadne na pragu uspeha pred jednom surovom okolnošću koju nije mogao predvideti i pred kojom je bio bez odbrane: to je bilo užasno. Od velike svote novca koju je na polasku poneo ostalo mu je samo nešto malo. Njegova imovina sastojala se sada samo od onih dvadeset hiljada livara položenih kod braće Bering, a tih dvadeset hiljada dugovao je svojim kolegama iz Reformkluba. Sve da je i dobio opkladu, ne bi se zacelo obogatio posle tolikih troškova, a po svoj prilici nije ni želeo da se obogati — jer je bio od onih ljudi koji se klade iz často-ljublja —, ali, izgubivši opkladu, on je potpuno propao. Uostalom, džentlmen se odlučio. Znao je šta mu je preostalo da učini.

Jedna soba u kući u Sevilrou bila je ustupljena gospođi Audi. Mlada žena je očajavala. Iz nekih reči gospodina Foga ona je razumela da on ima kobnih namera.

Poznato je do kakvih žalosnih krajnosti idu ponekad ti engleski osobenjaci pod pritiskom neke svoje "fiksne ideje". Zato je i Paspartu krišom motrio na soga gospodara.

Međutim, pre svega, čestiti momak se pope u svoju sobu da zatvori slavinu od gasa koji je goreo osamdeset dana. Našao je u sandučiću za pisma račun gasne centrale, te je mislio da je krajnje vreme da obustavi trošenje koje je išlo na njegov račun.

Prošla je noć. Gospodin Fog je legao, ali da li je spavao? Gospođa Auda nije mogla ni oka sklopiti. Paspartu je kao verno pseto stražario pred vratima svoga gospodara.

Sutradan, gospodin Fog ga pozove i ukratko mu naloži da se pobrine za ručak gospođe Aude. On će se zadovoljiti jednom šoljom čaja i pečenjem. Gospođa Auđa neka ga izvoli izviniti o ručku i o večeri, jer on sve svoje vreme mora da upotrebi na sređivanju svojih stvari. Ostaće u svojoj sobi. Moli gospođu Audu za dopuštenje da uveče može s njom razgovarati nekoliko trenutaka.

Pošto je dobio program za taj dan, Paspartu je imao samo da se vlada po njemu. Posmatrao je svog hladnokrvnog gospodara i nije se mogao odlučiti da izide iz njegove sobe. Bio je žalostan, savest ga je grizla, jer je sebi prebacivao više nego ikad tu nepopravljivu

nesreću. Da! Da je obavestio gospodina Fog-a, da mu je otkrio namere agenta Fiksa, gospodin Fog svakako ne bi vukao za sobom agenta sve do Liverpula, da onda...

Paspartu se više nije mogao uzdržati.

— Gospodine! Gospodine Fog, — uzviknu — mene proklinjite! Ja sam kriv što...

— Ja ne krivim nikoga — odgovori Fileas Fog naj-mirnijim glasom. — Idite!

Paspartu iziđe iz sobe i ode mladoj ženi, kojoj saopšti namere svoga gospodara.

— Gospođo, — doda — ja sam ništa više ne mogu, ništa. — Nemam nikakvog uticaja na moga gospodara. Vi ćete možda...

— Kakvog uticaja mogu ja imati — odgovori gospođa Auda. — Gospodin Fog ne trpi nikakav uticaj! Je li on ikada razumeo da sam iz zahvalnosti prema njemu gotova na sve!... Je li on ikada zavirio u moje srce!... Dragi prijatelju, ne smemo ga ni jednog trenutka ostaviti samog. Kažete da želi večeras da govori sa mnom?

— Da, gospođo. U pitanju je svakako to da obezbedi vaš položaj u Engleskoj.

— Pričekajmo tada — odgovori mlada žena i duboko se zamisli.

Tako je celog tog dana, u nedelju, kuća u Ulici Sevilrou izgledala kao da je nenastanjena, i prvi put otkako je stanovao u toj kući, Fileas Fog nije otišao u svoj klub kada je na tornju Parlamenta izbilo jedanaest i po časova.

A zašto da se taj džentlmen i pojavljuje u Reform-klubu? Tamo ga njegove kolege nisu više očekivale. Pošto se juče uveče, tog sudbonosnog dana, 21. decembra, u osam časova i četrdeset i pet minuta, Fileas Fog nije pojavio u salonu Reform-kluba, izgubio je opkladu. Nije bilo potrebno ni da ode do svoga bankara radi iznosa od dvadeset hiljada livara. Njegovi protivnici imali su u rukama ček koji je on potpisao, i bilo je dovoljno da se uputi nekoliko redaka braći Bering da tih dvadeset hiljada livara prenesu na njihov kredit.

Gospodin Fog nije, dakle, morao izlaziti, pa nije ni izišao. Ostao je u sobi i počeo da sređuje svoje stvari. Paspartu je neprestano išao goredole po stepenicama kuće u Sevilrou. Za tog sirotog momka vreme nije odmicalo. Prisluškivao je na vratima svoga gospodara i smatrao da time ne čini ništa nepristojno! Gledao je kroz ključaonicu, misleći da na to ima pravo! Paspartu se svakog trenutka bojao kakve nesreće. Kad-kad je mislio na Fiksa, ali u njegovim mislima nasta promena. Nije se više ljutio na policijskog inspektora. Fiks se u pogledu Fileasa Foga prevario kao i svi drugi, i kad ga je pratilo i uhapsio, izvršio je samo svoju dužnost, dok on... Ta misao ga je mučila i on je smatrao sebe najbednjim čovekom na svetu.

Kad bi se najzad Paspartu u svojoj usamljenosti počeo osećati isuviše nesrećnim, zakucao bi na vrata gospođe Aude, ulazio u njenu sobu, sedao u neki ugao

ne govoreći ni reči i posmatrao mladu ženu uvek zamisljenu.

Oko sedam i po časova uveče gospodin Fog upita gospodju Audu da li ga može primiti i posle nekoliko časaka mlada žena i on bili su sami u toj sobi.

Fileas Fog uze jednu stolicu i sede pored kamina, prema gospodi Audi. Njegovo lice nije odavalo nikakvo uzbuđenje. Fog je posle povratka bio sasvim isti kao i Fog pre odlaska. Ista mirnoća ista hladnokrvnost.

Sedeo je pet minuta bez reči. Zatim podiže oči prema gospodi Audi i reče:

— Gospođo, hoćete li mi oprostiti što sam vas doveo u Englesku?

— Ja, gospodine Fog!... odgovori gospođa Auda, zadržavajući otkucaje svoga srca.

— Dozvolite mi da završim — nastavi gospodin Fog. — Kada sam mislio da vas odvedem daleko od tog kraja koji je postao za vas tako opasan, bio sam bogat i nameravao sam da vam jedan deo svoga imanja stavim na raspolaganje. Vi biste bili slobodni i srećni. Ali sada sam propao.

— Znam, gospodine Fog, — odgovori mlada žena — i sada ču vas ja zamoliti da li mi možete oprostiti što sam pošla s vama i — ko zna? — da li nisam zadržavajući vas doprinela vašoj propasti?

— Gospođo, vi niste mogli ostati u Indiji i vaš spas bio je obezbeđen samo ako odete dosta daleko da vas oni fanatici ne mogu opet uhvatiti.

— Tako, gospodine Fog, — nastavi gospođa Auda — vi niste zadovoljni što ste me spasli od užasne smrti, nego još smatrate da ste dužni da obezbediti moj položaj u tuđini?

— Da, gospođo, — odgovori Fog — ali događaji su se okrenuli protiv mene. Međutim, dopustite mi da sa onim malim što mi je ostalo mogu raspolagati u vašu korist.

— Ali vi, gospodine Fog, šta će biti s vama? — upita gospođa Auda.

— Meni, gospođo, — odgovori hladno džentlmen — meni ništa nije potrebno.

— Pa kako vi, gospodine, zamišljate, dakle, svoju sudbinu?

— Onako kako moram — odgovori gospodin Fog.

— U svakom slučaju, — nastavi gospođa Auda — čovek kao što ste vi ne može zapasti u nevolju. Vaši prijatelji...

— Ja nemam prijatelja, gospođo.

— Vaši rođaci...

— Ja nemam rođaka.

— Onda vas žalim, gospodine Fog, jer usamljenost je tužna stvar. Šta! Zar da nemate nikoga kome biste poverili svoje jade? Vele, međutim, da je čak i bedu lakše podnosići udvoje!

— Tako vele, gospođo.

— Gospodine Fog, — reče tada gospođa Auda i ustade pružajući ruku džentlmenu — hoćete li rođaku i prijateljicu u istoj, osobi?! Hoćete li me za svoju ženu?

Čuvši te reči, ustade i gospodin Fog. Neki neobičan sjaj pojavi se u njegovim očima i kao da mu usne zadrhtaše. Gospođa Auda ga je posmatrala. Iskrenost, neposrednost, čvrstina i blagost tog lepog pogleda plemenite žene koja je na sve spremna da bi spasla onoga kome sve duguje, prvo ga iznenadiše, zatim dirnuše. Za trenutak zatvori oči kao da želi da spreči taj pogled da dublje prodre... Kad ih opet otvorи, rece jednostavno:

— Ja vas volim! Da, zaista tako mi svega što mi je najsvetije na svetu, ja vas volim i pripadam i srcem i dušom vama.

Zazvoniše po Paspartua. On odmah dotrča. Gospodin Fog je još držao ruku gospođe Aude u svojoj ruci. Paspartu shvati, i njegovo široko lice zasja kao sunce tropskih krajeva u zenitu.

Gospodin Fog ga zapita nije li suviše kasno da se obavesti predasni Samuel Vilson iz parohije Meri-le-Bon.

Paspartu se nasmeši što je mogao umilnije.

— Za to nikađa nije suviše kasno — reče.

Bilo je tek osam časova i pet minuta.

— To će biti sutra, u ponedeljak! — reče.

— Sutra, u ponedeljak? — upita gospodin Fog pogledavši u mladu ženu.

— Sutra, u ponedeljak! — odgovori gospođa Auda. Paspartu istrča iz sobe.

XXXVI GLAVA

U KOJOJ SE FILEAS FOG OPET POJAVLJUJE NA TRGU

Vreme je da ovde kažemo kakav je preokret nastao u javnom mišljenju Ujedinjenog Kraljevstva kada se saznao da je pravi lopov Banke — neki Džems Strent — uhapšen 17. decembra u Edinburgu.

Tri dana pre toga Fileas Fog je bio zločinac koga je policija uporno gonila, a sada je postao najčestitiji džentlmen koji matematički dovršava svoj neobični put oko sveta.

Kakav odjek, kakva uzbuna u novinama! Svi oni koji su se kladili za ili protiv njega, a koji su već bili zaboravljeni, kao nekim čudom, opet se pojaviše. Svi poslovi su opet bili u važnosti. Sve obaveze su oživele i treba priznati, opklade se počeše zaključivati novom žestinom. Ime Fileasa Foga postade opet premijom na tržištu.

Petorica džentlmenovih kolega iz Reform-kluba provedoše ta tri dana u izvesnom uzbuđenju. Taj Fileas Fog, na koga su već zaboravili, opet je bio pred njihovim očima! Gde se nalazio u tom trenutku? Kada je Džems Strent 17. decembra bio uhapšen, prošlo je se damdeset i šest dana otkako je Fileas Fog otputovao, a do sada od njega nema nikakvih vesti. Da li je propao? Da li je napustio borbu? Ili je nastavljao svoje putovanje po ugovorenom planu? I da li će se 21. decembra u osam časova i četrdeset pet minuta pojavitи kao bog tačnosti u salonu Reform-kluba.

Ne može se opisati uzbuđenost u kojoj je tri dana živeo sav taj svet engleskog društva. Brzjavili su u Ameriku, u Aziju radi vesti o Fileasu Fogu! Slali su jutrom i večerom izviđače da posmatraju kuću u Sevillou... Ništa. Sama policija nije više znala šta je sa detektivom Fiksom, koji je tako zlosrećno pošao pogrešnim tragom. To pak nije smetalo da se opklade zaključuju na širokoj osnovi. Fileas Fog je, kao neki trkački konj, stigao na poslednju okuku. Nisu ga više cenili sa sto, nego sa dvadeset, sa deset, sa pet, a stari paraliticar lord Albermel cenio ga je alpari⁴⁰.

---

⁴⁰ Alpari, italijanski izraz koji označava da je cena (kurs) hartije od vrednosti jednakoj njenoj nominalnoj vrednosti, da se isplata ima vršiti po nominalnom kursu ili da je berzanski kurs jednak nominalnom. — Prim. prev.

Tako se u subotu uveče iskupila velika gomila sveta u PelMelu i u susednim ulicama. Izgledalo je kao da se ogromna masa posrednika iskupila oko Reform-kluba. Saobraćaj je zaustavljen. Ljudi su se prepirali i svađali, izvikivali su cenu „Fileasa Fogu“ kao kakvim engleskim vrednosnim papirima. Policajci su imali mnogo muke da zadrže svetinu, i ukoliko se približavao čas u koji je Fileas Fog imao da stigne, utoliko je uzbuđenje uzimalo sve neverovatnije razmere.

To veče, petorica džentlmenovih kolega sastaše se već u osam časova u velikom salonu Reform-kluba. Oba bankara, Džon Sulivan i Samuel Falentin, inžinjer Endrju Stjuart, činovnik Engleske banke Gotjer Ralf i pivar Toma Flenegen čekali su s nestrpljenjem.

U trenutku kada je časovnik u velikom salonu pokazivao osam časova i dvadeset i pet mimita, Endrju Stjuart se podiže i reče:

— Gospodo, kroz dvadeset minuta isteći će rok koji smo ugovorili sa gospodinom Fogom.

— U koliko časova je stigao poslednji voz iz Liverpula? — upita Toma Flenegen.

— U sedam časova i dvadeset i tri minuta, — odgovori Gotjer Ralf — a sledeći voz stiže tek deset minuta posle ponoći.

— E lepo, gospodo, — nastavi Endrju Stjuart — da je Fileas Fog stigao vozom u sedam časova i dvadeset i tri minuta, on bi već bio ovde. Možemo, dakle, smatrati da smo dobili opkladu.

— Pričekajmo, ne prenagljujmo — odgovori Samuel Falentin. — Vi znate da je naš kolega veoma nastran čovek. Dobro je poznata njegova tačnost u sve му. On nikada ne dolazi ni prekasno ni prerano, i pojaviće se ovde u poslednjoj minuti, čemu se ja neću nimalo iznenaditi.

— A ja, — reče Endrju Stjuart, koji je bio, kao i uvek vrlo uzbudjen — ja u to neću verovati dogod ga ne vidim.

— Zaista, — nastavi Toma Flenegen — plan Fileasa Foga bio je besmislen. Ma kako da je bio tačan, on nije mogao sprečiti da dođe do neizbežnih zakašnjenja, a zakasnjenje od samo dva ili tri dana bilo je dovoljno da mu osujeti put.

— Uostalom, zapazili ste — doda Džon Sulivan — da nismo primili nikakvih vesti od našeg kolege, a međutim, na svome putu on je imao na raspolaganju telegrafske veze.

— Izgubio je, gospodo, — nastavi Endrju Stjuart — izgubio je po stotinu puta! Uostalom, vi znate da je *Kina* jedini parobrod iz Njujorka kojim je mogao stići u Liverpul blagovremeno — došao juče. Evo spiska putnika objavljenog u *Šiping gazet*, a imena Fileasa Foga tamo nema. Ako prepostavimo i najsrećniji slučaj, naš kolega je tek u Americi! Mislim da će zakasniti najmanje dvadeset dana preko ugovorenog roka, i stari lord Albermel izgubiće takođe svojih pet hiljada livara.

— To je očigledno, — odgovori Gotjer Ralf — i sutra ćemo braći Bering imati samo da podnesemo ček gospodina Foga.

U tom trenutku časovnik u salonu izbi osam časova i četrdeset minuta.

— Još pet minuta — reče Endrju Stjuart. Petorica kolega se pogledaše. Može se misliti da im je srce brže kucalo, jer najzad i za strasne igrače igra je bila prejava! Ali oni nisu hteli da se odaju, jer na predlog Samuela Falentina, zauzeše mesta za igračkim stolom.

— Ja svoj deo u opkladi ne bih dao pa da mi ko za njega daje tri hiljade devet stotina i devedeset i devet livara — reče Endrju Stjuart sedajući.

U tom trenutku, skazaljka je pokazivala osam časova i četrdeset i dva minuta.

Igrači su uzeli karte, ali su svakog časa upravljali pogled na časovnik. Može se reći da, ma koliko bili sigurni, nikad im minuti nisu izgledali tako dugi.

— Osam časova i četrdeset i tri minuta — reče

Toma Flenegen cepajući karte koje mu je pružio Gotjer Ralf.

Zatim za časak učutaše. U velikom salonu kluba vladala je tišina. Ali napolju se čuo žagor svetine, iz koje su pokatkad dolazili oštiri uvici. Klatno na časovniku je otkucavalo sekunde sa matematičkom tačnošću. Svaki igrač mogao je da izbroji svaku sekundu koja im je parala uši. — Osam časova i četrdeset i četiri minuta! — reče Džon Sulivan glasom u kome se osećalo nehotično uzbuđenje.

Još jedan minut i opklada je dobijena. Endrju Stjuart i njegove kolege nisu se više kartali. Ostaviše karte! Brojali su sekunde. U četrdesetoj sekundi ništa. U pedesetoj opet ništa!

U pedeset petoj sekundi začu se spolja kao neka grmljavina, pljeskanje, klicanje pa čak i psovke, koje su se stalno širile.

Igrači poustajaše. U pedeset i sedmoj sekundi vrata na salonu se otvoriše i klatno još nije otkucalo šezdesetu sekundu kada se Fileas Fog pojavi, praćen razdraženom svetinom koja prodre u klub, i svojim mirnim glasom reče:

— Evo me, gospodo.

XXXVII GLAVA

U KOJOJ JE DOKAZANO DA FILEAS FOG SVOJIM PUTOVANJEM OKO ZEMLJE SEM SREĆE NIJE DO- BIO NIŠTA DRUGO

Da, Fileas Fog glavom!

Čitalac će se setiti da je u osam časova i pet minuta — oko dvadeset i pet časova posle dolaska putnika u London — Paspartu dobio nalog od svoga gospodara da obavesti prečasnog Samuela Vilsona o nekom venčanju koje je trebalo da se održi još sutradan.

Paspartu je dakle otišao, sav radostan. Brzim koracima uputi se u stan prečasnog Samuela Vilsona, koji se još nije vratio kući. Naravno, Paspartu ga pričeka, ali je čekao najmanje dobrih dvadeset minuta.

Ukratko, bilo je osam časova i trideset i pet minuta kada je izašao iz kuće prečasnoga. Ali u kakvom stanju! S kosom u neredu, bez šešira, trčao je kao što nikad nijedan čovek nije trčao rušeći prolaznike i jureći kao vihor po trotoarima!

Za tri minuta vrati se kući u Sevilrou i sav zadušen ulete u sobu gospodina Foga. Nije mogao da govori. — Šta se desilo? — upita gospodin Fog.

— Gospodine, — promuca Paspartu —... venčanje... se ne može... održati...

— Ne može se održati?

— Ne može se održati sutra.

- Zašto?
- Zato što je sutra... nedelja!
- Ponedeljak — odgovori gospodin Fog.
- Ne... danas je... subota.
- Subota? To je nemoguće!
- Jeste, jeste, jeste! — vikao je Paspartu. — Prevarili ste se za jedan dan. Stigli smo dvadeset i četiri časa ranije... Ali ostaje samo još deset minuta!...

Paspartu zgrabi svog gospodara za jaku i odvuče ga neodoljivom silom!

Fileas Fog tako odvučen nije imao vremena da razmišlja, te ostavi sobu, izide iz kuće, skoči u jedna kola, obeća sto livara kočijašu, i, pošto je pregazio dva psa i zakačio petora kola, stiže u Reform-klub.

Časovnik je pokazivao osam časova i četrdeset pet minuta kad se pojavio u velikom salonu...

Fileas Fog je obišao svet za osamdeset dana!...

Fileas Fog je dobio opkladu od dvadeset hiljada livara!

A sada, kako je taj čovek, tako tačan i tako obazriv, mogao pogrešiti za jedan dan? Otkuda je on verovao da je taj dan kada se iskrcao u Londonu subota uveče, 21. decembar, kad je tada tek bio petak, 20.

decembar, i tek sedamdeset i deveti dan posle njegova odlaska?

Evo uzroka te pogreške. On je vrlo jednostavan.

Fileas Fog je „ne sluteći“, dobio na putu jedan dan — i to jedino zato što je putovao oko sveta idući na istok, jer bi taj dan izgubio da je išao u suprotan pravcu, to jest na zapad.

Zaista, idući na istok, Fileas Fog je išao prema suncu, te su se prema torne dani skraćivali toliko puta po četiri minuta, koliko je meridijana prešao u tom pravcu. A Zemljin krug podeljen je na tri stotine šezdeset meridijana i tih tri stotine šezdeset meridijana pomnoženih sa četiri minuta daju tačno dvadeset i četiri časa, to jest taj jedan dan koji je nesvesno dobijen. Drugim rečima, dok je Fileas Fog, idući na istok, gledao sunce kako osamdeset puta prolazi kroz meridijan, njegove kolege gledale su ga samo sedamdeset i devet puta. Eto zato su ga toga dana, koji je bio subota a ne nedelja, kako je to verovao gospodin Fog, oni čekali u salonu Reformkluba. A to bi mogao potvrditi i čuveni Paspartuov časovnik, koji je stalno išao po londonskom vremenu, da je uz minute i sate pokazivao i dane!

Fileas Fog je, dakle, dobio dvadeset hiljada livara. Ali kako je on na putu potrošio oko devetnaest hiljada livara, to je dobitak u novcu bio neznatan. Međutim, kako je već rečeno, nastrani džentlmen je tražio u toj opkladi samo borbu a ne novac. Pa i tih hiljadu livara koji su mu preostali podelio je između čestitog Paspartua i nesrećnog Fiksa, na koga se nije mogao ljutiti. Samo reda radi odbio je svome služi cenu za gas utro-

šen njegovom pogreškom u toku hiljadu devet stotina dvadeset časova.

Još isto veče, gospodin Fog, uvek hladan, uvek ravnodušan, reče gospođi Audi:

— Da li vam, gospođo, ovaj brak još odgovara?

— Gospodine Fog, — odgovori gospođa Auda — to sada ja vas moram da pitam. Bili ste propali, a sad ste bogati...

— Oprostite, gospođo, ta imovina pripada vama. Da vi niste mislili na taj brak, moj sluga ne bi otišao kod prečasnog Samuela Vilsona, ja ne bih doznao za svoju pogrešku i.,.

— Dragi gospodine Fog... — rece mlada žena.

— Draga Auda... — odgovori Fileas Fog.

Lako je razumljivo da se venčanje obavilo četrdeset i osam časova kasnije, i Paspartu, ponosit, sjajan, svetao, učestvovao je u njemu kao svedok mlađe žene. Zar je nije on spasao i zar nije zaslужio tu čast?

Međutim, sutradan, rano izjutra, Paspartu jako zakucu na vrata svoga gospodara.

Vrata se otvorile i hladnokrvni džentlmen se pojavili.

— Šta je, Paspartu?

— Šta je, gospodine! Sada sam baš saznao da...

— Šta?

— Da smo mogli obići svet za svega sedamdeset i osam dana.

— Nesumnjivo, — odgovori gospodin Fog — da nismo išli kroz Indiju. Ali da nisam išao preko Indije, ne bih spasao gospođu Audu, ona mi sada ne bi bila žena i...

I gospodin Fog mirno zatvorи vrata.

Tako je, dakle, Fileas Fog dobio opkladu. On je za osamdeset dana obišao svet! Na to je upotrebio sva prevozna sredstva: putničke brodove, železnice, kola, jahte, trgovačke brodove, saonice i slonove. Čudnovati džentlmen pokazao je pri tome dve divne osobine: hladnokrvnost i tačnost. A onda? Šta je dobio tim naporima? Šta je doneo sa tog puta?

Ništa, reklo bi se! Da, ništa, samo dražesnu ženu koja ga je — ma kako to izgledalo neverovatno — učinila najsrećnjim čovekom.

Zaista, ko ne bi obišao svet i za manju cenu?

ŽIL VERN
PUT OKO SVETA ZA 80 DANA

NOLIT

IZDAVAČKO PREDUZEĆE
BEOGRAD, TERAZIJE 27/II

za izdavača

SAVA LAZAREVIĆ